

תהילים - מצודת דוד

א ב ג ד ה ו ז ח ט י יא יב יג יד טו טז
יז יח יט כ כא כב כג כד כה כו כז כח כט ל
לא לב לג לד לה לו לז לח לט מ מא מב מג
מד מה מו מז מח מט נ נא נב נג נד נה נו
נז נח נט ס סא סב סג סד סה סו סז סח סט
ע עא עב עג עד עה עו עז עח עט פ פא פב
פג פד פה פו פז פח פט צ צא צב צג צד צה
צו צז צה צט ק קא קב קג קד קה קו קז קח
קט קי קיא קיב קיג קיד קיטו קטז קיז קיח קיט
קכ קכא קכב קכג קכד קכה קכו קכז קכח קכט
קל קלא קלב קלג קלד קלה קלו קלז קלח קלט
קמ קמא קמב קמג קמד קמה קמו קמז קמח קמט
קנ

תהילים פרק-א

[א] אשרי האיש. ספורי תהלות האיש המה לומר עליו בשבחו זהו אשר לא הלך בעצת רשעים ר"ל לא היה לבו נפתה ללכת בעצתם לעשות כמוהם וכל כך היה נזהר בנפשו עד שלא עמד בדרך אשר החוטאים עוברים בו בחשבו פן יפגשוהו ויסיתוהו אחרי עצתם ובהיות כן לא בא א"יכ לכלל ישיבה לשבת עמהם להשריש עצתם בלבו וללכת בה ועשה א"יכ משמרת למשמרת : **[ב] כי אם.** לא סוף הדבר שחדל ונזהר מעצת רשע כ"א עשה גם את הטוב, כי כל חפצו היה בתורת ה' : **ובתורתו.** בכל עת יחשוב להתבונן במה שהמציא בלבו טעמים וציצים פרחים לתורה : **[ג] והיה.** ובעבור זה היה גמול שכרו להיות דומה לאילן הנטוע במקום

המים שמגדל פירותיו בזמנו ואף העלים אינם כומשים בעבור מרבית הלחלוחית ושפע הרטיבות כי כן האיש הזה משופע ברוב טובה מבלי מחסור וכאומר הנה מגמול השכר ניכר יושר דרכו. וכל אשר יעשה. ר"ל ובכל הנטיעות אשר ינטעו ממנו יצליח להיות כמותו וכן צאצאי האיש הזה יהיו כמוהו : **[ד]** **לא כן**. לא יהיו רשעים מוצלחים כן ותהי עוד להפך כי מכאובים רבים נכונים לרשע פעם בפעם כמוץ הזה הנדף בכל עת מנשיבת הרוח ולא מצא מנוח : **[ה]** **על כן**. בעבור כי נכון בידם מכאובים רבים לזה לא תהיה להם תקומה בעת בא המשפט כשתתמלא סאתם כי המכאובים ההם יבואו עליהם אחד באחד יגשו : **וחטאים**. מלת לא הנאמר בתחלת המקרא משמשת בשתיים כאומר החוטאים לא יהיו נכללים בעדת צדיקים להיות מושגחים מה' כמוהם : **[ו]** **כי יודע ה'**. כי המקום ב"ה נותן לב לדעת ולהשגיח על דרך הצדיקים לבל יכשלו בו אבל דרך הרשעים תהיה אבודה מהשגחת ה' להיות נעזב אל המקרים ולא יהיו א"כ נכללים בעדת הצדיקים :

תהילים פרק-ב

[א] **למה רגשו**. ר"ל למה להם זאת להתקבץ ולדבר דברי ריק לא לעזר ולא להועיל : **[ב]** **יתיצבו**. מוסב על למה האמור במקרא שלפניו לומר למה יתיצבו המלכים והשרים בעצה אחת על ה' ועל משיחו : **[ג]** **ננתקה**. וכה יאמרו בעצתם נעתק מאתנו את מוסרי עולו לבל נעבוד אותו ואחז במשל לדבר בלשון הנופל בשור המושך בעול : **ונשליכה**. הוא כפל ענין במ"ש לתפארת המליצה ולחוזק הדבר : **[ד]** **יושב בשמים**. כאומר הלא ה' יושב הוא בשמים ממעל ואפילו חלש למעלה לגבור יחשב ומכ"ש גבור למעלה וא"כ הלא ישחק על עצתם וילעג עליהם וכפל הדבר במ"ש : **[ה]** **אז**. כאשר ימתיקו הסוד והעצה היעוצה ידבר וכו' : **[ו]** **ואני**. וכה יאמר אבל אני הוא אשר המשלתי אותו למלך ואיך א"כ תוכלו לו לעמוד למולי וכאומר נראה דבר מי יקום שלכם או שלי : **[ז]** **אספרה**. אמר דוד אספר את הדבר החקוק בספר שה' אמר אלי בני אתה כמ"ש בני בכורי ישראל (שמות ד) והמלך יחשב ככל העם : **אני היום ילדתיך**. ר"ל חביב אתה בעיני כבן לאב ביום הולדו : **[ח]** **שאל**. לזאת שאל ממני ואתן שאלתך : **[ט]** **תרועם**. תשבר אותם כמו המשבר מה בשבט ברזל : **[י]** **ועתה**. הואיל והוא מובטח מה' על כ"ז השכילו וקבלו מוסר ואל תדברו כזאת : **[יא]** **עבדו את ה'**. לקבל עול מלכותו : **וגילו**. אז תשמחו בעת בוא רעה על המורדים כי לא עליכם תהיה הרעה : **[יב]** **נשקו בר**. חמדו בר לבב לקבל מלכותו בתם לבב לא ברמיה : **פן יאנף**. כי פן יחרה אף ה' בכם : **ותאבדו דרך**. ר"ל תהיו תועים מבלי דעת דרך אנה תפנו : **כי יבער**. כאשר יבער אפו אף בשעור מעט אז תאבדו דרך : **אשרי**. זהו

תהלות החוסים בה' על כי מלבם השכילו לדעת אומץ כח ה' ועוצם זרועו
ולזה חסו בו :

תהילים פרק-ג

[א] מזמור. התפלה ההיא אמרה בזמרה : **לדוד.** של דוד כי הוא יסדה :
בברחו. וצפה אז ברוח הקודש שיוחזר למלכותו ואמר התפלה ההיא
בזמרה : **[ב] מה רבו צרי.** עד שאף בני קם עלי : **רבים.** בני אדם גדולים
כשמעי ודואג ואחיתופל : **[ג] לנפשי.** על נפשי יאמרו שעד עולם לא יהיה
לי תשועה מה' וכאשר החל לנפול לא יוסיף לקום : **[ד] ואתה ה'.** אבל
לא כן הוא כי אתה מגן בעדי ותומך כבודי ומרים ראשי כי אחזור
למלכותי : **[ה] קולי.** כשאקרא בקולי אל ה' ידעתי כי יענני מהר קדשו
והיא ציון מקום שכינתו : **סלה.** עד עולם יענני ר"ל גאולת עולם תהיה כי
לא אשוב עוד להיות גולה ובורח : **[ו] אני שכבתי.** כשאני שוכב ונרדם
מגודל הצער : **הקיצותי.** ר"ל הפגתי צערי בזוכרי אשר ה' יסמכני :
[ז] לא אירא. לזה לא אירא מרוב העם אשר את אבשלום אשר שמו
פניהם להלחם בי : **[ח] קומה ה'.** הואיל ובטחתי בך מהראוי שתקום
להושיעני : **כי הכית.** הלא מעולם הכית את אויבי על הלחי ר"ל מכת
בזיון וכמ"ש יתן למכהו לחי ישבע בחרפה (איכה ג) ור"ל הכאת הלחי
תחשב לחרפה : **שני רשעים.** אשר היו חורקים עלי שנימו בחרות אפס
בי הלא מעולם שברת ולזה גם עתה אל תרף ידך ממני : **[ט] לה'**
הישועה. הלא התשועה היא ביד ה' וכל יוכל להושיעני מידם ואף על עמך
תהיה ברכתך לעולם ר"ל תושיע לי לבל יוכלו להרע לי ואף עליהם תהיה
ברכתך שלא יהיו נגפים גם המה וכאומר לא אתפלל על מפלתם כ"א על
תשועתי :

תהילים פרק-ד

[א] למנצח. ר"ל המזמור הזה של דוד נמסר לבן לוי המנצח לנגנו בנגון
בבית המקדש : **[ב] בקראי.** בעת אקרא לך ענני : **אלהי צדקי.** אתה אלהי
העושה עמדי צדקה הלא מעולם כשהייתי בצר ובדוחק העמדתני במרחב
לכן גם עתה חנני : **[ג] בני איש.** אתם בני אדם גדולים עד מתי תהפכו
כבודי לכלימה ר"ל במקום הכבוד הראוי אלי תכלימו אותי וכאומר הלא
משפט החשובים לכבד את מי הראוי לכבוד. תאהבון ריק. מוסב על עד
מה לומר עד מתי תאהבון לדבר דברי ריק וכזב מבלי הפסק : **[ד] ודעו.**
תנו לב לדעת כי כמו שהבדיל ה' את כל חסיד להיות לו ולחלקו כ"כ

הבדילני לחלקו וישמע בקראי אליו ולא תוכלו לו : **[ה]** רגזו. חרדו מה' ואל תחטאו בי לדבר עלי כזב : **אמרו וגו'**. בהיותכם על משכבכם שהיא עת אשר מחשבות האדם פנוים מן הטרדה אז חשבו בלבבכם אשר הכזב הוא רע בעיני המקום ושתקו לעולם מדבר כזב : **[ו]** זבחו. הצדיקו מעשיכם ויחשב לה' כזבחים ואז בטחו בו כי יש תקוה ולמה תכזבו בו להחניף לשאול בעבור להנות ממנו הנאות ממון הלא טוב לחסות בה' : **[ז]** רבים. ראיתי רבים מתאווים ואומרים מי הוא אשר יראנו טוב ר"ל חושקים עושר רב : **נסה**. הרם עלינו אור פניך אתה ה' למלאות תאוותינו : **[ח]** נתתה. אבל לא כן אני כי אתה ה' נתת בלבי להיות שמח בחלקי יותר מהרבים ההם השמחים מעת שרבו דגנם ותירושם : **[ט]** בשלום. מבלי פחד אשכבה ואישן יחדיו תכופים זה לזה כי הדואג ומתפחד נגזלה שנתו לבל יוכלו לישן מיד כאשר ישכב אבל אני בטחתי בה' ולא אירא ולזה אשכב ואישן יחד סמוך זה לזה : **כי אתה ה'**. המושל בכל ובידך הוא להושיב אותי בבטח מבלי פחד :

תהילים פרק-ה

[ב] בינה הגיגי. אשר תפלתי היא בכוונת הלב : **[ג]** כי אליך אתפלל. והמלך נוטה אזנו בחסד אל עבדו הבוטח עליו ומבקש ממנו שאלתו : **[ד]** בוקר. בכל בוקר תשמע קולי כי בהיות הבוקר אסדר לפניך תפלתי ולא הקדמתי לה דבר הרשות ולזה אקוה אשר תשמע קולי : **[ה]** כי לא וגו'. ולא תתן כח ביד הרשעים המריעים לי : **לא יגורך**. לא ידור הרע אצלך והוא דרך משל לומר שהרע שנוא למקום : **[ו]** לא יתיצבו. אינך חפץ שרשעים יעמדו מול עינך : **[ז]** תאבד. ידעתי שתאבד את המדבר עלי כזב בפני שאול כי מעולם יתעב ה' את האורב על דם רעהו ובמרמה דבר עמו באהבה וכ"כ יתעב ויאבד את המדבר עלי כזב כי הלא עמי מרמה ידבר כאלו הוא לי לאוהב : **[ח]** ברוב חסדך. בעבור רוב החסד שתעשה עמדי אבוא בביתך להשתחוות : **ביראתך**. ולא להתייהר בפני אנשים : **[ט]** נחני בצדקתך. תן בלבי ללכת בדרך צדקה ולמען הרשעים הללו המביטים ומצפים על מפלתי לבל יאמרו ידיהם רמה תן בלבי להיות דרכך ישר בעיני ולא אכשל בה כי אז בוודאי לא יוכלו לי : **[י]** כי אין בפיהו. אין בפה אחד מהם נכונים נראים כאוהבים והמה לאויבים. קרבים. בקרב לבם חושבים הוות לשבר אותי וגרונם כקבר פתוח כי שואפים לבלעני כקבר הבולע את המת ובלשונם ידברו חלקלקות ואינם יוצאין מן הלב : **[יא]** האשימם. לכן האשימם במשפט ויפלו בשפל המצב בעבור רוע עצתם וכפי רוב פשעיהם כן הדיחם מדחי אל דחי כי הלא בך מרדו כי הזהרת על זה : **[יב]** וישמחו. אבל החוסים בך ישמחו לעולם ואתה תסך עליהם מפני הרעה : **בך**. בתשועתך : **[יג]** כי אתה וגו'. סרס

המקרא כי אתה ה' תברך צדיק : **כצנה**. כמו שהצנה מסבבת את הגוף כן תסובבנו ברצון :

תהילים פרק-ו

[ב] ואל בחמתך. כפל הדבר במ"ש : **[ג] חנני**. לבל תוסיף עוד לחרות בי כי הלא אומלל אני ודי בזה : **רפאני**. הוסיף לשאול ואמר רפאני מן המכות אשר עברו עלי מאז כי הלא נבהלו עצמי : **[ד] ונפשי**. ואף נפשי נבהלה וא"כ עד מתי אהיה עוד נגוע ומוכה הלא עצם הפורעניות בא לגלות אוזן למוסר והנה כבר נבהלתי וקבלתי המוסר : **[ה] שובה ה'**. לזה שובה להוציא נפשי מהצרה והושיעני למען חסדך אף אם עדיין לא נפרעתי כפי חטאי : **[ו] כי אין במות**. כי אם אמות מהצרה הבאה שוב לא אזכיר שמך כי מי הוא הנותן הודאה בקבר הלא חי חי הוא יודוך : **[ז] יגעת**. נעשיתי עיף ויגע במה שאני מתאנח בכל עת : **אשחה**. אני משיט את מטתי במי הבכי כדבר השט על פני המים : **בדמעתי**. אני מתיד ומרטיב ערשי בדמעות עיני וכפל הדבר במ"ש : **[ח] עששה מכעס**. מחרון האויב בלו עיני : **עתקה**. בעבור צרותי כהה עיני כאלו נתיישנה בזוקן וא"כ די בכל הצרות אשר כבר עברו עלי : **[ט] סורו**. לכו ממני כי לא תוכלו לי מעתה כי נתקבלה תפלתי : **[י] שמע וגו'**. כפל הדבר במ"ש : **[יא] יבושו**. בראותם הצלחתי : **ויבהלו**. כדרך אדם התמה ונבהל בראות דבר אשר חשב לנמנע : **ישובו**. אז יהיו חוזרים מרעתם לבקש שלומי וברגע ההיא יבושו ולא לאחר זמן כי אמחול להם על מה שעשו בי ולא תזכרנה עוד להיות להם לבושה :

תהילים פרק-ז

[א] שגיון לדוד. התפלל בזה על השגיאה מה שכרת כנף מעיל שאול : **כוש בן ימיני**. זה שאול הבא מבנימין וקראו כוש כי היה משונה במעשיו לשבח ככושי הזה המשונה בעורו : **[ג] פן יטרוף**. כשלא תושיעני יתגבר עלי האויב ופן יטריפני כאריה : **פורק**. ישבר אותי ולא אמצא מציל כי כולם קמו עלי : **[ד] אם עשיתי**. אם כשעשיתי את זאת לכרות כנף מעיל שאול : **אם יש עול בכפי**. האם עשיתי לעשות עול לבזותו להעמידו מלוש מעיל קרוע כדרך הפחותים : **[ה] אם גמלתי**. בעוד שהיה שאול איש שלומי וכי גמלתיו אז רעה תחת טובה כאשר חשב הוא שאני לו לאויב : **ואחלצה**. הלא אף בעת שהיה צר עלי לרדוף אחרי בחנם על לא חמס יקרה עוד נפשו בעיני והוצאתיו מן המיתה כי הצלתיו מיד אנשי

אשר בקשו להרגו כמ"ש בשמואל א' וכאומר והנה בעבור זה כרתי מעילו להודיעו זאת שהיה מסור בידי ולא שלחתי בו יד : [\[ו\]](#) **ירדף**. כאומר ואם לא כדברי כן הוא יהיה גמול עונשי שהאויב ירדוף אחר נפשי ויזרו לזולת לרדפני וישיג אותי וירמסני בארץ כל ימי חיי ואת כבודי ישפיל להיות שוכן לעולם עד העפר : [\[ז\]](#) **קומה ה'**. ר"ל עם כי לא חטאתי בשאול אין אני מבקש עליו ועל אנשיו אך קומה ה' באפך והנשא במה שתביא עברה על צוררי : **ועורה אלי**. עורר אלי אמיץ כח הזרוע להתגבר עליהם לעשות בהם נקם המשפט אשר צוית וגזרת עליהם ר"ל על ידי יהיה נקם המשפט : [\[ח\]](#) **ועדת**. ואף אם עדת הפלשתים ועמון ומואב תסבב לחזור אחריך להושיע להם שוב למרום בעבורה להתרחק ממנה ואל תפן אליה : [\[ט\]](#) **ידין עמים**. כשתדין העמים במשפט הראוי אז שפוט אותי כפי צדקי וכתומי אשר עלי ר"ל שפטני לפי המעשים טובים ומן החטאים תשמט ידך : [\[י\]](#) **יגמר וגו'**. הרע שהרשעים עושים יקטרג עליהם לכלותם מן העולם ואת הצדיק תכונן להיות עומד על כנו ובסיסו : **ובוחן**. הלא אתה אלהים בוחן לבות וכליות של הצדיק וידעת כי לבבו שלם עמך : [\[יא\]](#) **מושיע**. לפי שהוא מושיע ישרי לב : [\[יב\]](#) **שופט צדיק**. שופט משפט צדיק וכועס בכל יום על המריעים לו : [\[יג\]](#) **אם לא ישוב**. אם הרודף את הצדיק לא ישוב מדרכו כי עוד יחדד חרבו וקשתו אשר דרך מכונה לירות בו על הצדיק : [\[יד\]](#) **ולו הכין**. גמול ענשו יהיה שהכין כלי מות האלה על עצמו והחצים שעשה בפועל ידיו הנה באמת פועל אותם על הרודף ר"ל עצמו כי הוא יהיה נהרג בהם : [\[טו\]](#) **יחבל און**. כמו האשה אשר ממה שיש לה חבלי לידה הדבר ההיא בעצמה הרתה ואותה תלד כן הרשעים הללו הנה מעשיהם הרעים לא בהזדמן עשאו כ"א חשבו עליהם מתחלה לעשותם ובדבר הזה עצמו יהיה גמול תשלומיהן : [\[טז\]](#) **בור כרה**. בזה יפרש המקרא שלפניו ויאמר הנה הבור אשר כרה ובתחילה חשב לחפרו על מי אזי גמולו אשר בעצמו יפול בו : [\[יז\]](#) **ישוב עמלו**. העמל שרצה לעשותו לזולתו ישוב על ראשו : **ועל קדקדו**. כפל הדבר במ"ש להתמדתו : [\[יח\]](#) **כצדקו**. כאשר ראוי להודות על הצדקת דינו : **ואזמרה**. אשבח בזמר את שם ה' לומר שעוד הוא עליון ומאד נעלה על כל התשבחות :

תהילים פרק-ח

[\[ב\]](#) **מה אדיר שמך**. מה מאד חזקת בכל הארץ משגיח ומושל בכל : **אשר תנה**. בעבור אשר גם הוד שכינתך נתון בשמים ממעל ואפילו חלש למעלה לחזק יחשב ומכ"ש גבור למעלה : [\[ג\]](#) **מפי עוללים ויונקים**. מן פי העוללים אשר הם סתומים במעי אמן ובהולדם נפתח פיהם ויונקים תדיר משדי אמן מן הפלא הזה יסדת יסוד מוסד לדעת עוזך כי הוא דבר שאין הטבע מתחייב : **למען צורריך**. למען הכחיש צורריך אשר כחשו בה' : **להשבית**. לבטל דברי האויב והמתנקם את המאמינים בה' : [\[ד\]](#) **כי**

אראה. מן הפלא הזה אראה בחכמה שמעשה אצבעותיך הם שמיך אף הירח והכוכבים אשר כוננתה המה כולם מעשה ידיך ואין העולם קדמון : **[ה] מה אנוש.** הוסיף להוכיח שהי' משגיח על הכל ואמר הלא מה הוא חשיבות האדם להזכר לפני ה' : **[ו] ותחסרהו.** על כל זה בהשגחתך חסרתו רק מעט מהמלאכים בדבר החכמה והדעת ועטרתו בכבוד והדר כי הוא מתעלה על כל חי בחוש הדבור : **[ז] תמשילהו.** המשלתו בכל הבריות : **תחת רגליו.** ר"ל נכנעים אליו : **[ט] צפור שמים.** הפורח למעלה לאויר השמים ועם כל זה ימשול בו האדם ויצודו בחכמה : **עובר ארחות ימים.** ר"ל כי האדם בחכמתו יעשה אניות ובהם עובר ארחות ימים ויכול הוא לצוד אף דגי הים : **[י] מה אדיר.** מכל זה נראה שמה מאד אדיר שמך בכל הארץ משגיח ומושל בכל :

תהילים פרק-ט

[ג] אזמרה שמך עליון. אשבחו לומר ששמו עוד עליון ונעלה על כל התשבחות : **[ד] בשוב.** כשלא יכלו אויבי לי וישובו לאחור ויכשלו ויאבדו אז אשמחה אעלצה שמחה כפולה בעבור טובה הכפולה : **[ה] כי עשית.** הלא רבות פעמים עשית משפטי וישבת בכסא לשפוט אויבי : **[ו] גערת.** בעבורי גערת גוים וכו' ומחית שמם לבל יזכרו : **[ז] האויב.** אתה האויב דע שהחרבות תמו לנצח ר"ל המקומות החרבות שבך יכלו עד עולם ולא ישובו לקדמותן אף הערים אשר נהרסו בחטאך המה יהיו נאבד זכרם וכפל הדבר במ"ש : **[ח] וה' לעולם ישב.** כי ה' חי לעולם וכ"כ ממשלתו וא"כ מי יבנה את אשר הרס הוא : **[ט] והוא ישפוט.** עד עולם ישפוט אותם בדין והישר והצדק כאשר ראוי להם : **[י] משגב לדך.** לנשברי לב יהיה למשגב ומתי יהיה למשגב כשיהיה בעולם עת צרה : **[יא] כי לא עזבת.** כי יראו אשר לא עזבת דורשך : **[יב] יושב ציון.** המשרה שכינתו בציון : **[יג] כי דורש דמים.** כי הוא דורש לדעת הדם וזכורים הם לפניו עם שאינו ממהר לפרוע : **[יד] מרוממי.** הלא אתה מעולם מרומם אותי משערי מות : **[טז] בשחת.** בהבור אשר עשו : **[יז] נודע ה'.** כשעושה משפט אז הוא נודע ומפורסם לכל : **נוקש רשע.** כאשר הרשע יפול בהמוקש אשר עשה אז עד עולם יחשבו בלב פרסום המקום : **[יח] ישובו.** לפי שהשאול מוכן להם אמר לשון ישובו כאדם ששב אל ביתו המוכן לשבתו : **[יט] כי לא לנצח.** ובכך יפרע מן מציריו : **תאבד לעד.** מלת לא משמשת בשנים כאלו אמר לא תאבד לעד : **[כ] אל יעוז אנוש.** אל יתחזקו אויביך : **על פניך.** ר"ל בעת כעסך : **[כא] שיתה.** תשים להם השפלה למען ידעו שהמה לעולם אנוש ולא אל :

תהילים פרק-י

[א] תעמוד ברחוק. כאלו תעמוד ברחוק מקום ותעלים עצמך בעת צרה : **[ב] בגאות.** בעבור רוב גאותו רודף את העני ותופש אותו במחשבתו אשר חשב לתפשו בו : **[ג] כי הלל רשע.** בעבור שהרשע מהלל ומשבח עצמו שהשיג תאותו והגזלן בעת עשותו נאצות אז יתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי לא נעשה בו דבר ע"כ מלא לב האדם לעשות רע : **[ד] כגובה.** כאשר גבהה חמתו על מי חושב שאין מי דורש במעשיו וכל מחשבותיו הוא שאין אלהים בעולם לפרוע לו על מעשיו : **[ה] יחילו.** על שבכל עת יצליח בדרכיו ומשפטיך מסולק ממנו ובהפחה מועטת מאבד את שונאיו : **[ו] אמר בלבו.** לזאת חושב שלא ינטה לעולם להיות מושפל לארץ : **לדור ודור.** אף לאחר כמה דורות יצליח ולא יראה ברעה : **[ז] אלה.** ממלא פיו בשבועות שוא ומרמה : **תחת לשונו.** כפל הדבר במ"ש : **[ח] ישב.** הרשע יושב במארב החצרים ולוכד את הנקי והורגו בסתר : **עיניו.** עושה עצמו כמסתיר עין מן העני וכאלו אין דעתו עליו לבל יהיה נשמר : **[ט] יארוב.** במקום נסתר יארוב וכאריה האורב בסוכה כן יארוב לחטוף את העני. במשכו. אמר לשון הנופל בצייד המושך חבל הרשת ללכוד את הבא בה : **[י] ידכה ישוח.** מראה עצמו כתוש וכפוף לבל ירגישו בו אבל מפיל בכחו הרב את העניים : **[יא] אמר.** כ"ז הוא על כי חושב או האל שכח מעשיו או שאינו משגיח בהם : **[יב] קומה.** לזה קום והרם ידך עליו להכותו ואל תשכח העניים הנלכדים בידו : **[יג] על מה.** בעבור מה מלאה לב הרשע לנאץ את אלהים כי חושב בלבו שאינדך דורש מעשיו : **[יד] ראיתה.** אבל באמת ראית מעשיו כי מעולם רואה אתה העמל והכעס מה שהרשע עושה : **לתת בידך.** ובידך לתת לאיש כדרכיו ולכן יעזוב העני בטחונו מכל אדם וישען עליך כי מעולם אתה עוזר ליתום אשר חלפה עזרתו : **[טו] שבור.** לזה שבור חוזק הרשע למען יבין כי יש אלהים שופטים : **ורע.** ואז אף הרגיל לעשות רע כשתדרוש רשעו לא תמצא כי יחזור למוטב כשיראה שאתה עושה דין ברשעים : **[טז] ה' מלך וגו'.** הלא מלכותך לעולם וככוחך אז כוחך עתה והלא אבדו גוים מארצו בעבור מעשיהם הרעים לזה עשה כן לאבד הרשעים : **[יז] תאות.** הלא מעולם שמעת למלאות תאות ענוים לכן גם עתה כשלבם נכון להתפלל בכוונת הלב שמע אליהם ומלא תאותם : **[יח] לשפוט.** לקחת משפטים מיד עושקיהם : **בל יוסיף.** ולא יוסיף עוד העושק לערוץ ולהכאיב לבני אדם כאשר יראה כי שלם תשלם :

תהילים פרק-יא

[א] לנפשי. איך תאמרו על נפשי הר שלכם הוא נד כצפור ר"ל מלך ישראל הוא נד מפני שאול כצפור הזה הנוודד וסופו לפול ברשת וכן יהיה

סופו ליפול ביד שאול ואמר איך תאמרו כן הלא בה' חסיתי וכל יכול להצילני : **[ב]** כי הנה. ר"ל ואם תחשובו שעזבני ה' בעבור עון הריגת כהני נוב כי הלא הנה הרשעים דרכו קשת וכו' והוא משל הלה"ר שאמר דואג לשאול על כהני נוב : לירות. את החצים : **במו אופל**. ר"ל בהסתר : **לישרי לב**. על כהני נוב : **[ג]** כי השתות. הרשעים הללו הרסו יסוד העולם הם כהני נוב צדיקי יסודי עולם צדיק מה פעל. על עצמו אמר דוד הלא אני צדיק בזה ומה פעלתי אני הלא לא עשיתי מאומה : **[ד]** וה' בהיכל וגו'. אף שה' מגביה לשבת בהיכל קדשו אשר בשמים עכ"ז משפיל עיניו לראות בארץ לבחון מעשה בני אדם ויודע הוא בשלמי הרעה : **[ה]** צדיק יבחן. מה שאני נרדף משאול לא הוא בעבור העון רק כן דרך ה' להבחין את הצדיק ביסורים אם יעמוד בצדקתו להטיב אחריתו ולא משנאתו אותו מייסרו : **ורשע**. אבל את הרשע ישנא עם כי חדל הוא מן היסורים : **[ו]** ימטר. כי סוף הדבר יקבל גמולו משלם כי הרבה רשתות כמטר ירדו עליו מן השמים וילכד בהם : **מנת כוסם**. המנה למלאות כוסם יהיה מרוח זלעפות ר"ל פורעניות רב יביא עליהם : **[ז]** צדקות. איש צדקות יאהב ולא יעזבו ביד אויביו : **ישר**. איש ישר יראה פני ה' והוא ענין משל ממלך שאת אשר יאהב הוא מרואי פניו :

תהילים פרק-יב

[ב] הושיעה ה'. להנצל מיד שאול : **כי גמר חסיד**. כלה חסיד מן העולם ולא ימצא מי למחות ביד שאול וללמוד עלי זכות בפניו : **פסו**. כלו אנשי אמונה וידברו עלי כזב בפני שאול : **[ג]** שוא ידברו וגו'. מה שמדברים רכות המה שוא כי לא כן עם מחשבותם : **בלב ולב ידברו**. כאלו הלשון מדבר בשליחות לב האחד והלב השני בל עמו : **[ד]** יכרת ה'. מתפלל שיכרת ה' בעל שפתי חלקות והלשון המדברת דברים חשובים ויקרים בכדי לרמות : **[ה]** ללשונו. המדברת גדולות נגביר על כולם כי נוכל לרמותם שפתינו אתנו הלא שפתינו ברשותינו ונוכל לדבר בהם דברי שקר הפוך מה שבלב כי מי אדון לנו לצוות לבל לדבר כ"א הדבר שבלב כי מי יודע מה שבלב : **[ו]** משוד. מחמת השוד שעושים לעניים ע"י ערמתם : **מאנקת**. הצועקים על השוד. אקום. להפרע מהם : **אשית בישע יפיח לו**. כאלו אמר אשית ישע ביפיח לו ר"ל אושיע את הבא לאבד את הרשע בהפחת רוח בעלמא : **[ז]** אמרות ה'. הלא אמרות ה' המה טהורות ככסף הנצרף במקום מגולה במעבה האדמה פעמים רבות שאז היא טהורה מבלי סיג וכן אמרי ה' לא יפול מה מהם ארצה כי כן יהיה שיתן כח ביד המאבד את הרשע : **[ח]** תשמרם. את האביונים : **תצרונו**. תשמור כל אחד לעולם מידי אנשי הדור ההוא : **[ט]** סביב. כי הרשעים הולכים סביבות האביון ללכדו כמו הראם הזולל אשר סובב הולך לטרוף בני אדם ולזה אין שמירה להאביון כ"א על ידיך :

תהילים פרק-יג

[ב] עד אנה. עד מתי אהיה נד ומטולטל וכי תשכחני נצח : **[ג] אשית עצות.** אשים עצות איך להמלט מן היגון אשר בלבבי כל היום : **[ד] הביטה.** ראה בעניי וענני : **האירה עיני.** להתחכם בעצה מועלת להנצל מיד האויב כי פן אהיה נלכד בידו ואישן שינת המות כי יאבד נפשי : **[ה] פן יאמר.** אם לא למעני יעשה פן יאמר האויב יכלתיו ורמה ידי וצרי ישמחו כאשר אהיה נוטה ליפול בארץ : **[ו] ואני.** מעולם כאשר בטחתי בחסדך היה לבי שמח בהישועה הבאה ממך : **אשירה.** גם עתה אשירה לה' כאשר יגמול עלי חסדו :

תהילים פרק-יד

[א] אמר נבל. נבוזראדן המחריב את בית המקדש אמר בלבו אין אלהים הכל לפי המקרה : **השחיתו.** הוא ועמו ואמר הכל בלשון עבר כי במראה הנבואה רואה כאלו כבר עשוי : **התעיבו עליה.** עשו מעשים תעובים ואין בהם מי שיעשה טוב : **[ב] השקיף.** לראות במעשה העם ההוא : **היש משכיל.** למחות בדבר : **דורש.** להיות דורש וחוקר את אלהים ר"ל לדעת שיש אלהים שופטים : **[ג] הכל סר.** כולם סרו מדרך הטובה : **יחדיו.** כולם יחד קלקלו מעשיהם : **[ד] הלא.** ר"ל איך יאמרו אין אלהים הלא יש לדעת לפעלי האון שמה שאוכלים את עמי כמו שאוכל את הלחם הוא בעבור אשר עמי לא קראו לה' : **[ה] שם.** שהרי שם בירושלים עצמה בעת בוא עליה סנחריב הלא פחדו שם פחד כי נפלו פגרים מתים וארז"ל שנבוכדנאצר עצמו היה עמהם והיה מאותם שנשתיירו : **כי אלהים.** הפחד ההוא היה על כי ה' היה בהדור ההוא שהיה דור צדיק אבל בימי נבוכדנאצר היו רשעים ולמה לא עזרם ה' אבל אין דבר נופל במקרה : **[ו] עצת עני.** אתם מביישים עצת עם עני שאומר בעצתו אשר ה' מחסהו כי תכחשו לומר אין אלהים : **[ז] מי יתן.** הלואי שתבוא מהרה תשועת ישראל מהשוכן בציון : **בשוב.** בעת אשר ישקיט ה' את בני השבים ר"ל שיהיה ניכר לכל אשר ה' השקיטם : **יגל.** אז ישמחו כי הצליחו בעצתם לחסות בה' ובעל כרחך יודו להם :

תהילים פרק-טו

[א] מי יגור. כאלו שואל אתה ה' מי הוא הראוי לדור באהלך וזהו בית המקדש כי אין כולם ראויים וכמ"ש מי ביקש וכו' רמוס חצרי (ישעי' א יב) : **[ב] הולך תמים.** כאלו משיב ההולך בדרך תמים וכו' הוא הוא אשר יגור בה. בלבבו. מאמת מחשבת לבו לדבר מצוה : **[ג] לא נשא.** לא הטיל על קרובו דבר חרפה : **[ד] נבזה.** אדם הנבזה הוא נמאס בעיניו ולא יחניף למי : **להרע.** לענות נפשו : **[ה] על נקי.** להטות דין הנקי : **לא ימוט לעולם.** לא ינטה לנפול כי את הטוב עשה וממילא ראוי הוא לשבת בבית המקדש כי חפץ בו ה' :

תהילים פרק-טז

[ב] אמרת. אתה נפשי אמרת על ה' שהוא אדון הכל והכנעת לו : **טובתי.** הטובה שאתה עושה לי אינה מוטלת עליך כי הכל בחסד : **[ג] לקדושים.** הכנעי עוד להאנשים הקדושים אשר המה בארץ ולהאדירים ביראת ה' כי כל חפצי באה לי בזכותם : **[ד] אחר מהרו.** ר"ל אבל האנשים המרבים מוהר להקריב זבחים לגלולים ירבו עצבותם על ידיך כי תרדפם להעציב לבם ולא אכניע להם : **בל אסיך.** לא אזרוק דם לגלולים כמוהם ואף לא אזכיר שמם בשפתי : **[ה] מנת חלקי.** הוא המנה הניתן לחלקי ר"ל בו אני מאמין : **וכוסי.** הוא המנה הניתן בתוך כוסי וכפל הדבר במ"ש : **תומיך.** תמכת בידי להניחה על הגורל ההוא ר"ל עוררת לבי להאמין בך ואמר במשל כדרך האב התומך יד בנו החביב לו ומניחה על חלק היפה לומר את זה ברור לך : **[ו] חבלים.** המחוזות אשר נפלו בחלקי הם המיוחדים בהדברים הנעימים ר"ל האלהים אשר בחרתי בו הוא האל המיוחד : **אף נחלת.** הנחלה שבחרתי יפה הוא בעיני וכפל הדבר במ"ש : **[ז] אשר יעצני.** בעבור שיעץ אותי לקבלו לאלוה : **אף לילות.** כאשר הוא יעץ אותי כן אף כליותי מוסרות ויועצות אותי ע"ז בלילות שהיא עת אשר הלב פנוי ממחשבה הטורדת : **[ח] שויתי ה'.** תמיד אחשב כאלו ה' עומד נגדי ורואה מעשי : **כי מימיני.** כי בעבור זה יעמוד מימיני לעזור לי ולא אהיה נוטה לנפול : **[ט] שמח לבי.** כי תשיג תאותה : **ויגל כבודי.** היא הנשמה שהיא כבוד הגוף : **ישכון.** אחר המות בקבר : **[י] כי לא תעזוב נפשי.** לא תכלה נפשי בקבר עם הגוף : **לא תתן וגו'.** על הנפש יאמר וכפל הדבר במ"ש : **[יא] תודיעני.** תן בי דעה ללכת באורח המביאה החיים הנצחיים להיות שובע בשמחות במה שאראה את פניך וכמ"ש רז"ל שהצדיקים נהנין מזיו השכינה : **נעימות.** ולהיות שבע עד נצח מן הנעימות הנתונות בימינך והם תענוגי עוה"ב הנאהבים והנעימים :

תהילים פרק-יז

[א] צדק. תפלתי הנאמרה בצדק ובכוונת הלב : **בלא.** הנאמרת בלי שפתי מרמה : **[ב] משפטי יצא.** רצה לומר לא תעשה בי משפט הראוי על אשמותי כי ראה מעשה הישרים שעשיתי ולפיהן שפטני : **[ג] בחנת לבני.** לדעת מחשבותי והשגחת בי בלילה והוא עת שמחשבת האדם צלולה. צרפתי. כצורף הזה הצורף כספו לדעת הטובה היא כן בחנת אותי ולא מצאת בי מחשבת רשע : **זמותי.** מחשבותי אינם עוברים דברי פי רצה לומר כמחשבותי כן אמרי פי : **[ד] לפעולות וגו'.** מה שצוית בדבר שפתיך על פעולות האדם את המעשה אשר יעשה. **ארחות פריץ.** אורח הפרוץ וההרוס המבטל אורח המצות הנה אני שמרתיו לבלי תת למי ללכת בו לבטל אורח המצות : **[ה] תמוך.** סמוך רגלי ללכת בנתיבותיך בכדי שלא ימעדו לנפול : **[ו] כי תענני.** כי ידעתי שתענני : **[ז] הפלה חסדיך וגו'.** רצה לומר אתה המושיע את החוסים בך הפרש חסדיך מן הקמים בימינך לעשות מול רצונך לבל עשות להם חסד בלבד להחוסים בך תעשה החסד : **[ט] זו שדוני.** אשר שדדו אותי : **בנפש.** בעבור קחת נפשי מקיפים וסובבים עלי : **[י] חלבמו.** על שחלבם סגרו פיהם מגודל השומן מרוב כל לזה ידברו בגאות : **[יא] אשורנו וגו'.** מסבבים עתה רגלינו ללכוד אותנו ושמים עיניהם לנטות בארץ אנה ואנה לארוב עלינו : **[יב] דמיונו.** דומה הוא כאריה החומד לטרוף : **יושב במסתרים.** מטמין עצמו לארוב לבל יראוהו : **[יג] קדמה פניו.** עד שלא ילכדנו הקדימהו והפילהו לכרוע על ברכיו : **פלטה.** הצל נפשי מיד הרשע שהוא חרבך : **[יד] ממתים.** אהיה מן המתים מידך : **מחלד.** מחמת שכלה זמן חייהם בעבור הזקנה : **חלקם.** ואותן שחלקם בחיי עולם הבא ואשר תמלא בטנם מרב טוב הצפון אשר עין לא ראתה : **ישבעו בנים.** ומאותן אשר ישבעו בבנים הגונים ומאותן אשר יניחו יתרון עשרם לבניהם לרשת אותם אחרי מותם : **[טו] בצדק.** בעבור הצדק שעשיתי אזכה לחזות פניך ואשבעה ממראית תמונתך בעת בא זמן היקיצה הוא תחיית המתים כמ"ש ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו וכו' (דניאל י"ב) :

תהילים פרק-יח

[א] ביום הציל. לעת זקנותו שניצל מכל התלאות או בכל עת שהיה ניצל מאיזה צרה אז שר השירה הזאת : **[ג] ה' סלעי.** ה' לי למחסה כבנין הסלעים וכמצודה : **וקרן ישעי.** הוא לי ישע ועזר כמו הקרן לבעל הקרנים : **[ד] מהולל.** כשאני קורא לה' בהלל אז אני נושע מאויבי : **[ה] אפפוני.** כאשר סבבו אותי כאבי מות וכאשר החלאים הבאים

מאנשי בליעל בעתו וחרדו אותי : **[ו] חבלי**. וכאשר כאבי שאול סבבוני וקדמו אותי מוקשים המביאים המיתה : **[ז] בצר לי**. בעת שהיה צר לי באחת מהדברים האלה אז קראתי לה' ושמע קולי. ושועתי לפניו. ומה שצעקתי לפניו באה באזני וכפל הדבר במי"ש כדרך מליצת השיר : **[ח] ותגעש**. רעדו ורעשו אויבי יושבי הארץ : **מוסדי הרים**. הוא משל על פרעה ושריו : **כי חרה לו**. כאשר חרה לו לקחת מהם נקמתי : **[ט] תאכל**. תשרוף את אויבי וממנו באו גחלים ובערו בהם : **[י] ויט**. נטה את השמים למטה לארץ וירד עליו להיות קרוב להם להכות בהם והוא מדרך משל לומר שהיה ממהר ליפרע מהם : **תחת רגליו**. להיות מוכן ליפרע מהם בחושך של ערפל : **[יא] וירכב**. למהר לבוא : **כנפי רוח**. דמה נשיבת הרוח לעפיפת העוף : **[יב] ישת חושך**. להחשיך להאויב : **סביבותיו**. החושך שם סביב סוכתו להיות מוכן לפניו : **חשכת**. החושך הזה בא מחשכת רבוי המים הנבלעים בהעבים הפרושים תחת השחקים : **[יג] מנגה נגדו**. מחמת האורה שלפניו אשר הוא רוצה להאיר ולהושיע לי : **עביו עברו**. היו העבים מעבירים להשליך על האויב ברד וגחלי אש : **[יד] וירעם**. נתן בשמים קול רעם לרדת משם ברד וגחלי אש : **[טו] ופיצם**. את האויבים : **וברקים רב**. ירה ברקים והמם אותם : **[טז] ויראו**. היה נראה קרקעית אפיקי המים כי נבקעו המים : **ויגלו**. כי נבקעה הארץ : **מגערתך**. ממה שגערת בהאויב : **מנשמת**. מנשיבת הרוח היוצא מאפך והכל הוא דרך משל : **[יז] ישלח**. עזרתו שלח ממרום ולקחני מיד האויב : **ממים רבים**. רודפי הרבים השוטפים כמים : **[יח] כי אמצו**. כאשר חזקו ממני בהמלחמה אז הצילני מידם : **[יט] יקדמוני**. שונאי היו מקדימין לבוא עלי בעת קרה לי מקרה רע בחשבם כאשר החילותי לנפול לא אקום עוד אבל ה' סמך אותי אף כי נפלתי הנה קמתי : **[כ] למרחב**. למקום רחב להנצל מידם : **יחלצני**. הוציאני מן המצר : **[כא] כצדקי**. כפי צדקי כי לא הרעותי את אחד מהם : **כבור ידי**. כפל הדבר במי"ש : **[כב] מאלהי**. ממצות אלהי : **[כד] עמו**. עם ה' : **ואשתמר**. שמרתי את עצמי מן הדבר הנחשב לי עון : **[כה] וישב**. ולזה השיב ה' לי כצדקי : **לנגד עיניו**. ולא נגד בני אדם ולהתיהר : **[כו] עם חסיד**. כי כן דרכך להתנהג בחסד עם החסיד : **[כז] עם נבר**. עם איש ברור ונקי תתנהג בברירות כי תשלם לאיש כמעשהו : **[כח] עם עני**. עם מוכנע : **ועינים רמות**. המתגאים ביותר : **[כט] תאיר נרי**. רצה לומר תשלח לי עזרה : **יגיה חשכי**. יושיעני מן הצרה : **[ל] כי בך וגו'**. בבטחונך ארוץ למחנה האויב ולא אירא ובעזר אלוה אדלג על החומה לכבוש העיר : **[לא] תמים דרכו**. לגמול לאדם כמפעלו : **צרופה**. ככסף צרוף שאין בו סיג כן אמרות ה' והבטחתו אין בה דבר בטל : **מגן**. מחסה כמגן : **[לב] כי מי אלוה**. אשר בידו הכח למחות בידו : **[לג] תמים דרכי**. דרכי היה תמים ושלם ולא נפקד איש מאנשי במלחמה : **[לד] משוה**. שם רגלי קלות לרוץ מהר אחר האויב כאילה זו הקלה במרוצתה : **ועל במותי**. העמדתני על גבהי וגדולתי : **[לה] למלחמה**. לדעת תכסיסי המלחמה : **ונחתה**. נתת בי כח לשבר קשת נחושה : **[לו] וענותך תרבני**. גודל הענוה שבך להשגיח בי עשה אותי כאלו הייתי עם רב לנצח את האויב עם כי

אנשי היו מתי מספר : **[לז]** **תרחיב**. הרחבת פסיעותי לבל ימעדו רגלי להיות נוח לפול : **[מא]** **נתתה לי עורף**. כי ברחו מפני ופנו אלי עורף : **[מב]** **ישועו**. אל עזר בני אדם : **על ה'**. כמו אל ה' : **[מג]** **כעפר**. שיהיו דק כעפר הפורח ברוח : **אריקם**. אעשה אותם ריק מכל כטיט המושלך בחוצות שנשחק ונדוק ברגלי אדם והרוח מפזרם ונשאר המקום רק ממנו : **[מד]** **מריבי עם**. ממלחמות עמים : **תשימני לראש גוים**. ויהיו מוכנעים לי ולא יוסיפו עוד להלחם עמדי : **לא ידעתי**. כי הם מארץ רחוקה : **[מה]** **לשמע אזן**. על כי ישמעו שיצא לי שם גבורה יהיו נשמעין לעבודתי : **יכחשו לי**. ידברו אלי דברי כחש לומר שאוהבים המה לי כי יהיה פחדי עליהם : **[מו]** **יבולו**. רצה לומר יהיו מיוסרים במכאוב : **ויחרגו**. יהיו פסחים ממה שיהיו סגורים ברגליהם במסגרי כבלי ברזל : **[מז]** **חי ה'**. הלא ה' חי לעולם וכזאת יעשה כל הימים ויהיה ברוך לעולם בעבור זה : **[מח]** **הנותן**. הנוקם נקמתי מיד האויב : **וידבר**. שמני למנהיג להם : **[מט]** **מן קמי**. תרומם אותי יותר מן הקמים עלי : **[נ]** **על כן**. בעבור התשועה הגדולה הזאת : **[נא]** **מגדל**. ובזה אודך בגוים כי אספר לומר דעו שה' מגדיל ישועות רצה לומר עושה ישועות גדולות למלכו ולא בתשלום גמול כי אם בחסד : **ולזרעו**. וכן יעשה לזרעו עד עולם :

תהילים פרק-יט

[ב] **השמים מספרים**. רצה לומר על ידי השמים נראה כבוד האל וכאלו הם יספרו כבודו : **ומעשה**. הרקיע מגיד ומעיד על פלאי מעשה ידי ה' : **[ג]** **יום ליום**. מיום ליום יביע אומר ר"ל בכל יום כאלו יאמרו בו פלאי ה' כי בכל עת נראה בהם מפלאות המקום : **[ד]** **אין אומר**. הן אמת שאין בהם אמירה ודיבור ולא נשמע קולם : **[ה]** **בכל הארץ**. אבל על כי בנייני השמים יצאו להיות נראים בכל הארץ לזה נשמע דבריהם בקצה הארץ עם שאין בהם אמירה כי במה שמראים מפלאות ה' הרי הם כאלו אמרו : **לשמש**. הנה לשמש שם אהל בהשמים כי מהלכו בשמים ולא יזוז משם : **[ו]** **והוא**. השמש הזה יוצא בשמחה להאיר על הארץ כאשר ישמח החתן בצאתו מחופתו. ישיש. הוא שש במהלכו כאשר ישיש הגבור לרוץ באורח כי בטוח הוא בגבורתו ולא יחת מפני כל וכן השמש בטוח הוא שילך מהלכו באין מוחה : **[ז]** **מקצה**. יציאת השמש הוא מקצה השמים לפי הנראה והנדמה לכל אחד באופק שלו. ותקופתו. וסבובו הוא על קצות השמים רצה לומר בכל יום זורח ברוח שזרח אתמול ושוקע ברוח ששקע אתמול וכן סובב והולך יום יום : **ואין נסתר**. ואין מי שיהיה נסתר מחוס השמש : **[ח]** **תורת ה'** **תמימה**. אבל תורת ה' היא יותר תמימה ר"ל שלימה בפעולותיה ומועלת יותר מן השמש : **משיבת נפש**. רצה לומר כי השמש עם כל תועלתו לפעמים יזיק בחומו הרב עד כי יחלה האיש חולי המות אבל התורה משיבת עוד נפש האדם כי היא מגינה

ומצלת מן המות : **עדות**. המצות יקראו עדות כי מעידים על המקיימים אשר מאמינים בה' : **מחכימת פתי**. אבל השמש לפעמים יכניס חומו במוח האדם וישתגע : **ט** **משמחי לב**. ולא כן השמש כי מכניס דאגה בלב האדם שלא יהיה נלקה ברוב חומו. **מאירת עינים**. אבל המרבה להסתכל באור השמש עיניו כהות : **י** **עומדת לעד**. ולא כן השמש כי לפעמים יכסהו הענן : **צדקו יחדו**. אינם מכחישיין זה את זה אבל השמש כשהוא נראה בזה האופק אינו נראה בהאופק שממולו וכאלו מכחיש זה את זה : **יא** **הנחמדים**. למי שחומד מהם אין לו דבר יערוך עליו כי חמודים המה לו מזהב וגוי' ומתוקים המה לו מדבש וגוי' : **יב** **גם עבדך**. רצה לומר גם אני מן החומדים בהם ואני נזהר בקיומם : **בשמרם עקב רב**. כי יש בשמירתן גמול שכר הרבה : **יג** **מי יבין**. מי יוכל להתבונן מבלי מצוא בו שגיאה כי פעמים רבים יקרה שישגה האדם בדעתו לחשוב שאין רע בדבר מה אבל לא כן היא כי נעלם ונסתר ממנו תוכן הדבר : **מנסתרות נקני**. לזה אשאל אשר תכפר לי ותנקה אותי מהרע שעשיתי על כי היה נסתר ממני תוכן הדבר : **יד** **גם מזדים**. גם מעשות רע במזיד מנע אותי ואמץ לבבי לבל עשותם : **אל ימשלו בי**. רצה לומר לא יוכלו להטות לבבי אל הערבות ומתיקות שיש בהנאות הזדים ההם אלא אתגבר על התאוה : **אז איתם**. אז אהיה תמים כי על השגיאות תכפר ומהזדים תחשוך אותי כי מפשע והוא המרד שהוא עון רב וגדול מזה אהיה נקי מעצמי כי בוודאי לא אחטא במרד ואם כן לא ישאר בידי מאומה רע ואהיה תמים וכאומר הנה מאד קשה להיות תמים כי אם באופן זה : **טו** **והגיון לבי**. גם מחשבות לבי מה שלא אוכל להוציא בפה גם המה יהיו לרצון לפניך :

תהילים פרק-כ

א **לדוד**. המשורר אמר אותו בעבור דוד בצאתו למלחמה : **ב** **ביום צרה**. כאשר תלחם מול האויב : **ישגבך**. יחזק אותך שם אלהי יעקב ור"ל כמו שחזק את יעקב מול לבן ועשו ולא יוכלו לו כן לא יוכלו אויביך לך : **ג** **מקודש**. ממקום קדשו הוא בית המקדש הוא מקום שכינה ומשם בא העזר : **ומציון וגו'**. כפל הדבר במ"ש : **ד** **יזכור**. יהיו זכורים לפניו המנחות אשר הבאת : **ידשנה סלה**. עד עולם יקובל עולתך ברצון ותאכלם האש ויעשו דשן : **ה** **כלבבך**. כתאות לבבך : **ימלא**. יתקיימו עצתך : **ו** **בישועתך**. בעבור התשועה הבאה ממך כולנו נרננה : **ובשם**. בעזר אלוה נלכה בדגלים למלחמה והי' ימלא שאלתך כי נתגבר במלחמה : **ז** **עתה ידעתי**. מהנפלאות אשר נעשו עתה לדוד מהם אדע שעד הנה הושיע הי' למשיחו במה שלא היה נלכד ביד שאול ולא במקרה וברוב תחבולותיו היה נמלט : **יענהו**. אז ענהו משמי קדשו להושיעו בגבורות התשועה הבאה מימינו : **ח** **אלה ברכב**. כי הלא רואים אנחנו אשר

אנשי מלחמתינו הבאים למלחמה אלה באים ברוב רכב ואלה באים ברוב סוסים אשר בהם ימצא העזר במלחמה : **ואנחנו**. רצה לומר הלא אתנו מעט רכב וסוסים ואך אנחנו נזכיר במלחמה שם ה' ומעמו נבקש העזר : **[ט] המה וגו'**. הבאים ברוב רכב וסוסים כורעים ונופלים לפנינו ואנחנו קמים ומתרוממים ומתחזקים ומזה נדע שגם עד הנה הושיע ה' למשיחו מה שנמלט מיד שאול : **[י] ה' הושיעה**. כן הושיעה בכל עת : **ביום קראנו**. בו ביום שנקרא אליך :

תהילים פרק-כא

[ב] בעוזך. בהעוז הניתן ממך למלך המשיח הנה ישמח בו : **ובישועתך**. כפל הדבר במלות שונות : **[ג] תאות לבו**. מה שיתאוה בלבו תתן לו עם כי לא שאל עליו ואמר בלשון עבר כדרך הנבואה בהרבה מן המקומות על כי במראה הנבואה נראה כאלו כבר היה הדבר : **וארשת**. וכל שכן שבל תמנע ממנו מה שישאל בפיו : **[ד] כי תקדמנו**. תקדים ליתן לו ברכות טוב טרם ישאל עליו : **עטרת פז**. רצה לומר כבוד הרבה : **[ה] חיים שאל**. ארז"ל כאשר יראה משיח בן דוד שנהרג משיח בן יוסף ישאל אז על החיים וה' יבטיחו עליו : **[ו] בישועתך**. על ידי ישועתך יתגדל כבודו : **[ז] כי תשיתהו**. תשים אותו לעולם לברכה כי הכל יברכו בו לומר שיהיה כמוהו. **תחדהו**. תשמחו בשמחת ראיית פניך : **[ח] כי וגו'**. בעבור שתהיה בטחונו בה' לזה לא ימוט : **[ט] תמצא**. תספיק מכת ידך לכל אויביך : **ימינך תמצא**. ר"ל תשיגם ולא יוכלו להנצל : **[י] תשיתמו**. יתמיד בהם האש כמו בתנור : **לעת פניך**. בעת כעסך אז יבלעם באפו ותאכלם האש : **[יא] פרימו**. בניהם : **וזרעם**. כפל הדבר במלות שונות : **[יב] כי נטו**. על כי נטו לעשות רעה למולך כמ"ש יתיצבו וגו' על ה' ועל משיחו (לעיל ב') : **חשבו מזמה**. יחשבו מחשבות שא"א להם לעשותם : **[יג] כי תשיתמו**. כי בעבור זאת תשית אותם לחלק אחד שיעמדו מובדל בפאה אחת להיות למטרא לחץ : **במיתריך**. בחבל הקשת תכונן החצים לירות בהם : **[יד] בעוזך**. כפי גודל כחך תרים עצמך להפרע מאויביך ואז נשירה וגו' :

תהילים פרק-כב

[ב] אלי אלי. כפל המלה כדרך הקוראים והצועקים כמו ענני ה' ענני (מ"א י"ח) : **רחוק וגו'**. רצה לומר דברי שאגתי המה להתפלל על מה אתה רחוק מישועתי : **[ג] ולילה**. ואף בלילה אני קורא ומתפלל : **ולא דומיה לי**. לא אשתוק כי כשהאדם נענה דרכו לשתוק אבל לא כשעדיין לא נענה

[ד] יושב : קיים ונצחי כמו אתה ה' לעולם תשב (איכה ה') ור"ל הלא כחך אז כחך עתה ופעמים רבות היית תהלות ישראל כי היו מהללים אותך בהושיעך אותם מצרתם ומדוע אם כן תרחק עתה מישועתי : **[ה] בטחו ותפלטמו**. כאשר בטחו בך כן הצלתם : **[ז] תולעת**. כחי תשש כתולעת : **חרפת אדם**. בני אדם יחרפו עמדי את הזולת כי יאמרו לו בחרפם שהוא שפל כמוני : **ובזוי עם**. כל עם מבזה זולתו עמדי וכפל הדבר במלות שונות : **[ח] יפטירו**. יפתחו שפתם ללעוג בי וינענעו בראש כדרך המלעיג : **[ט] גול**. אבל המגלגל ומסבב בטחונו אל ה' הוא מצילו : **כי חפץ בו**. במי שבוטח בו כראוי : **[י] גחי מבטן**. מוצאי מבטן אמי : **מבטיחי**. ממך הובטחתי להשען על שדי אמי להיות נזון מחלבה : **[יא] מרחם**. מעת צאתי מרחם אמי השלכתי עליך להזמין לי די ספוקי : **מבטן וגו'**. כפל הדבר במ"ש : **[יב] קרובה**. וחיש מהר צריך אני להצלה : **כי אין עוזר**. אין בעולם עוזר בלתיך : **[יג] כתרוני**. סבבוני ככתר המקיף את הראש : **[יד] פצו**. פתחו פיהם לבלעני : **אריה**. כאריה שמתחלה טורף ואח"כ שואג בשמחת גבורתו כן האויב בולע ומרים קול שמחה : **[טו] נשפכתי**. האיברים שבי נשפכו כמים ונתפרדו עצמותי : **כדונג**. הנמס מחום האש כן נמס לבי בתוך מעי : **[טז] מדבק מלקוחי**. בעבור הצער כלה הרוק שבפי וכאלו נדבק הלשון בבשר הפה. תשפתני. תערכני לשכב לעפר מות והוא הקבר : **[יז] כלבים**. נושכים ככלבים : **כארי**. ישברו ידי ורגלי כמו הארי המשבר עצמות הנטרף בפיו : **[יח] אספר**. מגודל הרזון בולטים עצמותי עד שאוכל לספרם ושונאי מסתכלים בי דרך בזיון ונקמה : **[יט] יחלקו**. מפשיטים מעלי וחולקים ביניהם : **ועל לבושי**. כפל הדבר במ"ש : **[כ] אילותי**. אתה חזקי מהר לעזרתי : **[כא] מיז כלב**. מדואג הנושך ככלב : **[כב] עניתני**. הלא מעולם ענית לי להצילני לזה הושיעני גם עתה : **[כג] אספרה**. אז אספר הנס ברבים : **[כד] יראי ה'**. כה אומר להם אתם יראי ה' הללו אותו : **[כה] כי לא בזה**. על שלא בזה הכנעת העני : **ובשוועו**. אבל כשצעק אל ה' שמע אליו : **[כו] מאתך וגו'**. רצה לומר מה שאהללך בקהל רב באה היא מאתך בעבור התשועה שעשית לי ולזה הנדרים שנדרתי בעת צרה אשלם נגד יראיו לפרסם הנס : **[כז] יאכלו**. מזבחתי שלמי התודה אשר אביא להי' : **יחי**. רצה לומר ישמחו בלבבם לעד כי המיצר כאלו לבו מת כמ"ש בנבל הכרמלי וימת לבו (ש"א כ"ה) : **[כח] יזכרו**. בגודל פלאי ה' וישובו כולם אליו : **[כט] כי לה' המלוכה**. רצה לומר הכל יכירו אשר להי' המלוכה והוא מושל בכל הגוים : **[ל] כל דשני ארץ**. כל שמנים ובריאים כאשר יאכלו מה ר"ל כאשר יבוא להם טובה ישתחוו להי' כי יכירו שהכל בא מידו : **כל יורדי עפר**. כל בני אדם המעותדים לרדת בעפר הקבר : **[לא] זרע יעבדנו**. כל בני אדם שמאמינים בו ואשר עבדוהו מעולם אותם יחיה והם יספרו מעשה ה' להדור שאחריהם : **[לב] יבואו**. הם יבואו ויגידו צדקתו לעם הנולד אחריהם : **כי עשה**. אשר עשה עמהם :

תהילים פרק-כג

[א] ה' רועי. על כי ה' רועה אותי א"כ בוודאי לא אהיה חסר מאומה כי הכל בידו : **[ב]** **בנאות**. כרועה הרחמני המרביץ עדרו במקום דשא ולפי שהמשילו לרועה אמר לשון הנופל ברועה : **מי מנוחות**. כי מים הנחים המה צלולים משא"כ הרודפים כי יגרשו מימיו רפש וטיט : **[ג]** **ינחני**. ינהג אותי באורח ישר למען לא אכשל : **למען שמו**. להודיע רב השגחתו על יראיו : **[ד]** **בגיא צלמות**. בעמק אופל ר"ל במקום סכנה : **לא אירא רע**. ממקרה רעה : **שבטך ומשענתך**. מה שאתה מכה אותי בשבט של יסורין ותחזור ותסמוך אותי הם הם המנחמים אותי כי בזה אראה שלא עזבתני להמקרים : **[ה]** **תערוך**. ועי"ז אבטח שעוד תערוך לפני שלחן במעדנים להתענג בהם : **נגד צוררי**. רצה לומר המה יראו בכבודי : **דשנת**. רצה לומר מאז משחת ראשי בשמן המשחה להיות מלך : **כוסי רויה**. הבטחתני להיות כוסי שבעה רצה לומר שאמלוך בכל אות נפשי ודברך הלא תקום : **[ו]** **אך טוב**. לא תבוא עלי עוד מאומה רע ואך הטוב והחסד ירדוף אחרי לבוא אלי. **ושבתי**. ישיבתי בבית ה' תהיה לאורך ימים ולא אהיה עוד מגורש ומטולטל :

תהילים פרק-כד

[א] **ומלואה**. כל הדברים שהארץ מלאה מהם : **[ב]** **כי הוא וגו'**. רצה לומר כי מה שהארץ היא למעלה מן הים נראה מזה שהוא יתברך יסדה על הימים והכינה על הנהרות כי בדרך הטבע היתה הארץ יורדת תחת המים : **[ג]** **מי יעלה**. ר"ל עם שכולם המה לה' מ"מ אין כולם ראויים לבוא בהר ה' והוא בית המקדש וכמ"ש מי בקש וכו' רמוס חצרי (ישעיה א') וכאלו ישאל ומי אם כן ראוי לעלות בהר ה' : **[ד]** **נקי כפים**. וכאלו השיב זהו הראוי מי שכפיו נקיים מממון שאינו של יושר ולבו ברור ביראת ה' ולא מפחד אדם : **אשר לא נשא**. עד שלא נשבע בה' לשוא ולרמות שהוא דבר המסור ללב ואין מי יכיר בו וא"כ מנע מזה מפחד המקום : **[ה]** **ישא ברכה**. זהו הנושא ברכה מאת ה' ויכול הוא לבוא לבית המקדש להתפלל על הברכה : **[ו]** **זה דור**. זה הדור שהמה דורשי ה' והמה קרואים זרע יעקב הראויים לבקש פניך לעולם ולבא לבית המקדש : **[ז]** **שאו**. אתם שערי בית המקדש הנה לכם יהיה נשיאה והרמת ראש וגדולה יתירה. והנשאו. כפל הדבר לגודל ההתנשאות : **פתחי עולם**. כן יקרא פתחי בית המקדש כי המשכן לא היה קבוע במקום אחד אבל בית המקדש קבוע במקומו עד עולם וכן נאמר מכוון לשבתך עולמים (מ"ב ח') : **ויבוא מלך הכבוד**. כי ה' שהוא המלך אשר בו כל הכבוד הוא יבוא בכם לבית המקדש לשמוע אל הרנה ואל התפלה מן הבאים בו : **[ח]** **מי זה**. כאומר ואם תשאלו מי זה מלך הכבוד אשיב לכם

שהוא ה' החזק הגבור גבור מלחמה מתגבר הוא על הלוחמים עם אוהביו : : **[ט] שאו וגו'**. כפל הדבר כדרך המשוררים ויתכן שהאחד אמור על בית ראשון והאחד על בית העתיד כי בבית השני לא שרתה השכינה : **[י] ה' צבאות**. המושל בצבאות מעלה ומטה : **סלה**. עד עולם הוא מלך הכבוד :

תהילים פרק-כה

[א] נפשי אשא. אמסור נפשי לך למנה : **[ב] בך בטחתי**. הואיל ובטחתי בך ידעתי שלא אבוש ולא ישמחו אויבי במפלתי : **[ג] גם**. אז גם כל המקוים לך לא יבושו מן המלעיגים כי יראו כי יש תקוה. **הבוגדים**. אבל הבוגדים בריעיהם חנם הם יבושו : **[ה] הדריכני**. רוצה לומר למדני לדעת אמיתת דרכך לפי שאתה מושיעי ואלו לך אקוה לזה למדני דרכך ואלך בה ואהיה ראוי לתשועה : **[ו] המה**. חסדיך ורחמיך : **[ז] כחסדך וגו'**. אתה ה' כפי מדת חסדך זכור ר"ל זכור מעשי הטובים המביאים מדת החסד : **למען טובך**. עשה למען מדת טובך : **[ח] טוב וישר ה'**. ורוצה הוא להטיב לכל ע"כ מלמד הוא את החוטאים ומזהירם ללכת בדרך הנכון : **[ט] ידרך**. מדריך את הענוים לאחוז בדרכיהם במשפט הראשון ולא יסורו ממנה ומלמדם עוד לאחוז בדרכי ה' וכמ"ש רז"ל מה הוא רחום וגו' : **[י] לנוצרי**. לשלם חסדי לשומרי בריתו ועדותיו : **[יא] למען שמך ה'**. המורה על הרחמים : **כי רב הוא**. אף שעוני גדול ורב : **[יב] מי זה**. מי שירא מה' ובוחר בטוב אז ה' מלמדו ללכת בדרך שבחר וכמ"ש רז"ל הבא לטהר מסייעין לו : **[יג] תלין**. כשימות וישכב בקבר תנוח נפשו בטוב ובזכותו יצליח זרעו ויירשו ארץ : **[יד] ליראיו**. מגלה ליראיו : **ובריתו**. התורה הנתונה בברית יגלה להם להודיעם : **[טו] כי הוא וגו'**. ולזה עיני אליו לבטוח בו כי יש תקוה : **[טז] כי יחיד**. רצה לומר אין לי אוהב וריע כי כולם קמו עלי : **[יז] צרות לבבי**. הצרות אשר בלבבי המה מתרחבים והולכים לזה אשאל הוציאני ממצוקותי : **[יט] ושנאת חמס**. ר"ל שונאים אותי כאלו הייתי איש חמס : **[כא] תום וישר**. מעשה התום והיושר שעשיתי המה ילמדו עלי זכות להיות נשמר : **כי קויתיך**. הואיל ואקוה לך א"כ מהראוי שאהיה נשמר בצרוף זכות מעשה התום והיושר : **[כב] פדה וגו'**. כאומר לא על עצמי בלבד אני מתפלל כי אם על כלל ישראל :

תהילים פרק-כו

[א] שפטני. לקחת משפטי משונאי : **לא אמעד**. לזה מהראוי שלא אמעד
[ב] בחנני. לדעת מחשבותי : **[ג]** לנגד עיני. להתבונן בהם ולזה אהלך
באמתך : **[ד]** לא ישבתי. שלא אלמד ממעשיהם : **ועם נעלמים**. העושים
עבירות במקום נעלם ונסתר : **[ו]** ארחץ. ר"ל בתחלה אנקה כפי מלכלוך
עון ואחר זה אסובב מזבחד להקריב בה לה' כי לולא הנקיון אין הקרבן
מקובל ברצון : **[ז]** לשמיע. להשמיע לבני אדם בקול הודאה :
[ח] אהבתי מעון ביתך. לבוא בה ולהללך : **[ט]** עם חטאים. כמיתת
החטאים ודומה להם בענין רע : **[י]** אשר בידיהם זמה. ולזה ראויים הם
למות בענין רע : **[יא]** ואני. אבל אני הלא בתומי אלך לזה פדני ממיתת
החטאים : **[יב]** רגלי. הלא רגלי עמדה בדרך הישר ובקהל רב אברך לה'
ואינני כמוהם להיות דומה להם :

תהילים פרק-כז

[א] ה' אורי. הלא ה' מאור לי בעת צרה א"כ ממי אירא : **[ב]** בקרוב.
בעת קרבו רשעים לבוא עלי לאכול בשרי והמה לי לאויבים ובודאי לא
יחזרו מדעתם אבל בעת ההיא עזרני ה' והמה כשלו ונפלו ונמלטתי מידם
: **[ג]** בזאת. באמירה הזאת שאמרתי והוא ה' אורי וישעי : **[ד]** שבתני.
שאשב בבית ה' טוב לי : **לחזות**. לראות בנעימות תורת ה' : **ולבקר**.
לדרוש בהיכלו בדבר מצות ה' : **[ה]** כי יצפנני. ביום בוא האויב הסתירני
בסוכתו ולא יכלו לי : **בצור**. היה מרוםס אותי להתגבר עליהם כאלו
עמדתי על צור גבוה כי כן הדרך שהעומד ממעל הוא מתחזק על העומד
מתחת : **[ו]** ועתה. כחומר הנה עכ"ז הייתי מוטרד במלחמה ולזה אבקש
עתה ממך שראשי ירום על אויבי מסביב שלא ילחמו עוד בי : **ואזבחה**.
ואז אזבח זבחים ואריע בשמחה יותר מאלו ילחמו בי ונצחתי אותם :
[ז] קולי אקרא. קולי אשר אקרא : **[ח]** לך. בשליחותך אומר לי לבי
בקשו פני וכן אעשה כי את פניך ה' אבקש : **[ט]** אל תט. אל תטה את
עבדך לנפול ביד האף הלא מעולם היית עזרתי לזה גם עתה אל תטשני :
[י] עזבוני. לא נתנו לי די מחסורי : **יאספני**. אסף אותי אליו בתת לי די
מחסורי : **[יא]** למען שוררי. כי כשאכשל בדרכי ה' ואענש עליו ישמחו
שוררי ויאמרו ידיהם רמה : **[יב]** בנפש צרי. להשיג בי תאוותם ורצונם
: **ויפח חמס**. המדברים עלי דברי חמס : **[יג]** לולא. כאומר הנה כמעט
היו מאבדים אותי אם לא עמדה לי זכות האמנה שהאמנתי בדבר ה' אשר
הבטיחני לראות בטובו בזה העולם : **[יד]** קוה. ואמרתי אל נפשי קוה אל
ה' וחזק בהבטחתו וזכות האמנה היא היא אשר עמדה לי : **וקוה וגו'**.
כפל הדבר להתמדתו :

תהילים פרק-כח

[א] פן תחשה. פן כשתחשה ממני אהיה נמשל עם יורדי בור : **[ב]** בנשאי ידי. בעת התפלה : **[ג]** אל תמשכני. להיות עמהם ודומה להם בקבול הגמול : ורעה בלבבם. חושבים בלבבם לעשות רע : **[ד]** תן להם. להרשעים הללו : **[ה]** כי לא יבינו. אינם נותנים לב להבין פעולת ה' שמשלם לרשע כרשעתו. יהרסם. ולזה יהרס אותם ולא יבנה עוד אותם לחזור לקדמותם : **[ו]** כי שמע. אשר שאלתי לבל אהיה עם הרשעים הללו בעת קבול הגמול : **[ז]** ויעלוז לבי. בעבור העזרה : ומשירי. אודה לו בשיר מן השירים שאמרתני : **[ח]** למו. לכל תמימי דרך בכללם : ומעוז. וחוזק ישועות של משיחו : **[ט]** נחלתך. ישראל שלקחת לך לנחלה : ורעם. רעה אותם במרעה טוב ותן להם רוממות עד עולם :

תהילים פרק-כט

[א] בני אלים. הם המלאכים : הבו לה'. חוזר ומפרש מהו ואמר הבו לה' כבוד ועוז ר"ל שבחו ואמרו הכבוד והעוז המה לה' : **[ב]** כבוד שמו. הכבוד הראוי לשמו כי כל שמותיו מורים על כבודו : בהדרת. במקום שהוא מהודר בקדושה והוא בה"מ : **[ג]** קול ה'. אז ישאג קול ה' להחריד הנמשלים לנחלי מים : הרעים. ירעם בקול : ה' על מים רבים. ה' ירעם בקול על הנמשלים למים רבים וכפל הדבר פעמים ושלש להתמדת הדבר : **[ד]** בכח. ישאג בכח רב : בהדר. בעבור להדר ולפאר את ישראל להיות להם למחסה : **[ה]** ארזים. הוא משל על אנשים גבורים וחזקים : **[ו]** וירקידם. בתנועת הרעדה : לבנון ושריון. כפל המליצה מארזים : **[ז]** חוצב. כורת להבות אש לשלחם על פני הארץ והם הברקים והמה יחרידו את העובדי גילולים : **[ח]** יחיל מדבר. ירעיד יושבי מדבר : מדבר קדש. שהיא גדולה ורחבה : **[ט]** ויחשוף יערות. כי ישבר ויפיל כל עצי היערות וישארו א"כ היערות מגולים ופנוים מן האילנות והכל הוא דרך משל על מפלת אויבי ה' : ובהיכלו. כל הבאים בבית המקדש יאמרו הנה עתה נראה כבודו : **[י]** ה' למבול ישב. כמו בעת שהיה המבול ישב ה' לבדו כי הכל נשטף ונודע אז שהוא המושל בכל : וישב. רצה לומר כ"כ בימי המשיח ישב הוא לבדו למלך לעולם אזי כולם יכירו כי הוא בורא עולם : **[יא]** ה' עוז. אז יתן ה' החוזק לעמו ויברכם בשלום :

תהילים פרק-ל

[א] חנוכת הבית. המזמור הזה תקן לאמרו בעת חנוכת בית המקדש :
[ב] דליתני. רוממתני במה ששלמה בני הבא מבת שבע בנה המקדש כי
בזה ידעו הכל אשר מחלת לי על עון דבת שבע : **אויבי**. האומרים עדיין
העון הזה שמור בידי : **[ג]** שועתי. התפללתי על העון הזה : **ותרפאני**.
הוא מחילת העון שהיא רפואת הנפש וכן נאמר ושב ורפא לו (ישעיה ו') :
[ד] העלית. הצלתני מן המיתה ע"י מחילת העון : **מירדי**. מירידתי אל
הבור כפל הדבר במ"ש : **[ה]** זמרו וגו'. בראותכם גודל חסדי ה' : **[ו]** כי
רגע. רק רגע חרה עלי באפו : **חיים ברצונו**. בעת נתרצה לי הבטיחני
החיים. בערב. רצה לומר כן דרכו מעולם כאשר יחטא האדם וילין עמו
בערב בכי מהפורענות הבא ובשוב מדרכו יתרצה לו מיד לבוקר ישלח
עזרתו לשמחו : **[ז]** בשלוי. כשהייתי בשלוח אמרתי לעולם לא אנטה
לפול : **[ח]** ה' ברצונך. עתה רואה אני אשר הכל ממך כשהיית מרוצה לי
העמדתה להררי ולגדולתי להיות בה העוז וכאשר הסתרת פניך ממני
בעבור העון הייתי נבהל וחרד מהצרות הבאות : **[י]** מה בצע. מה תועלת
כשישפך דמי : **היודך עפר**. כשאדם שב להיות עפר וכי יודך אז וכי יגיד
אמיתך הלא טוב להחיותו ושב ורפא לו ואז יודה לך : **[יב]** הפכת. הלא
רבות פעמים הפכת מספדי למחול והשק אשר שמתי על מתני בעבור
האבל והצער הלא התרת אותו מעלי ואזרתני בשמחה לזה גם עתה חנני
: **[יג]** למען יזמרך. ובעבור זה יזמר לך הנשמה ולא ישתוק מן הזמר
ואודך לעולם :

תהילים פרק-לא

[ב] אל אבושה. לזה מהראוי שלא אבוש לעולם אף שאין בי זכות והצילני
בצדקתך : **[ג]** הטה אלי. לשמוע תפלתי : **לצור**. דומה לסלע חזק ולבית
מצודות והוא מבצר חזק : **[ד]** למען שמך. המורה על הרחמים : **תנחני**.
בדרך ישרה : **[ה]** טמנו לי. הסתירו עלי שאפול בה : **[ו]** בידך. בפקדון
אתן רוחי בידך ועליך לשמרו : **פדיתה**. עבר במקום עתיד ור"ל הן ידעתי
שתפדה אותי ממות כי אתה אל אמת להחזיר הפקדון : **[ז]** השומרים.
המצפים לתשועת גלולים : **[ח]** אשר ראית. נתת לב לראות עניי וידעת
צרות נפשי : **[ט]** ולא הסגרתני. לא מסרת אותי ביד האויב והעמדת רגלי
במקום מרחב שלא אמעד : **[י]** עששה. בעבור כעס מתוגיון הצרות כאלו
נרקבו עיני וגו' : **[יא]** ביגון. בעבור היגון כלו ונשלמו ימי חיי וכן ושנותי
באנחה וכפל הדבר במ"ש : **בעוני**. בעבור עוני כשל כוחי ונדבקו עצמי :
[יב] מכל צוררי. מכל מה שעושים לי צוררי הייתי לחרפה להרואים בי
כי מלעיגים עלי : **ולשכני**. היודעים יותר ממה שעושים לי צוררי להם
אני מאד לחרפה : **ופחד למיודעי**. אני לפחד להם כי בראותם צרתי יפחדו
לנפשם שלא יקרא להם כמקרי : **רואי בחוץ**. הרואים אותי בחוצות נדדו
מפני והלכו להם כי כן דרך אדם לברוח מראות חלי קשה ודבר מגונה

ונמאס : **[יג]** **כמת מלב**. כמו המת הנשכח מהלב : **ככלי**. ר"ל ככלי כל שהוא אשר כשהוא נאבד אין אדם זוכרו : **[יד]** **זבת רבים**. דברי רע מרבים המפחדים אותי מסביב : **בהוסדם**. במה שהם מתייעצים עלי כולם יחד וחושבים לקחת נפשי ור"ל ובעבור שאני שומע כ"ז ואני כאלם לא יפתח פיו לזה אני שכוח בעיני כל כי חושבים שכלה תקותי : **[טו]** **ואני**. אבל אני אבטח בה' ולא אירא מהם : **אלהי אתה**. ותעזרני מהם : **[טז]** **בידך עתותי**. כל העיתות שעברו עלי בין העתים לטובה ובין העתים לרעה הלא המה בידך על פיך נעשו : **הצילני מיז אויבי**. כי הלא הכל בידך : **[יז]** **האירה**. הראה לי פנים מאירות והוא מדרך משל הנהוג בין אדם לרעהו : **[יח]** **כי קראתיך**. והואיל ובך בטחתי מהראוי שלא אבוש : **ידמו**. יכרתו לרדת לשאול : **[יט]** **תאלמנה**. מהראוי שתאלמנה שפתי שקר : **[כ]** **מה רב**. מה מאד רב הטוב אשר צפנת לתת ליראיך בעוה"ב ואף הרבה טובה פעלת להחוסים בך נגד בני אדם ר"ל אשר כל אדם חסו בו : **[כא]** **תסתירם**. כי הסתרתם בסתר הבאה מפניך להיות נסתרים מגבהות כל איש רשע. מריב. מהמריבה הבא מהלשונות : **[כב]** **כי הפליא**. אשר גם לי עשה חסד נפלא לחזק אותי כאלו הייתי בעיר מבצר : **[כג]** **בחפזי**. כשהייתי נחפז לברוח מפני שאול כמ"ש ויהי דוד נחפז (ש"א כ"ג) אז אמרתי נכרתי מנגד עיניך כי היה קרוב מאוד להמסר ביד שאול : **אכן שמעת**. כי נוצלתי גם אז מידו : **[כד]** **אהבו**. לזה אהבו את ה' כי הוא שומר אנשי אמונים : **על יתרו**. על יתרון הגאות של עושי הגאווה : **[כה]** **חזקו**. כל המקוים לה' חזקו ואמצו לבבכם ותהיו בטוחים כי הלא תראו כי יש תקוה :

תהילים פרק-לב

[א] **משכיל**. בזה ישכיל את העם ללמדם דעת : **נשוי פשע**. אשרי למי שנמחה פשעו ונתכסה חטאו למען לא יזכר כי בודאי עשה תשובה הגונה : **[ב]** **לא יחשוב**. העון שעשה לא יחשוב לו ה' בחשבון מעשיו כי נמחל לו על ידי התשובה : **ואין ברוחו רמיה**. וזהו כשאין במחשבתו רמיה שאין עושה תשובה לרמות הבריות כי אם בלב שלם : **[ג]** **כי החרשתי**. ועל שגדול כל כך כח התשובה לזה כאשר החרשתי ועמדתי בשתיקה להתבונן במעשי אז הייתי דואג על עונותי עד שבלו עצמי ועסקתי בשאגתי כל היום : **[ד]** **כי וגו'**. ר"ל כי פחדתי פן יומם ולילה תכבד עלי מכת ידך והלחלוחית שבי יהיה נהפך ליובש כאלו היה לעולם בחורב הקיץ : **[ה]** **חטאתי**. לזאת אודיע חטאתי ולא אכחש בה כי אמרתי כשאודה עלי פשעי ואתחרט אז תמחול עליהם לעולם כי לא יזכרו עוד : **[ו]** **על זאת**. האמור למטה : **לעת מצוא**. כשימצא לבו שלם בתשובה : **רק לשטף**. ר"ל לא יתפלל שלא יבוא עליו הפורעניות כלל כי במה א"כ ימורק העון רק תפלתו תהיה שלא יבוא הרבה יחד כשטף מים רבים : **[ז]** **אתה סתור לי**.

ויאמר בתפלתו אתה תהיה לי סתר מן הפורעניות ותשמר אותי מן הצרות לבל יכלו אותי מן העולם : **רני וגוי'**. לעולם תסבב אותי ברנה של הצלה ר"ל כשתבוא עלי צרה למרק העון ותלך לה ותבוא שוב ותחזור ותלך לה ואז בכל פעם שתלך ארנן רנה של הצלה וכאלו אהיה מסובב בהם לעולם : **ח** **אשכילך**. אתן שכל בלבך ואלמדך אשר בדרך הזה תלך : **איעצה**. אתן לך עצה בדבר אשר ראיתי בעיני בעצמי כי גם אנכי חטאתי ושבתי לה' וכזה התפללתי והנה הועילה תפלתי : **ט** **כסוס כפרד**. אטומי לב כמותם : **במתג ורסן**. אשר כשמקשטים אותו במתג ורסן אז מהצורך לבלום פי לבל יקרב אליך לנשוך כי אין לו חלק בבינה לדעת שלקשטו משימין בו ולא להכאיבו ואמר שאתה לא תהיה כן ובין תבין שהיסורים הבאים המה למרק העון ולא תבעט בהם : **י** **רבים וגוי'**. כי הרשע המבעט ביסורים הנה באים עליו רבים מכאובים אבל הבוטח בה' ומשכיל לדעת שהמה לטובתו כי בהם ימורק העון ואינו מבעט בהם החסד מה' מסבבו כי יסירם ממנו ויהי נקי מעון : **יא** **שמחו בה'**. בהחסד הבא ממנו :

תהילים פרק-לג

א **בה'**. במהללי ה' : **נאווה תהלה**. להם נאה להלל לה' כי המה ישכילו מה מכבוד גדלו : **ג** **היטיבו**. שירו בנגון טוב ויפה בקול תרועה : **ד** **כי ישר**. ומהראוי א"כ לספר הלולו : **ה** **מלאה הארץ**. עושה חסד עם כל הבריות : **ו** **צבאם**. הם המלאכים והגלגלים : **ז** **כונס**. אוסף מי ים אוקיינוס להיות כמו נד וצבור גבוה מן הארץ ולא תרד למטה כדרך המים : **נותן**. כלא את התהומות באוצרות לבל יצאו לשטוף הארץ : **ט** **ויהי**. כאשר אמר כן היה : **ויעמוד**. כן יעמוד עד עולם : **יא** **לעולם תעמוד**. ואין מי לבטל עצתו : **לדור ודור**. תתקיים בכל ימי הדורות : **יב** **אשרי הגוי**. אשרי להגוי : **העם**. מלת אשרי משמשת לשנים כאלו אמר אשרי העם שה' בחר לנחלה לו : **יג** **משמים**. עם שהיא בשמים מביט לראות בארץ מעשה בני אדם : **יד** **ממכון**. מהשמים המכון לשבתו וכפל הדבר במ"ש : **טו** **היוצר**. ולפי שהוא היוצר לבם יחד זה כזה איש לא נעדר אף הוא מבין אל כל מעשיהם לזאת ישגיח על הכל : **טז** **אין המלך**. מביא ראיה שהכל בהשגחה ואמר הלא ראינו שאין המלך נושע במלחמה עם רוב החיל אשר עמו ואם היה הכל לפי הטבע היה ראוי להיות נושע בהם : **יז** **שקר הסוס**. מרוצת הסוס הוא שקר להביא תשועה לבעליו : **וברוב חילו**. עם רוב כחו לא ימלט נפשו : **יח** **עין ה'**. השגחת ה' הוא על יראיו אשר יקוו לחסדו : **יט** **להציל**. ואף אם הטבע ינגד : **ברעב**. בהיות רעב בעולם : **כ** **נפשנו**. ולזה תחכם נפשנו אל ה' כי הוא מעולם עוזר לנו : **כא** **כי בו**. בישועתו ישמח לבנו כי בו בטחנו ודרכו להושיע להבוטחים בו : **כב** **כאשר**. כפי התקוה כן יהיה החסד :

תהילים פרק-לד

[א] בשנותו. בעת ששינה את דברו לדבר מבלי חכמה : לפני אבימלך. שהיה ירא ממנו לבל יכנו נפש כמ"ש (בש"א) ולזה דבר הוללות וסכלות לחשוב שאין הוא דוד : ויגרשהו. ועי"ז צוה אבימלך לגרשו והלך לדרכו וניצול מידו : **[ג]** בה'. בתשועת ה' תתהלל נפשי וכאשר ישמעו ענוים ישועתי ישמחו גם המה : **[ד]** גדלו. ספרו גדולתו עמי : יחדו. ואני אתם : **[ו]** הביטו אליו. לבטוח בו : ונהרו. ויבוא אליכם הארה ותשועה : אל יחפרו. כי השואל מה ואין נותנים לו יחפר ויכלם : **[ז]** זה עני קרא. כשזה הקורא הוא עני מוכנע אז ה' שומעו : **[ח]** ויחלצם. יוציאם בשליחותו של מקום : **[יא]** כפירים. ר"ל גדולים ועשירים : **[יג]** החפץ חיים. חיי עוה"ב : אוהב ימים. ר"ל אוהב ימי העולם להרבות במעש"ט לראות בטוב האמיתי בעוה"ב : **[טו]** בקש שלום. בקשתך יהיה לעשות שלום בין איש לאחיו : ורדפהו. ר"ל מאד תהיה מחזר אחר השלום : **[יח]** צעקו וה'. אבל כאשר יצעקו בתפלה וישובו לה' אז ישמע להם ויצילם מצרותם : **[יט]** לנשברי לב. המכניע עצמו ושב ממעשיו : **[כ]** רבות רעות. ואף אם יבוא על הצדיק רעות רבות אין תוחלתו נאבדה כי מכולם יצילנו ה' : **[כב]** תמותת וגו'. הרעה שהרשע עושה היא תמית אותו ר"ל העון עצמו מקטרג עליו : **[כג]** פודה. בגמול שכר המעש"ט פודהו מן הצרה :

תהילים פרק-לה

[א] את יריבי. עם המריבים עמדי תריב אתה בעבורי : **[ב]** החזק. אחוז בידך מגן וגו' והוא דרך משל מלשון הנוהג באדם : **[ג]** וסגור. התיצב בדרך וסגור לקראתם לבל ירדפו אחרי : **[ד]** יבושו. כאשר לא יוכלו לי : **[ה]** יהיו כמץ. יהיו נעים ונדים ממקום למקום כמוץ הנד מפני הרוח : **[ו]** יהי דרכם חושך. לבל יראו להשמר ויהי דרכם חלק וימעדו רגלם בעת ינוסו כשירדפם המלאך והוא משל לומר שיהיו נלכדים בצרות ולא יוכלו להנצל : **[ז]** חנם. על לא חמס בכפי : לנפשי. כמו לגופי וכן ברזל באה נפשו (לקמן ק"ה) : **[ח]** תבואהו. תבוא עליו חשך שלא ידע להזהר : אשר טמן. כי הן הדרך להטמין ולכסות הרשת לבל יהא נראה להשמר ממנו : תלכדו. את הפורש אותה : בשואה. בעבור החושך הבא עליו לא יראוהו ויפול בה : **[ט]** בה'. בעזרת ה' : **[י]** מי כמוך. מי מושיע כמוך : מחזק ממנו. מן האויב החזק ממנו : מגוזלו. ממי שרוצה לגזלו : **[יא]** יקומון. עדי רשע קמים להעיד בי ושואלים ומבקשים ממני להחזיר דבר אשר לא ידעתי מעולם ולא בא לידי : **[יב]** תחת. במקום הטובה שעשיתי להם :

שכול לנפשי. חפצים להביא עלי את המיתה : **[יג] בחלותם.** כשהיו חולים היה לבושי שק והייתי מענה נפשי בצום בעבורם. ותפלתי. ר"ל פן יאמרו שכי"ז היה למען יכבד עוד החולי עליהם לזה אמר ותפלתי מה שהתפללתי עליהם תשוב אל חיקי ויקויים בי : **[יד] כרע.** התהלכתי כפוף ומעונה כאלו יהיו רעי ואחי : **כאבל אם.** כאם המתאבלת על בנה כי הלכתי בקדרות שחוח : **[טו] ובצלעי.** ר"ל בחליי כי אז ילאה האדם לעמוד על רגליו ביושר כ"א כחגר ופסת. נכיס. אף המוכים ברגליהם נאספו עלי ור"ל כולם נאספו איש לא נעדר : **ולא ידעתי.** על מה נאספו הלא לא הרעותי אחד מהם : **קרעו.** והמה פותחים פיהם בשחוק ואינם יכולים להתאפק ולשתוק מן השחוק : **[טז] בחנפי.** המה יתחברו עם החנפים הלועגים ומתלוצצים בבני אדם ובעבור מתן החררה שמקבלים ממי שרוצה בזה וכל אחד מהם חרק עלי שניו דרך כעס וקצף : **[יז] כמה תראה.** עד מתי תראה בעניי ולא תושיע : **השיבה.** הצל נפשי מחשכת הצרות אשר יביאו עלי : **[יח] אודך.** ואז אודך בקהל רב : **[יט] אויבי שקר.** אויבים לי בחנם : **יקרצו עין.** מלת אל משמשת בשתים כאלו אמר אל יקרצו עין בדרך לעג : **[כ] כי לא שלום ידברו.** כל דבריהם בריב ומצה : **ועל רגעי ארץ.** על הנסתרים מפניהם בבקעי ארץ יחשבו מרמה : **[כא] וירחיבו.** בשחוק רב : **ראתה עינינו.** מה שחפצנו לראות : **[כב] ראיתה.** הלא ראיתה שמחתם עלי אל תשתוק להם מלקחת מהם נקמתי : **[כג] למשפטי.** לעשות משפטי ולריב ריבי : **[כד] כצדקך.** כפי מדת צדקך ולא כמעשי : **[כה] האח נפשנו.** שמחה נפשנו : **בלענוהו.** בלענו את דוד : **[כז] יחדיו.** כולם יחדו וכ"א יראה בבושת חבירו : **שמחי רעתי.** השמחים בבוא עלי הרעה : **המגדילים עלי.** המתגאים ומחזיקים עצמם לגדולים למולי : **[כז] חפצי צדקי.** החפצים שאמצא צדקה מה' : **ויאמרו תמיד.** בכל עת יאמרו יגדל כבוד ה' החפץ בשלום עבדו : **[כח] צדקך.** הצדקה שעשית לי : **כל היום.** אספר תהלתך :

תהילים פרק-לו

[ב] נאם פשע וגו'. ר"ל חושב אני בקרב לבי שהיצה"ר מסית ואומר לרשע אין מי בעולם שיהיה פחד אלהים לנגד עיניו כי אין המקום משגיח בעולם השפל ולזה עשה מה שלבך חפץ : **[ג] כי החליק.** כי בפתויו מחליק ומיפה לו הדבר הזה בעיניו וכל כוונתו למצוא בו עון להשניאו בעיני המקום כי אינו דורש שלום אליו : **[ד] דברי פיו.** והרשע ניסת לו ובפיו ידבר און ומרמה ומונע עצמו להשכיל בדבר ולחקור על האמת ולהטיב דרכו : **[ה] על משכבו.** בעת אשר יפנה מן הטרדות : **יתיצב.** עם כי מתחלה הוא נצב בדרך ובהנהגה אשר איננה טובה ולא פקד עדיין לעשות הרע אבל סוף הדבר אשר לא ימאס אף ברע כי כן דרך הניסת ליצר הרע : **[ו] בהשמים.** אבל האמת שחסדי ה' הוא גם בעולם השפל מן הארץ עד

השמים ובכל ישגיח : **אמונתך**. האמנת תשלוס גמול : **ז** **צדקתך**. הצדקות שאתה עושה להצדיקים גבהו ורמו כהררי אל : **משפטיך**. המשפטים שאתה עושה להרשעים רבו כמו תהום רבה ובכל תשגיח לשלם כפי הגמול : **אדם ובהמה**. אתה ה' תושיע האדם ואף הבהמה כי על הכל תשגיח : **ח** **מה יקר**. מה מאד יקר וחשוב החסד שאתה עושה : **יחסינו**. כי בחסדך תהיה להם למחסה : **ט** **ירוינו**. ישבעו מהטוב הבא להם מן השמים : **ונחל**. ומימי נחל היוצא מהעדן תשקה אותם והוא מדרך משל לרוב השפע : **י** **כי עמך**. בידך היא מקור החיים לתת לטוב בעיניך : **באורך**. בהאורה הבא ממך בה לבד נראה הארה ר"ל מיוחדת וטובה היא מכל אור : **יא** **ליודעיך**. להיודעים אותך להאמין בך : **יב** **אל תבואני**. אל תבוא אלי רגל אנשי גאווה להצר לי והרשעים לא ינדדו אותי ממקומי ביד חזקה : **יג** **שם נפלו**. מקום אשר יבואו להצר לי שם נפלו ויהיו דחויים מבלי קום :

תהילים פרק-לו

א **אל תתחר**. אל תתערב במרעים לעשות כמעשיהם : **בעושי עולה**. בהצלחת עושי עולה : **ב** **כי כחציר**. לא יתמידו בהצלחה כי מהר יכרתו כעשב הזה הנכרת במהרה : **וכירק דשא**. ירק של דשא והוא הצומח ממעל על הארץ הירוק והלח שבו הממהר לכמוש מן השורש : **ג** **בטח בה'**. לזאת אל תתערב עמהם אלא בטח בה' ועשה הטוב ואז תשכון בארץ לאורך ימים : **ורעה אמונה**. תהיה רועה וניזון מאמונה שהאמנת בה' ולא עשית כמעשה הרשעים לגזול ולעשוק : **ד** **והתענג על ה'**. תהיה מעונג בתפנוקים על משענת ה' והוא יתן לך מה שישאל לך ר"ל יספיק לך מחסורך אף בדבר התפנוקים : **ה** **גול על ה'**. גלגל צרכך על ה' ובטח עליו והוא יעשה צרכך : **ו** **והוציא**. צדקך יראה כאור כי תקבל גמול : **ומשפטיך**. מה שהלכת בדרך משפט כזהרים : **ז** **דום לה'**. קוה לה' ותוחיל לו ולך בתמימות ואל תתערב עם הרשע המצליח ובאיש העושה מחשבת רשע לאסוף הון : **ח** **הרף מאף**. התרפה מלהתחבר עם בעל אף : **ועזוב**. איש חמה. ואל תתערב במי שכל מחשבתו אך לעשות הרע : **ט** **כי וגו'**. סוף הדבר יכרתו הרשעים אבל המקוים לה' יירשו הארץ לאורך ימים : **י** **ועוד מעט**. אף כי הרשע מצליח לא יהיה לזמן רב כי כשיהיה עוד זמן מעט ואין הרשע וכאשר תתבונן להסתכל על מקומו ותראה שאיננו : **יא** **וענוים**. אבל ענוים ירשו ארץ לאורך ימים ויהיה מעונגים ברוב שלום : **יב** **זומם**. הרשע חושב רעה על הצדיק ובקצפו חורק עליו שניו : **יג** **ה'**. אבל ה' ישחק על הרשע כי ראה שבא יום מיתתו טרם יעשה הרעה ולא יספוק לעשותה : **יד** **פתחו**. ר"ל הוציאוה מתערה : **להפיל**. להפילו מת : **טו** **חרבם**. אבל חרבם תבוא בלב הרשעים ההם : **תשברנה**. לבל יוכלו לירות בהם החצים : **טז** **טוב**.

המעט שיש להצדיק יותר טוב מעושר רב שביד הרשעים : **[יז]** **כי זרועות.** לפי שיושבר חוזק הרשע ולא ישאר עשרו בידו אבל הצדיקים סומך ה' ומה שיש בידם תתקיים : **[יח]** **ימי תמימים.** כמה שנים יחיו : **ונחלתם.** מעט מהטובה שהנחיל להם המקום יהיה שמור אצלם לעולם כל ימי חייהם : **[יט]** **בעת רעה.** כי לא עליהם תהיה : **ישבעו.** כי ה' יזמין להם די סיפוקם : **[כ]** **כיקר כרים.** כהיקר הנעשה לכשבים אשר יפטמו אותם להשמינם למהר עת שחיטתם כן טובות הרשעים בעוה"ז לטרדם לגהינם : **כלו.** כי אחר המיתה יכלו ובעשן הגהינם יהיו כלים : **[כא]** **לוה רשע.** כשלא מצאה ידו לגזול לוקח בהלואה ואינו משלם והצדיק המלוה אותו חוננו ונותנו לו במתנה לבל יענש בעבורו : **[כב]** **כי מבורכיו.** כי בעבור כשרון המעשה הזה יגזור אומר ויקם ואת אשר יברכם יירשו הארץ ואת אשר יקללם יכרתו : **[כג]** **מה' מצעדי וגו'.** מצעדי הגבר בתורה המה כוננו מה' ר"ל ה' מכוון ומיישר צעדיו : **ודרכו.** ה' חפץ דרכו ומצליחו בו : **[כד]** **כי יפול.** אף אם יהיה נוטה לא יושלך לארץ : **[כה]** **נער וגו'.** ר"ל בנערותי ובזקנותי הסתכלתי לראות הנעשה בצדיק : **ולא ראיתי.** להיות נעזב מכל וכל וזרעו ישאלו לחם : **[כו]** **כל היום.** לפי שכל הימים היה חונן עניים ומלוה להם ולזה מהראוי שיהיו זרעו לברכה : **[כז]** **סור מרע.** לכן סור מרע ועשה טוב ותשכון במנוחה לעולם : **[כח]** **אוהב משפט.** לשלם לאיש כגמולו לזה לא יעזוב את חסידיו ויהיו נשמרים לעולם אבל זרע רשעים יוכרתו כל אחד לפי גמולו : **[כט]** **לא תמעד.** לזה לא תמעד אשוריו : **[ל]** **צופה.** מביט לארוב על הצדיק : **[לא]** **בידו.** ביד הרשע : **בהשפטו.** כאשר יהיה הרשע נשפט עם הצדיק בדבר העלילה ששם עליו לא ירשיענו המקום כי יוציא לאור משפטו ויצא זכאי : **[לב]** **קוה אל ה'.** אשר הוא יצילך מיד הרשעים : **ושמור דרכו.** מבלי לעשות להם כמעשיהם : **[לג]** **רשע עריץ.** החזק ברשע : **ומתערה.** והוא נשרש כאילן הנטוע מזמן רב והוא רטוב ומלוחלח ור"ל שהיה ממולא בכל טוב : **[לד]** **ויעבור.** פתאום עבר מן העולם והנה איננו : **[לה]** **שמר תם.** שמר דרך תם וראה דרך ישר ללכת בה כי יש אחרית טוב לאיש המבקש שלום כל אדם להתנהג עם כל בישרות ובתמימות : **[לז]** **יחדיו.** כולם כאחד : **אחרית וגו'.** סופם לכריתה : **[לט]** **ותשועת.** אבל תשועת צדיקים היא מה' והוא מעוזם בעת צרה והוא דבר המתקיים : **[מ]** **כי חסו בו.** ודרך ה' להושיע את החוסים בו :

תהילים פרק-לח

[א] **להזכיר.** המזמור הזה נעשה להזכיר את המדוכא ביסורין להתפלל לה' כדברים האלה : **[ב]** **ובחמתך.** מלת אל משמשת בשתים כאלו אמר אל בחמתך תיסרני : **[ג]** **נחתו בי.** כבר ירדו בי חצי היסורים וכבר ירדה עלי מכת ידך ודי בזה : **[ד]** **אין מתום.** אין מקום תם ושלם בבשרי

מהיסורים הבאים עלי מפני כעסך : **מפני חטאתי**. מהיסורים הבאים מפני חטאתי : **[ה] עברו ראשי**. המשיל מרבית העון כאלו בא במים עמוקים ועוברים את הראש ממעל : **כמשא כבד**. כמו שא"א לשאת משא כבד כן כבדו עונותי עד שהמה כבדים מערך הכח אשר בי ולא אוכל לשאתם והוא מלשון מליצה : **[ו] הבאישו וגו'**. ר"ל בעבור כי נמקו החבורות והוציאו הדם והליחה לזה הבאישו את בשרי : **אולתי**. ר"ל עונותי כי אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות : **[ז] נעויתי**. נתעקם גופי ואלך שחוח : **קודר הלכתי**. ואלך בחשכת הצרות : **[ח] מלאו נקלה**. המה מלאים שריפת אש החלי ואין מקום שלם בבשרי : **[ט] נפוגותי ונדכיתי**. אחזתני חלשות ודכאות רוח מנהמת הלב לא מהשפה ולחוץ : **[י] נגדך כל תאותי**. הרפואה והשקטה שאני מתאוה הלא המה נגדך ובידך לעשותם. ואנחתי. ומה ואני שואג שאני מתאנח להתחרט על עונותי לא נסתרה ממך ומהראוי א"כ למלאות תאותי : **[יא] לבי סחרחר**. לבי מסובב ביגון ואנחה וכוחי עזב אותי והלך ממני : **אין אתי**. לא נשארה בהם : **[יב] מנגד נגעי**. כשאני בנגעי וצערי יעמדו מנגד ולא קרבו אלי לעזרה : **[יג] וינקשו**. טמנו עלי מוקש : **ידברו הוות**. ידברו לי דברי שברון רוח : **[יד] ואני כחרש**. עושה את עצמי כחרש כאלו לא אשמע : **[טו] לא שומע**. לא מבין דבריהם : **תוכחות**. טענות להתווכח עמהם : **[טז] כי לך וגו'**. כי המתנתני עליך אשר אתה תענה להם בעבורי ר"ל תעשה עמדי אות לטובה ותחשב לתשובה נצחת : **[יז] כי אמרתי**. ר"ל הנה לא חפצתי אני להשיב מה להם כי אמרתי פן תתגבר עלי העונש וישמחו עוד יותר כי בעת מטה רגלי לבד הגדילו עצמם להתגאות עלי ומה אם אהיה נלקה בכל גופי : **[יח] לצלע נכון**. אני מוכן ורגיל להיות צולע מחולשת הגוף והדברים המכאיבים אותי המה מזומנים תמיד נגדי לבוא עלי : **[יט] כי עוני אגיד**. אני בעצמי אגיד עוני כי יודע אני בעצמי שחטאתי ולזה אדאג פן יבוא העונש וישמחו עלי : **[כ] ואויבי**. אבל אויבי ימי חייהם רבו וגדלו : **[כא] ומשלמי וגו'**. גם הם ימי חייהם רבו וגדלו : **תחת**. במקום שאני רודף וזריז להיטיב עמהם : **[כב] אל תעזבני**. הואיל ולא אוכל בעצמי להשיב מה להם לכן אל תעזבני אתה ותחשב לתשובה על לעגם : **[כג] חושה**. מהר לעזור לי כי אתה מעולם לי לישועה ואין על מי להמתין לי להיות לעזרה :

תהילים פרק-לט

[ב] אמרתי. חשבתי בלבי אשמרה מנהגי מלחטוא בלשוני לדבר מה מול מדת הדין. אשמרה לפי מחסום. אשמור עצמי כאלו היה על פי מחסום אשר ימנע הדבור ר"ל עם כל הכאב הבא עלי לא אצעק להתרעם : **בעוד רשע לנגדי**. בזמן אשר הרשע הבא לבקרני עומד לנגדי כי אחשוב כאשר אצעק אז ישמח בצרתי : **[ג] נאלמתי דומיה**. כ"כ ארגיל עצמי בשתיקה

עד שנעשיתי כאלם בעבור השתיקה החשיתי. מטוב. כי שתקתי מלדבר גם דברים טובים ונחומים כי פן ברבות הדברים אצעק ואתרעם : **וכאבי נעכר**. עם כי כאבי נעכר עכ"ז אתאפק ואחריש : **[ד]** **חס לבני**. הלב אשר בקרבי נתחמם מאד מאש החלי : **בהגיגי**. כשהגה יוצא מפי בוערת כאש כי ההבל חס מאד : **דברתי בלשוני**. מוסב על תבער אש לומר תבער כאש כשאדבר בלשוני וכפל הדבר במ"ש : **[ה]** **הודיעני**. הודיע לי סוף ימי מתי אמות ואם מעט המה ימי חיי הלא אבחר למות מחלי זה מלסבול צער גדול ולמות אח"ז בזמן קצר : **מה היא**. כמה היא וכפל הדבר במ"ש : **מה חדל אני**. כמה מהזמן אהיה עם יושבי חלד : **[ו]** **טפחות**. קצובות כדבר הנמדד בטפח : **וחלדי**. זמני בעולם הוא כאין נגד שנותיך אשר לא יתמו : **אך כל הבל וגו'**. כל ההבלים היא בכל אדם איש לא נעדר בפגעי הזמן. נצב סלה. הדבר הזה נצב לעולם ולא ישתנה להיות מי מבני אדם חדל מהבלי הזמן מפגעיו : **[ז]** **אך בצלם וגו'**. האיש הלא בחושך יהלך ולהבל וריק קובץ המון עושר רב כי הוא צובר ואינו יודע מי יאספם הבית כי פן ימות ואיש אחר יאספנו : **[ח]** **ועתה**. הואיל וקניני העולם הבל המה מה יהיה א"כ תקותי אל ה' ומה הוא הדבר אשר אהיה מיחל לך עליה : **[ט]** **מכל פשעי**. ר"ל ע"כ תקותי שתצילני מן העונש הבא על פשעי ואל תשים אותי להיות לחרפה בעיני הנבל : **[י]** **נאלמתי**. הלא בבוא עלי העונש הייתי כאלם ולא התרעמתי כי אמרתי הלא אתה עשית ולא תעשה עול במשפט : **[יא]** **הסר**. לזה הסר מעלי הנגעים הבאים ממך עלי כי כבר כליתי ממלחמות ידך ודי בזה : **[יב]** **בתוכחות**. בשיעור התוכחות הראויות על העון כן תייסר את האיש בעונש הגוף וגם תמס חמודות עשרו כעש הזה המבלה את הבגד : **אך הבל**. ההבל הזה הוא לעולם ובכל אדם ר"ל כל החוטאים כלם נלקים לעולם בגופם ובחמדת עשרם אם לא ישובו לה' : **[יג]** **שמעה תפלתי**. להצילני מן העונשים האלה : **כי גר אנכי עמך**. למול שנותיך אני כגר ע"פ האדמה כי מעט ימי וכן יכלו בתוכחות האלה : **תושב ככל אבותי**. ר"ל כל מה שאני כתושב בארץ הוא רק ככל אבותי כי אם שהיו חושבים הנה מתו ואינם ולמול שנותיך אחשב כגר : **[יד]** **השע ממני**. פנה ממני מכת ידך ואתחזק עצמי בתורת ה' כאשר יוסר היסורים המוניים והטורדים : **בטרם אלך**. עד לא אלך בדרך כל הארץ ואינני עוד בזה העולם כי אחר המיתה נעשה האדם חפשי מן התורה והמצות :

תהילים פרק-מ

[ג] **מטיט היון**. אשר העומד בה הוא שוקע ויורד : **על סלע**. במקום מגולה וקשה. כונן אשורי. הכין רגלי לעמוד על עמדי ולא לשקוע עוד : **[ד]** **יראו רבים**. כאשר יראו בהשגחת ה' יפחדו ממנו ויבטחו בו : **[ה]** **אשרי**. ויאמרו אשרי וכו' : **ולא פנה**. לבטוח בהם : **ושטי כזב**.

הנוטים אחר הרהורי הבל וכזב : **[ו] רבות עשית**. נפלאות רבות עשית למעננו : **אין ערוך**. אין מי להעריך ולהדמות אליך : **אגידה**. אם אמרתי אגיד נפלאותיך לא אוכל כי רבו מלספר : **[ז] לא חפצת**. אינך חפץ שיחטא האדם ויביא קרבן : **אזנים כרית לי**. לשמוע אל דברי התורה אשר היא טובה בעיניך מזבח וכן נאמר הנה שמוע מזבח טוב (ש"א ט"ו) : **[ח] אז**. בעת מתן התורה אמרת : **הנה באתי**. לקבלה : **במגלת ספר**. כאשר כתוב עלי במגלת ספר בתורה שאמרתי אז נעשה ונשמע : **[ט] לעשות**. וכאשר קבלתי עלי כן חפצתי לעשותה ותורתך שמורה בלבבי אשר היא מכלל המעיים : **[י] בשרתי**. השמעתני לרבים את דברי התורה ולא מנעתי שפתי מלהשמיע והלא אתה ה' ידעת שכדברי כן הוא : **[יא] צדקתך**. והצדקה שעשית עמדי לא כסיתי בלבי מלהודיע לרבים : **לא כחדתי**. לא מנעתי מלספר חסדך לקהל רב בכדי להמשיך לבם אחריך : **[יב] אתה ה'**. לכן גם אתה ה' השב גמול ולא תמנע רחמך ממני : **ואמתך**. אמתת הבטחתך : **[יג] השיגוני**. המקטריגים הנעשים מעונותי רדפו אחרי והשיגוני : **ולא יכלתי לראות**. כי כהו עיני מהצרות : **ולבי עזבני**. הלך ממני אומץ הלב : **[יד] רצה**. וכשתרצה אין מי שימחה בידך : **[טו] יבושו**. כשיראו הצלתי : **יסוגו אחור**. כאדם הבוש החוזר על עקבו : **[טז] ישמו**. יהיו שוממים בעבור גמול שכר בשתם שמביישים אותי ואומרים עלי האח ושמחים לצרתי : **[יז] בך**. בתשועתך : **אוהבי**. האוהבים שיבוא להם התשועה על ידך יאמרו תמיד יגדל ה' ר"ל יבוא להם התשועה ויהללו את ה' : **[יח] עני ואביון**. אני מכניע את עצמי לפניך כעני ואביון וה' יחשב לי את ההכנעה הזאת לזכות : **אל תאחר**. להביא את התשועה :

תהילים פרק-מא

[ב] משכיל אל דל. הנותן צדקה לדל בהשכל לבל יכלימו : **ביום רעה**. ובגמול זה ימלטהו ה' כשיהיה בעולם עת רעה כי לא תעבור עליו : **[ג] ואשר**. ישובח בכל הארץ הכל יאמרו אשריו : **ואל תתנהו**. אתה ה' הן ידעתי שלא תתנהו ברצון אויביו להשיג בו תאותם : **[ד] ה' יסעדנו**. כשיפול למשכב יסעדנו ה' בהיותו על מטתו בחליו : **הפכת**. בעת חליו תהפכו בכל מקום משכבו מצד אל צד כדרך המשמש את החולה אשר יצטרך למי לסעדו בזה ואמר בדרך משל : **[ה] אני אמרתי**. בעת חלוי אמרתי רפאה נפשי ר"ל מחול עוני כי העון הוא חולי הנפש והמחילה היא הרפואה : **כי חטאתי לך**. וצריך אני למחילה שהיא רפואת הנפש וממילא תבוא רפואת הגוף והוא הסעד אשר יסעד את החולה : **[ו] רע לי**. הנה הרע מוכן לבוא עלי ומתי ימות ר"ל היו מצפים שיקרב לבוא יום מיתתי : **[ז] ואם בא לראות**. וכאשר בא מי מהם לראות בי ולבקרני היה מדבר עמי שוא כי בפיו ינחם אותי ובלבו היה מקבץ דברי און ועמל וכשיצא

לחוץ אל חבריו היה מדבר האון אשר קבץ בלבו : **[ח]** **יחד וגו'**. ר"ל כל שונאי יחד ידברו עלי דברי גנות ובחשאי לבל יהא נשמע לי. **עלי יחשבו**. חושבים עלי שיבא לי הרעה : **[ט]** **דבר בליעל**. אומרים עלי דבר הבליעל שעשה הוא יצוק בו את החלי הזה ר"ל עונו גרמה החלי ולזה החלי אשר שכב בה לא יקום ממנה כי מות ימות : **[י]** **גם איש שלומי**. גם האיש אשר היה עמי בשלום אשר האכלתיו לחמי : **הגדיל עלי עקב**. היה מגדיל עלי מארב לארוב על נפשי : **[יא]** **ואתה ה'**. אז בחליי התפללתי ואמרתי אתה ה' חנני והקימני מחלי זה ואשלמה להם כגמולם : **[יב]** **בזאת**. כשתרפאני אז אדע כי חפצת בי : **יריע**. תרועה של שמחה : **[יג]** **ואני בתומי**. ובעבור שהלכתי אני בתמימות לזה תמכת בי בחליי והצבתני לפניך בבריאות כל ימי חיי וכ"ז מוסב למעלה לומר כשם שתמך לי בחליי בעבור כשרון מעשי כן יסעוד ויתמוך את כל משכיל אל דל : **[יד]** **ברוך ה'**. נתן הודאה לאל ככלותו הספר על אשר נתן בו רוח ה' לדבר בו. **מהעולם**. ר"ל מקצה העולם עד קצהו : **אמן ואמן**. הוא כדרך העונה אמן אחר הברכה להיות מקויים :

תהילים פרק-מב

[א] **משכיל**. בזה ילמדו דעת והשכל להתפלל על הגאולה : **[ב]** **כאיל**. כמו האילה הצועקת על חסרון המים כשאינן לה לרוות הצמאון כן נפשי וכו' : **[ג]** **צמאה נפשי**. מתאוה אני לבית אלהים כצמא מתאוה למים ואשאל מתי אבא לראות פני ה' בבה"מ : **[ד]** **היתה לי וגו'**. דמעות בכיותי המה לי במקום הלחם ר"ל ישבעו אותי כאלו אכלתי לחם כי דמעות הבכי ימנעו האכילה וכן נאמר בחנה ותבכה ולא תאכל (ש"א א) : **באמור**. בעבור שאויבי אמרו לי איה אלהיך אם אלהים הוא יקום ויעזרך : **[ה]** **אלה**. הדברים האמורים למטה אזכרה ובעבור הצער שעלי נפשי משתפכת ורוצה לצאת : **כי אעבור**. בזכרי אשר עברתי לירושלים שלש פעמים בשנה בעגלות מכוסות כדרך החשובים והייתי מדדה ללכת לאט ובנחת עד בואי אל בה"מ : **המון חוגג**. בקול המון שמח ורוקד : **[ו]** **מה תשתוחחי**. כאלו מנחם נפשו ואומר לה אתה נפשי למה תלך שחוח ולמה תהמי בקול יללה קוה לה' כי עוד יבא עת שאודה לו על הישועה הבאה לי מעמו : **[ז]** **אלהי**. כאלו תחזור הנפש להתרעם שוב ואומרת אתה אלהי הנה נפשי עלי תשתוחח על אשר אזכור הטובה שהיה לי ממך אשר הלכנו אל בית ה' מארץ ירדן וכו' וזכר המקומות ההם על כי היו בקצה גבול ארץ ישראל : **[ח]** **תהום אל תהום**. ר"ל ועתה הצרות המרובות כתהום קורא כל אחד אל חבירו לבוא עלי כי עד שלא תלך האחת תבוא השנית וכאלו קוראין זה לזה לבוא : **לקול צנוריך**. ונכונה אני לסבול המים הנשפכים מן הצנורות המשמיעים קול גדול בשפכם כי רבים הם והוא משל על רוב הצרות : **כל משבריך**. צרות מרובות כגלי הים עוברים עלי

[ט] **יומם יצוה**. בימים הראשונים כאשר הלכתי את בית ה' הנה ביום צוה ה' חסדו עלי והלכתי בטח בלילה במלון היה עמי שירה ותפלה לה' השומר חיי **[י]** **אומרה**. זאת בזכרי אומרה לאל חזקי למה עתה שכחתי ולמה אלך בחושך **[יא]** **ברצח וגו'**. ר"ל מה שחרפוני צוררי באמרם איה אלהיך דומים בעיני כאלו בחרב דקרו בעצמותי **[יב]** **מה תשתוחחי**. כאלו חזר לנחם שוב את נפשו ואומר לה מה תשתוחחי **: כי עוד אודנו**. בעבור התשועה אשר יבא אלי כי הלוא הוא מעולם ישועות פני ואלהי :

תהילים פרק-מג

[א] **שפטני**. שפוט משפטי לנקום נקמתי **: מאיש**. מכל איש מרמה וכו' **[ב]** **למה זנחתני**. למה עזבתני ולמה אלך בחושך **: [ג]** **שלח אורך ואמתך**. ר"ל האר לי והאמת הבטחתך להביא אותי אל הר קדשך **: [ד]** **שמחת גילי**. המשמח אותי בגילה ורנה **: [ה]** **מה תשתוחחי**. כאלו יחזור שוב לנחם נפשו ויאמר לה מה תשתוחחי נפשי וכו' :

תהילים פרק-מד

[ב] **פועל פעלת**. הפעולה אשר פעלת **: [ג]** **אתה ידך**. בכח ידך גרשת את העובדי גלולים מא"י ובמקומם נטעת את ישראל. תרע. הרעות העובדי גלולים ושלחתם מארצם **: [ד]** **כי לא בחרבם**. מה שירשו ישראל את הארץ לא ירשו בחרבם ובכחם אלא אתה הושעת להם בימינך ובההארה הבא להם מפניך כי היית מרוצה להם **: [ה]** **מלכי אלהים**. הלא אתה אלהים ובידך להושיע ואתה הוא מלכי וראוי למלך להושיע לעמו כאשר יש לאל ידו ולזה צוה להביא ישועות יעקב **: [ו]** **בך**. בעזרתך **: בשמך וגו'**. כפל הדבר במ"ש **: [ח]** **כי הושעתנו**. לא בכח ידינו אלא ממך באה הישועה **: [ט]** **באלהים**. במהללי אלהים **: ושמך לעולם**. שמך הקיים לעולם נודה סלה אף בטרם בוא התשועה **: [י]** **אף זנחת**. אף בעת אשר עדיין זנחת אותנו והכלמת אותנו ולא תצא בצבאותינו **: [יא]** **תשיבנו אחור**. לברוח לאחור מפני הצר **: שסו לנו**. בוזזים לעצמם את אשר לנו **: [יב]** **כצאן מאכל**. כצאן הנתונים למאכל **: [יג]** **ולא רבית**. לא לקחת רב הון בחלופיהם **: [יד]** **לשכנינו**. בעבור כי הם יודעים ביותר מהצרות הבאות עלינו ולזה יחרפו אותנו **: [טו]** **תשימנו משל**. כאשר יבוא על מי צרות מרובות וגדולות ימשלו לומר שדומה הוא לצרות הבאות על ישראל **: מנווד ראש**. נדים בראש בדרך לעג **: [טז]** **נגדי**. רואה אני בכלימתי :

ובושת פני. מה שמביישים פני כסה אותי לגודל רבויים והוא מלשון מליצה : **[יז] מפני אויב.** אשר חרפנו ומפני רדיפות אשר רדפנו : **[יח] כל זאת.** עם שכל זאת בא עלינו אעפ"כ לא שכחנו מלהודות לך ולא שקרנו להכזיב התורה שקבלנו בברית : **[יט] ותט.** מלת לא משמשת בשתים כאלו אמר ולא תט ר"ל לא נטה רגלינו מן ארחד : **[כ] כי דכיתנו.** עם כי דכית אותנו במקום תנים : **[כא] אם שכחנו.** האם שכחנו שם ה' בתמיה וכי פרשנו כפינו לאל זר : **[כב] הלא וגו'.** כי אמרנו הלא אלהים יחקר זאת וענש יענש : **[כג] כי עליך.** אלא בעבור יראתך הורגנו והיינו נחשבים כצאן המוכן לטבח : **[כד] עורה.** לזה עורה נא להושיע ולא תהיה כמו הישן : **[כה] תשכח.** מוסב על למה תשכח וכו' : **[כו] כי שחה.** נפשנו מושפלת עד לעפר : **[כז] קומה.** לזה קום ועזור לנו ואם אין אנו ראויים פדנו למען חסדך :

תהילים פרק-מה

[ב] רחש לבי. ר"ל לבי יחשוב מחשבת דבר טוב : **אומר אני.** בפתחת דברי אני אומר שמעשה השיר הזה הוא על מלך המשיח : **לשוני עט סופר מהיר.** לשוני מהירה לדבר בשיר כעט של סופר מהיר : **[ג] יפיפית.** אתה מלך המשיח הנך יפה במעשיך מכל בני אדם ודברי פיך המה בחן כאלו נשפך החן אל שפתותיך ובעבור זה ברכך אלהים לעולם : **[ד] חגור.** וזאת (היא) הברכה אתה הגבור חגור חרבך על ירכך והיא הודך והדרך כי בה תנצח במלחמה : **[ה] והדרך.** ר"ל ההדר אשר יהיה בך במה שתצלח ותרכב בגבהי הממשלה זה יהיה לך בעבור האמת שעשית ובעבור שהיית עניו בצדק לא להתיהר : **ותורך.** לזה ימינך שלמד אותך לעשות מעשים נוראים ומבלי למוד ועזר מזולת : **[ו] חציך.** החצים אשר תשליך יהיו מחודדים ועי"ז יפלו אויביך תחתיד כי החצים ההם יפלו בלב אויבי המלך (ומלת יפלו מוסב למעלה ולמטה) : **[ז] כסאך אלהים.** כסא המלוכה הנתון לך מאלהים יתקיים עולם ועד : **שבט.** בעבור כי ממשלת מלכותך היא ממשלת מישור כי תנהג את המלוכה בצדק ובמישור : **[ח] על כן.** בעבור כשרון מעשיך משחד אלהים למלך : **שמן ששון.** כאשר תהיה נמשח בשמן למלוך על העם יהיה עליך ששון מחבירך כי הכל יחפצו בך : **[ט] כל בגדותיך.** כולם יהיו מקוטרים במיני בושם כי כן דרך הגדולים לגמר בבושם להביא להם הריח : **מן היכלי שן.** מן השמחה והרחבת הדעת שיש למי שיושב בהיכלי שן מן השמחה ההיא יהיה לך מן הדברים אשר ישמחו אותך בהם ר"ל כל מיני שמחה שיהיה לך יהיה מעין השמחה שיש למי שיושב בהיכלי שן שהיא שמחה גדולה ומרובה : **[י] ביקרותיך.** ביקרת שלך בהן יהיו אף בנות מלכים : **נצבה שגל.** המלכה תהיה נצבה בימינך מקושטת בכתם אופיר והכל הוא משל לגודל התענוג והממשלה : **[יא] שמעי בת.** יאמר לכל עדה ועדה שמעי וראי

בהבנת הלב והטי אזנך לשמוע לכל אשר יצוה מלך המשיח : **ושכחי עמך וגו'**. ר"ל לא תהיה בעצת הנמשכים אחר גוג להלחם עם מלך המשיח : **[יב] ויתאו**. אז יתאוה מלך המשיח יופי כפי כשרון מעשיך ואז ינוח לך כי הוא יהיה אדוניך ואז תשתחוי לו ולא יאונה לך רעה כי יסך עליך בצלו : **[יג] ובת צור**. גם עדת צור בהבאת מנחה יבקשו פניך למלאות שאלתם ועם כי המה העשירים שבכל עם וחשובים : **[יד] כל כבודה**. כל אשה מכובדה ובת מלך היושבת פנימה בחדרה לפי רוב כבודה אשר לבושה עשוי ממשבצות זהב : **[טו] לרקמות**. בבגדי רקמה תהיה מובאה למלך המשיח : **בתולות אחריה**. ר"ל עם הבתולות אשר תלכנה אחריה לשמשה ועם רעותיה ההולכים עמה כאחת כולן תהיינה מובאות מארצם בשמחה ותבואנה בהיכל מלך ר"ל בשמחה יקבלו עול מלכות המשיח : **[יז] תחת אבותיך**. אל מול המשיח יאמר תחת אבותיך המלכים יהיו בניך ר"ל כמו שבא לך המלוכה על היותך מזרע דוד כן בניך ירשו המלכות ממך : **תשיתמו**. אל מול ה' יאמר אתה ה' תשים בני מלך המשיח לשרים ומושלים בכל א"י : **[יח] אזכירה**. בעבור כל זאת אזכיר שמך בכל דור : **על כן**. בעבור הגדולה הזאת אשר תגדל את מלך המשיח יודוך עד עולם ויקבלו אותך לאלוה :

תהילים פרק-מו

[ב] עזרה בצרות. הוא לנו לעזרה בעת צרה ומצוי לנו מאד בכל קראינו אליו : **[ג] בהמיר ארץ**. כשתחלף הארץ מהשקט לרעד וכאשר ינועו ההרים ליפול בעומק הים והוא משל על מפלת גוג : **[ד] יהמו**. מי הים יהמו ברוב גליו ויגרשו רפש וטיט וההרים ירעשו לעולם בגאות ה' ומכל זה לא נירא : **[ה] נהר פלגיו**. פלגי הנהר היוצא מבה"מ כמ"ש והנה מים יוצאים (יחזקאל מ"ז) המים ההם ישמחו יושבי עיר אלהים שהוא מקום קדוש אשר שם משכני עליון : **[ו] אלהים בקרבה**. ה' ישכון בקרב ירושלים לכן לא תמוט כי יעזור בה בעת שהבוקר יפנה לבוא רצה לומר בזמן הגאולה : **[ז] המו**. יהמו מכאב לב והממלכות מטו לפול כי ה' שאג בקול ותמס הארץ ואמר בלי עבר כדרך הנבואה במקומות רבות : **[ח] ה' צבאות**. לפי שה' יהיה עמנו ואלהי יעקב הוא לנו למשגב עד עולם ולא יחריד אוהביו : **[ט] לכו**. אתה גוג וחבירך אשר אתך לכו וראו מפעלות ה' אשר יעשה שממה בארץ : **[י] עד קצה הארץ**. כי בכל העולם לא יהיה עוד מלחמה כי כולם יעבדו לה' : **קשת ישבר**. כי לא יצטרכו עוד לכלי מלחמה : **עגלות**. העשויות לצורך המלחמה : **[יא] הרפו**. הרפו ידכם מלהחזיק במלחמה ודעו שאנכי אלהים והכל שלי ובידי ליתנה למי שארצה : **ארום**. אני רם ומושל בכל הגוים ואני רם ומושל בארץ ליתנה למי שישר בעיני : **[יב] ה' צבאות**. אז יהיה ה' עמנו ואלהי יעקב יהיה לנו למשגב עד עולם :

תהילים פרק-מז

[ב] תקעו כף. לשמוח בעת מלוך ה' על כל הארץ : **[ג]** כי ה' וגו'. כי אז ידעו שה' עליון נורא וכו' ר"ל שהוא עליון על הכל ונורא עליהם : **[ה]** יבחר לנו. ר"ל יחזיר לנו את נחלתינו ויבחר אותה לנו לשבת בה כמאז : **[ו]** את גאון יעקב. זה בה"מ אשר אהוב הוא לעולם : **[ז]** עלה. אז יתעלה ויתרומם אלהים בתרועה כי יתקעו על הקרבנות : **[ח]** בקול שופר. מוסב על עלה לומר עלה ה' בקול שופר וכפל הדבר במ"ש : **[ט]** זמרו אלהים. זמרו לאלהים : **[י]** זמרו. כפל הדבר להתמדתו : **[יא]** זמרו משכיל. זמרו זמר העשוי בהשכל : **[יב]** על כסא קדשו. להראות ממשלתו על כל : **[יג]** נדיבי עמים. הנדיבים שבכל העמים יהיו נאספים לא"י וחוזר ומפרש שהם עם אלהי אברהם : **[יד]** מגיני ארץ. הם השרים שהם למגן ולחוזק לתשושי כח ור"ל כל שרי העמים המה לאלהים ובידו להוציא את ישראל מתחת ידיהם ולהביאם אל ארצם : **[טו]** מאוד נעלה. הוא מאוד מעולה ומרומם וכל אשר יחפוץ יעשה :

תהילים פרק-מח

[ב] בעיר אלהינו. ר"ל כשתשרה שכינתו בירושלים הר קדשו אז הוא גדול ומהולל בפי כל : **[ג]** יפה נוף. מחוז יפה ומשוש לכל הארץ הוא הר ציון העומד בצפון ירושלים והיא קרית מלך רב וגדול הוא דוד וכה"א קרית חנה דוד (ישעיה כט) : **[ד]** אלהים. כשאלהים שוכן בארמנותיה אז נודע לכל שהוא לה למשגב : **[ה]** המלכים נועדו. המלכים אשר עשו יום מיועד ויעברו אז לבא על ירושלים למלחמה : **[ו]** המה ראו. והמה כאשר ראו שאלהים בארמנותיה כן תמהו וכו' : **[ז]** שם. בירושלים : **[ח]** ברוח קדים. אשר היא העזה שברוחות בה תשבר את האניות של חיל הבאים דרך ים תרשיש : **[ט]** כאשר שמענו. את הדברים מפי הנביאים כן ראינו אותם בעיר ה' שהוא אלהינו : **[י]** יכוונה. את ירושלים יכוון להיות עומדת על כנה ובסיסה עד עולם ועד : **[יא]** דמינו. אתה אלהים הן הוחלנו מאז אל חסדך אשר תראה בקרב היכלך : **[יב]** כשמך. כמו ששמך מורה שאתה מושל בכל כן מהראוי להלל אותך בזה על קצות הארץ : **[יג]** צדק. עם כי היכולת בידך לא תבוא בשטף אף כ"א בצדק : **[יד]** למען משפטיך. אשר תעשה בחיל גוג : **[טו]** סובו ציון. וראו תפארתה : **[טז]** ספרו מגדליה. ותראו כי רבים המה : **[יז]** שיתו. שימו לבבכם לבנין החיל ליפותה ולחזקה : **[יח]** פסגו. הגביהו וחזקו הארמנות : **[יט]** למען תספרו. מגודל יופי

הבנין הנעשה בעזר אלוה : [\[טו\]](#) **כי זה אלהים**. העושה לנו כל זאת הוא אלהינו עד עולם ובדרך זה ינהגנו עולמית :

תהילים פרק-מט

[\[ב\]](#) **כל העמים**. כי כולם צריכים לדעת המוסר הזה : [\[ג\]](#) **יחד**. ר"ל זה כזה : [\[ד\]](#) **והגות**. מחשבות לבי המה דברי תבונה ר"ל מלבד הדברים הנגלים שיש במה שאדבר הנה יש בהם עוד דברים נסתרים מה שאחשוב בלבי : [\[ה\]](#) **אטה למשל אזני**. דברי המשל הם כמו כצאן לשאול שתו ולא יראו אור ואמר גם אני אטה אזני להם כאומר לא לזולת לבד אזכיר ואזהיר כי גם את עצמי עמהם : **אפתח בכנור חידתי**. כי החידה היא סגורה וסתומה ואמר אפתח סתימת החידה ואפרשה עם הכנור שאזמר בה כי בהכרעת הנגון יובן הדברים : [\[ו\]](#) **למה אירא**. וזהו דברו למה אירא וגוי ר"ל על מה אירא כשיבוא הרע בעולם והלא על כי העונות אשר אני מזלזל בהם לדושם בעקב רגליהם הם המסבבים אותי ובעבורם אני מתפחד פן ע"י אלכד ברעה : [\[ז\]](#) **הבוטחים**. ר"ל אי"כ כ"ש האנשים התולין בטחונם ברוב עשרם ומתהללים בה כ"ש שיש להם להתפחד כי הלא דרכם להרבות זלזול בעונות ולדושם בעקב הרגל : [\[ח\]](#) **אח וגוי**. כאומר הנה באמת סכלות גדול הוא לבטוח בעושר כי הלא אין איש יוכל לפדות בממון את אחיו מן המיתה ואף כופר נפש עצמו לא יוכל ליתן : [\[ט\]](#) **ויקר**. להפדות את הנפש הוא דבר יקר ולא סוף דבר שיקר הוא אלא אפי' שחדל הוא לעולם ואינו נמצא כלל : [\[י\]](#) **ויחי**. אף אם הרבה יחיה וכי יחיה עוד לנצח ולא יראה כלל את השחת ומהו אי"כ בטחון העושר : [\[יא\]](#) **כי יראה**. עם כי יראה שכל בני העולם עומדים למיתה החכם יהיה או סכל ובמותם יעזבו עושרם לאחרים אשר לא עמלו בו : [\[יב\]](#) **קרבים**. עכ"ז יחשבו בקרב לבם אשר בתיהם תתקיים לעולם : **קראו**. קוראים שמם על אדמתם לומר שהיא אדמת פלוני כאלו יחיו לנצח ותהיה בידם : [\[יג\]](#) **ואדם ביקר**. הלא אין האדם בוטח ביקר עשרו שילין עמו עד הבוקר וא"כ מה הוא העושר : **נמשל**. הבוטח בעשרו הוא נמשל לבהמות ודומים אליהם בחסרון הדעת והענין כפול לדמיון גמור : [\[יד\]](#) **זה דרכם**. כן מנהגם להחזיק לעצמם את הכסילות הזאת להתהלל עם העושר ולבטוח בה : **אחריהם**. אף בניהם הבאים אחריהם גם המה ירצו לעולם באמרי פי אבותיהם להתהלל עם העושר : [\[טו\]](#) **כצאן**. ועומדים המה למיתה לכלות הנפש עם הגוף כמו הצאן הנאסף אל הדיר הגופות עם נפשותם כן יאספו כולם להשימם בשאול והמות ישברם מכל וכל כי בקבר תכלה הנפש עם הגוף : **וירדו**. אף בחייהם כאשר יבוא עתם ימשלו בם הישרים בבוא עת בקרם וזריחתם : **וצורם**. וחזקם יובא להרקב בשאול ולא ישאר מהם מאומה לא מהגוף ולא מהנפש : **מזבול לו**. מן המדור שלו יובא אל השאול : [\[טז\]](#) **מיד שאול**. לבל תכלה נפשי עם הגוף

בקברי : **כי יקחני סלה**. את נפשי יקח להיות גנוזה עמו למעלה עד עולם : **יז** **אל תירא**. אל תדאג בעבור קנאת העשיר : **יח** **הכל**. כלל וכלל לא וכן ולרש אין כל (ש"ב יב) : **לא ירד**. אל הקבר : **יט** **כי נפשו**. הוא לבד ברך נפש עצמו בימי חייו ואמר שלום יהיה לי אבל לא נתברך מזולת אבל אתה כאשר תטיב מעשיך להיטיב לך בעוה"ב אז הכל יודוך : **כ** **תבוא וגו'**. כאשר תבוא להשכיל אף עד גמול דור אבותיו אשר ג"כ היתה כל חמדתם לאסוף הון אז תבין שעד נצח לא ראו אור עוה"ב : **כא** **אדם ביקר**. ר"ל אף תבין כי האדם אשר הוא ביקר העושר ולא יבין לבל ישים בו כל חמדתו ולבטוח בו שהוא נמשל לבהמות ודומים להם ביתרון הדעת דמיון גמור :

תהילים פרק-נ

א **אל אלהים ה'**. אל שעל כל אלהים הם מלאכי מעלה אשר שמו ה' הוא דבר וקרא אל יושבי הארץ מן קצה המזרח עד המערב : **ב** **הופיע**. העיר והוציא את הקול מציון הכלול בכל היופי : **ה** **אספו לי**. ויאמר להם הביאו ואספו אלי את חסידי אשר כרתי עמם ברית בדם זבח כמ"ש הנה דם הברית (שמות כ"ד) : **ו** **ויגידו שמים**. אז יגידו מלאכי שמים את צדקו ויאמרו עתה ראינו מה שלא שפט עד הנה הוא על כי הוא שופט לעולם : **ז** **ואדברה**. את דברי : **ישראל**. אתה ישראל שמע ואתרה בך : **אלהים אלהיך אנכי**. ועליך לשמוע דברי : **ח** **לא על זבחיך**. לא אוכיח אותך על המנעך להקריב זבחיך ולא אוכיח אותך שיהא תמיד לנגדי עולותיך כי אין חפצי בהם כי טוב אשר לא תדור : **ט** **לא אקח**. לא צויתי לקחת מביתך פר להקריב לפני : **ממכלאותיך**. מוסב על לא אקח : **י** **כל חיתו יער**. עם שאינם בידך הלא המה בידי : **בהמות בהררי אלף**. הבהמות המצויות ברבוי ההרים ולא ידעתם, ורז"ל אמרו שעל שור הבר יאמר כמ"ש הנה בהמות אשר עשיתי עמך (איוב מ') והוא ניזון בכל יום במרעה אלף הרים : **יא** **ידעתי**. מה שאינם ידועים לך : **וזיז שדי**. הבריות הזזים ממקום למקום ע"פ השדה המה עמדי וברשותי : **יב** **לא אומר לך**. להאכיל אותי לשבור הרעבון והוא מלי מליצה : **ומלואה**. הבריות הממלאים את העולם : **יג** **האוכל**. וכי אני אוכל בשר בהמות חזקות ושמןות וכי אשתה דם עתודים ומה לי א"כ בהבאת הקרבנות : **יד** **זבח וגו'**. הזבח המקובל לאלהים הוא מה שמתודה על פשעיו בעת הבאתו כי אז יעורר לבו לחשוב שבעבור פשעיו היה הוא ראוי למות והביא נפש תחת נפש : **ושלם**. ואם נדרת מה שלם לה' אבל טוב אשר לא תדור : **טו** **וקראני**. וכאשר כן תעשה אז כשתקרא אלי בעת צרה אוציאך ממנה ואתה תספר כבודי ברבים על התשועה הבאה לך ממני : **טז** **ולרשע**. אבל לרשע שאינו מתודה על פשעיו בעת הבאת הקרבן ולא שב מהם אליו יאמר אלהים מה לך לספר חוקי ר"ל לעשות מצותי מבלי

כוונת הלב כאשר יספר האדם ספורי דברים מבלי כוונה מכוונת : **ותשא ברייתי**. את דברי התורה הנתונה בברית תשא לבד על פיך לדבר בהם מן השפה ולחוץ ובלא לב תדבר : **[יז] ואתה**. הלא בלב אתה שונא המוסר והשלכת דברי אחרי גוך כדרך שמשליך האדם דבר אשר לא יחפוץ לראותו : **[יח] ותרוץ עמו**. להתחבר אליו : **חלקך**. בחרת חלקך ללכת עם מנאפים : **[יט] ברעה**. לדבר הרע בעיני ה' : **תצמיד**. תחבר עם המרמה כי לא נפרדה המרמה מלשונך : **[כ] תשב**. כאשר תשב בין אנשים תדבר דופי אף באחיך ואפי' בבן אמך שהוא ודאי אחיך : **[כא] והחרשתי**. מלהפרע לך על כל אלה ולזה תדמה ותחשוב אשר אני כמוך לאהוב את הרע : **אוכיחך**. אבל דע אשר אתוכח עמך ואערוך לפניך את מעשיך ועל כלם תקבל גמול בעוה"ב : **[כב] בינו נא זאת**. את אשר כל מעשי האדם שמורים הם לעוה"ב : **פן אטרוף**. לענוש בעוה"ב ואז אין דבר להציל עצמו בו כי אפי' התשובה לא תועיל אז : **[כג] זובח תודה**. הזובח קרבן ומתודה עליו ושב מעון הוא מכבד אותי בזה : **ושם דרךך**. המשים דרכו ר"ל לא יעשה מעשיו בדרך מקרה והזדמנות אבל ישים עיניו ולבו על דרכו להבין הטובה היא אם רעה : **בישע אלהים**. עם שאמר אראנו וכאלו המקום ידבר אמר בישע אלהים ולא אמר בישעי כי כן דרך המקרא וכן ואל משה אמר עלה אל ה' (שמות כ"ד) :

תהילים פרק-נא

[ב] בבוא. להוכיחו בדבר ה' כאשר בא אל בת שבע : **[ג] הרב**. הרבה ומאוד כבסני : **[ה] אני אדע**. מכיר אני שפשעתי ותוהה אני עליו : **נגדי תמיד**. לזכור בו ולדאוג עליו : **[ו] לך לבדך**. ובידך א"כ למחול משא"כ אם היה החטא לאדם : **בעיניך**. כפל הדבר במ"ש : **למען וגו'**. מתחלה נעשית למען תהיה צדק בדברך שאמרת שלא אעמוד בנסיון כזה וכמ"ש רז"ל : **תזכה וגו'**. מוסב על מלת למען כאומר ועתה מחול לי למען תהיה זכאי בשפטך את הרשעים הממאנים לשוב על כי יראו שמחלת לי בתשובה : **[ז] הן בעוון חוללתי**. כמ"ש רז"ל ולזה אמר הלא נבראתי בעון לזה מאוד גבר בי היצה"ר להחטיאני בדבר העון אשר הוא מעין העון אשר נבראתי בה : **ובחטא יחמתני אמי**. כשנתחממה אמי כשנתעברה ממני היה בחטא וכפל הדבר במ"ש : **[ח] הן אמת וכו'**. הלא חפץ אתה להיות נשרש האמת אף במחשבות הכליות וא"כ לא יפה עשה אבי במחשבתו עם כי לא חטא בפועל : **ובסתום**. בהכליות הסתומים הודעתני חכמה ר"ל כמוני כמות כל האדם תלויה החכמה בהכליות ולזה רע מאוד מחשבה רעה כי היא נעשה בכליות מקום נביעת החכמה ולפי גודל החטא הגדיל בי היצה"ר : **[ט] תחטאני**. ולזה תסיר חטאי כמו שמסירין הטומאה עם הזאת האזוב ואהיה טהור מטומאת החטא : **תכבסני**. ר"ל מחול לי לבל ישאר רושם עון ואהיה לבן יותר מן השלג מבלי רושם עון

כלל : **[י]** **תשמיעני ששון ושמחה**. השמיעני סלחתי ויהיה לי שמחה וששון ואז תגלנה העצמות אשר דכית בדבר הנבואה הקשה הבאה אלי : **[יא]** **הסתר פניך**. לבל יעמדו מול פניך לקטרג בי : **[יב]** **לב טהור**. לבל אחטא עוד : **ורוח נכון**. רוח ישר וכפל הדבר במ"ש : **[יג]** **אל תשליכני**. למאס בי ולעזבני אל המקריים : **ורוח קדשך**. רוה"ק אשר בי מאז : **[יד]** **השיבה**. שלח לי ששון ישועה כמאז : **תסמכני**. סמוך אותי ברצון אהבת המתן כמשפט לאוהבי ה' : **[טו]** **אלמדה**. אז אוכל ללמד את דרכיך את הפושעים ולהזהירם על התשובה ולומר להם ראו מה עלתה בי ע"י התשובה : **אליך ישובו**. ע"י דברי אלה ידעתי כי ישובו : **[טז]** **מדמים**. שלא יושפך דמי בגמול עון הזה ואז תרנן לשוני הצדקה שעשית עמדי : **[יז]** **תפתח**. במה שתמחול לי תפתח פי להגיד תהלתך לרבים ולהעיר לבם על התשובה : **[יח]** **כי לא תחפוץ**. אין עיקר חפצך בזבח ומתן : **[יט]** **זבחי**. רוח נשברה הוא הזבח המרוצה ולא תבזה אם כן לבי הנשבר והנדכה : **[כ]** **היטיבה**. חוזר גם להתפלל על בני הגולה בבבל ואשור ואמר ראה לבותם הנשברים והיטיבה ברצונך את ציון שתבנה ותכונן : **[כא]** **אז תחפוץ וגו'**. כי אז תמלא הארץ דעה ולא יחטאו ולא יצטרכו עוד להביא חטאות ואשמות ולבד זבחי צדק יזבחו והם שלמים ועולות הבאים בנדבה ומבלי חטא : **אז יעלו וגו'**. כפל הדבר במילות שונות :

תהילים פרק-נב

[א] **משכיל**. בו ישכל את העם להזהיר מלשון הרע : **[ג]** **הגבור**. אתה דואג הגבור בתורה מה תשתבח עצמך בהרע שעשית לי בחושבך שמעתה הכל ימנעו מלתת לי צידה ואהיה נלכד ביד שאול : **חסד**. וכי לא ידעת שחסד אל הוא בכל עת וימצאו לי מרחמים : **[ד]** **תחשוב לשונך**. לפי שהלשון תגלה מחשבת הלב אמר תחשוב לשונך : **עשה רמיה**. שחותרך הבשר עם השער וכן אתה כי משנאתך האבדת לכהני נוב : **[ה]** **מטוב**. מלעשות טוב : **שקר**. מוסב על מלת אהבת לומר אהבת לדבר שקר מלדבר צדק שהוא דבר המתקיים לעולם : **[ו]** **דברי בלע**. הם לשון הרע הנאמר בבליעה ובחשאי : **[ז]** **גם אל**. כמו שעל ידך נתן שאול כהני נוב כן גם אותך יתצך האל : **מאהל**. מביתך : **ושרשך מארץ חיים**. ועד עולם מבלי חזרה : **[ח]** **וייראנו**. יוסיפו יראת ה' : **ועליו**. על דואג ילעגו : **[ט]** **הנה הגבר**. יאמרו בלעגם הנה זה הגבר אשר לא שם את אלהים חזקו ובטחונו ראו מה עלתה בו : **יעוז בהותו**. היה מחזק עצמו במה שדבר הוות על כהני נוב כי בזה מצא חן בעיני שאול : **[י]** **ואני**. אבל אני אהיה נשרש בבית אלהים כזית רענן כי אני בטחתי בחסד אלהים עולם ועד ואינני כדואג : **[יא]** **עשית**. כאשר שאלתי : **ואקוה שמך**. אשר תעשה

עמדי עוד חסד כי הלא טוב אתה נגד חסידיך ולזה אקוה אשר גם תטיב לי בחסדך :

תהילים פרק-נג

[א] משכיל. האמור בהשכל רב : **[ב] אמר נבל.** המחריב את הבית אמר בלבו אין אלהים הכל לפי המקרה ואמר בלי עבר כדרך הנבואה במקומות רבות : **השחיתו.** הוא ועמו השחיתו ועשו עול תעוב ואין בהם מי שיעשה טוב : **[ג] השקיף.** לראות מעשה העם ההוא : **היש משכיל.** למחות בדבר : **דורש.** לדרוש ולחקור אלהים לדעת אשר השגחתו בכל : **[ד] כולו סג.** כל העם חזרו לאחור ופרשו מדרך הטוב ויחדיו נבאשו ר"ל קלקלו מעשיהם : **[ה] הלא ידעו.** ר"ל איך יאמרו אין אלהים הלא יש לדעת לפועלי האון שמה שאוכלים את עמי באין מוחה כאוכל את הלחם שכי"ז הוא בעבור אשר עמי לא קראו לה' : **[ו] שם פחדו.** כי הלא שם בירושלים עצמה בעת בוא סנחרב וצר עליה הלא פחדו פחד אשר לא היה כפחד הזה מעולם על כי כולם נפלו פגרים מתים : **כי אלהים.** כאשר אלהים פזר עצמות החונים עליך ירושלים : **הבישותה.** ומה שאתה טיטוס ביישת את ישראל בהרג ואבדן זה היה בעבור כי ה' מאסם אז ברוע מעלליהם ולא בא במקרה : **[ז] מי יתן.** הלואי שתבוא מהרה תשועת ישראל מהשוכן בציון : **בשוב.** בעת אשר ישקיט ה' את בני הגולה ר"ל שהכל יכירו אשר מאת ה' ההשקטה : **יגל יעקב.** אז ישמחו כי גאולה שלמה תהיה :

תהילים פרק-נד

[ב] מסתתר. מתחבא אצלינו : **[ג] תדינני.** תדין דיני לקחת נקמתי : **[ה] כי זרים.** אנשי הזיפים המה זרים משאול ואינם מבני משפחתו ועכ"ז קמו בי למסרני בידו : **ועריצים.** אנשים החזקים ממני מבקשים נפשי ואין בי כח לעמוד כנגדם : **לא שמו.** ומעולם אין פחד אלהים לנגדם ולא ימשכו ידם ממני מיראת ה' : **[ו] הנה אלהים.** עם כי אין הכח בידי אבל הנה ה' הוא עוזר לי והוא יהיה בעזרת סומכי נפשי : **[ז] ישיב הרע.** הרע הזה בעצמו ישיב לאויבי המסתכלים בי לרעה : **באמתך.** בעבור שאתה אל אמת לשלם לאיש כגמולו לזה הכריתם כאשר חשבו לי : **[ח] בנדבה.** ברוח נדיבה וטובה ר"ל בשמחת הלב אזבחה לך קרבנות : **כי טוב.** כי שמך הוא טוב : **[ט] כי מכל וגו'.** כי טובה כפולה עשה עמדי

אותי הציל מכל צרה אשר חשבו אויבי לעשות לי ועוד ראתה עיני באויבי
מה שחפצה לראות בהם :

תהילים פרק-נה

[ב] ואל תתעלם. אל תתעלם עצמך מלשמוע תחינתי : **[ג] אריד.** כשאני
מיילל בעת ספור התלאות והומה אני עליהם : **[ד] מקול.** מפני קול שאגת
האויב ומהצרה אשר הרשע מביא עלי : **כי ימיטו.** המה מטים עלי און
ר"ל עמל ויגיעה : **ובאף.** בעבור האף שיש להם עלי נוטרים לי שנאה ולא
להשיב גמול כי לא עשיתי להם רעה : **[ה] לבי יחיל.** לזאת יפחד לבי
ואימה של מיתה נפלה עלי : **[ו] ותכסני.** הרעד כסה כל גופי לגודל הרבוי
והוא ענין מליצה : **[ז] מי יתן.** הלואי היה לי כנפים לעוף בהם כי אז
הייתי פורח למרחוק לשכון שם להנצל מאויבי : **[ח] ארחיק.** עצמי לנדוד
מהם ואף ללון במדבר לעולם : **[ט] אחישה.** ממחר הייתי להציל נפשי
מרודפי הדומים לנסיעת הרוח וסערה : **[י] בלע.** השחת אויבי ופלג
לשונם לבל ישמע איש שפת רעהו ויבוטל עצתם הרעה : **כי ראיתי.** רואה
אני מה שמרבים לעשות חמס וריב בתוך העיר אשר המה בה :
[יא] יסובבוה. בכל עת יסובב החמס והריב על חומות העיר והוא מענין
מליצה לומר כ"כ נתרבה עד שצר להם המקום ויסובבו על החומות :
[יב] ולא ימיש. לא הוסר מרחוב העיר תוך ומרמה ועושים אפילו
בפרהסיא : **[יג] כי לא אויב.** המחרף אותי אין מראה עצמו לי לאויב
לשאוכל לסבול חרפתי אף המגדיל פיו לדבר בי רע אין מראה עצמו לי
לשונא לשאוכל להסתיר עצמי ממנו כי בקל יוכל האדם לסבול חרפת
האויב ולהסתיר עצמו מרעת השונא מאותם הידועים לו : **[יד] ואתה.**
אמר זה נגד אחיתופל הלא אתה כערכי ר"ל יודע אתה כל מסתרי המדינה
כמוני : **אלופי ומיודעי.** ואתה שר מהשרים שלי והייתי מודיע לך מצפון
לבבי כי אמרתי שאוהב אתה לי וא"כ מאוד קשה עלי חרפתך ולהיות
נשמר מרעתך : **[טו] נמתיק סוד.** שנינו יחד היינו מתחכמים בדבר העצה
להוציאה לאור במיטב הענין : **ברגש.** בקיבוץ ובחבורה אחת : **[טז] ישי**
מות. ה' יחייב עליהם את המות ר"ל על אחיתופל וריעיו : **חיים.** פתאום
כשהם בריאים לא מתוך חולי למען יכירו הכל שבא בגמול : **כי רעות.**
ראוים הם למיתה פתאומית כי רעות במגורם ולתוס' ביאור אמר בקרבם
: **[יח] ערב וגו'.** בכל שלש התפלות אספר התלאות ואהמה אליהם :
[יט] פדה בשלום. מעולם פדה נפשי להשיבה בשלום מהמלחמות הבאות
עלי עם כי הנלחמים עמדי היו בעם רב ואני במתי מספר : **[כ] ישמע.** כן
עתה ישמע אל חרפתי ויכניע את מחרפי : **ויושב קדם.** ה' היושב בשמים
אשר ברא מזמן קדם הוא יכניעם עד עולם : **אשר.** על אשר שאינם נותנים
אל לבם שיוחלפו ויעברו מהעולם ולא יראו מהאלהים : **[כא] שלח ידיו.**
על אחיתופל יאמר הנה בי שלח ידו אשר אני איש שלומו וחלל הברית

אשר כרת עמי : **[כב] חלקו**. דברי פיו המה רכים וחלקים יותר מחמאה אבל בלבו חושב להלחם בי : **רכו וגוי**. כפל הדבר במילות שונות : **והמה פתיחות**. כי בהם מרמה אותי להיות לו הכנה להצר לי : **[כג] השלך**. אמר דוד לנפשו השלך משאך על ה' וכן יהיה כי הוא יסבול משאך ר"ל בטח עליו שהוא יקל משאך מעליך וכן יהיה כי לא לעולם יעזוב את הצדיק להיות נוטה : **[כד] תורידם**. את אחיתופל וריעיו כי הם אנשי דמים ולכן לא יגיעו לחיות חצי ימיהם הקצובים להם : **אבטח בדך**. להנצל מידם :

תהילים פרק-נו

[א] על יונת אלם. בעבור כי היה אז כיונה פותה אין לב והיא נאלמה ואף היה אז רחוק מארצו והיה מן הנמנע לברוח : **מכתם**. המזמור הזה היה חביב בעיניו ככתם פז. **באחוז אותנו**. כאשר אחזוהו פלשתים בגת להרגו על אשר הרג בפלשתים בהיותו עם שאול : **[ב] שאפני אנוש**. בני אדם רוצים לבלוע אותי וכל הימים ילחץ אותי הלוחם בי כי בברחו מפני שאול פגעו בו פלשתים ואין לו מקום לנוס : **[ג] שאפו שוררי**. המסתכלים בי לרעה חושקים לבלעני : **מרום**. ר"ל אתה ה' היושב בשמי מרום ראה כי רבים לוחמים עמי והם שאול ופלשתים : **[ד] יום אירא**. אבל ביום שתגדל מוראי אבטח אליך כי בידך להצילני מיד כולם : **[ה] באלהים**. ר"ל אבטח באלהים ואהללנו על דברו שהבטיח לי המלוכה ועל כי בטחתי באלהים לא אירא שוב כי מה יעשה אדם לי הלא לא יוכל לבטל הבטחת ה' : **[ו] דברי יעצבו**. על ידיהם כל דברי המה דברי עצבון וצער כי כל מחשבותם עלי לרעה ודואג אני בזה : **[ז] יגורו יצפוננו**. יאספו ויסתירו עצמם לארוב עלי ושומרים פסיעות רגלי כאשר יקוו ללכוד נפשי ר"ל כאשר רואים שיש מקום ללכדני אז יארבו עלי : **[ח] על און**. וכי מהראוי שיהיה להם פליטה והצלה על האון שעושים לי : **באף**. לזה הורידם באף וידי לא תהיה בהם : **[ט] נודי**. הלא ידועות וספורות לפניך מרבית הנדודים שאני נודד מפניהם : **בנאדך**. להיות שמורים אצלך והלא המה ידועות וספורות לפניך ושמרם לשלם להם גמול על כולם : **[י] אז ישובו**. וכשישובו אויבי אחור בו ביום שאקרא אליך אז אדע בזה כי אלהים לי לעזרה ולא במקרה בא : **[יא] באלהים**. ר"ל בין מתנהג עמי במדת אלהים שהוא דין אהלל דברו ובין מתנהג עמי במדת ה' שהוא רחמים אהלל דברו ואברך על הרעה כמו על הטובה : **[יב] באלהים בטחתי**. אף במדת הדין בטחתי שלא יעשה בי כלה ומה א"כ יעשה אדם לי : **[יג] עלי**. מוטל עלי לשלם הנדרים שנדרתי לך בעת צרה ואשלם בתודה והלל : **[יד] כי הצלת**. על אשר הצלת נפשי ממות ואף הלא הצלת גם רגלי מלהיות נדחים עוד מדחי אל דחי בכדי להתהלך לפני אלהים בבית

מקדשו ולעסוק באור החיים הם התורה והמצות כי לא אהיה עוד מוטרד להיות נדחה ומורדף :

תהילים פרק-נז

[א] אל תשחת. על כי היה קרוב להיות נלכד אז ביד שאול התפלל ואמר אל תשחיתני : **במערה.** להסתר עצמו במערה : **[ב] חנני אלהים חנני.** הכפל לחזק כדרך הצועק שכופל דבריו : **עד יעבור.** כאומר הן ידעתי אף אחר שאנצל עתה מידו ירדוף שוב אחרי ואני אחסה בך עד אשר יעבור ההוות מכל וכל : **[ג] עליון.** היושב בשמים ממעל וידו על העליונה : **גומר.** המשלים לגמור מה שהבטיח עלי : **[ד] חרף שאפי סלה.** מחרפת שואפי יושיעני לעולם : **ואמתו.** ואמתת הבטחתו : **[ה] נפשי בתוך לבאים.** נפשי שוכנת בין בני אדם הטורפים כלבאים ואני שוכב בין אנשים השורפים כלהב אש ופניהם כחנית וחצים : **חרב.** ממית בלה"ר כחרב חדה : **[ו] רומה.** ר"ל עשה בהם נקם ובזה ירומם תפארתך על השמים ועל הארץ יראה כבודך כי כשהשם עושה דין ברשעים הוא מתרומם ומתנשא : **[ז] רשת.** הנקם יהיה שהרשת אשר הכינו במקום מדרך רגלי וכ"א מהם כפף נפשי להורידני בה וחפרו לפני בור שאפול בה אני הנה בהמקום הזה עצמו יפלו בתוכה לעולם : **[ח] נכון.** לבי נכון לבטוח באלהים וכמו שנכון לבי כן יעזור לי ואשירה על התשועה : **[ט] עורה.** אז אדבר אל נשמתי עורה כבודי לדבר בשיר ועורה הנבל וכנור לנגן בהם בעת אעירה השחר להודות לה' : **[י] אודך בעמים.** לפרסם שבחך : **[יא] כי גדול וגוי.** החסד והאמת הנעשה לי גדלה עד השמים ומהראוי לפרסם אותו : **[יב] רומה.** אז ירומם תפארתך על השמים ויראה כבודך על כל הארץ בעבור גודל התשועה :

תהילים פרק-נח

[ב] האמנם. כשבא דוד אל המעגל במקום שהיה שאול שוכב שם ולקח משם חנית המלך וצפחת המים והלך לו ומרחוק קרא ואמר הלא תענה אבנר וכו' כמ"ש בשמואל א' ולזה אמר האמנם נאלמתם מלדבר צדק שיש לכם לדבר והמישרים שיש לכם לשפוט בני אדם כי הלא עתה תוכלו להראות לשאול שאינני אויבו שהרי היה מסור בידי ולא הרגתיו : **[ג] אף בלב.** לא סוף הדבר שלא למדתם זכות אלא אף בכוונת הלב תפעלו העול בארץ. תפלטון. תיישרו את החמס אשר בידכם לומר על החמס שישר הוא : **[ד] זורו.** הרשעים הללו נעשו זרים לה' מעת צאתם מן הרחם :

תעו. המדברים עלי כזב תעו מדרך הטובה מעת צאתם מבטן : **[ה]** **חמת** **למו.** בכעסם מטילים ארס כנחש והוא ענין מליצה : **כמו פתן חרש.** המה כמו פתן אשר לעוצם רעתו לא יועיל לו הלחש כאלו היה חרש ואוטם אזנו לבל ישמע כי כן הרשעים הללו לא יועיל בם המוסר כאילו היו חרשים וכו' : **[ו]** **אשר וגו'.** בעבור רוע טבעו לא ישמע לקול מלחשים ואף אם החובר חברים הוא מחוכם מאד בדבר הלחש עכ"ז לא ישמע לקול לחשו : **[ז]** **שנימו.** של הרשעים הללו : **כפירים.** הטורפים ככפירים : **[ח]** **ימאסו.** יהיו נמסים כמים וילכו לאבדון : **ידרוך.** המקום ידרוך עליהם חציו ויהיו כדברים הנכרתים חיש מהר : **[ט]** **כמו שבלול.** כשבלול הזה אשר דרכו להיות נמס והולך בזרוח עליו השמש וכמו הנפל של אשה אשר אינו רואה השמש כן הרשעים הללו לא יראו השמש ר"ל אור הישועה : **[י]** **בטרים.** עד לא יבינו ענפי הקוצים להיות מתקשים כמצב אילן הקוץ ר"ל עד לא ובינו בני הרשעים להרשיע כאביהם : **כמו חי.** כמו דבר הנעקר ע"י אדם בריא וכמו הנעקר בחרון אף כי אז לא ישאר מאומה כן יעקרה ה' ברוח סערה לבל ישאר שארית : **[יא]** **כי חזה.** כאשר יראה נקמת ה' : **פעמיו ירחץ.** בדרך הלוכו ירחץ רגליו בדם הרשע הנשפך בארץ : **[יב]** **ויאמר אדם.** אז יאמר כל אדם אך סוף הדבר הוא אשר יש פרי ותשלום גמול לצדיק ויש אלהים שופטים לשפוט את הרשע כרשעתו ואם ייטב לו בראשיתו אך סוף הדבר לקבל גמול :

תהילים פרק-נט

[א] **וישמרו.** לשמור את בית דוד שלא יברח בלילה להמיתו בבוקר כמ"ש בשמואל א' : **[ב]** **ממתקוממי.** מהאנשים הקמים עלי תחזקני : **[ד]** **יגורו.** יתאספו עלי בני אדם חזקים לתפשני ואני לא חטאתי להם כאשר ידעת אתה ה' : **[ה]** **בלי עון.** לא העויתי להם והמה רצים ומכינים עצמם ללכדני לכן עורה לקראתי וראה בעניי : **[ו]** **הקיצה.** ר"ל כמו שאתה מעורר עצמך לפקוד את העובדי גילולים כן אל תתן חנינה לעולם לאלו הבוגדים מישראל העושים און : **[ז]** **ישונו לערב.** ר"ל ביום ילשינו עלי ולערב שבים לביתי לשמרני וכאשר נמלטתי סבבו בעיר לחפש אחרי ויהמו בקול בעת החפוש ככלב הזה הסובב ומחפש והומה : **[ח]** **חרבות.** הלה"ר שמדברים בפיהם כאלו יתנו חרבות ביד שאול להמיתני כי יאמרו מי שומע ולא יראו מאלהים : **[ט]** **תשחק למו.** אתה שוחק על דבריהם כמו שאתה לועג לכל גוים שאינם מאמינים בך : **[י]** **עוזו.** מפני רוב חזקו של שאול אמתין על תשועתך כי אתה משגבי אבל בידי אין כח לעמוד נגדו : **[יא]** **אלהי חסדי.** ה' העושה לי חסד מעולם יקדים לי החסד טרם ילכדני : **יראני.** מה שלבי חפץ לראות יראני בהמסתכלים בי לרעה : **[יב]** **פן ישכחו.** כי המת נשכח מן הלב ולא יזכרו בהם ליקח מהם מוסר : **הניעמו בחילך.** אלא בכוחך הרב הניעם ממקום למקום והורידם :

מנכסיהם אתה ה' מגננו כי אז יזכרו ויקחו מהם מוסר : **[יג] חטאת פימו**. את זה עשה להם בעון חטאת פיהם וכו' ויהיו נלכדים בעבור גאותם : **ומאלה**. ומרוב הקללה אשר יבוא עליהם ומרב הכחש והרזון אשר יבואו יספרו הבריות זה לזה את כל הקורות להם ויהיה הדבר זכור ויקחו מהם מוסר : **[יד] כלה**. את הרשעים ההם : **ואינימו**. ולא יהיו עוד בעולם : **מושל ביעקב**. להושיע את החוסים בו : **לאפסי**. מוסב על וידעו וכו' לומר בקצות הארץ ידעו לעולם שאתה מושל ביעקב : **[טו] וישובו**. הרשעים ההם יענשו מדה במדה כמו ששבו לערב לשמרני וסבבו בעיר לחפש אחרי כן יחזרו על פתחי זולתם לעת ערב ויסובבו בעיר לבקש מזון ויהמו מכאב לב : **[טז] המה**. כשהמה יהיו נעים לבקש אוכל וכאשר לא ישבעו כי לא ימצאו די אכלם אז יתלוננו ויהמו מכאב לב : **[יז] ואני אשיר**. כשאהיה נושע אספר עוזך בשיר ובכל בוקר ארנן חסדך : **ומנוס**. אמר דרך משל כאדם הנס לאוהבו להמלט : **[יח] עוזי**. אתה חזקי ולכן אזמרה לך : **אלהי חסדי**. העושה לי חסד מעולם :

תהילים פרק-ס

[א] עדות מכתם. המזמור הזה היה אהוב לו כעדי מכתם פז : **ללמד**. עשוי ללמד דעת את העם איך הכל בא בהשגחה : **[ב] בהצותו**. כשנלחם עם ארם : **וישב יואב**. כשהיה דוד נלחם עם ארם יצא אדום לעזור לארם ושב יואב מן המערכה ללכת לקראת אדום לבל יעבור להתחבר עם ארם וערכו עמו מלחמה והכה יואב בהם : **[ג] פרצתנו**. ר"ל כמו עיר שנפרץ חומתה אז באים לתוכה מכל רוח כן באה המלחמה עלינו מכל צד : **אנפת**. הנה עד עתה כעסת עלינו ומעתה העמד אותנו בהשקט ומנוחה : **[ד] הרעשתה**. הנה הרעשתה ארצנו ובקעת אותה עתה רפא נא שבריה כי נטה לעפר ובתכלית השפלות : **[ה] הראית**. עד הנה הראית לעמד נפילה קשה והשקיתנו יין תרעלה המטמטם את הלב לרוע תכונתו והוא משל על מרבית הצרות : **[ו] נתתה**. מעתה תתן ליראיך הרמה להתרומם בעולם : **מפני קשט סלה**. ובעבור לאמת לעולם דבריך שאמרת להושיע עמך בשלום על אדמתם : **[ז] למען יחלצון**. בכדי שישראל ידידיך יהיו נחלצין מהצרות לזאת הושיעה לי בימינך וענני : **[ח] דבר בקדשו**. ברוח קדשו דבר ע"י נביאיו אשר אעלוז ואשמח במלכותי ואמשול ממשל רב : **אחלקה**. מקומות אלה אחלק לישראל ואמדד להם לחלקים : **[ט] לי גלעד**. כי ראה ברוה"ק שבימי רחבעם יוחלק מלכות ישראל ואמר בימי יהיו כולם תחת ממשלתי : **מעוז ראשי**. חוזק לראשי לשמרני מן האויב : **מחוקקי**. יהיו שרים שלי ונכנעים אלי : **[י] מואב סיר רחצי**. ר"ל אעשה עמהם כל תשמישי כרצוני כקדרה המוכן לרחוץ בו. אשליך נעלי. אשים ברגליהם לסגרם בהם : **עלי פלשת התרועעי**. בעבורי יריעו פלשתים תרועת מלך ותהיה התרועה למעני לקבל עליהם עול מלכותי : **[יא] מי**

יובילני. מי המביא אותי אל עיר מבצר לכבוש אותה ולבוא בתוכה ומי הוא אשר נחני עד אדום להכניע : **[יב]** **הלא אתה אלהים זנחתנו**. הלא כ"ז ממך אלהים אשר עד הנה זנחתנו ולא יצאת בצבאותינו ר"ל כמו מה שהיינו מאז בצרה היה בעבור אשר זנחתנו וכ"ו כן התשועה באה ממך ולא בדרך מקרה : **[יג]** **הבה**. אתה תן לנו עזרת מצר אבל תשועת אדם היא שוא ואין בה תועלת : **[יד]** **באלהים**. בעזרת אלהים נעשה גבורה להתחזק על שונאיך והוא הוא הרומס צרינו :

תהילים פרק-סא

[ג] **מקצה הארץ**. כשהיה נלחם עם ארם אמר כשאני בקצה הארץ רחוק מא"י כאשר לבי מעוטף בצרות אקרא אליך שתנחם אותי : **בצור ירום ממני**. ר"ל שאנצח מלכים החזקים ממני : **[ד]** **כי היית**. מעולם היית מחסה לי כמגדל חזק : **[ה]** **אגורה**. וכ"כ אגורה באהליך עד עולם להיות נסתר בו מפני האויב והוא ענין מליצה : **אחסה וגו'**. כפל הדבר במ"ש : **[ו]** **שמעת**. מעולם שמעת לנדרי אשר נדרתי בעת הלחמי מול האויב כי נתקבל ברצון ונתת ארץ האויב להיות ירושת ישראל יראי שמך : **[ז]** **ימים**. לזה גם עתה שמע לי ותוסיף ימים על הימים שאני בהם עתה ולא אמות ביד האויב ושנותי יהיו כשני כל הדורות והם שבעים שנה : **מלך**. על עצמו אמר וכן כי אין המלך יוכל אתכם (ירמיה ל"ח) וצדקיה אמר על עצמו : **[ח]** **לפני אלהים**. בבה"מ מבלי לכת לארץ העמים להלחם בס : **חסד ואמת**. חסדי המקום ואמיתת הבטחתו יהיה מזומן לשמרו מן האויב מבלי מלחמה : **[ט]** **כן**. ר"ל כמו שאני מזמר כאשר אנצח המלחמה כן אזמר לעד כאשר לא תבוא עלי מלחמה כלל : **לשלמי**. בעת אשלם נדרי בכל יום אזמר אז לשמך כי מוטב לי לדור נדרים בכל יום עד שלא באה עלי המלחמה מלדור בעת המלחמה שאנצל מן האויב ולנצח אותו :

תהילים פרק-סב

[ב] **אך וגו'**. לא שמתני תוחלתי באדם אך אל אלהים תקוה נפשי כי מעולם ישועתי ממנו : **[ג]** **אך הוא צורי**. ולא זולתו : **משגבי**. ועל שהוא משגבי לזה לא אמוט נטיה רבה מבלי תקומה : **[ד]** **עד אנה**. עד מתי תחשבו הוות על כל איש ואיש : **תרצחו**. יהי רצון שתרחחו כולכם ובתחלה תהיו ככותל הנטוי לפול וכגדר הנדחה ממקומה כן תהיו בתחלה בפחד ואימה ובסוף תמותו ע"י רציחה : **[ה]** **אך משאתנו**. ר"ל הן לא

הרעותי את אחד מהם אך כל אחד מהם בעבור רוממתו וגאותו יעצו ביניהם להדיחני מן העולם ורוצים הם בהכזב הנאמר עלי בפני שאול : **בפיו**. כ"א מהם מברך אותי בפיו מן השפה ולחוץ אבל בקרב לבם מקללים אותי לעולם אף בעת שמברכים אותי בפה : **[ו] אך וגו'**. אינני חושש להם אך נפשי תקוה לאלהים כי מעולם בא לי תקותי ממנו : **[ח] על אלהים**. ר"ל הלא על אלהים מוטל ישועתי ולהשאיר אותי בכבודי כי הוא הבטיחני על המלוכה ועליו לקיים : **צור עוזי**. הוא מאמץ כוחי ולזה אחסה בו : **[ט] עם**. אתם בני עמי בטחו בו בכל עת : **שפכו לפניו לבבכם**. בתפלה כי הוא מחסה לנו מעולם : **[י] אך הבל בני אדם**. הבטחון על בני אדם הוא הבל וכזב ודבר שאינו מתקיים. **במאזנים לעלות**. הוא ענין מליצה לומר אם נחשוב להעלות במאזני משקל המה יחד ר"ל הבטחון של כל בני אדם אז נראה שהמה קלים ופחותים מדברי הבל והוא מקרא הפוך וכאילו אמר המה יחד מהבל : **[יא] בעושק**. להרבות הון בעושק : **אל תהבלו**. אל תבטחו בהבל להרבות הון בגזל כי לא תתקיים העושר ההוא וכפל הדבר במ"ש : **חיל כי ינוב**. אם תראו עושר הבא מגזל צומח ומתרבה אל תשימו לב לבטוח בעושר כזאת כי לא לעולם תהיה : **[יב] אחת**. אמירה אחת דבר אלהים וממנה למדתי שתי דברים : **כי עוז**. האחת למדתי אשר לאלהים הוא העוז וידו בכל משלה : **[יג] ולך ה' חסד**. והשנית למדתי ממנה שה' עושה חסד עם בני אדם : **כי אתה תשלם**. ר"ל מדבר הזה נשמע שני הדברים כי אתה ה' דברת אשר תשלם לאיש כמעשהו וכמ"ש ואם תלכו עמי קרי וגו' והלכתי אף אני עמכם בקרי (ויקרא כז) וכן על כל הדברים שהאדם חוטא אתה משלם לו מדה במדה ואם לא היה ידו בכל משלה היה א"כ לפעמים מן הנמנע בדבר מהדברים לשלם מדה במדה ומזה בעצמו נשמע שדרכו לעשות חסד עם האדם כי זה שמענש מדה במדה הוא חסד גדול כי אז יבין האדם וישכיל לדעת שלא בא במקרה כ"א מה' על דרך העונש וימהר לשוב מחטאיו וכ"ז חוזר למעלה לומר ומהו בטחון האדם הלא טוב לחסות בה' הואיל וידו בכל משלה ועושה חסד :

תהילים פרק-סג

[א] במדבר יהודה. להסתר מפני שאול : **[ב] אלי אתה**. מעולם אתה אלי לכן אדרשך : **צמאה**. מתאוה אני לך כצמא אל המים. **בארץ ציה**. כמו ההולך בארץ ציה ועיף מקום שאין שם מים כי אז מאוד יתאוה להם : **[ג] כן בקודש**. כמו הצמא כן אתאוה לחזות אותך במקום הקודש ולראות עוזך שהוא הארון עם הכבוד אשר ישכון עליו : **[ד] כי טוב חסדך מחיים**. ר"ל כי כל טובת חסדך מנתינת החיים הוא למען ישבחונך שפתי בעודי כי לולא זאת למה לי חיים ולזה אתאוה להיות במקום המקודש למען אשבחך שם : **[ה] כן אברכך בחיי**. ר"ל וכאשר אשב במקום

המקודש אעשה כן ואברכך כל ימי חיי ואשא כפי בהזכרת שמך להתפלל אליך : **[ו]** כמו חלב ודשן. כמו שתשבע הנפש ממאכלי חלב ודשן כן תשבע נפשי אם יהלל פי את ה' בהרבה לשונות של רננות : **[ז]** אם זכרתיך. באמת זכרתיך בהיותי על יצועי ובאשמורות הלילה כשאני מקיץ מהשינה מחשב אני בך : **[ח]** כי היית. על כי היית לי לעזרה ובעבור חסיון צל כנפך ארנן לך : **[ט]** דבקה. על כי דבקה נפשי ללכת אחריך לזה תמכה בי ימינך לבל אמוט : **[י]** והמה. ושאלו ואנשיו מבקשים להשמיד את נפשי ולהמיתה כאלו הייתי רשע וחוטא : **יבאו**. לזה יבאו בתחתיות הארץ מושפלים עד עפר : **[יא]** יגירוהו. המגירי יגירו וישפכו דמם עיי חרב ויהיו למנה לשועלים ולחיות השדה : **[יב]** והמלך. על עצמו אמר שהוא ישמח בתשועת ה' וגם כל הנשבע בה' יתהלל בישועתו כי הנשבע בה' הוא מאמין בו ויתהלל א"כ בהתשועה הבאה לו ממנו כי ישתבח עצמו על שהשכיל לדעת שה' הוא האלהים : **כי יסכר**. כאשר יסגר פי המדבר עלי שקר בפני שאול בראותו שלא יוכל לי ולאנשי ואז אשמח אני ואנשי הנשבעים בה' :

תהילים פרק-סד

[ב] שמע אלהים קולי. ארז"ל שאמרו דוד בעבור דניאל על שהושלך לגוב אריות על ידי תחבולות השרים ולפי שהיה מזרעו אמר כמדבר בעדו : **בשיחי**. בעת אספר תלאותי. מפחד אויב. הם שרי מלך דריוש : **[ג]** מסוד. מעצת העם : **מרגשת**. מהקבוץ שקבצו יחד להתיעץ בדבר : **[ד]** שננו. חדדו לשונם כחרב להבאיש אותי בעיני המלך : **דרכו**. הכינו לשונם כחץ המושם על הקשת בעת הדרכו : **דבר מר**. להמית אותי בגוב אריות : **[ה]** לירות. להשליך החץ במסתר על התם ופתאום ישליכו ולא ייראו מה' : **[ו]** יחזקו למו. היו מחזקים ביניהם את הדבר הרע והעצה היעוצה ויספרו זה לזה להטמין מוקש על דניאל ואמרו מי יראה מחשבתם ר"ל שאמרו אין המלך מרגיש שכל עצתם היא על דניאל : **[ז]** יחפשו. היו מחפשים למצוא עלילה להמיתו וכאשר תמו את החיפוש שהיו מחפשים ומצאו העצה היה כ"א מסתירה בקרבו בעומק הלב לבל ירגיש מי : **[ח]** ויורם. וסוף הדבר היה שה' השליכם לגוב האריות תמורת דניאל ומכותם בא פתאום כחץ הממית : **[ט]** וכשילוהו עלימו לשונם. הביאו מכשול על עצמם וכל הרואה ינודד עליהם בראש דרך לעג : **[י]** וייראו. מאז והלאה כל אדם יפחד לנפשו מעשות כזאת ויספרו זה לזה פועל אלהים וישכילו מעשיהם איך נלכדו בשחת אשר טמנו : **[יא]** בה'. בתשועת ה' : **וחסה בו**. ע"י זה יחסה בו בכל עת : **ויתהללו**. וישבחו א"ע על שהשכילו לדעת שה' הוא האלהים :

תהילים פרק-סה

[ב] לך דומיה תהלה וגו'. ר"ל אתה ה' השוכן בציון הדומיה נחשבת לך לתהלה כי להגביל את תהלתך ולכן אין להרבות בתארים : **ולך ישולם נדר.** כי תושיע להנודרים בעת צרה וישולם א"כ הנדר : **[ג]** שומע תפלה. על כי אתה שומע תפלה לזה יבואו אליך כל בשר להתפלל לפניך : **[ד]** גברו מני. ר"ל עם כי אין בהזכיות להכריע את העונות עכ"ז תכפרם בחסדך : **[ה]** אשרי תבחר. אשרי להעם אשר תבחר ותקרב להיות שוכן בחצריך והנה נשבעה בהטוב וההשפעה הבאה מביתך והיכלך הקדוש : **[ו]** נוראות בצדק. בצדקתך תעננו בדבר הנוראות והנפלאות אשר תעשה עמנו : **מבטח.** הלא אתה המבטח של כל היושבים בקצות הארץ ועל הימים הרחוקים כי כולם יבטחו בך : **[ז]** מכין. הוא מכין מטר רב לרוות ההרים ברב כחו כי הוא נאזר וחגור בגבורה : **[ח]** משביח. משקיט ומשפיל המיית הים וגליו וכ"כ משביח המיית לאומים ההומים : **[ט]** מאותותיך. ע"י אותות הברקים והרעמים יפחדו ממך יושבי קצות הארץ : **מוצאי.** המאורות היוצאים להאיר בבוקר ובערב, היציאה ההיא תעורר לב הבריות לרנן לך כאשר יראו שלא ישנו את תפקידם : **[י]** פקדת. בעת תשגיח בארץ להשקותה אז תעשר אותה בהרבה מטר : **פלג אלהים.** אמת המים הבאה לה מאלהים היא מלאה מים : **תכין.** ובזה תכין דגנם כי כן דרכך להכין הדגן ע"י רבוי המטר : **[יא]** תלמיה רוה. במה שתשביע תלמי השדה יהיה נחת לגדודיה הם הבריות המתהלכים בארץ : **ברביבים.** ע"י הרביבים תמוגג ותרטב את האדמה ובזה תברך צמחה : **[יב]** עטרת. תעטר את השנה שהשפעת בה טובתך כי תהיה מעוטרת בתבואה ופירות. ומעגליך. העננים יזלו גשמי ברכה : **[יג]** נאות מדבר. המקומות היבשות כמדבר יזלו גם המה דשן להצמיח הרבה תבואה. וגיל וגו'. הגבעות תהיינה חגורות בגיל ר"ל רב תבואה יגדל בהן : **[יד]** לבשו כרים הצאן. הכבשים שבצאן ילבשו בשר ושומן בעבור המרעה הטוב : **יעטפו בר.** יהיו מכוסים בתבואה מבלי מקום פנוי : **יתרועעו.** כל הבריות יריעו תרועת שמחה :

תהילים פרק-סו

[א] הריעו. בעת בוא מלך המשיח יריעו כל העמים תרועת מלך לקבל את ה' לאלוה : **[ב]** כבוד שמו. כפי הכבוד הראוי לשמו : **שימו.** הללוהו בכבוד הראוי לו וכפל הדבר במ"ש : **[ג]** אמרו לאלהים. אמרו על אלהים : **מה נורא.** מה מאוד נוראים ונפלאים מעשיך. ברוב. בעבור רוב חזקך יכחשו לך אויביך לאמר שהמה אוהביך : **[ד]** יזמרו שמך סלה. לעולם

יזמרו לשמך ולא יחזרו לסורם : **[ה]** **לכו**. אז יאמרו ישראל זה לזה לכו וראו וגו' : **נורא עלילה**. מעשיו נוראים בעבור בני אדם : **[ו]** **הפך ים**. בעת יצאו ממצרים : **בנהר יעברו ברגל**. בימי יהושע עברו בירדן ברגלם : **בו**. בהישועה הבאה ממנו : **[ז]** **מושל**. עתה הנה מושל בגבורתו על כל העולם ועיניו צופים באנשים להשיב להם גמול : **הסוררים**. הסרים מדרך הטוב לא יהיה להם עוד התרוממות עד עולם : **[ט]** **השם וגו'**. ולא יכלו לכלות אותנו : **למוט רגלינו**. להיות נופלים מאין תקומה : **[י]** **כי בחנתנו**. הצרות אשר באו עלינו המה היו לבחון אותנו אם נהיה עומדים באמונת ה' : **צרפתנו**. כמו הצורף מסיר סיג הכסף ע"י הצירוף כן נתמרקו עונינו ע"י הצרות : **[יא]** **הבאתנו במצודה**. אף כי ישבנו במאסר הוספת עוד להשים במתנינו דבר המעיק ומיצר : **[יב]** **ותוציאנו**. אבל עכ"ז סוף הדבר הוצאת אותנו לרויה ולא כלינו : **[יג]** **אבוא**. ולזה אבוא לביתך בעולות וכו' : **[יד]** **אשר פצו וכו'**. לנדור לה' : **[טו]** **קטורת אילים**. הקטרת אימורי אילים : **סלה**. לעולם מבלי הפסק כי הבה"מ האחרון לא יחרב עוד : **[טז]** **לכו שמעו**. אמר דוד אל יפג לבבכם מלהאמין כי שמעו וכו' את אשר עשו לנפשי ומזה תאמינו שגם לכם יעשה כזאת : **[יז]** **אליו פי קראתי**. בעת הייתי בצרה : **ורומם**. רוממות ה' היתה תחת לשוני ר"ל ספרתי רוממות האל : **[יח]** **און וגו'**. אף כשראיתי בלבי און ר"ל אף אם חשבתי לעשות און מה עכ"ז לא ישמע ה' ר"ל עשה עצמו כאלו לא ישמע ולא יודע מחשבתי כי אינו מצרף מחשבה רעה למעשה ולא דחה את תפלתי בעבור המחשבה ההיא : **[כ]** **לא הסיר תפלתי**. לא דחה תפלתי מלפניו בעבור רוע המחשבה ההיא : **וחסדו**. מוסב על לא הסיר חסדו מאתי וחוזר למעלה לומר מזה תדעו כאשר שמע אלי כן ישמע אליכם ותצאו מן הגולה :

תהילים פרק-סז

[ב] **יחננו**. יעשה עמנו חנינה : **יאר פניו**. יראה לנו פנים מאירות ושוחקות : **[ג]** **לדעת**. בכדי שיהא נודע לכל הארץ דרכך שאתה תשלם גמול להמאמינים בך : **בכל גוים**. התשועה שתעשה לעמך יהיה נודע בכל גוים : **[ד]** **יודוך**. אז יודוך כל האומות בראותם שאינך מקפח שכר המאמינים בך : **[ה]** **לאומים**. ישמחו אז בראותם אשר תשפוט במישור ר"ל בדין הראוי לפי הגמול ולכן ישמחו : **ולאומים**. את האומות ההם תנהגם בארץ לעולם לטייל בה לארכה ולרחבה בהשקט ושאנן : **[ו]** **יודוך**. גם בעבור זה כולם יודוך כי יראו שתשיב לכ"א כגמולו : **[ז]** **ארץ**. אז תתן הארץ את יבולה : **[ח]** **יברכנו**. ר"ל על כי יברכנו אלהים לזה יפחדו ממנו כל היושבים בקצות הארץ בראותם שהוא משגיח ומשיב גמול :

תהילים פרק-סח

[ג] כהנדוף עשן. כמו העשן הנדחף ממקומו ברוח קל כן תנדוף האויב בסבה קלה : **[ה]** שירו לאלהים. ר"ל היו בטוחים על התשועה ומעתה שירו עליה : **סולו**. רוממו לה' הרוכב על השמים הנקראים ערבות : **ביה שמו**. ר"ל היו בטוחים בתשועה בעבור כי עתה יה שמו ואין השם שלם עד הזמן ההוא ותבוא א"כ התשועה למען שמו ולזה מעתה עלזו ושמחו לפניו : **[ו]** אבי יתומים. וגוי' במעון קדשו. ר"ל אף כי אלהים יושב במעון קדשו בשמים ממעל מ"מ משגיח הוא בתחתונים והוא לאב ולדיין לישראל שנקראו יתומים ואלמנות כמ"ש יתומים היינו וכו' אמותינו כאלמנות (איכה ה) : **[ז]** מושיב יחידים. ר"ל בהיותכם במצרים יחידים מפוזרים בכל הארץ אחד הנה ואחד הנה הלא בעת בוא הגאולה כנס המקום אתכם בשעה אחת לרעמסס והושיב אתכם בבית אחד כלומר בכנסייה אחת : **מוציא**. הנאסרים במאסר הגלות היה מוציא בעת הכושר אשר ייטיב להולכי דרכים לא חמה ולא צנה כי כן בימי ניסן : **אך סוררים**. רק אנשי מצרים הסוררים הם לבדם נשארו שוכנים בארץ צמאון ויובש בעבור המכות שהכה בהם אבל אתם הייתם מלאים כל טוב : **[ח]** בצאתך. בעמוד ענן להורות הדרך : **בישימון סלה**. במדבר שהוא מעולם מקום שממון ואין שם דרך סלולה : **[ט]** ארץ. יושבי הארץ : **שמים**. שרי מעלה : **נטפו**. זיעה מגודל החרדה : **זה סיני**. ר"ל זה האלהים הנגלה לישראל על הר סיני : **[י]** גשם נדבות. כשבאו לארץ הזלת עליה גשמי נדבה ר"ל לא בגמול המעשה כ"א בנדבה : **נחלתך ונלאה**. כשהיתה נחלתך עייפה וצמאה למטר הלא אתה ה' כוננת אותה במטר רב : **[יא]** חיתך. עדתך ישבו בהארץ ההיא : **בטובתך**. במדת טובך הכנת המטר לגדל התבואה להשביע נפש העני : **[יב]** אדני יתן. ר"ל כמו שעשה עמנו לשעבר כן יקיים אומר הנביאים המבשרות לצבא ישראל הגדול והרב : **[יג]** צבאות. וזהו הבשורה שהעובדי גילולים יהיו נדודים מא"י : **ונות בית**. הכנסייה הדרה מעולם בבתי הארץ ההיא תחלק לעצמה שלל : **[יד]** אם תשכבון. ר"ל אף אם מצרות תהיו חשוכים וכעורים כשוכב בין מקום שפיתת הקדרות : **כנפי יונה**. מ"מ תהיו נאים כמו כנפי יונה הנראה כמחופה בכסף ובזהב משובח הנוטה מעט לגוון הירוק ר"ל סוף הדבר לגאולה שלימה ורב טוב : **[טו]** בפרש. אז כאשר יפרוש שדי לגרש העובדי כוכבים מא"י : **בה**. בהארץ ההיא תתלבן כשלג אתה העדה היושבת בגולה : **[טז]** הר אלהים וגו'. הר סיני אשר ירד עליו אלהים הוא לכם הר בשן ר"ל כמו שהר בשן הוא דשן ושמן ומקום מרעה כן הוא לכם הר סיני כי זכות התורה שקבלתם שמה היא הרועה אתכם ומגין עליכם : **הר גבנונים וגו'**. הר בית ה' שהוא מקטני ההרים הוא לכם הר בשן כי זכות המקדש עומדת לכם ורועה אתכם כהר בשן שהוא מקום מרעה : **[יז]** למה תרצדון. אתם הנמשלים מול המקום להרים קטנים למה תרקדון בהיכלו הלא הוא ההר אשר חמד ה' לשבת בו ואף ישכון שם

לנצח ולא ישאר בידכם : **[יח] רכב אלהיט**. מוסב למעלה לומר גם בעבור זה היו בטוחים כי סוף הדבר יהיה גאולה שלימה כי ראה חיבתם לפני המקום כי הלא מלאכי רכבו המה הרבה רבבות שרים וה' שוכן בס אף בעת בואו בקדושתו להר סיני ליתן התורה כי גם המלאכים ירדו עמו ובכל עת המה קרובים לשכינה : **[יט] עלית למרום**. ועכ"ז אתה ישראל עלית למרום ר"ל רמה ידך להתגבר עליהם לקבל את התורה ושבת אותה מיד המלאכים ולקחת אותה למתנה להיות מצויה בבני אדם ולא בין מלאכי מעלה : **ואף סוררים**. אף כי הרבו לסור מאחרי ה' עכ"ז נתרצה להם וציום על המשכן לשכון בס : **[כ] ברוך אד'**. ראוי לנו לומר ברוך ה' אשר בכל יום טוען לנו ור"ל ברכותיו או טובותיו וקצר בדבר המובן מאליו : **האל**. הוא האל המושיע לנו עד עולם : **[כא] אל למושעות**. הוא לנו אל להושיע ולא להביא הרעה עם כי בידו הרבה מיני תוצאות הנפש מן הגוף להביא המיתה מ"מ לא יביאם עלינו : **[כב] אך וגו'**. אך במיני המיתות ההם ימחץ ראש אויביו ולא ראשינו : **קדקד שער**. כן נקרא גובה הראש כי שם נחלק שער הראש אילך ואילך ומוסב על ימחץ לומר בהם ימחץ קדקד של מי שהוא מתהלך ואוחז באשמיו ולא שב מהם : **[כג] אמר אד'**. כבר הבטיח לנו להשיב אותנו לא"י : **[כד] למען תמחץ**. למען יהיו רגליך נראים כאלו הם מחוצים על כי תדרוך בדם הרוגי אויביך ותלכלך רגליך בדמם : **מנהו**. הכנת מזון כ"א מלשון כלביך יהיו ניזון מדם אויביך כי ילוקק דמם בלשונו : **[כה] ראנו**. ר"ל ראויים המה לזה כי כאשר ראו הליכותיך אל תוך הים בעמוד הענן. בקדש. השוכן בשמי קודש : **[כו] קדמו שרים**. כאשר נמשכו אחריו והלכו בחרבה ומצרים נטבעו אז השרים הקדימו לשורר בפה את השירה ואחריהם נגנו המנגנים בכלי נגון לבשם הקול : **בתוך עלמות**. הם מרים וחברותיה ביניהן היו תופפות לנגן בהם להודות על הנס : **[כז] במקהלות**. בקהל רב ברכו את ה' : **ממקור ישראל**. המברכים היו אלו הבאים ממקור ישראל ר"ל מזרע ישראל כינה הזרע במי המקור ודוגמתו וממי יהודה יצאו (ישעיה מח) : **[כח] שם**. בעבור הירידה אל הים שירדו שם זכה בנימן צעיר השבטים לצאת ממנו שאל המלך להיות רודה ומושל בישראל כי הם ירדו תחלה אל הים ובעבור זה זכו למלוכה כן ארז"ל : **רגמתם**. היו רוגמים עליהם באבנים כי היו מתקנאים בהם : **שרי זבלון וגו'**. וכן גם המה ריגמום באבנים ומוסב למעלה לומר ראויים המה לנס כי אינם כפויי טובה ומודים על הנס : **[כט] צוה אלהיך**. כבר צוה אלהיך העוז והחוזק אשר יבוא לך : **עוזה אלהים זו**. ר"ל העוז הזו הבא מאלהים אשר עשה על הים הנה זה בעצמו כבר פעלת לנו על הגאולה ההיא כי כל ענייני הגאולה שמורה ומוכנת : **[ל] מהיכלך**. מכבוד היכלך אשר היא על ירושלים יהיה הסיבה אשר המלכים יביאו לך מנחה : **[לא] חית קנה**. זה הו' ישמעאל הדומה לחיה הדר בין הקנים אשר ביער והמה עדה החזקה : **מתרפס**. נעשה מרמס ר"ל מוכנע וירוד בעבור רצוי הכסף כי מבלעדי הכסף אין לרצותו להכניע זדון לבו : **בזר עמים**. בזדון לבו מפזר עמים ובכל זמן חפצים במלחמה : **[לב] יאתיו**. אז הגדולים ממצרים יבואו עם תשורה לה' בהודאה : **תריץ ידיו**. הרגלים יהיו מריצים את

הידיים להביא בהם תשורה לה' (כי בריצת הרגלים גם הידיים ירוצו בכללות הגוף) : **[לג]** **שירו**. כאשר ישבר שבט המכה : **[לד]** **בשמי שמי**. בשמים אשר מעל השמים אשר ברא בימי קדם : **הן יתן**. הן הוא הנותן קול חזק להפחיד כל בני עולם : **[לה]** **תנו עוז**. אמרו שכל החוזק הוא לה' לבדו ובעבור ישראל הראה גאותו וכחו נראה בשחקים בהלוך כוכבים ומזלות אשר לא ישנו את תפקידם : **[לו]** **ממקדשיך**. מן הכבוד השוכן במקדש תבוא היראה לבני אדם כי משם יצאו כל הנפלאות : **אל ישראל**. חוזקן של ישראל הוא ומעולם נותן עוז וחוזק לעם הידוע הנבחר לו ובעבור זה יהיה אלהים ברוך :

תהילים פרק-סט

[ב] **עד נפש**. המשיל עומק הצרות למים שוטפים הבאים עד הצואר והנפש קרובה לצאת : **[ג]** **ואין מעמד**. אין שם מקום קשה להשאר עומד וארד א"כ מטה מטה : **במעמקי מים**. ר"ל הנה הבא במים עמוקים הוא מסוכן אף אם אינם רדופים ושוטפים והבא במים שוטפים הוא מסוכן אף אם לא בא במקום העמוק ומכ"ש הבא במים שוטפים ובמקום העמוק שהוא מסוכן ביותר וכן באו עלי צרות כפולות ומצירות : **[ד]** **בקראי**. בעבור רוב הקריאה על קושי הלחץ : **נחר**. הצועק הרבה מתייבש רטיבת הגרון : **כלו עיני**. המקוה לדבר מה ואינה באה קרוי בלשון המקרא כליון עינים : **[ה]** **משערות**. יותר מחשבון שערות ראשי : **שונאי חנם**. כי לא הריעותי את אחד מהם : **עצמו**. הכורתים אותי נתחזקו והמה אויבים לי על שקר ובחנם : **אשר לא גזלתי**. הדבר אשר לא גזלתי מעולם בע"כ אשיב אז כאשר יעלילו עלי : **[ו]** **אתה ידעת לאולתי**. כאומר הלא אינם מרובים כ"כ להיות מיוסר ביותר : **ואשמותי וגו'**. כפל הדבר במ"ש : **[ז]** **אל יבושו**. כי אם לא תענה לי יבושו א"כ כל המקוים לך בראותם שלא הועיל לי תוחלתי : **אל יכלמו**. כפל הדבר במ"ש : **[ח]** **כי עליך**. החרפה שאני נושא היא בעבורך כ"א התחברתי עמהם למעול בך הייתי אהוב להם : **כסתה**. כפל הדבר במ"ש : **[ט]** **מוזר**. בעבורך אני נחשב לזר לאחי והם בני ישמעאל : **[י]** **קנאת ביתך**. על כי המה מתקנאים בתפארת בהמ"ק לזה אוכלים אותי ועוד יוסיפו לחרפני בדברים : **[יא]** **ואבכה**. וכאשר אבכה בעת תהיה נפשי בצום : **ותהי**. הבכיה תהיה לי לחרפה באמרם אם לא מאס בכס מדוע לא ישמע קול בכיות : **[יב]** **ואתנה**. וכאשר אתן לבושי שק בעבור התשובה המה מביאים ממני משל בדרך לעג : **[יג]** **יושבי שער**. השופטים היושבים בשערי העיר אף המה ישיחו בי עם שאין מדרך החשובים לדבר דברים של מה בכך : **ונגינות**. שותי השכר ינגנו בדברי הקורות אותי בדרך לעג ובזיון : **[יד]** **ואני תפלתי**. אבל אני אתפלל לפניך ואינני פונה ללעגם : **עת רצון וגו'**. ר"ל ברב חסדך יהיה עת רצון וענני בישע אמת ומתקיים :

[טו] מטיט. הוא משל על הצרות : **ואל אטבעה.** להיות נשקע ונאבד : **וממעמקי מים.** ר"ל והרי הוא כאלו אנצל ממעמקי מים : **[טז] ואל תאטר.** עם שכבר נפלתי לבאר המים אל תסגר עלי פיה לבל אוכל לעלות ר"ל לא אשתקע בה : **[יח] מהר ענני.** על כי הצרה כבר הוגשה : **[יט] למען אויבי.** לבל יאמרו ידם רמה : **[כ] נגדך.** ר"ל רואה אתה כל המצירים לי : **[כא] ואנושה.** בעבור שברון לב נחליתי : **לנוז.** לבא מי לחם אותי ולנוזד בראש כדרך המנחמים : **ולמנחמים.** כפל הדבר במ"ש : **[כב] ויתנו וגו'.** המשיל עצמו למי שהוא רעב ללחם וצמא למים ומאכילין אותו עשב מר ומשקין אותו חומץ שנתוסף מכאוב על מכאובו כי כן ישיב האויב שנית ידו להכות ולייסר : **[כג] יהי שלחנם.** לזה יענשו אשר שולחנם שהוא לפניהם יהיה למוקש ופח ר"ל מה שיחשבו לטובה יהפך לרעה : **ולשלומים.** מה שיקוו לשלום יהפך עוד למוקש וכפל הדבר במ"ש : **[כד] ומתניהם.** בעבור כי יחשך מאור עיניהם יעמדו בהליכתם (ואמר ומתניהם לפי כשרגלי האדם נחלקים ונשמטים מרגיש כאב במתנים) : **[כז] כי אתה וגו'.** הוא הפוך כאלו אמר כי מי אשר אתה הכית רדפו אותו גם המה להוסיף מכאוביו : **ואל מכאוב וגו'.** יספרו זה לזה בעבור להביא מכאוב על חללי ה' ר"ל הקרובים להיות חללים כי החלל לא ירגיש ואין לו מכאוב : **[כח] תנה עון.** חשוב העון הזה להצטרף על העונות שכבר עשו : **ואל וגו'.** ר"ל אל תעשה עמהם צדקה : **[כט] ימחו.** אם כבר כתובים המה בספר חיים בעבור זכות מה אזי ימחו ממנה ואם עדיין אינם כתובים לא יהיו נכתבין עם הצדיקים לחיים : **[ל] ואני עני.** עם שאני עני ובעל מכאוב ואין לאל ידי להתחזק מעצמי מ"מ תשועתך תשגבני : **[לב] ותיטב.** תהלתי יוטב להי יותר מקרבן שור פר : **מקרין מפריס.** ר"ל בעל קרניים גדולים ופרסות רחבות שהוא יפה למראה ובעל בשר : **[לג] ראו.** כאשר יראו הענוים אשר הוטב תפלתי : **דורשי.** וכאשר יראו דורשי אלהים. ויחי. אז יחיה לבבכם והוא ענין שמחה כי הדואג לבו מת : **[לד] כי שומע.** השמחה תהיה על כי ראו כי שומע ה' אל אביונים : **ואת אסיריו.** ר"ל עם כי נאסרו בדבר ה' על כי מרו בו מ"מ לא בזה את תפלתם : **[לה] יהללוהו.** בעבור זה יהללוהו צבא השמים ויושבי הארץ : **ימים.** שוכני ימים : **[לו] כי אלהים וגו'.** כאשר אלהים יושיע את ציון וגו' : **וישבו.** אנשי יהודה ישבו שם : **[לז] עבדיו.** הם האבות כי בזכותם ינחלו זרעם את הארץ : **ואוהבי שמו.** של המקום ב"ה הם ישכנו בה :

תהילים פרק-ע

[א] להזכיר. יאמר בו להזכיר את המקום למהר להושיע : **[ב] להצילני.** מלת חושה האמור בסוף המקרא מוסב גם על להצילני : **[ג] יבושנו.** בראותם כי לא יכלו לי : **יסוגו.** דרך הנכלם לחזור לאחוריו לבל יראה מי בבשתו : **[ד] ישובו.** בבושת פנים בעבור שכר הבושה שעשו לי אשר אמרו

תמיד האח לשמוח על צרתי : **[ה]** **בך**. בישועתך : **ויאמרו וגו'**. האוהבים ומצפים לישועתך יהיו נושעים בכל עת ויאמרו תמיד בעת התשועה מאוד יגדל אלהים : **[ו]** **ואני עני**. אני מוכנע כעני ואביון לזה אתה אלהים חושה לי למלאות שאלתי. **עזרי**. מעולם אתה עזרי ומפלטי לזה גם עתה אל תאחר :

תהילים פרק-עא

[א] **בך**. על כי חסיתי בך מהראוי שאל אבוש לעולם : **[ב]** **בצדקתך**. ולא לפי גמול המעשה : **הטה וגו'**. להאזין תפלתי : **[ג]** **לצור מעון**. להיות דומה לצור העשוי בו מקום מדור המוכן לבוא בו תמיד להסתר : **צוית**. הלא מעולם צוית למלאכך להושיעני כי אתה לי למעוז כסלע ומצודה מימות עולם לזה גם עתה אל תרף ידך : **[ה]** **אתה תקותי**. אליך אקוה ואתה לי למבטח מנעורי : **[ו]** **מבטן**. מעת צאתי מבטן אמי : **אתה גוזי**. אתה הוצאתני מרחם אמי ולזה תמיד מהלל פי הוא בך : **[ז]** **כמופת**. עם כי הייתי כמופת לרבים ר"ל הצרות הבאות עלי המה היו לאות ולמופת להפחיד בני אדם שלא יחטאו שבל יקרה להם כמקרי : **ואתה מחסי עוז**. אבל אתה מחסי עוז ולא כלו אותי הצרות ההמה : **[ח]** **ימלא פי**. ובעבור זה ימלא וכו' : **כל היום**. מוסב על ימלא פי לומר כל היום ימלא פי לספר תפארתך : **[ט]** **לעת זקנה**. לבל יאמרו כל מה שנתחזקתי לשעבר היה בכח ידי ולא ה' פעל כל זאת ולזה לא נשאר בחזקי בעת הזקנה כי תש כחי : **[יא]** **לאמר**. כה יאמרו אלהים עזבו ר"ל נעזב הוא אל המקרה ולזה רדפוהו כי אין לו מציל לא בכח יד ה' ולא בכח ידו כי מעתה תש כוחו : **[יב]** **אלהים**. לזה אתה אלהים אל תרחק ממני אם כחי כלה הלא ידך לא תקצר : **[יג]** **יבושו**. אז יבושו בראותם כי ה' עמדי : **יכלו**. לא יוסיפו להשטין עוד בראותם כי לא יועילו : **יעטו**. יהיו מסובבים בכלימה כהלבוש הזה המעטף גוף האדם מסביב : **[יד]** **ואני תמיד איחל**. על כי ידעתי אשר תמלא תוחלתי : **על כל תהלתך**. אשר הללתך מאז אוסיף עוד : **[טו]** **כי לא ידעתי ספורות**. לא ידעתי מספר ידוע לתשועתך לומר אגמור לספר כולם ואחדל כי אין להם מספר ולכן אספר כל היום : **[טז]** **אבוא**. בכל מקום בואי הנה אבוא בעזר גבורות ה' ולזה אזכיר לבד צדקתך הואיל ואין לי עזר כ"א ממך : **[יז]** **למדתני**. נתתי לי בינה מנעורי להכיר נפלאותיך ומאז ועד הנה אספרם : **[יח]** **עד אגיד**. ר"ל בכדי שאוכל להגיד ולהראות בעצמי כח זרועך להדור ההוא למען יודע גבורתך לכל הדורות הבאים כי האבות יספרו לבניהם : **[יט]** **וצדקתך**. אף אגיד לומר הצדקה אשר עשית עמדי גברה למעלה עד מרום ולא בגמול עשית מה שעשית : **אלהים**. ר"ל כי אלהים אתה בעל היכולת ומי כמוך למחות בידך : **[כ]** **אשר הראיתני**. הצרות הבאות עלי הנה אתה הראתני אותם ומידך באו ואין ביד מי למנעם וגם אתה תשוב תחייני ואין ביד מי למחות

[כא] תרב. לא הצלה בלבד כ"א עוד תרבה גדולתי ולזה תסובב לי נחמה על הצרות אשר עברו עלי : **[כב] גם אני**. כמו שתרבה גדולתי כן ארבה גם אני להודות בנבל על אמתך ולזמר בכנור : **[כג] תרננה שפתי**. בחתוך הדבור כי בפה אזמר לך : **ונפשי**. גם נפשי אשר פדית תרנן גם היא כפי רוחניותה : **[כד] צדקתך**. לומר מה שעשית הוא בצדקה ולא בגמול : **כי יבושו**. בראותם כי עוד הרבית גדולתי נוסף על הצלת הרעה ובעבור זאת אספר צדקתך כל היום :

תהילים פרק-עב

[א] לשלמה. ר"ל התפלה זו התפלל על שלמה בנו : **אלהים משפטיך וגוי**. דוד צפה ברה"ק שעתיד שלמה בנו לשאול מהי לב מבין ועשות משפט לזה התפלל עליו ואמר אתה אלהים תן לו לב לעשות משפט התורה : **וצדקתך**. תן לו מתן זה בצדקה : **לבן מלך**. לשלמה שהוא בן מלך : **[ב] וענייך במשפט**. ולא יהדר פני העשיר הדן עמו : **[ג] ישאו הרים**. ר"ל יצמיחו רב תבואות המביא שלום כי בעת השובע אין עין אדם צרה בחבירו : **וגבעות**. גם המה ישאו שלום בעבור צדקת המשפט : **[ד] עניי עם**. אף כי משפטם בדבר מועט יתן לב לשפוט : **לבני אביון**. החלוישים ביותר בעבור העוני והקוטן : **וידכא עושק**. הבא לעשקם : **[ה] ייראוך**. בימיו יראו ממך ישראל בעת זריחת השמש ולפני הארת הירח ר"ל בכל עת : **דור דורים**. ר"ל וכן יהיה כל ימי הדורות כי שלמה יכוון לב אנשי דורו אל המקום והם יכוונו לב בניהם וכן לעולם : **[ו] ירד כמטר**. תוכחת מוסרי שלמה ירד בחדרי לבות בני אדם לעשות פרי כאשר ירד המטר על הדשא הגזוז ממעל והשרשים נשארו מתחת אשר המטר הוא סבה למהר הצמיחה במהירות נפלא : **זרזיף ארץ**. הנוטף בארץ בעומק המחרישה : **[ז] יפרח**. יתגדל ויעלה מעלה מעלה : **ורוב שלום**. יהיה לו רוב שלום ותתמיד עד שיבלה הירח ר"ל עד עולם : **[ח] וירד**. ימשול מים הדרומי הנקרא ים האדום עד ים הצפוני הוא ים אוקיינוס. ומנהר. היוצא מן העדן שהוא תחילת המזרח : **עד אפסי ארץ**. עד סוף המערב : **[ט] ציים**. אנשי הספינות הבאים ממרחק : **עפר ילחנו**. ר"ל יכפפו קומתם עד לארץ להשתחוות לו כמו המלחך העפר שכופף קומתו עד לארץ : **[י] ואיים**. יושבי איי הים : **מנחה ישיבו**. לפי שהיה תמידי פעם אחר פעם לזה אמר לשון השבה וכן השיב וגוי מאה אלף כרים (מ"ב ג) : **[יב] כי יציל**. הטובה ההיא יהיה לו בזכות אשר יציל האביון מצעקתו אשר יצעק מפני נוגשיו : **ועני**. גם את העני יציל ואת כל מי אשר אין לו עוזר : **[יג] יחוס**. יהיה חס על דל ואביון : **יושיע**. מיד הקמים עליהם : **[יד] יגאל נפשם**. לבל ילכדו בידי חושבי הרעות ועושי החמס : **וייקר**. דם האביונים יהיה יקר וחשוב בעיניו ויתן לב להציל ממות נפשם : **[טו] ויחי**. על כי יהיה נפש האביון יקרה בעיניו לזה יחיה אותו מהונו ואף יעשרנו כי יתן לו מן הזהב

הבא משבא : **ויתפלל**. ובעבור זה יתפלל תמיד בעדו ויברך אותו כל היום : **[טז]** **פסת בר**. רבוי תבואה יצמח בארץ : **בראש הרים**. התבואה אשר תצמח בראש ההרים הנה מגודל הפירות ומרוב הרוח המצוייה בהרים ירעשו הפירות כמו רעש עצי הלבנון. ויציצו מעיר. אנשי העיר יפריחו ממנה כעשב הארץ ר"ל יפרו וירבו ויתפשטו בארץ : **[יז]** **יהי שמו**. יזכר שמו לעולם : **לפני שמש**. לעולם כל ימי עמידת השמש יהיה נקרא שמו בשם שררה : **ויתברכו בו**. המברך את בניו יאמר בברכתו ישימך אלהים כשלמה : **יאשרוהו**. בעבור חכמתו וכשרון מעשיו : **[יח]** **ברוך ה'**. המקום יהא מבורך על הטובה שיעשה לשלמה : **לבדו**. כי אין מי לעשות נפלאות כמוהו : **[יט]** **שם כבודו**. שמו הראוי לכבודו : **וימלא כבודו**. כל בני עולם יכירו כבודו. אמן ואמן. הדבר הזה יאומן וכפל המלה לחזק הענין : **[כ]** **כלו**. נשלמו תפלת דוד כי המזמור הזה אמר סמוך למיתתו בעת שהמליך את שלמה ולא הוסיף לומר עוד ולא כתבה בסוף הספר כי ראה להשלים את הספר בהלולים בעבור רוב השבחים האמורים בהם :

תהילים פרק-עג

[א] **אך טוב וגו'**. ר"ל הן השכלתי לדעת שהאלהים הוא אך טוב לישראל ולברי לבב שבהם ולא להרשעים כי הצלחתם באמת לא לטובה יחשב : **[ב]** **ואני כמעט**. טרם שומי זאת על לבי כמעט היו רגלי נטויים מדרך ה' : **כאין**. כשעה מועטת מאפס זמן היו אשורי נשפכים מעבודת ה' וכפל הדבר במ"ש לגודל הקרוב : **[ג]** **בהוללים**. בהצלחת ההוללים כי עיני ראו שלום הרשעים : **[ד]** **למותם**. לעת בוא זמן מותם אין להם תחלואים ויסורים וכ"א בריא הוא כבנין אולם : **[ה]** **בעמל אנוש**. בעת בוא עמל על אנשים אין הוא בכלל העמל ואינם מנוגעים עם שאר בני אדם : **[ו]** **ענקתמו**. מעלה גאווה סביב צוארו כענק הזה המסבב הצואר : **יעטף**. יכסה עצמו במסתר לארוב על אנשים לשית ולקחת החמס לעצמו : **[ז]** **יצא**. מרוב שומן ידמה שיצאו עיניהם כאילו אין להם עינים כי בעובי שומן הפנים יתכסו העינים : **עברו**. מצאו הצלחות מרובות עד כי עברו ליותר מאשר עלה בלבם להיות צופים ומביטים עליה : **[ח]** **ימיקו**. ימסו בני אדם במעשיהם ובכל עת ידברו ברע ועושק וכל מחשבתם באלה. ממרום ידברו. מדברים כלפי מעלה כפרעה וסנחריב והדומים : **[ט]** **שתו**. שמו פיהם לדבר מול יושב שמים : **ולשונם**. אף כי לשונם תהלך בארץ מתחת השמים יעיזו פניהם לדבר מול יושב שמים : **[י]** **לכן**. בעבור רוב שלות הרשעים עם גודל רשעתם : **הלום**. הנה ר"ל למעשה הרשעים ההם : **ומי מלא**. מי כוס מלא תרעלות ימצו וישתו ר"ל מאוד דעותיהם נמשכות אחר מעשה הרשעים ההם : **[יא]** **איכה ידע אל**. מעשה בני אדם : **ויש דעה**. לדעת הכל וכפל הדבר במ"ש : **[יב]** **הנה אלה**. רשעים הם והמה בשלוח מעולם וגדלו בעושר רב : **[יג]** **אך ריק**. לריק

ובחנם הייתי זך הלבב מבלי הרהור עון ובחנם רחצתי כפי להיות מנוקים מגזל ושאר עבירות : **[יד]** ואהי. והנה מעשה הטוב הועילו להיות נגוע בכל עת ולבוא עלי תוכחות יסורים בכל בוקר כי הלא להרשעים אין מחסור ואני מוכה ומעונה : **[טו]** אספרה כמו. לספר הדבר כמו שהוא ר"ל כל מה שיש להרהר : הנה דור. הנה הספור יסית שאף בני הדור ההוא שהמה בניך ר"ל מאמינים בך הנה בשמעם מה שיש להרהר אעשה אותם לבוגדים ולזה לא ארבה עוד לדבר : **[טז]** ואחשבה. אהרהר במחשבתי לדעת ולהבין את זאת על כי נראה בעיני שהדבר הזה הוא עמל ולא משפט יושר : **[יז]** עד אבא. לא הבנתי דרכי הי' עד אשר באתי אל המקדש ואל הכהנים המתבודדים שם בעיון החכמה ואת פיהם שאלתי ואדע מלין יענוני ואבינה לאחרית הרשעים שאיננה טובה : **[יח]** אך בחלקות. כל טובתם המה אך לתשלום גמול מעט מעשה הטוב שעשו למען תחליק דרכם שימעדו מהר לפול בחשכת הצרות ולא יהיה להם זכות מה להגן : **[יט]** איך. כל רואיהם יתמהו עליהם ויאמרו איך נעשו שממה כרגע וכלו מן הצרות המבהילים : **[כ]** כחלום. כמו החלום שמעת הקיצה חלף והלך לו כן יכלו פתאום : בעיר. במקום רואים תבזה צלמם ודמותם : **[כא]** כי יתחמץ לבבי. כי בעוד היה לבי כעוס על הדבר ובעוד אחדד כליותי להרהר : **[כב]** ואני בער. עדיין הייתי בער ולא אדע מדוע דרך רשעים צלחה : עמד. בהנהגה אשר עמד הייתי כבהמה כי לא הבנתיה : **[כג]** ואני תמיד עמד. ומי"מ הייתי תמיד עמד ולא זזתי ממך וכאלו אחזת ביד ימיני ללכת אחריך : **[כד]** בעצתך. כאלו נהגת אותי ללכת בעצתך : ואחר. אחר כל אלה תקח אותי הכבוד ר"ל בעבור שלא זזתי ממך השגתי את הכבוד בהבנת הדבר לאמיתו : **[כה]** מי לי. עתה רואה אנכי כי אין מי בצבא השמים להרע או להיטיב : ועמד. לא חפצתי לשתף עמך את מי בארץ כי אין דומה לך : **[כו]** כלה. בשרי ולבבי יתאוו לה' : צור לבבי. כי אלהים הוא חוזק לבבי וחלקי לעולם : **[כז]** רחקיך. הרחוקים ממך יאבדו כאשר מעולם הכרת כל הסר ממך : **[כח]** ואני וגו'. יש לי קרבת אלהים כי אקרב עצמי אליו : שתי. שאשים מחסי בה' : לספר. לעסוק בספורי מעשיך הנוראים והנפלאים ולא לעסוק בדברי זולת :

תהילים פרק-עד

[א] זנחת לנצח. למה עזבת את ישראל זה זמן רב עד שנראה כאלו כן יהיה לעולם. יעשן. למה יעשן אפך בישראל שהמה הצאן שאתה רועם : **[ב]** קניית קדם. אשר קנית לך לעם מזמן קדום מאז גאלתם ממצרים והבאתם אל הר ציון ששכנת בו והוא מקרא קצר : **[ג]** הרימה פעמיך. הרם רגליך ללכת להחשיך עד נצח את כל האויב העושה הרעה בבהמ"ק והוא הפוך כמו כל אויב הרע בקדש וכן כל תשא עון (הושע יד) ומשפטו

כל עון תשא : **[ד]** בקרב מועדך. בתוך בה י"מ מקום שהיו נועדים שם כל ישראל והשכינה עמם : שמו אותותם אותות. אמרו שהאות שלהם הוא אות אמת כי עד לא הלך נ"נ על ירושלים עשה אותות לדעת אם יצלח כמ"ש שאל בתרפים ראה בכבד (יחזקאל כא) ובא לו האות ללכת ואחר שכבשה אמר שיש ממשות באלה האותות : **[ה]** יודע וכו'. כל מי שהביא קרדומו בסבך עצי הלבנון לחטוב ארזים להביאם לבנין בה"מ היה נודע לו כאלו מביא למעלה לפני כסא הכבוד כי למצוה רבה היה נחשב בעיניו : **[ו]** ועתה. בעת החורבן כל פתוחי הזהב שעל הקירות היו הצרים הולמים ומשברים בכשיל וכילפות : **[ז]** שלחו באש מקדשך. כמו שלחו אש במקדשך : לארץ. מקום שכינת שמך חללו והשפילו עד לארץ : **[ח]** נינס יחד. כל שריהם בעצה אחת : כל מועדי אל. כל המקומות המיועדות לה' בהכ"נ ובהמ"ד : **[ט]** אותותינו. עדיין לא ראינו אותות הגאולה ואין עוד נביא לגלות הזמן : ולא אתנו. אין מי מאתנו יודע עד מתי יתאחר : **[י]** יחרף צר. באומרו מבלי יכולת ה' הניחם ביד האויב : ינאץ. וכי ינאץ האויב את שמך לנצח בתמיה : **[יא]** תשיב ידך. לאחור לבל הכות בו את האויב : כלה. ימינך כלה מקרב חיקך והוציאה משם והכה תכה בו את אויביך : **[יב]** מקדם. מעולם הוא מלכי והוא פועל הישועה : **[יג]** בעזך. בכחך פוררת הים לייב גזרים לכל שבט שביל לעצמו כן ארז"ל : על המים. כי נתקשו מי הים כסלעים והיו המצרים נזרקים עליהם ונשבר ראשם : **[יד]** ראשי לויתן. שריו ושלישיו של פרעה הנקרא לויתן : תתננו מאכל. נתת עושרם לבזה לעם ישראל שהלכו במדבר מקום ציה ושממה : **[טו]** אתה בקעת. את הסלע והוצאת להם מעין ונחל : נהרות איתן. זה הים והירדן ר"ל עשית להם נסים מחולפים במקום היובש השפעת מים ומקום המים הובשת : **[טז]** לך יום. ר"ל אתה בראתם : אתה הכינות. להיות על כנס ולא ישנו את תפקידם : מאור. הוא הירח הנקרא מאור הקטן (בראשית א) : **[יז]** כל גבולות ארץ. להיות כל מחוז במקום הראוי לו : **[יח]** זכר. ר"ל אם אמנם הכל בידך ותשגיח על הכל זכר גם זאת מה שהאויב היה מחרף את ה' : ועם נבל. כפל הדבר במ"ש : **[יט]** לחית. לעדת העובדי כוכבים אל תמסור נפש ישראל : חית ענייך. עדת ישראל שהמה עניים ומוכנעים : **[כ]** הבט. ראה הברית אשר כרת לאבותינו לגאול בניהם : מחשכי ארץ. המקומות שישבו בהם בחשכת החורבן נתמלאו מדורי חמס : **[כא]** דך. המדוכה אל ישוב נכלם בעת תפלתו רק קבלם ברצון ואז העני והאביון יהללו את שמך בעבור זה : **[כב]** ריבך. כי למולך קמו לגדף : כל היום. מה שחרף בכל עת : **[כג]** עלה תמיד. אשר הוא עולה תמיד לחרף כלפי מעלה :

תהילים פרק-עה

[א] אל תשחת. ר"ל בזה המזמור יתרצה לה' לבל ישחית את ישראל בהיותם בגולה : **[ב] הודינו.** בכל עת אנו מודים לה' : **וקרוב שמך.** וכן בכל עת קרוב לנו שמך להציל ולהושיע : **ספרו.** ר"ל כאשר אבותינו ספרו נפלאותיך : **[ג] כי אקח מועד.** ר"ל לא אשפוט מישרים באקראי לבד כ"א אקח זמן קבוע על הדבר : **[ד] נמוגים.** כשלא רצו העובדי כוכבים לקבל התורה והיו נמוגים מוסדי הארץ וכל יושביה כי היו קרובים לחזור לתוהו ובוהו : **אנכי.** הנה אנכי תכנתי עמודי הארץ להשאר על עומדם עד עולם כי אני קבלתי התורה : **[ה] אמרתי.** לזה אמרתי לרשעי עובדי כוכבים אל תרשיעו את ישראל להעבירם מה' ומתורתו כי פן יוחזר העולם לתוהו : **אל תרימו קרן.** על ישראל להחטיאם : **[ו] אל תרימו.** אל תתגאו עם התרוממות ואל תדברו כלפי מעלה בחוזק הצואר ר"ל בגאווה רבה : **[ז] כי לא.** וכו' הרים. ר"ל ההרמה לא באה לכם מרוח מוצא השמש ולא ממערב ולא ממדבר כי איננה באה מאליה : **[ח] שופט.** הכל בא במשפט לפי הדין ישפיל את זה ויריס את זה : **[ט] כי כוס.** אל תחשבו שעד עולם תהיו בהרמה לא כן הוא כי מוכן הוא ביד ה' כוס עם יין משובח ממולא במזיגה לפי הראוי (המשיל הפורעניות לשתיות היין המבלבל דעת האדם) : **ויגר מזה.** מהכוס הזה יזיל וישפוך לפי הרשעים : **אך שמריה.** סרס המקרא לומר אך כל רשעי ארץ ימצו וישתו כל הכוס עם השמרים אבל לא הצדיקים : **[י] ואני.** אבל אני אגיד לעולם צדקתו אשר יעשה עמנו : **[יא] וכל קרני.** אז יתן הכח בידי ואכרית כל ממשלות הרשעים ולא תרומם עוד כי מעתה תרוממנה קרנות הצדיק וממשלתו :

תהילים פרק-עו

[ב] נודע. אז בעת מפלת סנחריב יהיה אלהים נודע ומפורסם ביהודה : **בישראל.** כפל הדבר במ"ש : **[ג] ויהי בשלם.** אז ידעו הכל אשר סוכו ומדורו של המקום הוא בציון ובירושלים : **[ד] שמה.** סביבות ירושלים שבר וביטל להב ברזילי חצי הקשת : **מגן וחרב.** גם שבר מגן וחרב ואת המלחמה עד עולם מבלי תקומה : **[ה] נאור אתה.** אתה הוא המנהיר והמצהיל ויותר חזק מההרים אשר בהם חיות הטורפים והוא משל על חיל סנחריב : **[ו] אשתוללו.** חיל סנחריב שהיו אבירי לב למלחמה נעשו שוטים לבלי דעת לערוך מלחמת ונרדמו בשינה וכל אנשי החיל לא מצאו ידיהם לערוך מלחמה והוא ענין מליצה לומר שכולם נפלו פגרים מתים : **[ז] מגערתך.** שגערת בחיל סנחריב נרדם ונשתקע בשינה הרכב והסוס : **[ח] ומי יעמוד.** מי יוכל להתקיים : **מאז אפך.** משעה שחרה אפך משא"כ מחרון אף ב"ו שלפעמים תשש כחו : **[ט] משמים.** כאשר השמעת מן השמים דין משפט סנחריב אז כל יושבי הארץ יראו מישראל ושקטו מלהלחם בהם : **[י] בקום.** בעת קום אלהים לעשות משפט סיבה היא להושיע כל ענוי ארץ לעולם כי בזה יפחדו מלהרע להם : **[יא] חמת אדם.**

החמה היא המביא ההודאה לה' כי סוף הדבר אשר יענשו : **שארית חמות**. ובעבור זאת תחגור מסביב לאסור ולקשור שארית החמה ר"ל לא יכעסו עוד מעתה : **[יב] נדרו**. אתם בני ישראל נדרו נדרים ושלמו אותם לה' : **כל סביביו**. העובדי כוכבים היושבים סביבות ירושלים בשומעם מפלת שנחרב יביאו מנחה בעבור המורא של ה' ופחד גאונו : **[יג] יבצור**. כי כאשר ימניע הגאווה והכעס של המושלים אז הוא נורא ומאויים למלכי ארץ כי יפחדו שלא יקרה להם כמקרים :

תהילים פרק-עז

[א] על ידותון. בעבור הדתות והדינין שעברו על ישראל או הוא שם כלי נגון : **[ב] קולי**. ארים קולי אל אלהים ואצעק אליו וכאשר ארים קולי יאזין באזניו לשמוע אלי : **[ג] ביום צרתי**. בעת בוא הצרה דרשתי את ה' : **ידי**. ר"ל מכתי תזל עלי כל הלילה ואינה נחלשת ולכן ממאנת נפשי לקבל תנחומין : **[ד] אזכרה**. כשאני זוכר בכובד החורבן לבי הומה : **אשיחה**. אספר תלאותי ורוחי כפופה ומעונה זה זמן רב : **[ה] אחזת**. מגודל התוגה לא אוכל לישן כאלו אחזת מכסי העין השומרים אותם מן האבק ולא אוכל א"כ לסגרם כדרך הישן : **נפעמתי**. אני נשבר ומוכה עד שלא אוכל לדבר : **[ו] חשבתי**. אני חושב בימי הטובים שהיו לי מימי קדם : **שנות עולמים**. כפל הדבר במ"ש : **[ז] בלילה**. היא העת שמחשבות האדם פנויים ואז אזכור מה שהייתי מנגן בבה"מ ואני מדבר עם לבבי ורוחי יחפש לדעת מה יהיה סוף הדבר : **[ח] הלעולמים**. וכי עד עולם יעזוב ה' אותי וכי לא יוסיף להיות עוד מרוצה לי כאשר היה בימי קדם : **[ט] האפס**. וכי כלה חסדו עד עולם וכי השלים אמרי הנחמות דור דורים ר"ל וכי עד עולם יהיו כלים הנחמות לבל יתקיימו : **[י] השכח**. וכי שכח ה' לחנן אותנו וכי בעבור האף שחרה בנו סגר את רחמיו עד עולם בתמיה : **[יא] ואומר**. אשיב אמרי אלי אין זה כי אם להביא עלי חיל ורעד לשוב מחטאתי ובעבור זה היתה השתנות בימין עליון ממה שהיתה לשעבר נאדרי בכח רועצת האויב : **[יב] אזכור**. כי אזכור מעשה ה' אשר לא קצרה ידו : **מקדם פלאך**. הפלאות שעשית לי מימי קדם : **[יג] והגיתי**. אני מחשב בכל פעליך ובהם אדבר והמה לי למשיב נפש : **[יד] אלהים**. אתה אלהים הן ידעתי כי דרכך לקדש שמך לעשות דין ברשעים אף ידעתי שאין אל גדול כאלהים שיהיה הכח בידו למחות מלנקום נקם : **[טו] אתה האל**. ולא אחר : **הודעת**. פרסמת עוֹזך בין העמים : **[טז] בזרוע**. בכח זרועך גאלת את עמך ממצרים : **בני יעקב ויוסף**. כי יעקב ילדם ויוסף כלכלם ברעב לזה נקראים ע"ש שניהם : **סלה**. ר"ל גאולה שלימה עד עולם ולא חזרו להשתעבד בהם : **[יז] ראוך מים**. כאשר ראוך מי הים חלו ורעדו ונסו במקומם : **תהומות**. עומק המים רגזו ופחדו וכפל הדבר במ"ש : **[יח] זורמו מים עבות**. העננים נטפו

מים כזרם בעת עברם בים להומם את מצרים : **קול**. זה קול הרעם :
חצציק. הם הברקים שהם חציו של מקום : **יט** **בגלגל**. קול רעם בא
בגלגלי מרכבות פרעה כמ"ש ויסר את אופן מרכבותיו (שמות יד) :
האירו. הברקים היו גדולים עד שהאירו בכל העולם וכל הארץ רגזה
ורעשה : **כ** **בים דרכך**. עשית דרכך בים : **ושבילך**. כפל הדבר במ"ש :
לא נודעו. לא היה ניכר מדרך עקבות הרגל כי מיד חזר הים לאיתנו
לכסות על מצרים : **כא** **נחית כצאן**. כמו הרועה מנהיג הצאן כן נהגת
עמך ע"י משה ואהרן (וחוזר לתחלת הענין לומר כשאזכור כל אלה אדע
כי לא מקוצר יד לא גאלתנו כ"א לעורר לבנו לתשובה) :

תהילים פרק-עח

ב **אפתחה במשל פי**. אפתח פי לדבר במשל והמשל הוא מ"ש ואש
נשקה ביעקב וכדומה : **חידות**. דברים סתומים קשה ההבנה והוא מ"ש
ויתן לשבי עוזו כי אלו לא נאמר בשמואל שלקחו הפלשתים את הארון
לא היינו יודעים מה הוא : **מני קדם**. מה שנעשה מימי קדם : **ג** **אשר**
שמענו. מבני הדור שלפנינו : **ונדעם**. שהאמת כן הוא : **ואבותינו ספרו**
לנו. ואין מדרך האב להשריש בלב בנו ספורי שקר : **ד** **מבניהם**. מבני
אבותינו אשר לא בא להם הקבלה מהאבות : **לדור אחרון**. למען תספרו
לדור אחרון את תהלת ה' וגו' : **ה** **ויקם**. העמיד עדות התורה ביעקב
להיות מתקיים לעולם בעבור אשר צוה את אבותינו להודיע לבניהם :
ו **דור אחרון**. למען ידעו בני הדור שאחריהם ויספרו לבניהם ובניהם
לבניהם עד סוף כל הדורות : **ז** **וישימו**. ע"י ספורי הנפלאות ישימו
בטחונם בה' ולא ישכחו פלאי מעשיו למען ישמרו מצותיו : **ח** **כאבותם**.
המה אנשי דור המדבר שהיו סוררים מדרך ה' ומורדים בו : **לא הכין לבו**.
אל דבר ה' : **ולא נאמנה**. לא האמינו בו : **ט** **בני אפרים**. ר"ל עם כי ראו
אשר בני אפרים שעל כי בטחו בכחם כי היו מזוינים נושאי חצים ומורים
בקשת לזה מהרו את הקץ לצאת ממצרים קודם הזמן וסופם הפכו עורף
לנוס ביום קרב והרגום אנשי גת כמ"ש בד"ה : **י** **לא שמרו**. עכ"ז לא
שמרו אנשי דור המדבר את ברית ה' ולא לקחו מוסר מבני אפרים :
יב **נגד אבותם**. ארז"ל האבו' באו על הים והראם הקב"ה הפלא שעשה
באנשי ארץ מצרים שנטבעו שמה : **שדה צוען**. יושבי שדה צוען והוא
מארץ מצרים וכפל הדבר במ"ש כדרך המליצה : **יג** **ויצב**. העמיד המים
הבאים להיות כמו תל גבוה ולא ירדו כדרכם : **טו** **יבקע צורים**. להוציא
את המים : **וישק**. השקה אותם די ספוקם כאלו שתו בתהומות אשר כל
אחד רבה וגדולה : **טז** **ויורד**. הסלע הוריד המים כמו הנהרות :
יז **ויסיפו**. אחר כל הנסים האלו הוסיפו עוד לחטוא : **יח** **בלבבם**.
ר"ל מה ששאלו על הבשר לא היה עליה תוכן הכוונה כ"א בלבבם היה
לנסות את ה' : **יט** **היוכל**. האם יוכל לערוך במדבר שלחן מלא

להאכילם בשר : **[כ]** הן. אמרו הן ראינו כי הכה צור וזב המים וזה לבד ראינו לזה ננסה לדעת אם גם יוכל תת את הלחם ר"ל הבשר כמ"ש את קרבני לחמי (במדבר כז) אם יכין שאר, כפל הדבר במ"ש : **[כא]** **ויתעבר**. נתמלא עברה וזעם : **ואש נשקה**. בערה כאש חמתו וכפל הדבר במ"ש וכפל עוד לומר וגם אף וכו' : **[כב]** **כי לא האמינו**. שיוכל למלאות משאלותם : **ולא בטחו**. מבלי נסיון : **[כג]** **ויצו**. הלא כבר צוה השחקים וכו' : **[כד]** **וימטר**. וכבר המטיר המן וראו א"כ שידו לא תקצר : **ודגן שמים**. הוא המן וכפל הדבר במ"ש : **[כה]** **לחם אבירים**. לחם מן השמים הקרואים אבירים שהוא ענין חוזק וכן נאמר עליהם חזקים כראי מוצק (איוב לז) : **אכל איש**. כאומר הלא דבר תימה הוא שאיש נברא מהאדמה אכל לחם שמים : **לשובע**. ר"ל להשביעם מכל מין שירצו כי טעמו במן כל המטעמים ושאלו א"כ הבשר שלא כהוגן : **[כז]** **יסע**. עכ"ז הסיע ונשב רוח קדים מן השמים : **תימן**. רוח דרום כי הרוח היתה ממקצוע דרומית מזרחית : **[כז]** **כעפר**. מרובה כעפר : **עוף כנף**. עוף בעל כנף : **[כח]** **בקרב מחנהו**. למען לא יטריחו ללכת אחריהם למרחוק : **סביב למשכנותיו**. כפל הדבר במ"ש : **[כט]** **ותאותם**. בדבר הנסיון אשר נסו את ה' : **[ל]** **לא זרו**. עם כי לא נעשו זרים מתאותם כי המקום מילא משאלותם והיה עוד אכלם בפיהם אוכלים ומתענגים בהם : **[לא]** **ואף**. עכ"ז לעומת זה עלה בהם אף ה' בעת ההיא : **במשמניהם**. בהחשובים שבהם : **ובחורי**. הנבחרים שבהם כרעו ונפלו : **[לב]** **בכל זאת**. אף אחרי רואם שהמקום משלם גמול עכ"ז חטאו עוד בדבר המרגלים : **[לג]** **ויכל**. עי"ז כלה ימיהם בהבל ובבהלה כי היו נעים ונדים במדבר ומתו שמה : **[לד]** **אם הרגם**. כאשר אמר להרגם במדבר חזרו ודרשו לה' : **[לה]** **ויזכרו**. היו זוכרים בפיהם אשר אלהים הוא חזקם : **[לו]** **ויפתוהו**. אבל לא היה בלב שלם רק חשבו לפתות את ה' בפיהם ויכזבו לפניו בלשונם : **[לז]** **ולבם**. אבל לבם לא היה נכון עם ה' : **[לח]** **והוא רחום**. עכ"ז ה' הוא רחום ומכפר עון ולא ישחית האדם בעבור עונו ומרבה להשיב אפו מן החוטא פעמים רבות ואינו מעורר כל החמה הראוי לעורר על החוטא : **[לט]** **ויזכור**. על כי יזכור שהאדם הוא בשר וטבעו לרדוף אחר התאוה ובזה יחטא ואשם : **רוח הולך**. ארז"ל זה היצה"ר שהולך מן האדם בשעת מיתה ולא ישוב עוד אליו ולזה ירבה להסית את האדם עודו חי : **[מ]** **כמה**. פעמים רבות מרו בו במדבר ובמעשיהם העציבו לפניו במדבר שממה וכפל הדבר במ"ש : **[מא]** **וישובו וינסו**. חזרו ונסו את ה' במי מריבה : **התוו**. שאלו ממנו סימן ואות : **[מב]** **את ידו**. את חוזק ידו שהראם ביום אשר פדם ממצרים : **[מו]** **ויגיעם**. היא התבואה הבאה ע"י עבודה ויגיעה וכפל הדבר במ"ש : **[מח]** **לרשפים**. רשפי אש שהיתה מתלקחת בתוך הברד : **[נ]** **יפלו**. היה מיישר שביל להוליך דרך בו את אפו עליהם : **[נא]** **ראשית אונים**. הם הבכורים כמו כחי וראשית אוני (בראשית מט) : **חס**. הוא מצרים הבא מחס : **[נב]** **כעדר**. כמו שהרועה מנהיג העדר במקום מרעה כן נהגם במדבר ולא חסרו דבר : **[נד]** **גבול קדשו**. זה א"י : **הר וגו'**. זה בה"מ אשר קנתה ימינו להיות שלו לשכון שמה : **[נה]** **גוים**. אלו שבעה עממין בכנען : **ויפלו**. הפיל גורל לתת לכל שבט חלקו במדידת חבל כי כן הדרך

למדוד הקרקע בחבל : **באהליהם**. של שבעת עממין : **[ננ]** **וינסו וימרו**. בימי השופטים : **[נז]** **קקשת רמיה**. מורה הקשת הרמאי מראה עצמו כמורה לצד זה וברגע חוזר ומהפך עצמו לירות בצד אחר אל מקום הנרצה כן ישראל עבדו את ה' כל ימי השופט ובמות השופט נהפכו כרגע לעבוד הגלולים : **[ס]** **ויטוש משכן שלו**. בימי עלי הכהן : **אוהל**. את האוהל אשר שכן בה בין בני אדם : **[סא]** **ויתן לשבי עוזו**. זה הארון אשר נשבה ביד פלשתים : **[סג]** **בחוריו**. אנשי המלחמה : **אכלה אש**. בערה בהם אש חמת ה' ומתו במלחמה : **לא הוללו**. לא באו אל בית החופה כי חתניהם מתו במלחמה : **[סד]** **כהניו**. הם חפני ופנחס בני עלי ויתר הכהנים נושאי הארון : **לא תבכינה**. כי הרבו לבכות על לקיחת הארון ולמול זה לא היה נחשב צער אלמנותם למאומה : **[סה]** **ויקץ כישן**. כי עד הזמן ההוא החריש המקום מענוש את ישראל על מעשיהם כאלו היה ישן ובעת ההיא גברו העונות והקיץ משינתו לעשות בהם נקם : **מתרונן**. המתעורר משכרות היין ע"י צעקה ורנון : **[סו]** **ויך**. הכה צרים מאחוריהם כי נסו מפני פלשתים ורדפו אחריהם והכוס מאחוריהם כדרך הרודף להנרדף : **חרפת עולם**. זהו לקיחת הארון : **[סז]** **וימאס**. מאז מאס במשכן שילה שהיתה בנחלת אפרים בן יוסף : **ובשבט אפרים**. הוא הוא וכפל הדבר במ"ש : **[סח]** **ויבחר**. להיות בנחלתו מקום המקדש : **אשר אהב**. מימים רבים כי שם נעקד יצחק : **[סט]** **כמו רמים**. ר"ל בנהו בנין עדי עד כמו השמים הרמים ויסדם להיות לעולם כמו הארץ : **[ע]** **ויבחר בדוד**. למלוך על ישראל : **ממכלאות צאן**. ממה שהיה תמיד עם הצאן בדיר שלהם : **[עא]** **מאחר עלות**. ממה שהלך אחר המניקות לרעותן הביאו להיות מלך רועה ישראל : **[עב]** **כתום לבנו**. כפי תמימות לבו ירעה אותם : **ובתבונות כפיו**. עם כי התבונה היא בלב אמר כפיו לפי שבהם ינהג הרועה ויראה כאלו התבונה בכפיו ודומה לו שכל את ידיו (בראשית מח) ור"ל שעשה בהשכל וכ"ז חוזר לראשית האמרים לומר את כל זה יספרו לבל יאחזו במעשה אבותם שמרו בה' כ"א יאחזו במעשה דוד שזכה למלוכה בעבור כשרון דרכו :

תהילים פרק-עט

[א] **אלהים**. אתה אלהים איך תתאפק על אשר באו גוים בנחלתך : **לעיים**. כן דרך החרבות להיות מלאים מגלי אבנים : **[ב]** **נתנו וכו'**. כי לא נתנום לקבורה : **[ג]** **ואין קובר**. כי הנשארים פחדו לצאת ממקום מחבואם ולקברם : **[ד]** **היינו חרפה**. השכנים היו מחרפים אותנו : **[ה]** **עד מה**. עד מתי יהיה כן וכי תאנף לנצח וכי תבער קנאתך כמו אש שהולך ושורף עד תומו : **[ו]** **שפוך**. הסר החמה מאתנו ושפוך אותה על הגוים אשר לא יירצו לדעת אותך : **[ז]** **אכל**. כלו והשמידו : **נוהו השמו**. החריבו מדורו זה בה"מ : **[ח]** **אל תזכר וכו'**. אם אמנם עתה נשוב אליך

מהר : במהירות רב תקדים לנו רחמיך כי דלוננו מאד בתכלית העוני ואין לנו כח לסבול עוד : **[ט] על דבר**. בעבור כבוד שמך לבל יחולל : **למען שמך**. המורה שאתה רחום וחנון : **[י] למה יאמרו וגו'**. למה יאמרו הגוים איה אלהיהם אם אלהים הוא יריב ריב עמו יודע לזאת יודע : **[יא] אנקת**. צעקת האסיר : **הותר**. התר קשרי הנאסרים להוציאם להריגה : **[יב] והשב**. כמו שעשה לנו כן השב גמול פורעניות אל שכנינו : **שבעתים**. שני פעמים שבעה ר"ל רבת פעמים השב להם גמולם : **אל חיקם**. הפורעניות תביא אל חיקם ולא יטה לכאן ולכאן : **חרפתם**. גמול חרפתם אשר חרפוך : **[יג] ואנחנו**. ואז אנחנו שאנו עמך וגו' נודה לך לעולם בעבור זה ונספר תהלתך להדורות הבאים :

תהילים פרק-פ

[ב] רועה. אתה רועה ישראל קשוב תפלתנו : **נוהג**. אתה הנוהג את יוסף כרועה המנהיג את הצאן ולפי שיוסף כלכל את השבטים במצרים לכן נקראו על שמו : **יושב**. אתה הוא היושב על הכרובים שעל הארון הופיעה והאר לנו ישועה : **[ג] לפני אפרים וגו'**. ר"ל לצורך גאולתם עורר את גבורתך וגו' : **ולכה**. כמו ולך כן הוא ע"פ המסורה ור"ל עליך : **[ד] השיבנו**. אליך : **והאר**. הראה לנו פנים מאירות ושוחקות ונהיה נושעים : **[ה] עשנת**. כעסת למאס תפלת עמך : **[ו] לחם דמעה**. במקום הלחם האכלתם דמעה כי דמעת הבכי מונע תאות האכילה וכאלו משביע כדבר מאכל : **ותשקמו**. השקית אותם בדמעות מלוא שליש ר"ל הדמעות הרוו צמאונם : **[ז] מדון**. בעלי דין ומריבה : **[ט] גפן**. ישראל הנמשל לגפן הלוא אותם הוסעת והוצאת ממצרים : **תגרש**. מא"י גרשת שבעה עממין ונטעת אותם במקומם : **[י] פנית לפניה**. את העובדי כוכבים ההם ושרשת שרשיה של ישראל ותמלא את הארץ ממנה : **[יא] צלה**. של עדת ישראל : **וענפיה**. של העדה ההיא היו ארזים חזקים ר"ל משלו על כל הארץ וגדלו למעלה : **[יב] תשלח**. פשטה ענפיה עד ים פלשתים והוא האורך : **ואל נהר**. זה נהר פרת והוא הרוחב : **[יג] למה**. עתה למה תחשב לאויב ופרצת גדריה וכל עוברי דרך מלקטים פריה ר"ל למה נתתם להפקר לכל : **[יד] יכרסמנה**. הנמשל לחזיר מיער למה יכרית ויכלה אותה : **וזיז**. החיות הזזים בשדה כ"א ירעה בה ויאכל פריה : **[טו] שוב נא**. שוב עתה אלינו : **פקוד**. השגיח על הגפן הזאת : **[טז] וכנה**. מקום מושב הגפן אשר ימינך נטעה בה את הגפן והיא א"י : **ועל בן**. ר"ל תן השגחתך על א"י ועל הבן אשר חזקת לך והוא ישראל : **[יז] שרופה באש**. הלא הגפן ההיא שרופה היא באש וכרותה ממקומה והמה הולכים ואבודים מגערת כעסך : **[יח] תהי ידך**. מעתה תהיה ידך להגן על איש שהושעת בימינך : **ועל בן וגו'**. הוא כפל ענין במ"ש כי היא היא ועל ישראל

יאמר : **[יט]** ולא נסוג. לא נשוב אחור ממך : תחיינו. ר"ל הוציאנו מן הגלות ונקרא אז בשמך להודות לך :

תהילים פרק-פא

[ב] הרנינו. בפה : עזנו. שהוא לנו למעוז וחוזק : הריענו. בשופר :
[ג] שאו זמרה. הרימו בפה קול זמרה ותנו קול על התוף וכנור שקולו נעים : **[ד]** בחודש. בהתחלת החודש ר"ל ביום הראשון תקעו שופר :
בכסה. בזמן המיועד להיות בו יום חג והוא ר"ה : **[ה]** כי חק. התקיעה ההיא היא חק גזרת המקום על ישראל כי הוא יום המשפט ובא התקיעה לזרז על התשובה לזכות במשפט : **[ו]** עדות. ביום הזה שמו עדי הזהב על יוסף כמ"ש וישם רביד הזהב על צוארו (בראשית מא) כי ארז"ל בר"ה יצא יוסף מבית האסורים : **בצאתו**. בעת שיצא למשול על ארץ מצרים : **שפת**. אז היה יוסף משתבח לומר שפת לשון אשר לא ידעתי מעולם הנה עתה אשמע ואבין כי ארז"ל שבא גבריאל ולמדו שבעים לשון לפי שכתוב בנמוסי מצרים שאין למשול בהם כ"א המכיר בכולן : **[ז]** הסירותי. אמר במקום ה' בזה היום הסירותי מסבל שכמו של ישראל כי ארז"ל בר"ה בטלה העבודה מאבותינו במצרים : **כפיו**. העברתי כפיו מן הדוד ממה שהיה מבשל לאדוניו ועשה לו מלאכת עבד : **[ח]** בצרה. בעת הצרה כשקראת אלי הוצאתיך ממנה : **אענך**. עניתיך במה שהייתי מסתיר ממך : **רעם**. בעת עברם בים והיה על המצרים לבדם שנאמר קול רעמך בגלגל (לעיל טז) : **אבחנך**. ר"ל עם כי היה בחון וידוע לפני שתחטא במי מריבה עכ"ז עניתיך בעברך במי הים : **סלה**. ר"ל וכ"כ עד עולם דרכי להושיע בעת צרה עם כי נגלה לפני שיחטא בדומה לה : **[ט]** שמע עמי. אמרתי מאז שמע עמי והנה אתרה לשמוע אמרי : **ישראל**. ר"ל כי אם תשמע לי אתה ישראל : **[יא]** אנכי. ר"ל הנה הלא אני המעלך מארץ מצרים וידי בכל משלה ולזה הרחב פיך לשאול ממני כל חפצך ואמלאם אם תשמע לי : **[יב]** ולא שמע. אבל עמי לא שמע לקולי : **לא אבה**. לא רצה לשמוע לי : **[יג]** ואשלחהו. שלחתים מארצם ללכת בגולה כי הלכו בשרירות לבם ובעצתם הרעה : **[יד]** לו עמי. אם היה עמי שומע לי וגו' : **[טו]** כמעט. כשעור מעט זמן חיש מהר הייתי מכניע אויביהם והייתי משיב ידי על הצרים להכות ולחזור ולהכות : **[טז]** משנאי ה'. השונאים הנחשבים לשונאי ה' היו אז מכחשים לו לומר שאינם שונאים על כי יפחדו מהעונש : **ויהי עתם**. עת הטובה ההיא היתה לעולם מבלי הפסק : **[יז]** ויאכילהו. אז היה ה' מאכיל אותו ממיטב החטים והיה משביעו דבש הזב מן הצור וכן הוא אומר ויניקהו דבש מסלע (דבר"י לב) והוא מדרך משל לומר שהיה רב שפע במקום יובש וצמא אם היו הולכים בדרכי המקום :

תהילים פרק-פב

[א] בעדת אל. בתוך הדיינים השופטים לראות אם עושים משפט אמת :
בקרב. יושב בקרב הדיינים וכאלו ישפוט עמהם וכפל הדבר לחזוק :
[ב] עד מתי. הואיל וכן אי"כ עד מתי תשפטו עול ולעולם תשאו פני הרשעים להחניפם בדבר המשפט : **[ג]** שפטו. לא כן עשו כ"א שפטו דל ויתום במשפט הראוי ולא תרחמו עליהם במשפט : **הצדיקו.** בעת המשפט אם הוא צדיק בריבו ולא תאמרו אזכה במשפט את העשיר בעל דינו שלא לביישו ואחי"ז אודיעו שהדין עם שכנגדו : **[ד]** פלטו. מיד הבא לעשקם : **[ה]** לא ידעו. אין הדיינים נותנים לב לדעת ולהבין חומר העון והרי הם כההולך בחשיכה ואינו יודע במה יכשל : **ימוטו.** הלא בעבור קלקול הדין ימוטו מוסדי הארץ והיא קרובה לפול כי על שלשה דברים העולם עומד והדין אחד מהם כן ארז"ל : **[ו]** אני אמרתי. אמר בשם ה' הנה כאשר צויתי אתכם על הדינים אמרתי אז שבעבורם תהיו כמלאכים ולא תשלוט בכם המיתה : **ובני עליון.** כפל הדבר במ"ש : **[ז]** אכן. באמת הואיל ואין אתם נזהרים בה תמותו כמו שמת אדם הראשון על שלא נזהר במצותי : **[ח]** שפטה הארץ. שפוט אתה דין עני ואביון : **כי אתה תנחל וגו'.** הלא אף בכל גויי הארץ תאהב העניים דכאי הרוח והנחלתם לך לנחלה לזה שפוט את משפטם :

תהילים פרק-פג

[ב] אל דמי לך. לא יהיה לך דומים : **אל תחרש.** אל תשתוק ואל תנוח מלהפרע : **[ג]** יהמיון. לכלות את ישראל : **נשאו ראש.** מרימים ראש ועולים מעלה מעלה : **[ד]** יערימו סוד. מערימין עצה בסוד לבל יגלה עצתם לחשוב רע על ישראל הצפונים ונסתרים בצלך לבטוח בך : **[ה]** אמרו. אומרים זה לזה נכריתם מהיות עוד גוי ולא יזכרו עוד : **[ו]** עליך. כרתו ביניהם ברית לקום עליך להשחית עמך : **[ז]** אהלי אדום. והם בני אדום הקדמונים יושבי אוהלים : **והגרים.** המה בני הגר שילדה מבעל אחר לא מאברהם : **[ט]** גם אשור. עם כי ראו גבורת ה' במחנה סנחריב מ"מ לא לקחו מוסר חברו עצמם עמהם והיו מעולם לעזור לבני לוט המה עמון ומואב הנלחמים בישראל : **[י]** כמדיון. שנפלו בידי גדעון כמ"ש בשופטים : **כסיסרא כיבין.** שנשטפו בנחל קישון בימי דבורה וברק : **[יא]** נשמדו בעין דאר. על מדיון הוא חוזר : **היו דומן.** היו למדרך כף הרגל כדומן שע"פ האדמה : **[יב]** שיתמו. שים הנדיבים שבהם : **כעורב וכו'.** והם היו שרי מדיון : **[יג]** אשר. על אשר אמרו נירש מקום המקדש והוא מדור אלהים : **[יד]** כגלגל. הוא הגדל בראש הקוצים המתגלגל ע"י

הרוח : **[טו]** **תבער יער**. כי על שהעצים סמוכים זה לזה לכן כשבוער בו האש הולך ושורף הכל : **תלהט הרים**. כי הרוח המצוי בהרים נושב בהלהב ואין נוח לכבותו : **[טז]** **כן תרדפם**. מאמר דוד ע"ה לכלות הכל מבלי שארית : **[יז]** **ויבקשו**. אז יתחרטו על מעשיהם ויבקשו שמך : **[יח]** **יבושו**. אבל לא יועילו בבקשתם כי יבושו ויבהלו עד עולם : **[יט]** **וידעו**. אז ידעו הכל כי אתה לבדך שמך ה' המורה שהממשלה בידך ואין זולתך ואתה הוא העליון על כולם ור"ל שאפילו חלש למעלה לגבור יחשב ומכ"ש גבור למעלה :

תהילים פרק-פד

[ב] **מה ידידות**. מה מאוד אהובות וחביבות משכנותיך : **[ג]** **נכספה**. יאמרו נפשי מתאוית לבוא לחצרות ה' ולבי ובשרי יתאוו לרנן בה אל ה' : **[ד]** **גם צפור**. יתאונן על חרבנה ואומר שגם צפור מצאה בית במקום המזבח ודרור מצאה בה לעצמה קן אשר שמה שם אפרוחיה : **את מזבחותיך**. עם מזבחותיך ר"ל על המזבחות : **[ה]** **אשרי יושבי**. אשרי לזה שיחיה בבניינה ויהיה מיושבי ביתך ויהללך עוד שם עד עולם : **[ו]** **עוז לו בך**. המשים עוזו ומבטחו בך : **מסילות בלבבם**. בכל עת חושבים בלבבם המסילות העולות לבית ה' : **[ז]** **עובדי**. להיות עולה ברגל עם העוברים דרך עמק הבכא שגדלים שם החוחים וכן ממול בכאים (ש"ב ה) (כי דרך שם היה המהלך) : **מעין ישיתוהו**. בעבורם ישים שם ה' מעיינות מים למען ימצאו לשתות : **יעטה מורה**. המורה להם את הדרך אשר ילכו בו יהיה עטוי ומעוטף בברכות כי כל ההולכים יברכוהו כי על מבועי מים ינהלם : **[ח]** **ילכו וגו'**. ירבו העולי' עד כי ילכו מצבא אנשים אל צבא אנשים ויפגשו כתות רבות אשר ילכו להיות נראי' אל פני ה' בציון : **[י]** **מגננו**. בה"מ שהוא לנו למגן ולמחסה ראה אותו וזכור בו : **והבט**. שא פני דוד משיחך למענו עשה שלא יהיה בחנם טרחתו על בה"מ : **[יא]** **כי טוב וכו'**. לזה אני מתאוה לראות בבניינה כי יותר טוב לי לשבת בחצריך יום א' מלשבת אלף שנים בחצרים אחרים : **בחרתי**. יותר אבחר לחסות בסף השער של בית ה' מלדור דירה שלימה באוהל רשע : **[יב]** **כי שמש**. כי מעולם תאיר לנו כשמש ותגן עלינו לזה מובטח אני כי עוד יתן לנו חן וכבוד ולא ימנע את הטוב מלתתו לההולכים בדרך תמים :

תהילים פרק-פה

[ב] רצית. כמו שרצית את ארצך מאז והשבת שבות יעקב מגלות בבל :
[ג] נשאת. כי מחלת עונם וכסית חטאתם עד עולם לא יזכר : **[ד] אספת.**
הכנסת עברתך לבל תכעוס בהם : **השיבות.** חזרת מחרון אפך :
[ה] שובנו. כן שובנו מגלות אחרון והפר כעסך אשר עמנו : **[ו] הלעולם.**
וכי עד עולם תכעוס בנו וכי תמשוך אפך לסוף כל הדורות : **[ז] הלא**
אתה. הלא סוף הדבר תשוב תחיינו מן הצרות וישמחו עמך בישועתך :
[ח] הראנו. לזה הראה לנו חסדך במהרה בימינו : **[ט] אשמעה.** הן שומע
אני מה ידבר האל אשר ידבר שלום אל עמו ומבטיחם שלא ישובו לחטוא
עוד : **[י] אך קרוב.** ר"ל אין הדבר קשה כי קרוב לפני ה' וקלה בעיניו
להביא ליראיו ישעו ולשכון כבוד בארצנו : **[יא] חסד ואמת.** החסד
והאמת פוגשים זה בזה ר"ל האחד תלוי בחבירו כשנדבר אמת תבוא חסד
אל : **נשקו.** פגשו זה בזה ונשקו יחד ר"ל תלויים המה זה בזה כשנעשה
צדק תבוא השלום : **[יב] אמת.** כשתתרבה האמת בארץ אז יהיה הצדק
נשקף מן השמים להראות ע"פ הארץ : **[יג] גם ה' וגו'.** ר"ל מלבד גמול
המעשה יתן גם את הטוב מה שהבטיח בחסדו : **[יד] צדק.** כל איש יהלך
לפניו הצדק ר"ל שיהיה הצדק תמיד נוכח עיניו וישים פעמיו לדרך הצדק
ללכת אחריה וכפל הדבר לחוזק :

תהילים פרק-פו

[א] הטה. לשמוע תפלתי וענני : **כי עני.** אני מוכנע כעני : **[ב] כי חסיד**
אני. וזהו במה ששומע חרפתו ובידו לנקום נקם ומעביר על מדותיו :
הושע וגו'. מקרא מסורס והוא כמו אתה אלהי הושע עבדך הבוטח עליך
: **[ד] נפשי אשא.** אני נושא נפשי להטעין עליך ולהשען בך : **[ז] כי תענני.**
בטוח אני שתענה לי : **[ח] באלהים.** הם שרי מעלה : **ואין כמעשיך.** אין
בעולם מעשה נפלא כמעשיך : **[ט] יבואו וגו'.** כי לעתיד יאמינו הכל בה'
: **[י] כי גדול.** אז ידע אשר אתה גדול ועושה נפלאות לבדך : **[יא] אהלך.**
למען אלך גם אני באמתך ר"ל ללכת באמתך כמוך : **יחד לבני.** עשה לי
לב אחד ומחשבה אחת ליראה את שמך ולא אהיה תלוי ומסופק :
[יג] גדול עלי. הגדלת עמי חסד : **משאול תחתיה.** הוא הגיהנם וזהו במה
שבשרו ע"י נתן הנביא שנמחל לו העון דבת שבע : **[יד] ולא שמוך.** לא
שמו יראת אלהים נגד פניהם : **[טז] לבן אמתך.** ר"ל אני מוכנע כבן אמה
יליד בית : **[יז] אות לטובה.** סימן להודיע לכל שחפץ אתה בטובתי :
ויבושו. בראותם כי אתה עמדי : **כי אתה וגו'.** ר"ל הלא מעולם עזרתני
ונחמתני ע"י נתן הנביא בכפרת מחילת העון דבת שבע לזה שאלתי עשה
לי גם אות לטובה להודיע לכל :

תהילים פרק-פז

[א] יסודתנו. יסוד השיר הזה הוא לדבר במהללי הררי קדש והם ציון וירושליי : **[ב]** כל משכנות. כי אף שכל איי אהובה היא למקום מ"מ שערי ציון אהוב לפניו יותר מהכל : **[ג]** נכבדות. וזה לפי שמדובר בך אתה ציון אמרות נכבדות כי סנהדרין יושבים בה ועוסקים בתורה ולזה תקרא עיר אלהים עד עולם : **[ד]** אזכיר. אמרו במקום ה' לעתיד אזכיר את מצרים ובבל על יודעי ואהובי להביאם אל ציון הנה כן אזכיר פלשת וכו' להביאם שמה כי יאמר הלא זה יולד שם בציון ר"ל תולדות אבותיו מציון הוא ולזה החזירוהו למקומו : **[ה]** ולציון יאמר. המבשר יבשר את ציון ויהיה נאמר לה הנה הובא כל איש ואיש אשר יולד בה : **והוא**. מי שבידו לכונן הוא יכונן אותה להיות עליון : **[ו]** ה' יספור וגו'. בעת יכתוב את העמים יספור אז את ישראל הנבלעים בתוכם ויברור אותם ויאמר הלא זה מילדי העברים מעולם מימי אבותיו אשר נולדו בציון ולי המה : **[ז]** ושרים. אז ישוררו כמו המנגנים בחלילים, ויאמרו כל עיוני והבטתי ותוחלתי המה בך :

תהילים פרק-פח

[א] להימן. המזמור הזה נמסר להימן שהוא יאמר על הדוכן (ועל כי אמר למנצח ר"ל שנמסר לבן לוי המנצח בשיר חזר ופירש שנמסר להימן שהיה מן הלויים) : **[ב]** יום צעקתי. עם כי צעקתי בתפלה כל היום מ"מ גם בלילה אערוך תחינתי לפניך : **[ד]** כי שבעה. כי רבו הרעות עד שנפשי שבעה מהם והוא ענין מליצה : **וחיי**. ימי חיי קרבו לרדת אל השאול : **[ה]** נחשבתי. מגודל התשות נחשבתי עם האנשים אשר כבר ירדו לקבר : **אין איל**. שלא היה לי כח מעולם : **[ו]** במתים חפשי. אני נמנה בין המתים שהמה חפשים ממקרי העולם ועמלו : **עוד**. עדיין לא זכרתם כי לא באה זמן התחיה : **והמה**. עדיין המה כרותים ממכת ידך : **[ז]** שתני. שמת אותי בבור תחתיות העמוק למאוד : **במצולות**. בעומק המים הוא משל לצרות שונות : **[ח]** וכל. עם כל משבריק ענית אותי לעולם ר"ל זמן רב : **[ט]** הרוחקת. חזקת לב אוהבי להתרחק ממני כי נהפכו לאויבים : **שתני**. שמת אותי להיות מתועב בעיניה' : **כלוא**. אני כמו בבית הכלא ומאסר ולא אוכל לצאת : **[י]** עיני דאבה. עצבה עיני מן גודל העוני : **שטחתי**. פרשתי כפי כדרך המתפללים : **[יא]** הלמתים. ר"ל הלא אמות מקושי צרות וכי להמתים תעשה הנפלאות שהבטחת : **אם רפאים**. אם המתים שנרפו ונחלשו ע"י מלאך המות אם המה יודוך לעולם על נפלאותיך : **[יב]** היסופר. כפל דברו רבת פעמים כדרך הנוהים ומקוננים : **באבדון**. הוא הקבר שבו נאבד האדם מזה העולם : **[יג]** היודע. וכי יהיה נודע פלאך ע"י כשנהיה בחשכת הקבר וכי נספר צדקתך בארץ נשיה

והוא הקבר (כי בהיות האדם שם נשכח מפי הבריו') : **[יד]** ואני. הלא אני שועתי אליך ובכל בוקר תקדים תפלתי לבוא לפניך : **[טו]** למה. ר"ל הואיל ואני מתפלל לפניך למה א"כ תעזוב נפשי ביד האויב : **[טז]** וגוע מנוער. מעת נערותי אני בגויעה ר"ל זמן ארוך ומעט היו ימי השלוה. נשאתי וגו'. ר"ל אהיה פנוי מעסקי בטורח נשיאת הפחד : **[יז]** בעותיך. החרדה הבאה ממך היא כרתה אותי : **[יח]** סבוני. החרון והחרדה מסבבים אותי כמים המסבבים גוף העומד בהם : יחד. החרון והחרדה : **[יט]** הרחקת. כי לא באו אלי לנחמני : מיודעי מחשך. כאלו המה במקום חושך שלא אראה אותם :

תהילים פרק-פט

[ב] חסדי ה'. החסד שעשה ה' עמנו אשירה לעולם ולכל דור אודיע בפי מה שהאמתת את דבריך : **[ג]** כי אמרתי. כי אומר אני חסד אל יהיה בנוי ומתוקן עד עולם : שמים. כימי עמידת השמים תהיה נכון אמונתך : **[ד]** כרתי. ר"ל וזהו החסד שאמר כרתי ברית לבחירי וחוזר ומפרש נשבעתי לדוד עבדי : **[ה]** אכין זרעך. להיות נכונים למלוכה : כסאך סלה. כסא המלכות הנתון לך לרשת לזרעך יהיה עד עולם כי אף שתבוטל בימי הגולה הנה תשוב בימי המשיח ולא תופסק עוד : **[ו]** ויודו. אז צבא השמים יודו על הפלאים שתעשה בימי המשיח ואף אמונת הבטחתך יסופר בקהל קדושים המה בני ישראל : **[ז]** יערוך לה'. יערוך עצמו להיות דומה לה' להבטיח ולקיים : ידמה וגו'. כפל הדבר במ"ש : **[ח]** אל נערץ. כי הוא אל אמיץ בחבורת עדת קדושים רבה וגדולה הם מלאכי מעלה : על כל סביביו. הם המלאכים המסבבים כסא כבודו : **[ט]** חסין יה. אתה ה' החזק מאוד : ואמונתך. האמונה היא מעולם סביבותיך ולא תתפרד ממך : **[י]** בגאות הים. בחוזק הים וגאונו : בשוא. בהתרומם גליו אתה תשקיעם ותשפילי : **[יא]** כחלל רהב. כמו החלל המדוכא כן דכאת רהב הם מצרים הקרוי רהב : פזרת אויביך. הם מלכי כנען : **[יב]** לך שמים. שלך השמים : ומלואה. הבריות שממלאים את העולם : **[יג]** וימין. הוא דרום כי מזרח נקרא קדם והעומד קדמת פניו לקדם מול השמש ימינו א"כ לדרום ומערב קרוי אחר כי אז אחריו למערב : בשמן ירננו. ר"ל פלאי גבהם יעוררו הבריות לרנן בפלאי שמך : **[יד]** זרוע עם גבורה. ר"ל זרועך נטויה על כל ובכולם תעשה גבורות : תרום ימינך. להיות עליון על כל : **[טו]** מכון. הכנת כסאך היא בצדק ובמשפט לא לפי כח הזרוע : יקדמו פניך. יקדימו לבוא לפניך להנהיג בהם את בני העול' : **[טז]** יודעי תרועה. היודעים להתחבר ולהדבק במקום : באור פניך. המה ילכו באור התשועה הבאה מלפניך : **[יז]** בשמך. בתשועת שמך יגילון כל הימים : **[יח]** תפארת. אתה הוא המפאר חזקם ובעת תמלא רצון תרום קרן ממשלתנו : **[יט]** כי לה' וגו'. כאשר היה מגננו לה' אז

תרומם קרן ר"ל כאשר היו המלכים המגינים על עמים יראי ה' אז משלו ממשל רב : **ולקדוש וגו'**. כפל הדבר במ"ש : **[כ] אז**. בעת המלכת אותו דברת בחזון לחסידך הוא שמואל הנביא : **שוייתי**. ר"ל נתתי לדוד כח וממשלה : **בחור**. הנבחר שבכולן הרימותי מתוך העם להמליכו : **[כא] מצאתי**. אותו מצאתי בבני ישי ומשחתיו על ידך : **[כב] תכון עמו**. תהיה נכונה עמו לעזרה : **תאמצנו**. להתגבר עוד על שונאיו : **[כג] לא ישיא**. לא יהיה לו כנושה לקחת עשרו : **[כה] עמו**. יהיו תמיד עמו : **ובשמי**. בעזר שמי : **[כו] ידו**. ממשלתו יהיה בהולכי ימים ונהרות למרחקי ארץ : **[כז] אבי אתה**. ר"ל כל בטחונו יהיה עלי כבטחון הבן על האב : **[כח] בכור אתנהו**. להיות גדול על כל כמו הבכור על שאר הבנים : **עליון וגו'**. כפל הדבר במ"ש לתוספת ביאור : **[כט] ובריתי**. הברית שכרתי לו תהיה נאמנת ומקוימת : **[ל] ושמתי וגו'**. שיהיו גם המה בממשלה ההיא : **וכסאו**. כסא זרעו : **[לא] אם יעזבו**. אבל אם יעזבו בניו תורתני : **[לב] ופקדתי**. אז אחסר מהם המלוכה בעבור פורעניות גמול פשעם : **ובנגעים**. אייסרם בנגעים גמול עוונם : **[לד] וחסדי**. אבל לא אפיר חסדי מכל וכל לקחת ממנו המלוכה לעולם כי תשוב לזרעו בימי המשיח : **באמונתי**. במה שהבטחתיו באמונה : **[לה] לא אחלל בריתי**. מכל וכל לכלות המלוכה מזרעו : **[לו] אחת וגו'**. שבועה מיוחדת נשבעתי בקדושתו והיא תקום ולא תשתנה : **אם לדוד אכזב**. גזם ולא אמר והרי הוא כאילו אמר כך וכך יהיה אם אכזב לדוד, ואמר לשון הנופל באדם וכן אם יבואו אל מנוחתי (לקמן צ"ה) ורבים כמוהו : **[לז] זרעו לעולם יהיה**. בממשלת המלוכה כי אם יופסק זמן מה תשוב עוד בימי המשיח : **וכסאו כשמש**. עד עולם כימי השמש יהיה כסאו נגדי להשגיח בו : **[לח] כירח**. במו הירח כן זרעו יכון עד עולם על כסא המלוכה : **ועד בשחק**. והוא קבוע לו בשחק לעד נאמן עד עולם שתתמיד בו המלוכה עד עולם כימי הירח וכפל הדבר לחוזק : **[לט] ואתה זנחת**. והנה בעבור העון עזבת אותו ומאסת בו כאשר אמרת ופקדתי בשבט פשעם : **התעברת**. נתמלאת עברה עם משיחך זה צדקיה שנמסר ביד נ"נ על שמרה בדבר ה' בשבועה שנשבע בה' : **[מ] נארתה**. הרחקת הבריות שעם דוד וחללת נזרו להשליכו לארץ : **[מא] פרצת וגו'**. וכל הרוצה בא בו ר"ל נתת אותו להפקר : **מחתה**. להיות מושבר והרוס : **[מב] כל עוברי דרך**. כדבר ההפקר אשר כל מוצאה רומסה ודורכה : **[מד] אף תשיב וגו'**. עם כי חרבו היתה לטושה וחדודה להכות בו את האויב הנה השבת החדוד לאחוריו לבל יוכל להכות בו את האויב וגם לא הקמת אותו במלחמה להנצל הוא מיד האויב ר"ל אף אם היה לפי הטבע מקום להתגבר הוא על האויב נלחמו עמו ממרום ולא נתגבר וגם נפל עוד : **[מה] השבת**. בטלת אותו מזוהר הצלחתו והפלת כסאו לארץ : **[מו] ימי עלומיו**. ימי הנערות ר"ל ימיו הטובים הקצרת והעטפת עליו בושה לעולם ר"ל זמן רב : **[מז] עד מה**. אמנם עשית בדין מ"מ עד מתי וכי תסתיר פניך ממני לנצח בתמיה : **תבער**. וכי תבער חמתך כהאש הזה השורף הכל : **[מח] זכר אני**. בכל עת אני זוכר וחושב מה הוא הזמן שיש לי בזה העולם הלא הוא המעט ופן אמות ולא אראה הישועה : **על מה שוא**. למה בחנם בראת כל

בני אדם אם ימות ולא יראה הישועה : **[מט]** **מי גבר יחיה**. מי הוא האדם אשר ישאר חי ולא יראה המיתה וימלט נפשו לעולם מן השאול : **[נ]** **איה חסדיך**. ר"ל הואיל וכלנו עומדים למיתה איה הם חסדיך שהבטחת לנו בימים הראשונים אשר נשבעת לדוד באמונה להשיב המלוכה לזרעו : **[נא]** **שאתי**. מה שאני נושא בחיקי וסובל : **[נב]** **אשר חרפו וגו'**. וחוזר ומפרש אשר חרפו התאחרות משיחך שמתאחר לבוא : **[נג]** **ברוך ה' לעולם אמן ואמן**. ר"ל אמת הוא שהמקום הוא ברוך ומהולל וכפל המלה לחוזק :

תהילים פרק-צ

[א] **תפלה למשה**. י"א מזמורים שמכאן עד לדוד מזמור משה אמרם ודוד יסדם בספרו. איש האלהים. ר"ל שהיה נביא : **אד' מעון**. אתה לנו למחסה בכל דור ודור כמו המדור המגין מזרם וממטר : **[ב]** **בטרם**. עד לא ילדו ונבראו ההרים ועד לא חוללת הארץ ותבל ומטרם שהיה העולם ועד סוף ימי העולם בכל עת אתה אל ר"ל חזק ובעל היכולת : **[ג]** **תשב אנוש**. אתה משיב את האדם מן רוב אומץ חזקו אשר יהיה מדוכא ביסורים המחלישים כח ובזה כאלו תאמר לבני אדם שובו מדרכיכם הרעים על כי אין יסורים בלא עון : **[ד]** **כי אלף שנים**. ר"ל ע"י היסורים כאילו תאמר להאדם הלא אף אם תחיה אלף שנים הלא יהי' בעיניך כיום אתמול כאשר יעבור כי אחר שעבר הזמן מה לו אם היה זמן מרובה או זמן מועט הלא הלך לו ואיננו : **ואשמורה בלילה**. וכמו משמרה אחת ממשמרות הלילה כי לאחר שעבר הזמן משמר אחד ואלף שנים לאחת תחשב : **[ה]** **זרמתם**. מרוצת חייהם המה כחלום השינה כי בהקיצו אין דבר מדברי החלום כן אין ממש בחיי האדם : **בבקר**. ר"ל בימי הנעורים לבד מחדש ומחליף כח כחציר הזה שרק בבוקר יחליף כח : **[ו]** **בבקר יציץ**. אם בבקר יציץ ומחליף כח הלא לערב בימי הזקנה ימולל ויבש ודומה הוא לחציר הנתייבש אחר שזרחה החמה עליו כל היום : **[ז]** **כי כלינו**. עתה ידבר על לשון בני הגלות בבל שיאמר אם חיי כל אדם הוא הבל אף אם המה בשלוה כל שכן אנחנו אשר כלינו באפך שאנפת בנו על עונותינו : **ובחמתך**. הוא כפל במ"ש : **[ח]** **שתה**. שמת עונותינו נגדך לזכור בהם ולפרוע עליהם גמול : **עלמינו**. השגיאות שהמה נעלמים מאתנו תשימם מול מאור פניך לזכור גם בהם ולשלם גמול עליהם : **[ט]** **פנו**. הלכו להם בעברה וזעם הבאה מעמך : **כלינו**. אנחנו בעונותינו גורמים כליון שנותינו להיות נמשך זמן דבור בעלמא : **[י]** **בהם**. במספרם יהיו שבעים שנה : **ואם בגבורות**. ואם בהתגברות כח הטבע יהיו שמונים שנה : **ורהבם**. אף התוקף והאומץ של השנים ההם המה יגעים וצער : **כי גז**. לפי שלא יאריכו ימי האומץ כי מהר יוכרת ויעוף א"כ האומץ שהיה בתחילה גרמה להוסיף הצער בהעדרו : **[יא]** **מי יודע**.

בימים מועטים כאלה מי יוכל לדעת חוזק אפך על מה היא ולהיות נשמר ממנה : **וכיראתך**. כאשר יראתך נעלמה מלדעת איך נירא את ה' כן נעלמה עברתך מלדעת על מה אתה מתמלא עברה וזעם כי אין להשיג בימים מועטים כאלה : **{יב} למנות**. לפי מנין ימינו שהם קצרים כן הודע נא דרכיך ר"ל לפי ערך מעט השנים כן תרבה לנו חכמה לדעת הכל במעט זמן ואז נביא גם לנו לבב חכמה ר"ל אם תתן בנו הרבה חכמה אז נחשוב לתור ולחפש בה לבוא אל תוכן עומק הדבר : **{יג} שובה ה'**. שוב מחרון אפך עד מתי תחרה עוד : **והנחם**. חשוב על עבדיך מחשבה אחרת להיות מרוצה להם : **{יד} בבוקר**. בכל בוקר : **ונרננה**. בהודות והלל : **ונשמחה וגו'**. כי תשוב להיטיב לנו בעבור רוב ההודאה וההלל וכן יהיה הולך וחוזר חלילה כל הימים : **{טו} כימות**. כמנין הימים אשר ענית אותנו וכפי השנים אשר ראינו רעה וכפל הדבר במ"ש : **{טז} יראה**. פועל ידיך יהיו נראים אל עבדיך וגם על בניהם אחריהם תהיה ההדר מעמד : **{יז} ויהי נועם**. נעימות ה' יהיה עלינו : **כוננה עלינו**. הכן עלינו להיות מתוקן בידינו ולא יארע לנו תקלה בעת נעשה את המעשה : **כוננהו**. הכן את המעשה ההוא שלא יארע בס תקלה והפסד מה :

תהילים פרק-צא

{א} יושב וגו'. אמר בלי קריאה אל מול היושב אתה היושב בסתר עליון ר"ל המתבודד בעבודת ה' ובעיון סתרי תורתו : **בצל וגו'**. אתה המתלונן וכו' וכפל הדבר במ"ש : **{ב} אומר לה'**. אומר אני לך בעבור ה' אשר הוא מחסי וכו' : **{ג} כי הוא יצילך**. אשר הוא יצילך מפח הלוכד ומדבר המשבר : **{ד} באברתנו**. בכנפיו יסוכך ויגן עליך : **אמתו**. אמיתת הבטחתו היא כצנה וסוחרה : **{ה} לא תירא**. על כי יסוך עליך לא תירא מפחד : **{ו} מדבר**. מן המזיק דבר ההולך באופל : **מקטב**. מן המזיק קטב השודד נפשות בעת צהרים : **{ז} יפול**. אף אם בעת הדבר יפלו אנשים רבים מצדך ומימינך ומ"מ אליך לא יגש הדבר ההוא ולא יזיק לך : **{ח} רק וגו'**. מיתת האנשים תביט רק בעיניך ותראה תשלומין הרשעים הנופלים אבל לא יגעו בך לרעה : **{ט} כי אתה**. כאשר תאמר אתה ה' מחסי ועל אל עליון תשים מעונך ר"ל תבטח בו כאדם הבוטח במדורו לחסות בו מזרם וממטר : **{י} לא תאונה**. אז לא תזדמן לך רעה : **ונגע וגו'**. כפל הדבר במ"ש : **{יב} על כפים**. המלאכים ההם ישאו אותך על כף ידם ולא יעזבוך ללכת בארץ רגלי כי פן תכה רגליך באבן המוטל בארץ והוא משל על גודל השמירה וההשגחה : **{יג} תדרוך**. תרמוס עליהם ברגליך ולא יזיקו אותך : **{יד} כי בי חשק**. כה יאמר ה' הואיל וחשק בי לכן אצילהו מן החיות הממיתים : **כי ידע שמי**. הואיל והוא יודע ומכיר שמי להיות חרד מפני : **{טו} יקראני**. לכן כאשר יקרא אלי אענה אותו : **עמו אנכי בצרה**. בעת בוא צרה בעולם אהיה עמו להצילו ממנו : **אחלצהו**. אוציא

אותו מן הצרה ועוד ארבה כבודו : **[טז] אשביעהו**. יהיה שבע מהם לגודל הריבוי : **ואראהו**. בעיניו יראה בימיו תשועת ה' :

תהילים פרק-צב

[א] ליום השבת. המזמור הזה הוקבע לזמר על הדוכן בשבת : **[ב] טוב להודות לה'**. טוב וישר לנו להודות לה' ולזמר לשמך העליון על כל : **[ג] בבוקר**. בכל בוקר : **ואמונתך**. קיום הבטחתך נגיד בכל הלילות : **[ד] עלי עשור**. נזמר על כלי נגון בעל עשרה נימין : **עלי הגיון בכנור**. על השיר שבדבור הפה מנגן בכנור לבסס הקול כדרך המנגנים : **[ה] בפעליך**. במעשה הנסים שעשית לי : **במעשי וגו'**. כפל הדבר במ"ש : **[ו] עמקו**. הם דברים עמוקים ואין להבינם : **[ז] איש בער וגו'**. וחוזר ומפרש וכסיל לא יבין את זאת והיא האמורה למטה : **[ח] בפרוח**. במה שהרשעים מפריחים : **כמו עשב וגו'**. לא יבין אשר הכוונה היא להשמידם עד עולם כי משלם להם מעט שכר צדקתם לטרדם מעוה"ב : **[ט] ואתה**. כי אתה מרום לעולם ובכל עת ידך על העליונה ואם לא תפרע מהם בחייהם תפרע מהם אחרי מותם : **[י] כי הנה וגו'**. וחוזר ומפרש כי הנה אויביך יאבדו ר"ל האבדון נכון בידם וימק בשרם ויתפרדו עצמותם : **[יא] ותרם**. אבל קרני תרומם כקרני הראם : **בלותי**. אהיה נבלל בראשי בשמן לח ודשן והוא משל על רבוי התענוג : **[יב] ותבט עיני**. עיני תראה חפצה בהאויב המביט בי בעין רעה : **בקמים**. בעת יקומו עלי מרעים תשמענה אזני מה שחפצה לשמוע והוא אבדן המרעים : **[יג] כתמר יפרח**. יעשה פרי בבנים ובבנות כתמר הזה הפורח להוציא פירות : **ישגה**. יתגדל ויעלה מעלה מעלה כקומת הארז אשר בלבנון : **[יד] שתולים**. יהיו נטועים וקבועים בבית ה' לומדי התורה והחכמה : **בחצרות**. כפל הדבר במ"ש : **[טו] עוד ינובון**. בימי זקנתם ירבו עוד תנובה והצמחה ויהיו דשנים ורטובים : **[טז] להגיז**. למען יודע לכל כי ישר ה' ואין בו עולה בראותם כי סוף הדבר שמקבל כל אחד גמול מעשיו :

תהילים פרק-צג

[א] ה' מלך. בימי המשיח יאמר הנה ה' מלך ולבש גאות להתגאה על הכל : **לבש ה' עוז**. לבש כח והתאזר בו ר"ל עתה הראה כוחו : **אף תכון**. אז יכירו הכל כי אף העולם אתה הכנת לבל תהי נוטה לפול : **[ב] מאז**. מאז בראת העולם : **מעולם**. מטרים בראת העולם אתה הוא : **[ג] נשאו וגו'**. וחוזר ומפרש שנשאו קול על יראיו ליראם ולהפחידם : **דכים**. שטיפת

גליהם : [\[ד\] מקולות](#). אבל יותר מקולות מים וכו' ויותר מן משברי ים יחזק ה' היושב במרום ולא יכלו להם : [\[ה\] עדותיך](#). דברי הנביאים המעידים על התשועה המה נאמנים מאוד ויהיה לביתך נוי ויופי קדושה ותתמיד לאורך ימים ולא תחרב עוד :

תהילים פרק-צד

[\[א\] אל נקמות ה'](#). אתה ה' היכול על הנקמות לכן אתה האל הופיע נקמות בקחת נקם מאויביך : [\[ב\] הנשא](#). הראה רוממותיך והשב גמול על המתגאים למולך : [\[ג\] עד מתי](#). וחוזר ומפרש עד מתי יעלוזו וישמחו : [\[ד\] ולא יבין](#). אינו נותן לב להתבונן במעשיהם : [\[ה\] בינו](#). אתם השוטים שבעם תנו לב להבין : [\[ו\] הנוטע](#). הלא בודאי הנוטע אוזן הוא ישמע כי אם היתה השגת השמע נעלמה ממנו איך ברא האוזן כלי השמע : [\[ז\] יוצר עין](#). אם אמנם הוא יוצר עין הלא בודאי לא נעלמה ממנו השגת הראות : [\[ח\] היוסר](#). המייסר את הגוים במבול ובהפלגה הלוא יוכיח אתכם : [\[ט\] המלמד](#). הלא הוא המלמד לאדם דעת ובהבטה מועטת יבין מעשיכם ועליהם הוכח יוכיח : [\[י\] כי המה הבל](#). מול חכמת המקום להבל תחשב ויובן א"כ בהבטה מועטת : [\[יא\] אשרי הגבר](#). אשרי להצדיקים המעונים אשר ה' הוא המייסרם ובזה מלמד אותנו מתורתו ר"ל בזה מגלה אוזן לעשות את דבר התורה : [\[יב\] להשקיט](#). בכדי להשקיט להן מן ימי רעה הם ימי גיהנם : [\[יג\] יכרה](#). עד יתן לב לראות חפירת השחת להוריד בה את הרשע לגיהנם כי כשאדם בהרווחה נותן לב לראות מפלת שונאו ולא כן כשאינו בהרווחה : [\[יד\] לא יטוש](#). לא יעזוב עד עולם : [\[טו\] ישוב משפט](#). משפט יסורים עליו יבוא וישוב ויבוא עד כי ישאר מוצדק וזכאי : [\[טז\] ואחרינו](#). אחרי ככלות המשפט ישובו כולם להיות ישרי לב כי העון נתמרק ולא יוסיפו עוד לחטוא בראותם כי המשפט מעותד לבוא : [\[יז\] מי יקום לי](#). מי הוא המקים אותי בהלחמי עם מרעים הלא אין לאל ידי : [\[יח\] לולי](#). אם לא היה לי ה' לעזרה היתה נפשי שוכנת בשעה מועטת במקום השתיקה והוא הקבר : [\[יט\] אם אמרתי](#). כאשר אני רואה עצמי בסכנה ואחשוב שכבר מטה רגלי לנפול הנה חסדך ה' ישען אותי להשאר עומד : [\[כ\] יט](#). בעת בוא בקרבי רבוי מחשבות מתוגה וצער הנה תנחומיך הנאמרים מפי הנביאים הם ישעשעו וישמחו נפשי : [\[כא\] היחברך](#). וכי יחבר עמך להיות דומה לך הכסא של אנשים העושים הוות המשברים ורוצצים את האביונים : [\[כב\] יוצר עמל](#). בורא ומחדש דברי עמל : [\[כג\] עלי חוק](#). להיות להם חק קבוע : [\[כד\] יגודו](#). יתחברו גדודים על נפש הצדיק לקחתה : [\[כה\] ירשיעו](#). מחייבים בדינם המקולקל : [\[כז\] ויהי ה'](#). אבל ה' היה לי למשגב להצילני מידם : [\[כח\] וישב עליהם](#). עליה ישיב את גמול החמס שעשו בכח הזרוע : [\[כט\] וברעתם](#). בהרעה עצמה

שהביאו עלי בה יכריתם ה' : **יצמיתם** ה'. כאומר אף אם יתמהמה בוודאי יכריתם ולא יהיו נקיים מן ההכרתה :

תהילים פרק-צה

[א] **לכו נרננה לה'**. לעתיד יזרזו זא"ז ויאמרו לכו נרננה וכו' :
[ב] **נקדמה**. נקדם עצמינו לבוא מול פניו בהודאת שפתים להודות לו על הטובה הבאה : **[ג]** **אלהים**. הם מלאכי מעלה : **[ד]** **מחקרי ארץ**. דברים הנעלמים בארץ אשר יחקרו בדעת להבינם : **ותועפות**. גבהי ההרים המה לו : **[ה]** **והוא עשהו**. תקנו על מקומו להיות נקוה במקום אחד : **[ו]** **נשתחוה**. הוא שטוח כל הגוף בארץ : **ונכרעה**. הוא כפיפת הראש וקצת הגוף. נברכה. הוא כריעת הברכיים על הארץ : **עושנו**. המגדל והמרומם אותנו : **[ז]** **עם מרעיתו**. שהוא רועה ומנהיג אותנו : **וצאן ידו**. ר"ל כמו הרועה הרחמני אשר ינהג הצאן עם נטיית היד ולא במקל : **היום**. ר"ל היום ההוא ינהיג אתכם כן כאשר בקולו תשמעו : **[ח]** **אל תקשו לבבכם**. להרהר אחרי ה' כמו במי מריבה : **כיום**. כמו במי מסה במדבר וכפל הדבר במ"ש כי היא היא כמ"ש ויקרא שם המקום מסה ומריבה וגוי (שמות יז) : **[ט]** **אשר נסוני**. אם היכולת בידי ליתן להם מים כמה שנאמר שם : **בחנוני גם ראו פעלי**. אפילו אחר שראו פעלי במצרים ועל הים ובמדבר עכ"ז לא האמינו בי וחזרו ובחנו אותי : **[י]** **אקוט בדור**. היה לי קטטה באנשי הדור ההוא ואמרתני זהו העם אשר לבבם תועה מאחרי : **והם**. אחר כל הקטטה לא ידעו הם את דרכי : **[יא]** **אשר נשבעתי**. אשר בעבור זה קצפתי עליהם ונשבעתי בחרון אפי שלא יבואו אל מנוחתי זה ארץ ישראל : **אם יבואו**. ענין שבועה הוא וגזם ולא אמר והרי הוא כאדם האומר כך וכך יהיה אם אעשה הדבר הזה וכן אם לדוד אכזב (לעיל פט) :

תהילים פרק-צו

[ב] **בשרו מיום ליום**. בכל יום בשרו זה לזה על הישועה חדשה : **[ג]** **על סל אלהים**. הם השמש והירח וכל צבא השמים שהיו העובדי גלולים עובדים להם וקבלום לאלוה : **[ה]** **אלילים**. כי למול ה' כמוהם כאין : **וה'**. אבל ה' עשה את השמים וצבאיו בכללו אי"כ גם המה מעשי ידי ה' : **[ז]** **הבו לה'**. וחוזר ומפרש הבו לה' כבוד ועוז ר"ל ספרו כבודו ועוזו : **[ח]** **כבוד שמו**. כבוד הראוי לשמו : **שאו**. סבלו מנחה על הכתף ובואו עמה לחצרותיו בה"מ : **[ט]** **בהדרת קדש**. בבה"מ המהודר בקדושה :

[י] אמרו בגוים. אמרו זה לזה ה' מלך ר"ל עתה הראה מלכותו : אף תכון. ר"ל עתה נראה שאף העולם אתה ה' הכנת לבל תהי נוטה לפול : ידין. הוא הדן את העמים במשפט הישר לפי מדת רחמים : **[יא]** ישמחו השמים. ענין מליצה הוא על רוב השמחה שתהיה אז בעולם וכן ביום רעה נאמר שמש וירח קדרו (יואל ב') : **ירעם**. ישמיע קול רם לגודל השמחה : **ומלואו**. הבריות הממלאים אותו : **[יב]** וכל אשר בו. הבריות המצויות בשדה : **[יג]** לפני ה'. השמחה תהיה לפני ה' על כי בא וחוזר ומפרש שבא לשפוט יושבי הארץ : **באמונתו**. באמת לפי הראוי :

תהילים פרק-צז

[א] ה' מלך. לעתיד כאשר תתגלה מלכותו אז תתרבה השמחה בעולם : **איים**. יושבי איי הים : **[ב]** ענן וערפל. הוא משל לחשכת הצרות שיהיו מוכנים לענוש בהם את הרשעים : **מכון כסאו**. הכנת כסאו תהיה בצדק ובמשפט לשלם לכ"א גמולו : **[ד]** האירו. הברקים יהיו גדולים עד שיאירו לכל העולם : **ראתה**. כשתראה הארץ להב הברקים אז תחיל ותרעד : **[ה]** הרים. הוא מושל על אנשים הגבוהים הגאים : **[ו]** השמים. מלאכי השמים יספרו צדקו שעשה לישראל : **[ז]** המתהללים. המשבחים את עצמם בעבודת גלולים שלהם והמה אלילים מבלי תועלת : **כל אלהים צבא**. השמים הנעבדים לאלהים הם ישתחוו לה' על כי עשה משפט בעובדיהם : **[ח]** שמעה. כאשר תשמע ציון נקמות האויב אז תשמח : **למען משפטיך**. בעבור עשיית משפטיך : **[ט]** נעלית. אתה מעולה ומשובח על כל אלהים הם צבא השמים הנעבדים לאלהות : **[י]** אוהבי. אתם אוהבי ה' שנאו עושי הרע ולא תפחדו מהם כי הנה ה' שומר נפשות חסידיו ויצילם מיד הרשעים ההם : **[יא]** לצדיק. לצורך הצדיק יש אור זרוע ר"ל כמו הזורע דבר מה הנה יותר תוציא השדה ממה שזרע כן הרבה שכר מוכן לצדיק יותר מאלו קבל שכרו מיד : **ולישרי לב שמחה**. לישרי לב זרוע שמחה וכפל הדבר במ"ש : **[יב]** בה'. במשענת ה' : **לזכר**. לזכרון שם קדשו :

תהילים פרק-צח

[א] הושיעה לו ימינו. ר"ל אינו צריך תשועה מזולתו כי ימינו הושיעה לו : **[ב]** הודיע. טרם בוא התשועה פרסמה ע"י הנביאים ועתה גלה צדקתו לעיני כל : **[ג]** זכר. ה' זכר לישראל את החסד שהבטיח באמונתו : **אפסי ארץ**. היושבים בקצוי הארץ : **[ה]** בכנור וגו'. ר"ל בכנור לבד גם בכנור

עם קול זמרה יחד לבסס את הקול : **[ז]** **ירעם**. ישמע קול רעם לשמחה : **ומלואו**. הבריות הממלאים אותו : **[ח]** **ימחאו כף**. יכו כף אל כף כדרך השמחים והוא ענין מליצה להורות על רוב השמחה : **יחד**. כל ההרים ירננו יחד : **[ט]** **לפני ה'**. השמחה תהיה לפני ה' על כי בא לשפוט : **במישרים**. במשפט הישר כראוי לכל אחד ואחד :

תהילים פרק-צט

[א] **ה' מלך**. כאשר תתגלה מלכותו ירעדו העמים סביב ארץ ישראל : **יושב**. מלפני היושב על הכרובים שעל הארון תהיה הארץ נוטה לנפול ר"ל ליושבי הארץ תאחז חלחלה : **[ב]** **ה' בציון**. ה' אשר מעונתו בציון הוא גדול ורם על הכל וממנו יחרדו : **[ג]** **יודו שמך**. כלם יודו לשמך כי גדול וגוי : **[ד]** **ועוז מלך**. העוז הוא למלך אשר אוהב המשפט : **מישרים**. התורה שהוא מישרים אתה כוננת : **משפט וצדקה**. משפטי התורה ודבריה המצודקים הנתונים ביעקב מעשה ידיך המה : **[ה]** **להדום רגליו**. הוא בה"מ ואחז במשל כאלו ממכון שבתו השמים יוריד רגליו לנוח בבה"מ : **קדוש הוא**. כי הוא קדוש וחלה הקדושה בהדום רגליו : **[ו]** **משה ואהרן**. ר"ל ראו גודל קדושתו כי הלא משה ואהרן היו מהגדולים ומהמיוחדים בכהני ה' (כי גם משה היה כהן כי שמש בימי המלוואים) ושמואל היה מהגדולים ומהמיוחדים בקוראי שמו : **קוראים**. הם היו קוראים לה' והוא היה עונה להם : **[ז]** **בעמוד ענן**. עם עמוד הענן בא ודבר עליהם על אשר שמרו עדותיו והחוק אשר נתן להם : **[ח]** **אתה עניתם**. אם כי אתה ענית להם בכל עת קראם ובעבורם היית נושא עון ישראל ועכ"ז נוקם היית על מעלליהם ולא ויתרת להם כלום כי משה ואהרן מתו על מי מריבה ושמואל לא האריך ימים על אשר לא הדריך את בניו כראוי ומכל זה נראה גודל קדושתו שאינו נושא פנים : **[ט]** **רוממו**. לזה רוממו וגוי : **להר קדשו**. הוא בה"מ של הר המוריה :

תהילים פרק-ק

[א] **לתודה**. זה המזמור יאמר המביא תודה על הנס הנעשה לו : **הריעו וגוי'**. על כי תראו מפלאות ה' בהנס הנעשה לי : **[ג]** **הוא אלהים**. ר"ל הוא בעל היכולת : **הוא עשנו**. הוא גדלנו ורוממנו וכן ישמח ישראל בעושיו (לקמן קמט) : **ולו אנחנו**. מיוחדים אנחנו לו להיות נקראים עמו וצאן מרעיתו : **[ד]** **בואו**. בעת יהיה נעשה לכם נס בואו שערי בקרבן תודה

והללו אותו : [\[ה\]](#) לעולם חסדו. חסד ה' הוא דבר המתקיים עד עולם ולא כן חסד ב"ו : [אמונתו](#). האמנת הבטחתו קיימת עד כלות כל הדורות :

תהילים פרק-קא

[\[א\]](#) חסד ומשפט. כאשר אשירה לך על החסד כן אשירה לך על המשפט ולא אהרהר אחר מדה"ד : [\[ב\]](#) אשכילה. אתן לב על דרך התמים ומתאוה אני לה לאמר מתי תבוא אלי ואקיימנה כי כל חפצי שיזדמן מצוה לידי : [בקרב ביתי](#). ר"ל בהצנע כמו בפרהסיא : [\[ג\]](#) לא אשית. לא אסתכל בדברי רשע : [עשה](#). מעשה סטים שנאתי ולא ידבק בי מה מהם : [\[ד\]](#) לבב עקש. מי שלבו עקש יסור ממני ולא אתחבר עמו : [רע](#). איש רע לא יהיה מיודעי ואוהבי (ועש"ז נקרא האוהב מודע על כי הוא יודעו ומכירו) : [\[ה\]](#) מלשני. המלשין בסתר על רעהו אכרית אותו : [גבה עינים](#). הוא בעל גאווה : [ורחב לבב](#). החומד ומתאוה לכל דבר : [אותו לא אוכל](#). לא אוכל לסבול אותו כי המעשים האלה שנואים בעיני : [\[ו\]](#) עיני. נותן אני את עיני בנאמני ארץ לשבת הם עמדי : [\[ז\]](#) לא ישב. אין אני מניח לשבת בביתי איש עושה מעשה רמיה : [לא יכון](#). לא יהיה נכון לשבת נגד עיני : [\[ח\]](#) לבקרים. בכל בוקר בזריזות רב אכרית כל רשעי ארץ בכדי להכרית וגו' עד שלא ישאר אחד :

תהילים פרק-קב

[\[א\]](#) תפלה לעני כי יעטוף. כאשר יהיה כפוף ומעונה כאלו הוא מתעטף קצתו בקצתו : [ולפני](#). כאשר ידבר צרותיו ויספר תלאותיו לפני ה' : [\[ג\]](#) אל תסתור. לבל תראה בצרתי : [מהר ענני](#). בו ביום שאקרא לך : [\[ד\]](#) כלו בעשן. ימי הטובים כלו מהר עם העשן ודומה לו הכלה במהרה : [כמוקד נחרו](#). נתייבשו במקום המוקד : [\[ה\]](#) הוכה כעשב. כמו עשב המתייבש ונשבר מחוס השמש כן לבי נשברה כי בעבור התוגה שכחתי לאכול מאכלי והנני חלוש ומעונה : [\[ו\]](#) דבקה. כי מקול האנחה משמן בשרי ירזה ודבקה לעצמותי : [\[ז\]](#) דמיתי. דומה אני לקאת היושבת במדבר הצועקת קול יללה ואל הכוס השוכן בחרבות כי כן גם אני אזעק בקול מר ואשב שומם ויחידי : [\[ח\]](#) שקדתי. מהרתי לברוח ואהיה כצפור הבורח מאנשים ויושב בדד על הגג : [\[ט\]](#) מהוללי. המלעיגים עלי ישבעו בי ואומרים דרך שבועה אם עשיתי כזאת אהיה כהאומללים : [\[י\]](#) כי אפר. אני אוכל את האפר כדרך שאוכלים את הלחם ר"ל לגודל התוגה נהפך בפי טעם הלחם לטעם האפר : [בבכי מסכתי](#). כי בעת השתיה יפול

בכוס דמעות עיני והרי הוא מזוג בדמעות הבכי : **[יא]** **כי נשאתני**. מתחלה רוממת אותי ואח"ז השלכתני לארץ וכפול הצער מאלו לא הייתי בגדולה מעולם : **[יב]** **ימי כצל נטוי**. ימי הטובים חלפו והלכו להם במעט טובה כצל הזה הנוטה ממקומו מבלי יגע בו מי : **ואני**. עתה אני יבש מבלי לחלוחית טובה כעשב הנתייבש בחום השמש בסור צלו : **[יג]** **ואתה**. אבל אתה לעולם תשב ותתקיים וככוּחך אז כוּחך עתה : **[יד]** **אתה תקום**. לזה אשאל מעמדך שאתה תקום ותרחם את ציון כי מעתה עת לחונן אותה כי בא הזמן : **[טו]** **כי רצו**. כי עבדיך ישראל רוצים ומחבבים אבני המקום ההוא ועפרה נשאה חן בעיניהם ומאוד יתאוּ להשיב אליה : **[טז]** **וייראו**. אז ייראו הגוים את שם כבודך : **[יז]** **כי בנה**. בראותם אשר בנה ה' את ציון ונראה הוא שם בכבודו : **[יח]** **פנה**. כי פנה אל תפלת נכה רוח המעורר תפלה בתמידות : **[יט]** **תכתב**. זאת הגאולה הזאת תהיה כתובה לזכרון לדור אחרון בכדי שהעם הנברא אז יהלל יה על הגאולה ההיא : **[כא]** **לפתח**. להתיר קשרי האסורים להוליכם למיתה : **[כב]** **לספר בציון**. למען יסופר בציון וגו' : **[כג]** **בהקבץ**. בעת יתקבצו עמים וממלכות לעבוד את ה' : **[כד]** **ענה**. את זה יספרו לומר הנה מאז ענה האויב כוחי בדרך ובזה קצר ימי : **[כה]** **אומר**. והייתי אומר בתפלה הלא אלי אתה אל תסלקני מן העולם בחצי ימי : **בדור וגו'**. ר"ל בכל ימי הדורות בזמן השנים שקצבת ואל תסלקם בחצי ימיהם וכאומר לא על עצמו בלבד אני מתפלל כ"א על כל הדורות : **[כו]** **לפנים**. אתה יסדת את הארץ מתחלה מאין ליש וכן השמים מעשי ידך המה וא"כ קדמת להם : **[כז]** **המה יאבדו**. סוף הדבר יהיה שהמה יאבדו ואתה תעמוד וא"כ גם תאחר להם. **כלבוש**. שפושט האדם ומחליפו באחר כן תחליף את העולם כמ"ש הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה (ישעיה סה) : **ויחלופו**. ר"ל כאשר תעשה כן תקום : **[כח]** **ואתה הוא**. אבל אתה דבר העומד בהוייתו ומתקיים ואין תשלום זמן לשנותיך : **[כט]** **בני עבדיך**. בני אברהם יצחק ויעקב ישכנו בה וזרעם יהיו נכון לפניך עד עולם ומוסב למעלה לומר את זה יספור לומר כזה וכזה התפללתי והנכם רואים כי שמע אלי :

תהילים פרק-קג

[א] **וכל קרבי**. איברי הפנימים גם המה יברכו את שם קדשו : **[ב]** **כל גמוליו**. גמול טובה שגמל עמך : **[ג]** **כנשר**. כמו הנשר מחדש כנפיו מעשר שנים לעשר שנים חוזר הוא לימי נעוריו כן תתחדש ימי נעורים באמיץ כח ובבריאות : **[ד]** **ומשפטים**. עושה משפט לכל עשוקים : **[ה]** **יודיע**. דרכי טובו הודיע למשה : **לבני וגו'**. כפל הדבר במ"ש : **[ו]** **רחום וגו'**. ר"ל ואלו הם דרכי טובו, רחום וגו' : **[ז]** **לא לנצח יריב**. אף אם יריב עם החוטאים מ"מ לא לנצח יריב כי ישוב ירחם : **[ח]** **לא כחטאינו**. אף גמול העונש לא יעשה בערך החטא : **[יא]** **כגבוה**. כערך רוב גבהות השמים על

הארץ כן הוא רוב התגברות חסדו על יריאיו כי אף אם חטאו ליראים יתחשבו מול הסרים מה' : **[יב] הרחיק**. כי מעביר ראשון ראשון ומוחל עליהם : **[יד] יצרנו**. יצירתנו אשר הוא מעפר וא"א להפרד מכל וכל מתאוות הגוף : **זכור**. ותמיד זכור לפניו שאנחנו עפר וכפל הדבר במ"ש : **[טו] אנוש**. ר"ל עם כי ימי האדם חולפים מהרה כחציר המתייבש מהר מחוס השמש : **כציץ**. כמו פרחי השדה הכלים במעט זמן כן הוא פריחת האדם והצלחתו : **[טז] כי רוח**. כאשר עברה בו רוח קימעא של זעם אז אינו עוד בעולם ואם היה חוזר למקומו לא היו מכירים בו באנשי מקומו כי נשכח מלבם וכאומר אם כן הוא פן יאמר האדם איה א"כ חסד האל : **[יז] וחסד**. כאומר לא כן הוא כי חסד ה' על יראיו מכל אומה ולשון מהעולם הזה עד עולם הנשמות ושמורה לו החסד על העולם ההוא : **וצדקתו**. צדקת ה' על יראיו שמורה היא לבני בנים ולא יבוטל א"כ החסד לא בעוה"ז ולא בעוה"ב : **[יח] לשומרי**. מוסב למעלה לומר לבני הבנים אשר הם שומרי בריתו : **ולזכרי וגו'**. כפל הדבר במ"ש : **[יט] ה' בשמים**. ר"ל על כי הכין כסאו בשמים ממעל לכן אף לזה משלה מלכותו בכל כי אף אם חלש למעלה לגבור יחשב ומכ"ש גבור למעלה : **[כ] לשמוע**. ר"ל לא יעשו בעבור קבול שכר כי עושים דברו בעבור לשמוע בקול דברו וזה כל מגמתם : **[כא] כל צבאיו**. צבא השמים כוכבים ומזלות : **[כב] בכל מקומות**. אשר הם בכל מקומות ממשלתו והוא כל העולם :

תהילים פרק-קד

[ב] עוטה. מלביש את העולם באור כשלמה המעטף גוף האדם : **נוטה שמים**. סביב הארץ כאדם הנוטה יריעה : **[ג] המקרה**. עשה תקרת עליותיו במים והם המים העליונים אשר מעל השמים שהם כתקרה לעלייה : **רכובו**. להיות מרכבה לכל אשר יחפוץ יטם כהרוכב את מרכבו : **המהלך**. מוליך העבים במרוצה על ידי הרוח הנושב ועופף כבעל כנף : **[ד] מלאכיו רוחות**. עושה הרוחות להיות שלוחיו : **[ה] על מכוניה**. על כנה ובסיסה לבל תהיה נוטה לפול עד עולם : **[ו] תהום**. כסית את התהום לבל יעלה וישטוף את העולם כמו שמכסים דבר מה במלבוש. על ההרים. יש מימי הים על ההרים ואינם נשפכים למטה כדרך המים : **[ז] מן גערתך**. כשאמרת יקוו המים נסו אל המקום שהמה שם : **מן קול רעמדך**. בעת השמעת להם קולך שהוא כקול רעם מהרו אז ללכת אל מקומם : **[ח] יעלו הרים**. בעת נסעו הלכו בדרך מהלכם על ההרים חוץ מטבע המים ומשם ירדו אל הבקעות ולא נשארו שמה כטבע המים רק הלכו אל המקום הזה אשר יסדת להם : **[ט] גבול שמת**. חול הים שמת להם לגבול לבל יעברו הגבול ההוא לבל ישובו למקומם לכסות הארץ כאשר בתחילה : **[י] בנחלים**. שלא יפסק מימיהם והמה שוטפים והולכים בין ההרים להשקות אותם : **[יא] ישקו**. הנחלים ההם משקין

את חיות השדה המצויים בין ההרים והפראים ישברו את צמאם במימיהם ר"ל יבטלו הצמאון בשתיית המים : **[יב] עליהם**. אצל הנחלים ההם ישכנו העופות : **מבין עפאים**. מבין עלי האילנות המצוים אצל הנחלים משם יתנו קול שיר : **[יג] מעליותיו**. הם העננים שהמה לצד השמים : **מפרי מעשיך**. הם פרי העננים והוא הגשם וכפל הדבר במ"ש : **[יד] לבהמה**. למאכל בהמה : **לעבודת האדם**. מצמיח עשב למלאכת האדם כמיני צבעים וכדומה : **להוציא**. מצמיח להוציא לחם וגומר : **[טו] ויין**. מצמיח היין המשמח לב שותהו : **להצהיל**. מצמיח השמן להאיר פני האדם על ידי כשירבה לאכול ממנו ולמשוח בו : **ולחם**. מצמיח הלחם להסעיד לב האדם מחולשתו : **[טז] ישבעו**. מן המטר ישבעו עצי ה' וחוזר ומפרש ארזי הלבנון אשר נטע הם אילני סרק שאין מדרך האדם לנטעם וגדלים מאליהם ומעשי ה' המה : **[יז] אשר שם**. על ארזי הלבנון יעשו הצפרים לעצמן קן ומקום מדור וכאלו ברא הארזים לתועלת הצפרים : **ברושים ביתה**. מקום מדורה על הברושים וכאילו נבראו לתועלתם : **[יח] ליעלים**. למדור היעלים וכן סלעים להיות מחסה לשפנים ור"ל על הכל ישגיח לתת לכ"א לפי טבעו ומנהגו : **[יט] למועדים**. למנות ע"י מועדי ה' לפי עת חדושה : **ידע מבואו**. יודע הוא דרך בואו ולא שנה סדר מהלכו ולא כן הירח כי פעמים בא בארוכה פעמים בקצרה כן ארז"ל : **[כ] תשת**. שמת את החושך ועשית גבולו להיות בלילה : **בו**. בעת הלילה תלך חית היער על כי בלילה אינם מצויים בני אדם כמו ביום : **[כא] הכפירים**. אז ישאגו הכפירים למצוא טרף : **ולבקש**. שואגים לבקש מאל אכלם : **[כב] יאספון**. יאספו עצמם ללכת למקום מחבואם : **ואל מעונותם**. רובצים במקום מדורם ולא יצאו ביום החוצה : **[כג] יצא**. אז בזרוח השמש עת שבו החיות למקומם יצא אדם אל השדה לעשות מלאכתו ויתעכב שמה עד הערב עת ישובו החיות ללכת : **[כד] מה רבו**. מה מאוד רבו : **כולם**. כל מעשיך עשית בחכמה : **קנייניך**. כל הדברים הממלאים את העולם שלך המה וקנויים לך : **[כה] זה הים**. הים הזה הידוע והנראה גדול הוא באורך ורחבת מקום : **שם רמש**. שם יש רמש והזזת בריות ואין מספר להם : **חיות וגו'**. כי כל מה שיש ביבשה יש בים : **[כו] שם אניות יהלכון**. והוא מנפלאות ה' אשר נתן חכמה בלב מנהיגי הספינה להשיטה אל המקום הנרצה : **לוינתן זה**. זה הלוינתן הידוע ברוב גדלו אותו יצרת להיות משחק ומטייל בהים ההוא ולא יחת מכל הבריות והמה לו למאכל : **[כז] כולם**. כל הבריות שבעולם יקוו אליך לתת מאכלם לכ"א בזמן הצריך לו : **[כח] תתן**. אתה תתן להם מזונם אשר ילקטון ואתה תפתח ידך והמה ישבעון טוב ור"ל פעמים בצמצום עד ילקטון מעט מעט ופעמים בהרווחה עד ישבעון טוב : **[כט] תסתיר פניך**. אבל בעת תסתיר מהם פניך מכל וכל אז יאחזם בהלה ופחד : **תוסף**. כאשר תאסף רוחם אל מקום גניזתם אז יגועון וישובו לעפרם אשר נבראו ממני : **[ל] תשלח**. וכאשר תשלח רוח החיוני בפגרי המתים בזמן התחי' אז יבראון כבתחילה ותחדש בהם פני האדמה (ועם כי בראשונה יאמר על כל החי עתה ידבר על האדם לבד שהוא מבחר הברואים) : **[לא] יהי כבוד ה'**. כבודו יתמיד כל ימי עולם על כי נראה

פלאי ברואיו והשגחתו על כל : **ישמח ה' במעשיו**. כי לב"ו יבוא לפעמים עצבון במעשה ידיו כאשר תהיינה לרעתו אבל לא כן בהמקום ב"ה : **[לב] ותרעד**. משא"כ ב"ו אשר לפעמים ירעד הוא ממעשה ידיו : **ויעשנו**. יהיו שרופים ויעלו העשן : **[לג] בחיי**. בעת אני חי : **בעודי**. בעוד אני בקיומי וכפל הדבר במ"ש : **[לד] יערב**. יומתק עליו תפלתי לקבלה ברצון ואשמח אני בישועתו : **[לה] יתמו**. תפלתי היא שיתמו חטאים ר"ל שבני אדם יתגברו על יצרם ולא יעשו חטאים וא"כ לא יהיו עוד רשעים בעולם : **ברכי**. כאשר כן יהיה תברך נפשי את ה' וגם אתם כולכם הללו יה על זאת :

תהילים פרק-קה

[א] בשמו. המיוחד לו לבדו המורה על גדולתו : **הודיעו**. פרסמו בין העמים פלאי מעשיו : **[ב] שירו לו**. בפה : **זמרו לו**. בכלי שיר : **שיחו**. דברו בתמידות בכל נפלאותיו : **[ג] התהללו**. שבחו א"ע להתפאר בשם קדשו אשר יורה על יכלתו : **ישמח לב**. למען שישמח לב כ"א ממבקשי ה' בשמעו כל אלה : **[ד] ועוזו**. דרשו להראות לכם עוזו ויכלתו : **[ה] ומשפטי פיו**. המשפטים שעשה במאמר פיו : **[ו] זרע אברהם**. אתם זרע אברהם עבדו ובני יעקב הנבחרים לה' מזרע של אברהם : **[ז] הוא וגו'**. ר"ל מי שמשפטיו שולטים בכל הארץ הוא אלהינו : **[ח] זכר**. הברית שכרת זוכר לעולם : **דבר צוה**. הברית היה על הדבר אשר גזר ואמר לשמור החסד לאלף דור כמ"ש שומר הברית והחסד וגו' לאלף דור (דברים ז) : **[ט] אשר כרת**. על הדבר אשר עליה כרת ברית עם אברהם ועליה היתה השבועה ליצחק : **[י] ויעמידה**. הברית ההיא העמידה ליעקב לחוק קבוע : **לישראל וגו'**. כפל הדבר במ"ש : **[יא] לך אתן**. ולא לישמעאל ועשו עם שהמה מזרעם : **חבל נחלתכם**. מה שהיא עתה חבל נחלתכם : **[יב] בהיותם**. בעוד היותם אנשי מספר בחשבון היותר מעט והיו בה כגרים בארץ : **[יג] ויתהלכו**. לא ישבו במקום אחד אבל הלכו מגוי האחד אל גוי האחר ומממלכה זה וגו' ודרך בני המדינה היה לפנים לעשוק הנכרי הבא לדור מבלי קבע : **[יד] ויוכח**. למענם הוכיח במכאוב את מלך מצרים ומלך פלשתים על כי לקחו את שרה (ועם כי לא הוכיח מי בעבור יצחק אמר עליהם לפי שזה הי' [י] סבה שלא נגע אבימלך ברבקה אשתו) : **[טו] אל תגעו**. בהמכאוב שהביא כאלו אמר אל תגעו וכו' ולאבימלך נאמר בפירוש : **במשיחי**. ר"ל בגדולי ונסיכי וכן למשיחי לכורש (ישעיה מה) : **ולנביאי**. כי האבות היו נביאים : **אל תרעו**. אל תעשו רעה : **[טז] ויקרא**. וכאשר קרא רעב לכל הארץ ושבר כל משען לחם : **[יז] שלח לפניכם**. לפני יעקב ובניו הנזכרים למעלה שאמר זרע וכו' בני יעקב בחיריו לפניכם שלח את יוסף ונמכר לעבד : **[יח] ענו בכבל רגלו**. ענו אותו לשום רגלו בכבל ונפשו באה בכבלי ברזל, ועם כי גופו באה

בברזל אמר נפשו כי גם הנפש תעונה בענוי הגוף או נפשו הוא כמו גופו וכן וריקה נפשו (ישעיה כט) : **[יט]** עד עת. ישב במאסר עד עת בא דבר פתרון החלום לפרעה : **אמרת ה'**. אז אמרת ה' צרפה אמרי יוסף ר"ל דבר ה' היה בפיו לפתור החלום בפתרון צרוף מבלי סיג ושגיאה : **[כ]** שלח. בעבור החלום שלח פרעה להתירו ממאסרו : **מושל וגו'**. כפל הדבר במ"ש : **[כא]** שמו. פרעה שם את יוסף להיות אדון על ביתו : **[כב]** לאסור. המשילו ממשל רב לאסור שריו בנפשו וברצונו מבלי מוחה : **וזקניו יחכם**. למד חכמה עם זקני פרעה : **[כג]** ויבוא. עי"ז בא ישראל למצרים : **בארץ חס**. הוא מצרים הבא מחס וכפל הדבר במ"ש : **[כד]** ויפר. הפרה והרבה את עמו : **ויעצימהו**. חזקו יותר מן צריו הם אנשי מצרים : **[כה]** הפך לבם. המקום הפך לב מצרים לשנוא את עמו : **להתנכל**. לחשוב בעבדיו מחשבה רעה וערמה : **[כו]** שמו בס. משה ואהרן שמו במצרים : **[כז]** ויחשיך. החשיך את הארץ : **ולא מרו**. האותות לא מרו את דבר ה' וכאשר צוה כן היה וכן באו : **[ל]** שרץ ארצם. ר"ל מימי ארצם : **בחדרי**. באו בחדרי מלכיהם : **[לב]** נתן גשמיהם ברד. במקום הגשם ירד הברד : **אש להבות**. אש מתלהב ובוער ירד עם הברד כמ"ש ותהלך אש ארצה (שמות ט) : **[לג]** ויך. הברד הכה עצי גפנם ותאנתם : **[לד]** ילק. וגם מין ילק ואין מספר להם : **[לו]** ראשית. הראשון מכל בניהם הבאים מכוחם וכפל הדבר במ"ש : **[לז]** ואין בשבטיו. בכל בני שבטיו לא היה מי כושל בעונו : **[לח]** פחדם. של ישראל נפל על מצרים : **[לט]** למסך. להיות סוכך עליהם : **ואש**. פרש עמוד אש להאיר את הלילה : **[מ]** שאל. ישראל שאל בשר והביא שליו : **ולחם שמים**. הוא המן : **[מא]** הלכו בציות. במקום ציה ומדבר הלכו המים כמו נהר : **[מב]** כי זכר. ה' את דבר קדשו אשר הבטיח את אברהם עבדו : **[מה]** בעבור. כל הטובה הזאת עשה ה' להם למען ישמרו חוקיו וכו' : **הללויה**. לזה הללו את יה על הטובה שעשה לאבותינו :

תהילים פרק-קו

[א] כי טוב. כי הוא טוב ומאתו לא תצא רעה כי עד עולם עושה חסד : **[ב]** מי ימלל. מי יוכל לספר כל גבורות ה' ומי יוכל להשמיע כל תהלתו : **[ג]** אשרי שומרי משפט. אשרי אלה השומרים משפטי התורה ועושים צדקה בכל עת כי זה יחשב להלול אל המקום כי הרודף אחר התורה יורה בזה גדולת הנותן את התורה : **[ד]** זכרני. התפלל דוד על עצמו ואמר זכור גם אותי כשתהיה מרוצה לעמך ופקדני לטובה בעת בוא ישועתך : **[ה]** להתהלל. להשתבח עם ישראל נחלתך לומר ראו כי בנו בחר ה' : **[ו]** חטאנו עם אבותינו. כמו שאבותינו חטאו כן אנחנו חטאנו : **[ז]** במצרים. בצאתם ממצרים : **לא השכילו**. לא נתנו לב להשכיל הנפלאות שעשית במצרים : **בים סוף**. עודם בים סוף מרו בה' ואמרו

כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר וירדפו אחרינו :
[ח] למען שמו. שלא יחולל כי פן יאמרו מבלתי יכולת וגוי :
[ט] בתהומות. בעומק הים, הולכים בחרבה כבמקום מדבר מבלי מים :
[י] ויושיעם. בזה הושיעם מיד מצרים : **[יב] ויאמינו.** אז האמינו בדבר
ה' ושוררו שירת הים כאשר ראו את מצרים מת על שפת הים :
[יג] מהרו. בזמן מועט שכחו מעשה ה' והתלוננו במרה על מרירת המים
: **לא חכו.** לא המתינו עד ישמעו עצת ה' מה היא כאשר באמת המתיק
להם המים : **[יד] ויתאו תאוה.** זהו מה שאמרו מי יאכילנו בשר : **וינסו.**
אם יוכל למלאות שאלתם : **[טו] ויתן וגו'.** הוריד להם השליו : **וישלח**
רזון. לא נעשו שמנים מאכילת השליו כי אדרבה נעשו עוד רזים וכחושים
והוא מכל על הפורעניות הבאה עליהם בעבור זה : **[טז] ויקנאו.** הכעיסו
למשה במחנה בפרסום רב והם קרח ועדתו שקנאו למשה ולאהרן :
[יח] בעדתם. הם הר"נ איש מקריבי הקטורת : **להבה וגו'.** כפל הדבר
במ"ש : **[יט] בחורב.** במקום אשר קבלו התורה : **[כ] וימירו.** חלפו כבוד
המקום בתבנית שור : **כבודם.** כבוד המקום אלא שכינה הכי : **אוכל עשב.**
הזכירו בגנותו שמלכלך העשב ברירו ואוכלו : **[כג] ויאמר.** חשב ה'
להשמידם : **לולי משה.** אם לא היה משה עומד בפרץ וכו' ואחז במשל
כעומד במקום פרצת הגדר לבלי תת לבוא דרך בה ור"ל בתפלתו בטל
החמה ולולי הוא היה משמידם : **[כד] וימאסו.** ע"י תלונות המרגלים :
לדברו. שהבטיח לרשת אותם : **[כה] לא שמעו.** לא האמינו בקול דברו :
[כו] וישא ידו. נשא ידו בשבועה עליהם להפיל וכו' : **[כז] ולהפיל וגו'.**
כי אז נגזר עליהם הגלות והוקבע בכיה לדורות : **בארצות.** ר"ל בארצות
הגוים : **[כח] ויצמדו.** חברו עצמם לבעל פעור ואכלו זבחי עבודת גלולים
שהוא דבר שאין בה חיות כמת : **[כט] ותפרץ.** המגפה נתחזקה בהם כי
רבים מתו : **[ל] ויעמוד.** קם מתוך העדה ועשה דין ומשפט בזמרי ועי"ז
נעצרה המגפה : **[לא] ותחשב.** המשפט הזה נחשבה לו לזכות ולצדקה
להיות שמור עד עולם כי בעבור זה נתכהן וכמ"ש והיתה כו' כהונת עולם
(במדבר כה) : **[לב] ויקציפו.** אח"ז הכעיסו את ה' במי מריבה ובעבורם
נעשה רעה למשה למות במדבר : **[לג] כי המרו.** כי ישראל מרו בדבר ה'
: **ויבטא.** ודבר משה בשפתיו לקרותם ממרים ואמר שמעו נא המורים
(שם כה) ועי"ז נענש : **[לד] לא השמידו.** ובבואם לארץ לא השמידו את
העמים אשר צוה ה' להשמידם : **[לו] ויהיו.** העובדי גלולים ההם היו
להם למוקש כי הם הכשילום בהסתת עבודת העצבים : **[לז] לשדים.**
אשר היו עובדים להם : **[לח] ותחנף הארץ.** יושבי הארץ התחייבו בעבור
רוב הדמים שנשפך בה לעבודת גלולים : **[לט] ויזנו.** סרו מה' ברוע
מעלליהם : **[מא] ויתנם ביד גוים.** בימי השופטים : **[מב] ויכנעו.** היו
נכנעים תחת ידי אויביהם : **[מג] פעמים וגו'.** ע"י השופטים וכמ"ש והיה
ה' עם השופט וכו' (שופטים ב) : **ימרו.** במות השופט מרו המה בה'
בעצתם הרעה וכמ"ש והיה במות השופט ישובו והשחיתו : **וימכו בעונם.**
בעבור עונם נעשו שפלים ועניים : **[מד] וירא.** ראה בצרתם בעת שמעו
את תפלתם : **[מה] בריתו.** אשר כרת עם אבותינו ואמר ואף גם זאת
בהיותם וגו' לכלותם להפר בריתי (ויקרא כו) : **וינחם.** על הרעה : **כרוב**

חסדיו. ולא כפי מעשיהם : **[מנ]** לרחמים. להיות שוביהם לרחמים עליהם לבל יכבידו העול : **[מז]** הושיענו. ר"ל כמו שנתת אותנו לרחמים בחסדך הגדול כן הושיענו וקבצנו אל ארצנו להודות שמה לשם קדשך : להשתבח. לשבח את עצמינו בתהלתך כי לפי רוב התהלה שבך כן ירבה שבחינו אשר בחרת בנו : **[מת]** ברוך וגו'. ר"ל נאמר בהודאה ברוך ה' וגו' : מן העולם. מתחלת העולם עד סוף העולם : ואמר כל העם. ר"ל כל העם אשר לא ידעו לברך יענו ויאמרו אמן ר"ל אמת הדבר שהוא ברוך ולזה הללו את יה אומרים אם אנו לא נדע איך להלל אתם היודעים הללו יה :

תהילים פרק-קז

[ב] יאמרו גאולי ה'. יאמרו הודו וגו' על אשר גאלם מיד צר : **[ג]** ומארצות. האנשים אשר קבצם מארצות המזרח וכו' לשוב למקומם : ומים. מאיי הים : **[ד]** תעו. פעמים תעו במדבר שממה ולא מצאו דרך ההולך לעיר מיושבת : **[ה]** רעבים. יהיו רעבים וצמאים מחסרון לחם ומים : **[ו]** תתעטף. כשאדם הוא בצרה הוא מדוכא וכפוף וכאלו הוא עטוף קצתו בקצתו : **[ז]** בצר להם. בעת הים צר להם : **[ח]** ממצוקותיהם. הציל אותם מן מצוקה ההיא : **[ט]** ויזריכם. נתן בלבם לדרך בדרך ישרה : **[י]** יודו. האנשים ההם יודו לה' חסדו ויספרו נפלאותיו לבני אדם לפרסם הנס : **[יא]** כי השביע. בעבור כי השביע נפש המתאוה בהיותו תועה : **[יב]** מלא טוב. כאשר באו אל עיר מושב : **[יג]** יושבי. האנשים היושבים במקום חושך והמה אסורים בקשרים המענים ובכבלי ברזל : **[יד]** כי המרו. וגמול העונש בא על כי המרו אמרי אל : **[יז]** ויכנע. ולכן הכניע לבם בעמל המאסר וכשלו בצרה ולא מצאו עוזר : **[יח]** ינתק. יעתק מהם קשרי מאסרם ר"ל פטרם ממאסרם כאלו העתיק הקשרים : **[יט]** כי שבר. על כי שבר וכו' ר"ל הוציאם ממאסרם כאלו שבר דלתות בית הסוהר וגדע הבריחים : **[כ]** אוילים. האנשים אוילים אשר מחטא דרך פשעם ומעונותיהם המה מעונים בחלי ומכאוב : **[כא]** תתעב. כדרך החולה הממאס באכילה : **[כב]** ויגיעו. קרובים המה למות : **[כג]** ישלח דברו. לא כרפואת הרופאים שהמה בסממנים כ"א מרפא במאמרו : **[כד]** משחיתותם. משחת הקבר שהיה קרוב להם : **[כה]** זבחי תודה. קרבן תודה הבא על הנס : **[כז]** יורדי הים. האנשים היורדים בים בספינות (ועל כי שפת הים הוא ממעל וממנו יורדים למטה אל הים לזה אמר יורדי הים) : **[כח]** עושי מלאכה. היא תחבולת הפנות האניה אל המקום הנרצה : **[כט]** ויאמר. כאשר אמר ה' תעמוד רוח סערה והיא תרומם גלי הים : **[ל]** יעלו שמים. אנשי הספינה עולים למעלה לצד השמים וחוזרים ויורדים עד התהום כי הגלים מגביהים הספינה למעלה ואח"כ מורידים אותה למטה עם אנשיה : **[לא]** ברעה. ברעת הפחד תמוג נפשם : **[לב]** יחוגו. והמה נעים ונדים בתוך הספינה בעבור גודל תנועת הספינה עד שא"א

לעמוד במקום עמדם וכדרך השכור : **וכל חכמתם**. אשר למדו והשכילו בהנהגת הספינה כל החכמה יהיה נשחת כי לא יועילו בחכמה : **[כט] יקם סערה לדממה**. ר"ל הסערה שהקים ישיבנה לדממה וגלי הים לא יהמו עוד : **[ל] וישמחו**. אנשי הספינה ישמחו כאשר ישתקו הגלים : **וינחם**. והמקום ינהגם אל הגבול אשר חפצו ללכת אליו : **[לב] בקהל עם**. בקבוץ עם רב : **[לג] ישם נהרות**. ר"ל מלבד הנסים האלה יעשה עוד פלאות דבר וחלופו כי ישם נהרות להיות מקום יובש כמדבר : **ומוצאי וגו'**. כפל הדבר במ"ש : **[לד] ארץ פרי**. ואז הארץ העושה פרי תהיה נהפך להיות עפרה מלוח בל יעשה פרי : **מרעת**. ר"ל לא על חנם יעשה זאת כ"א בעבור רעת יושביה וגמולם הוא משלם : **[לה] ישם מדבר**. מקום יובש כמדבר ישם למקום אגמי מים : **וארץ ציה**. כפל הדבר במ"ש : **[לו] ויושב שם**. ובמקום ההוא מושיב אנשים שהיו רעבים עד הנה מבלי מצוא מקום להחיות נפשם : **ויכוננו**. והם יכוננו את המקום ההוא להיות עיר מושב לבל תחסר כל בה : **[לז] ויעשו**. השדות והכרמים : **פרי תבואה**. הכרמים יעשו פרי והשדות תבואה : **[לט] וימעטו**. ר"ל וכן בהפוך כי בעונם ימעטו וישוחו עד לעפר מן הרעה אשר תהיה עצורה ועכובה אצלם ומן היגון אשר תהיי עליהם : **[מ] שופך**. פעמים יביא בזיון הרבה על נדיבים : **ויתעם**. עושה אותם תועים ללכת באורח תוהו לא בדרך ישר ר"ל שוגים בדעתם : **[מא] וישגב**. ר"ל וכן בהפוך כי מחזק את האביון מן העוני שהיה בו ומוליד משפחות רבות כעדרי הצאן : **[מב] יראו ישרים**. הטובה הבאה להאביון : **וישמחו**. בראותם מהשגחת המקום : **וכל עולה**. כל איש עולה יסגור פיו ויבוש מלדבר על כי יראה מפלאות ההשגחה : **[מג] מי חכם**. מי אשר נשאו לבו בחכמה וישמור בלבו אלה הדברים יהיו מתבוננים אליו חסדי ה' ר"ל בשום אלה הדברים על הלב יהיו נגלים אליו חסדי ה' ויבן אותם :

תהילים פרק-קח

[ב] אלהים. אתה אלהים הנה לבי נכון עמך להאמין בך ולזה אשירה ואזמרה לך : **אף כבודי**. אף נשמת תשיר לה' כפי רוחניותם : **[ג] עורה**. אמר בדרך מליצה אתה הנבל וכנור עורה את עצמך לומר לה' בעת אעירה אותך בשחר : **[ה] מעל שמים**. חסדך עולה מעל השמים ר"ל יותר גדולה מערך גבהות שמים : **אמתך**. אמתת הבטחתך גדולה כערך גבהות השחקים : **[ו] רומה**. הרם עצמך לשבת על השמים ר"ל הראה לכל שאתה יושב בשמים ממעל ומשלה ידך בתחתונים כי אפילו חלש למעלה לגבור יחשב וכמ"ש גבור למעלה : **ועל**. הראה על כל הארץ כבודך : **[ז] למען**. בכדי שידידיך יחלצון הושיעה למו בימינך וענה אף לי : **[ח] דבר בקדשו**. ברוח קדשו דבר ע"י נביאיו שאעלוז ואשמח במלכותו כי אנצח את העובדי גלולים : **אחלקה**. מקומות העובדי גלולים אחלק

חלקים לישראל בחבל המדה : **[ט]** לי גלעד. כי ראה ברוה"ק שבימי רחבעם תחולק המלוכה לכן אמר בימי יהיו כולם תחת ממשלתי : **מעוז ראשי**. החוזק לשמור ראשי מן האויב : **מחוקקי**. יהיו שרים שלי הכל ממני : **[י]** סיר רחצי. ר"ל אעשה בהם כל תשמישי כרצוני כקדרה המוכן לרחוץ : **עלי פלשת**. על פלשתים אריע בקול להומם ולהפחידם : **[יא]** מי יובילני. מי הוא הנותן כח בידי לכבוש עיר מבצר ומי נחני עד אדום : **[יב]** הלא אלהים. הלא כל זה הוא ממך אלהים אשר זנחתנו עד הנה ולא יצאת בצבאותינו ר"ל כמו הצרה שהיינו בה מאז היתה על אשר זנחתנו כן התשועה היא ממך ולא בדרך מקרה : **[יג]** הבה. אתה תן לנו עזרה מן הצר הצורך והמכחיש בדך כי תשועת אדם היא שוא ואין בה תועלת : **[יד]** באלהים. בעזר אלהים נעשה כח להתחזק שהוא ירמוס את הצרים לנו :

תהילים פרק-קט

[א] אלהי תהלתי. אתה אלהי תהלתי שאני מהלל לך בכל עת : **אל תחרש**. אל תשתוק : **[ב]** ופי מרמה. פי איש מרמה : **עלי פתחו**. לדבר עלי סרה : **לשון שקר**. מראים עצמם כאוהבים לבל אהיה נשמר מהם : **[ג]** ודברי שנאה. אבל בלב סבבו אותי בדברי שנאה ולוחמים עמדי בחנם כי לא גמלתי להם רעה מעולם : **[ד]** תחת אהבתי. במקום האהבה שאני אוהב אותם המה נוטרים עלי שנאה בלב : **ואני תפלה**. עכ"ז אני איש תפלה להם כמ"ש ואני בחלותם לבושי שק וכו' (לעיל לה) : **[ה]** תחת טובה. במקום טובה : **[ו]** הפקד. לכן הפקד עליו רשע כמותו ולא יחמול עליו : **על ימינו**. להיות נכון אצלו לקטרג עליו : **[ז]** בהשפטו. כשיהיה נשפט על מעשיו יצא חייב : **תהיה לחטאה**. לא תחשב לזכות כ"א למזכרת עון לומר עליו בשמים איך מלאו לבו לשאול צרכיו מה', ואין לבו שלם עמו : **[ח]** פקודתו. עשרו וקניינו שהוא פקיד וממונה עליהם : **[י]** ונוע ינועו. יהיו נעים ונדים לשאול פת לחם גם ישאלו וידרשו מתן ממקום מושבותם מבתיהם החריבות ר"ל גם על הפתחים ישאלו גם במושבותם מעוברי דרך : **[יא]** ינקש. הנושה בו ישים פח יקוש ללכוד לעצמו את הכל והנכרים ממנו שאינם ראויים לירשו ישללו עשרו : **[יב]** אל יהי. לא יהיה לו שום אוהב להיות מושך עליו חסד ולא יהיה מי אשר יחנן ליתומיו : **[יג]** יהי אחריתו. בנו יהיה לכריתה ובדור האחר שאחר בנו ר"ל בדור השלישי ימח שם האב והבן כי ימותו ואינם ויושכחו מן הלב : **[יד]** יזכר עון אבותיו. יהיה נזכר לו עון אבותיו לענשו גם עליהם וכמ"ש פוקד עון אבות על בנים (שמות כ) : **אל תמח**. אלא יהיה נזכר על בנה : **[טו]** יהיו נגד ה'. לקטרג עליו ובעבור זה יכרת זכרם מן הארץ : **[טז]** יען. בעבור אשר לא זכר לעשות חסד למי שצריך אל החסד ורדף הענוים ונשברי לב להמית אותם : **[יז]** ויאהב קללה. אהב לעשות דברים

אשר הקללה מעותדת לבוא עליהם ולכן תבא עליו הקללה המעותדת : **ולא חפץ בברכה**. לא רצה לעשות דברים אשר הברכה מעותדת לבוא עליהם ולכן תהיה הברכה ההיא רחוקה ממנו : **[יח] וילבש**. יהיה מעוטף בקללה כמדו המעטפת את כל גופו : **ותבא**. הקללה תבוא בקרבו בשפע רב כמים : **וכשמן**. עם כי המשיחה היא למעלה על הגוף עכשיו באה היא בהעצמות כן הקללה תרד בו אל חדרי בטן אל עצמו ובשרו : **[יט] כבגד יעטה**. הקללה תהיה על גופו מסביב כבגד העוטה כל הגוף : **ולמזח**. יחגור הקללה תמיד להיות לו למזח : **[כ] זאת פעולת**. זהו גמול פעולת שטני מאת ה' וגמול הדוברים רע על נפשי : **[כא] עשה אתי**. חסד ואמת : **למען שמך**. למען יוגדל שמך : **כי טוב חסדך**. כאשר חסדך טוב לכל כן הצילני גם אותי : **[כב] כי עני**. אני נכנע ומושפל כעני ואביון ולבי נעשה חלל בקרבי מגודל הפחד והתוהו : **[כג] כצל כנטותו**. כמו הצל וחוזר ומפרש כמו נטיית הצל שאינו בא מפאת עצמו כ"א ע"י נטיית הדבר העושה הצל כן נהלכתי אני ר"ל מהלכי לא באה מפאת עצמי ומרצוני כ"א ע"י מכריחים הלכתי גולה ומטולטל : **ננערתי כארבה**. ננערתי בתנועה החזקה ממקום למקום כמו הארבה שאין לו קן מיוחד וננער מגדר לגדר : **[כד] מצום**. בעבור הצום כשלו ברכי ונחלשו : **משמן**. מהיות בה שומן : **[כה] ואני**. בעבור מרבית הצום המה מחרפים אותי בלעג ובזיון : **יראוני**. כאשר יראוני יניעון עלי בראשם בדרך לעג : **[כז] וידעו**. תן בלבם לדעת ולהבין כי ידך עשתה זאת התשועה ולא באה במקרה : **[כח] יקללו המה**. אף כי המה מקללים אתה תהפכם לברכה ואם כי קמו עלי מה בכך הלא קמו ויבושו כי לא יוכלו לי ואני אשמח במפלתם : **[כט] בשתם**. הבושת אשר תביא עליהם יעטוף אותם מסביב כעטיפת המעיל : **[לא] כי יעמוד**. כאשר יעמוד לימין האביון להושיע מיד הרשעים השופטים לקחת נפשי במשפטם המקולקל :

תהילים פרק-קי

[א] נאם ה' לאדוני. ארז"ל כאשר נצח אברהם את אמרפל והמלכים אשר אתו שאלו העובדי גלולים את אליעזר עבדו היאך במתי מספר נצח אברהם עם רב כזה והשיב להם ה' אמר לאדוני אברהם שב בבטחון לתשועת ימיני ולא אשקוט עד אשים אויביך מרמס לרגליך כהדום הזה : **[ב] מטה עוזך**. משען כחך : **ישלח ה' מציון**. ר"ל לא תנצחם בכחך כי אם בכח ה' השוכן עתה בציון : **רדה**. תמשול בקרב אויביך : **[ג] עמך נדבות**. העם אשר יבאו עמך במלחמה הנה יבואו בנדבת לבם ולא בעבור קבלת שכר מה והם אנשי ענר אשכול וממרא : **ביום חילך**. ביום המלחמה אשר תלחם בכח ואמצות הלב : **בהדרי קודש**. והוא בגמול על שאתה מהודר בקדושה : **מרחם**. מעת צאתך מרחם אמך אתה דרוש לי למלאות שאלתך : **לך טל ילדותך**. מה שהכרתני מעת הילדות יהיה לך

לנייח נפש כטל הזה שהוא נוח לכל : **[ד] ולא ינחם**. לחזור משבועתו ולחשוב מחשבה אחרת : **אתה כהן**. השבועה היתה אשר ממך תצא הכהונה : **על דברתי**. על ענין מלכי צדק ר"ל כמו מלכי צדק שנאמר בו ומלכי צדק וגוי והוא כהן (בראשית יד) : **[ה] אד' על ימינד**. כאלו אל מול אברהם ידבר לומר על כי היה ה' על ימינד לזה מחץ והכה ביום הראות אפו ותגרת מלחמתו את המלכים האלה ולא בכח הזרוע : **[ו] ידין בגוים**. ה' הוא עשה דין ומשפט בעובדי גלולים ההם עד שמקום המלחמה היה מלא גויות מפגרים מתים : **מחץ ראש**. הוא הכה ראש כ"א על ארץ הכאה רבה עד לא יוסיף לקום : **[ז] מנחל בדרך ישתה**. היה שבע מדם הרוגיהם כמו השותה מים די שבעו מנחל השוטף בדרך שבני אדם הולכים שאין מי ימחה בידו כי מימיו מרובים והוא במקום המופקר לכל כן מן השמים הפקירו לו דמם והרבה להכות בהם : **על כן**. על כי מן השמים הפקירו לו דמם לכן היה מרים ראש לנצח אותם אבל לא בכח ידיו התגבר עליהם :

תהילים פרק-קיא

[א] הללויה. אתם כולכם הללויה ואף אני אודה את ה' בכל לבב : **בסוד**. בעצת ישרים ובני העדה ר"ל כפי אשר יורו ישרי הלב ויתר העם : **[ב] גדולים מעשי ה'**. עם כי מעשה ה' המה גדולים ר"ל עשויים בחכמה נפלאה עכ"ז המה דרושים ונמצאים לכל החפצים להתבונן בהם : **[ג] עומדת לעד**. היא דבר המתקיימת לעולם משא"כ צדקת בשר ודם : **[ד] זכר עשה לנפלאותיו**. כמ"ש במן קח צנצנת וגוי והנח אותו וגוי למשמרת (שמות יז) למען תהיה לזכרון : **חנון**. כי הוא חנון ורחום ולזה עשה זכרון על הנסים למען ייטיבו דרכם ויקבלו שכר : **[ה] טרף**. זה המן שכלכל בו אנשי דור המדבר : **יזכור**. כי זכר לעולם הברית אשר כרת את אברהם להביאם לארץ ולזה אף כי מרו בו לא חסרו דבר : **[ו] הגיד לעמו**. הבטיח לעמו להראות כח מעשיו להוריש ז' האומות ולתת להם נחלת הגוים ההם ולזה הגיד שלא יאמרו במקרה בא : **[ז] מעשי ידיו אמת**. מה שגרש הגוים ההם היה לאמת הבטחתו לאברהם ובמשפט היה כי העובדי גלולים נגרשו בעונם : **נאמנים**. כי כל פקודיו המה נאמנים ולא ימצא בהם דבר עול : **[ח] סמוכים**. פקודיו המה סמוכים ונשענים להתקיים לעולם כי המה עשויים באמת וישר ואין א"כ מקום שיהיו בטלים בשום זמן : **[ט] פדות**. להפדותם ממצרים : **צוה**. על כי צוה להם התורה הנתונה בברית המתקיימת לעולם ובעבור קבלתה שלח הפדות : **קדוש וגוי**. ולזה קדש גם אותם במצותיו למען תהיה יראת ה' על פניהם : **[י] ראשית חכמה**. הנכון הוא שבתחלת למוד החכמה ישריש האדם בלבו יראת ה' ולשכל טוב יחשב לכל העושים כן כי אז תהיה תהלתו עומדת לעד להיות מהולל בחכמה כי תהיה מתקיימת משא"כ אם לא תקדים היראה אל החכמה וכמ"ש רז"ל :

תהילים פרק-קיב

[א] הללויה אשרי וגו'. הללו את יה ואמרו בהלול אשרי איש וגו' כי הדבר הזה יחשב הלול לה' : **ירא וגו'.** מלעבור על ל"ת : **במצותיו וגו'.** לקיים מצות העשין : **[ב] גבור.** לא זה בלבד שאשרי לו כי גם לזרעו ייטיב ויהיה כ"א גבור בארץ ואף כל אנשי הדור של הישרים יהיו מבורכים כי מכריעים את העולם לזכות : **[ג] הון ועושר.** עם כי יקבל גמול טוב בזה העולם ויהיה הון ועושר בביתו עכ"ז שכר צדקתו עומדת לעד ושמורה לו לעוה"ב : **[ד] זרח בחשך.** בעת בוא חשכת הגיהנם יזריח המקום אור לישרים כי הוא חנון וכו' ולא ינכה להם מה שקבלו גמול בעוה"ז : **[ה] טוב.** לזה טוב להאיש אשר חונן עניים ומלוה להם בעת דחקם וצרכי ביתו מכלכל במשפט הראוי וחס על נכסיו כי בהיות כן כפולה זכותו על כי מקמץ לעצמו ומפזר לעניים : **[ו] לא ימוט.** לא יהיה נוטה לנפול : **לזכר עולם.** אף בעוה"ב יוזכר לצדיק ויקבל עוד גמול : **[ז] משמועה רעה.** עת ישמע בעולם שמועה רעה לא יירא ממנה ולבו יהיה נכון בטוח בה' שלא תגע בו הרעה : **[ח] סמוך.** כ"כ יהיה לבו סמוך בה' ולא יירא עד יתן לב לראות בהרעה הבאה על צריו כי כשהאדם הוא בפחד אינו נותן לב לראות נקמת צריו : **[ט] פזר.** בעבור פזור הממון אשר נתן לאביונים יהיה שכר צדקתו שמורה לעוה"ב וגם בעוה"ז תרום ממשלתו בכבוד : **[י] רשע.** כאשר יראה הרשע את זאת יכעוס בעצמו לגודל הקנאה ויחרוק שניו כדרך המתקצף ולבבו ימס בקרבו ברוב הקנאה אולם תאות של הרשע מהרשעים תהיה אבודה ולא יוכל למלאותה לעשות אל הצדיק ההוא מאומה רע :

תהילים פרק-קיג

[א] הללויה. וחזר ופי' הללו עבדי ה' אבל לרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי : **[ב] יהי.** ר"ל אמרו בהלול יהי שם וכו' : **[ג] ממזרח.** מפי היושבים במזרח וכו' מפי כולם מהולל שם ה' : **[ד] כבודו.** משכן כבוד שכינתו הוא על השמים : **[ה] מי כה'.** מי עניו כמוהו כי אף אם אמנם הוא מגביה א"ע לשבת מעל השמים : **[ו] המשפילי.** הוא משפיל עיניו להשגיח על כל הנעשה בשמים ובארץ כי למול רוממתו אף השמים תחשב לאין : **[ז] מקימי.** בהשגחתו מקים את הדל מן העפר : **מאשפות.** כפל הדבר במ"ש : **[ח] להושיבי.** ועוד מרבה כבודם עד כי ישבו עם נדיבים וחזר ופירש עם נדיבי עמו והמה המעולים שבנדיבים : **[ט] מושיבי.** הוא מושיב את העקרה בבית כי בעודה עקרה שבתה הבית מעט פעם בחוץ

פעם ברחובות להפג צערה והי' בהשגחתו פותח רחמה ותלד ותשב בבית ותהיה אי"כ אם הבנים שמחה בהיותה יושבת בביתה עם בניה : **הללויה**. בעבור כל זה הללו את יה :

תהילים פרק-קיד

[א] **בצאת**. בעת יצאו ישראל ממצרים : **בית יעקב**. כפל הדבר במ"ש : **[ב]** **היתה**. בעת ההיא נהיה יהודה עם קדושו וישראל בכללם עם ממשלתו : **[ג]** **הים ראה**. את ישראל באים אל תוך הים נס ממקומו ונעשה חרבה : **הירדן**. בימי יהושע סיבב הירדן לחזור לאחור לבלי לכת דרך מהלכו : **[ד]** **ההרים רקדו**. בשעת מתן תורה רקדו ההרים כאילים לגודל החרדה : **[ה]** **מה לך הים**. כאלו שואל אל הים מה לך כי תנוס מדוע זה תנוס הירדן לאחור : **[ו]** **ההרים**. מה לכם ההרים כי תרקדו וגו' : **[ז]** **מלפני**. כאילו ישיבו לומר אנו נסים וגו' מלפני פחד האדון החולל את הארץ. מלפני וגו'. כפל הדבר במלות שונות : **[ח]** **ההופכי**. ההופך את הצור היבש להיות אגם מים : **חלמיש**. כפל הדבר במ"ש :

תהילים פרק-קטו

[א] **לא לנו**. לא למען צדקותינו עשה רק תן כבוד לשמך להיות מכובד בעבור החסד וקיום האמת שתעשה ממנו : **[ב]** **איה נא**. איה אלהיהם מדוע לא יריב ריב עמו : **[ג]** **ואלהינו**. אבל אלהינו יושב בשמים ואפילו חלש למעלה לגבור יחשב ומכ"ש גבור למעלה ולזה עושה כל אשר חפץ וככחו אז כחו ומוסב למעלה לומר תן כבוד לשמך ורמה ידך למען יסכר פיהם : **[ד]** **עצביהם**. הן עצביהם של העובדי גלולים אין בהם ממש כי עשויים הם מכסף וזהב מעשה ידי אדם ולא אלהים המה : **[ה]** **פה להם**. עם כי יש להם פה הלא לא ידברו וגו' : **[ז]** **ידיהם**. עם כי ידיה' עשויים המה הלא לא ימששו בהם : **[ח]** **כמוהם**. קלל את העושים אותם לאלהים ואמר שיהיו כמותם לבל ידברו וגו' : **כל**. וכן יהיה כל הבוטח בהם : **[ט]** **ישראל**. אבל ישראל הוא בוטח בה', כי מעולם הוא עזרם ומגינם ר"ל הוא למו כמו מגן על הלו בשו : **[יא]** **יראי ה'**. המה חסידי או"ה : **[יב]** **ה' זכרנו**. ה' אשר זכרנו מעולם הוא יברך וחוזר ומפרש את מי יברך ואמר יברך את בית ישראל וגו' : **[יד]** **יוסף**. בכל עת יוסף עליכם ברכה : **[טו]** **ברוכים אתם**. תהיו ברוכים לה' העושה שמים וארץ ור"ל יברך אתכם ויחזור ויברך : **[טז]** **השמים**. עם כי השמים המה שמים לה' מיוחד למכון שבתו מ"מ ישגיח בארץ ונתנה לבני אדם למי שישר בעיניו

ותהיו אתם לברכה בקרב הארץ : [\[יז\]](#) לא המתים. הכופרים בה' העומדים למות מיתת עולם לא יהללו את יה על הטובה הבאה כי לא עליהם תהיה : ולא וגו'. כפל הדבר במלות שונות : [\[יח\]](#) ואנחנו. אבל המאמינים בה' העומדים לחיים ולקבל טובה נברך את יה מעתה ועד עולם על הברכות והטובות הנוספות בכל עת ולזה הללו את יה בכל זמן :

תהילים פרק-קטז

[\[א\]](#) אהבתי. סרס המקרא אהבתי ה' כי ישמע את קולי ואת תחנוני וא"כ מהדין עלי לאהבו : [\[ב\]](#) ובימי אקרא. בכל ימי אשר אקרא אליו יטה אוזן לשמוע : [\[ג\]](#) אפפוני. כאשר סבבו אותי מכאובי מות ומצאו אותי צרות השאול ומצאתי צרה ויגון וכפל הדבר במ"ש לרוב הצרות והקרבים : [\[ד\]](#) ובשם ה'. וכאשר קראתי אז בשם ה' ואמרתי אנה ה' מלטה נפשי : [\[ה\]](#) חנון ה'. כי אתה ה' חנון וצדיק ואתה אלהינו מרחם : [\[ו\]](#) שומר. הלא אתה ה' שומר פתאים עם שאין בהם דעת לשמור את עצמם : [\[ז\]](#) דלותי. כשהייתי דל ועני הוא יושיע לי : [\[ח\]](#) שובי. ר"ל כאשר קראתי לה' בהדברים האלה אמרתי לנפשי בהבטחה אתה נפשי שובי למנוחה שלך כי ה' גמל טוב עליך מאז וכן גם עתה נתקבלה התפלה : [\[ט\]](#) כי חלצת. כי מעולם הוצאת נפשי מן המות ומנעת את עיני מן דמעה ואת רגלי חשכת שלא יהיו דחויים ממקום אל מקום להיות נעים ונדים : [\[י\]](#) אתהלך. ומעתה אתהלך לפני ה' וגו', ר"ל בא"י ובין החיים לא כמו לשעבר שהייתי מגורש מא"י מפני שאול וקרוב הייתי לשכון בין המתים : [\[יא\]](#) האמנתי. אמנה גדולה היתה בלבי כי הייתי מדבר כאשר הייתי מעונה מאוד בתכלית הסכנה : [\[יב\]](#) אני אמרתי. חוזר ומפרש מתי היה ומה דבר ואמר אני אמרתי בעת הייתי נחפז לברוח מפני שאול כמ"ש ויהי דוד נחפז ללכת וגו' (ש"א כ"ג) ואם כי אז הייתי קרוב למות עכ"ז אמרתי אז כל אדם האומר שלא תהיה לי המלוכה הוא מכזב ומשקר וזו היא האמנה גדולה : [\[יג\]](#) מה אשיב. מה מנחה אשיב לה', בעבור כל תגמוליו אשר גמל עלי : [\[יד\]](#) כוס. אשא בבה"מ כוס מלא נסכים על הישועה אשר עשה לי ואקרא אז בשם ה' : [\[טו\]](#) נדרי. הנדרים שנדרתי בעת צרה אשלם עתה נגד כל עמו לפרסם הנס : [\[טז\]](#) יקר. הן ראיתי כי יקר וקשה הדבר לפני המקום להביא המות על חסידיו בלא עתם ולזה הרבה לי נסים : [\[יז\]](#) אנה. הנני מודה לה' על החסד שעשית לי על כי אני עבדך ר"ל החסד היה בעבור שאני מוכנע ולא בגמול המעשה : [\[יח\]](#) בן אמתך. ר"ל מוכנע אני ביותר כבן אמה יליד בית ולזה התרת קשרי מוסרי : [\[יט\]](#) זבח תודה. כי קרבן תודה באה על הנס : [\[כ\]](#) בחצרות. אתם העומדים בחצרות בית ה' אשר הם בתוך ירושלים הללו את יה בשמעכם הנס הנעשה לי :

תהילים פרק-קיז

[א] הללו. זה יאמר על לעתיד אתם כל הגוים כולכם הללו את יה : **[ב] כי גבר.** על אשר גבר חסדו והוא לעולם אל אמת כי קיים לנו הבטחתו ולזה הללו את יה :

תהילים פרק-קיח

[א] כי טוב. כי הוא טוב ועושה חסד לעולם : **[ב] יאמר נא.** עתה בעת הגאולה יאמר ישראל בהודות לה' אשר לעולם חסדו : **[ה] מן המצר.** ר"ל זהו החסד כי כאשר קראתי לו מן המצר והדחק ענה לי ה' והעמיד אותי במרחב : **[ו] ה' לי.** כאשר היה ה' לי לעזרה לא אירא ממי כי מה יעשה אדם לי אם ה' עמדי : **[ז] ה' לי בעוזרי.** כאשר היה ה' לי בעזר עוזרי אז אראה בנקמת שונאי : **[ט] בנדיבים.** עם כי הם המעולים שבבני אדם : **[י] בשם ה'.** ר"ל אבטח בשם ה' : **[יא] סבוני וגו'.** ר"ל עם כי רבות פעמים אספו ויסבבו אותי עכ"ז אבטח בשם ה' : **[יב] סבוני כדבורים.** אף כי סבבו אותי כדבורים הללו אשר יסבבו כלי מלא מדבש : **[יג] דועכו.** אף אם כבו גחלתי כאש מעצי הקוצים הכבים מהר ור"ל אף אם העובדי גלולים הרגו רבים מישראל עכ"ז אבטח בשם ה' : **[יד] דחה דחיתני.** אף אם הם דחו אותי לנפול בארץ עכ"ז ה' עזרני ולא יוכלו לי : **[יז] עזי וזמרת יה.** העוז והשבח של מקום היה לי לישועה ר"ל התשועה היתה למען הראות חזקו ולמען אזמר שבחו : **[טו] קול רנה.** ויהיה נשמע באהלי צדיקים קול רנה וישועה ויאמרו ימין ה' עושה חיל וכח : **[טז] ימין ה' רוממה.** ימין ה' אשר היא מעולם רוממה הימין ההיא עתה עושה חיל : **[יז] לא אמות.** ביד הקמים עלי כי עוד אחיה וגו' : **[יח] יסור.** הן יסור ייסר אותי ביסורים למרק העון אבל לא ימסור אותי למיתה ביד הקמים עלי : **[יט] פתחו.** לזאת פתחו לי שערי בה"מ ואבוא בס ואודה יה על פדות נפשי : **[כ] זה השער לה'.** הלא זה השער של ה' עשוי הוא להיו' צדיק'י באים בו להלל לה' ואבוא בהם גם אני להודו' לה' : **[כא] כי עניתני.** כי ענית לי בעת קראי לך והיית לי לישועה : **[כב] אבן מאסו.** עם כי הייתי אני דוד כמו האבן אשר מאסו הבונים לתתו בבנין עתה אני אבן הניתן בראש הזויות (כי הדרך לתת האבן המשובח ביותר בפנת הכותל להיות נראה משתי הרוחות) : **[כג] מאת ה' וגו'.** ולא בכח ידינו : **[כד] היא נפלאות.** הדבר ההיא נפלאה היא בעינינו ולא נוכל לדעת איך היתה גאולה שלמה כ"כ מה שלא יורה עליו הטבע : **[כז] זה היום.** יום הגאולה ההיא עשה ה' ולזה נגילה ונשמחה בו כי בוודאי לעולם תהיה לא כמעשה בשר

ודם שאינו מתקיים : **[כה]** **אנא** ה'. אבקש את ה' הושיעה עתה והצליחה עתה : **[כז]** **ברוך הבא**. ברוך יהיה הבא לבית המקדש להקריב קרבנות בעבור שם ה'. ברכנוכם. ברכנו אתכם בברכה הבאה מבית ה' ר"ל מהשוכן בה : **[כז]** **אל** ה'. ה' הוא חזק ואמיץ והוא האיר לנו לזאת אסרו הקרבן בעבותות להיות נשמר עד יבוא זמן השחיטה לתת הדם על קרנות המזבח (כי עיקר הקרבן זריקת הדם) : **[כח]** **אלי אתה**. הלא אתה חזקי מעולם ולזה אודך וארוממך : **[כט]** **הודו**. ואתם כולכם הודו לה' כי טוב הוא כי עושה חסד לעולם :

תהילים פרק-קיט

[א] **אשרי תמימי דרך**. ההלול והשבח של ההולכים בדרך תמים הוא בעבור כי הולכים בתורת ה' זהו דרך חיים ואין זולתה : **[ב]** **בכל לב ידרשוהו**. כאשר ידרשוהו בכל לב לדעת תוכן הדבר ואמתתו : **[ג]** **אף וגו'**. ר"ל אף אם לא פעלו עולה בשב ואל תעשה לא היה די להם בזה כ"א עוד הלכו בדרכי התורה והמצוה לקיימם בקום ועשה : **[ד]** **אתה**. הלא אתה ה' צויתתה פקודיך ואין ראוי א"כ להקל בהם ראש ונכון הוא לשמור מאוד : **[ה]** **אחלי**. אבקש מה' שיהיו דרכי נכונים לשמור חוקיך ר"ל לסייע אותי מן השמים : **[ו]** **אז**. כשהיו דרכי נכונים אז לא אבוש בהביטי אל כל מצותיך כי מי שלא קיים המצות הוא בוש ונכלם כשרואה המצות ההם כתובים בתורה : **[ז]** **בלמדי**. כשאלמוד משפטי צדקך אדע אז איך אודך ביושר לבב : **[ח]** **עד מאוד**. הוא הפוך כאילו אמר את חוקיך אשמור עד מאוד ר"ל מחשבתי לשמור מאוד חוקיך לכן אל תעזבני לבל יהיה לי שום מניעה : **[ט]** **במה**. באיזה ענין יעשה את ארחו זכאי בעת ירגיל עצמו מנערותו לילך באורח מישור : **[י]** **לשמור כדברך**. ר"ל לא יאמר אי אפשי בעבירה אלא יאמר אפשי בו אבל אשמור בדבר ה' : **[יא]** **אל תשגני**. אל תשימני שוגה מלהבין מצותיך ר"ל תן בלבי בינה להבין על בוריה : **[יב]** **בלבי צפנתי**. שמורים הם בלבי למען לא אחטא לך כי אם אשכח מה מהם אהיה נלכד בחטא בבלי דעת : **[יג]** **ברוך**. אומר אני ברוך אתה ה' על נתינת חוקיך ואשאל ממך שתלמדני אותם ר"ל תן בלבי בינה להבינם : **[יד]** **בשפתי**. כי משפטי התורה ספרתי בשפתי ללמדם לזולתי א"כ כשתלמדני אועיל גם לזולתי : **[יז]** **בדרך**. שמחתי בהיותי הולך בדרך עדותיך כמו השמח על רבוי הון : **[יט]** **ואביטה**. אביט בכוונת הלב ולא מן השפה ולחוץ כ"א לקיים וללכת באורחותיך : **[כ]** **אשתעשע**. בכל עת אני משתעשע בהם למען לא אשכח מה מהם : **[כז]** **גמול**. ר"ל גמול חסד על עבדך שאחיה למען אשמור דבריך ולא בעבור הנאות עוה"ז : **[כח]** **גל עיני**. האר עיני להבין מתורתך דברים נפלאים ומכוסים : **[כט]** **גר**. הלא אני בארץ כגר הזה שמעט זמן יושב במקום גרותו ושואף הוא אל מקום מולדתו כן שני חיי מעטים ושואף אני לשוב למקור נשמת

ולזה אל תסתר ממני פלאי מצותיך מלהבינם במעט ימי : **[כ]** **גרסה נפשי**. נשברה מרוב תאוותה בכל עת אל משפטיך : **[כא]** **גערתי**. ר"ל כי ראיתי אשר מעולם גערת בזדים ארורים אשר הם שוגים ממצותיך בעבור זדון לבם אשר לא למדו ולזה אתאוה אל משפטיך ללמדם ולעשותם : **[כב]** **גל**. העבר מעלי חרפה ובזיון כי שמרתי התורה ואינו בדין להתבזות למען יגדל כבוד התורה : **[כג]** **גם ישבו**. לא לבד באקראי ידברו בי כי גם ישבו דרך קבע אבל אני לא אדבר במ כ"א אשיח בחוקיך : **[כד]** **גם עדותיך**. לא לבד אשיח בהם דרך עראי כי גם שעשועי המה בכל עת ויחשבו לאנשי עצתי לדבר בהם בתמידות כאדם עם יועציו : **[כה]** **דבקה**. שחה נפשי ודבקה עד לעפר ואשאל ממך חייני מהצרה כדברך עלי ע"י נתן הנביא : **[כו]** **דרכי**. ענייני הייתי מספר לפניך לשאול לך עצה עליהם כמ"ש וישאל דוד בה' (ש"ב ה) : **[כז]** **ותענני**. ענית לי על שאלתי : **[כח]** **למדני**. לכן אשאל גם זאת אשר תלמדני חכמת התורה וענני גם עתה למלא משאלותי : **[כט]** **דרך פקודיך**. ר"ל מסתרי המצות ועיקרם : **[ל]** **ואשיחה**. ואדבר עוד לזולתי ללמד בדברי הנפלאים והמכוסים שבהם : **[לא]** **דלפה**. מרוב תוגה נמס נפשי עד שנוטפת טיפין טיפין והוא ענין מליצה והפלגה : **[לב]** **קימני כדברך**. קיימני בחיים כדברך ע"י נתן הנביא : **[לג]** **הסר ממני**. לבל אתאוה ללכת בה : **[לד]** **ותורתך חנני**. ללכת בדרך תורתך : **[לה]** **שויתי**. שמת דברי משפטיך לנגד עיני ללכת בהם : **[לו]** **דבקתי**. על כי דבקתי בעדותיך לכן אתה ה' אל תביאני לידי בושה : **[לז]** **ארוץ**. ר"ל בזריזות רב אעשה מצותיך כי ידעתי אשר בעבורם תרחיב לבי בתענוגי עוה"ב : **[לח]** **ואצרנה עקב**. ואשמרנה עד סוף ימי מבלי הפסק : **[לט]** **הבינני**. דרכי התורה : **[מ]** **הדריכני**. ר"ל מן השמים יסייע לי לדרוך בנתיב מצותיך : **[מא]** **כי בו חפצתי**. והבא לטהר מסייעין לו : **[מב]** **הט לבי**. תן בלבי להיות נוטה אל התורה ולא אל אהבת אסיפת הממון : **[מג]** **העבר עיני**. מנע עיני מלראות דבר שוא ואיסור כי פן אחמוד בה ואכשל : **[מד]** **בדרכך חייני**. החיה את נפשי בהסתכלות דרכיך לחמוד אליהם : **[מה]** **הקם**. תקים לעבדך הבטחת אמרתך אשר היא מבוא ליראתך כי על ידי ההשקט אוכל לירוא את ה' : **[מז]** **חרפתי**. חרפת העון אשר אפחד ממנו העבר נא ומחול עליו כי הלא טובים משפטיך בעשות חסד עם המשפט : **[מח]** **הנה תאבתי**. אני מתאוה לעשות פקודיך ואם לא עשיתי כלם עכ"ז חייני כפי צדקתך אשר תצרף מחשבה טובה למעשה : **[מט]** **ויבואני**. יבואו לי חסדיך ואהיה נושע ע"י תשועתך כאשר אמרת ע"י נתן הנביא : **[נ]** **ואענה**. אשיב למחרפי דבר ר"ל דברי חרוף כאשר דבר אלי : **[נא]** **כי בטחתי בדבריך**. אשר הבטחתני שלא יוכל לי ולכן אדבר ולא אירא : **[נב]** **ואל תצל**. אל תסיר מפי דבר אמת ועד מאוד לא תסור ר"ל כלל וכלל לא אהיה נוטה מדבר הוראות אמת במשפטי התורה : **[נג]** **למשפטיך יחלתי**. כי אני מייחל ומקוה לעשות משפטיך לזה אין מהראוי להיות נכשל בהם : **[נד]** **ואשמרה**. תן בלבי לשמור : **[נז]** **לעולם ועד**. כל ימי היותי על האדמה : **[נח]** **ברחבה**. במקום רחב ר"ל לא אכשל בדבר משפטי התורה כההולך במקום רחב שאינו נוח להכשל : **[נח]** **כי פקודיך דרשתי**. ומהראוי שתאיר עיני בהם : **[נט]** **ולא אבוש**. כי יהיו דברי

צודקים אין בהם נפתל : **[מז]** ואשתעשע. אהיה משתעשע במצותיך אשר אהבתי אותם ר"ל בעבור גודל האהבה אשתעשע עמהם בכל עת : **[מח]** ואשא כפי. ארים ידי אל מצותיך לקחתם אלי ולעשותם על אשר אהבתי אותם : **[משיחה]**. אדבר ואלמד בהם : **[מט]** זכר דבר. זכור לעבדך את הדבר וחוזר ומפרש לומר על אשר יחלתני ר"ל הדבר שהבטחת לי להיות אני מייחל ומקוה לה : **[נ]** זאת. ההבטחה ההיא מנחמת אותי בעת עניי : **[כי אמרתך]**. אשר אמרת להושיעני היא תחיה את רוחי ולא אוסיף עצב : **[נא]** הליצוני. עם כי הזדים מתלוצצים בי עד מאד בעבור עסקי בתורה תמיד עכ"ז מתורתך לא נטיתי ולא אחוש להם : **[נב]** משפטיך. הנעשים מעולם באנשי רשע : **[ואתנחם]**. בזה אתנחם על דאג' הלצת הזדים כי ידעתי שיקבלו גמולם : **[נג]** זלעפה. עם כי אחזתני רעד מאנשי רשע העוזבים את התורה כי כולם קמו עלי : **[נד]** זמרות. מ"מ בכל המקומות שהייתי גר שם היו נחשבים לי חוקיך כשיר וזמר ר"ל למדתי בשמחת הלב וכדרך המזמר : **[נה]** זכרתי בלילה. עת היות המחשבות פנויות זכרתי שמך המורה על הממשלה ולכן בטחתי בו ואשמרה תורתך ולא הייתי פונה לטרדת ההצלה מן אנשי הרשע : **[נו]** זאת. ר"ל הגדולה הזאת שאני עתה בה היא באה לי על אשר שמרתי פקודיך : **[נז]** חלקי ה'. אמרתי לכל ה' הוא חלקי ובו אני מאמין והוא מושיעי למען גם כל השומע ישמור דבריך : **[נח]** כאמרתך. ע"י נתן הנביא : **[נט]** חשבתי דרכי. כאשר אחשב איזה דרך אלך אשיבה רגלי אל דרך עדותיך : **[ס]** חשתי. במהירות רב ולא בהעכבה אלך לשמור מצותיך : **[סא]** חבלי רשעים. חבורות רשעים שללו אותי ועם כל הצער הזה לא שכחתי תורתך : **[סב]** על משפטי צדקך. על משפט הצדק שעשית ברשעים שונאי נפשי : **[סג]** חבר אני. אוהב ורע לכל היראים ממך : **[סד]** חקיך למדני. ר"ל מכל החסדים עשה עמדי החסד הזה אשר תלמדני חוקיך : **[סה]** טוב. מעולם עשית טוב עם עבדך : ה' **[כדברך]**. אתה ה' הלא עשית כדברך שהבטחת לי ולא נפל דבר ארצה : **[סו]** טוב טעם. הטוב אשר בטעמי התורה והדעת אשר בהם למדני ר"ל כמו שהטבת לעשות לי בדבר ישועה ורחמים כן עשה לי גם את זאת : **[כי במצותיך האמנתי]**. אני מאמין במצותיך שאתה צויתם ולזה תאב אני לדעת טוב טעמים : **[סז]** טרם אענה. טרם עניתי עצמי בלמוד התורה המתשת כח אז הייתי אני שוגג בדבר קיום המצות כי לא ידעתיים על אמתתם אבל עתה אחרי למדי את כל דברי התורה שמרתי אמרתך ולא אשגה עוד : **[סח]** טוב אתה. גם בלי בקשה על הטובה : **[ומטיב]**. להמבקש את הטובה : **[למדני]**. ר"ל ואת זה אני מבקש למדני חוקיך לדעת מסתרי התורה : **[סט]** טפלו. הזדים חברו עלי שקר ר"ל תלו בי דבר שקר לומר שאין תוכי כברי ומעשי המה בשקר אבל לא כן הוא כי אני בכל לב אשמור פקודיך וכברי כן תוכי : **[ע]** טפש. לבם נעשו שמן כחלב כי ישעשעו בתענוגות הזמן אבל אני תורתך היא שעשעתי המתשת עוד את הכח : **[עא]** טוב לי. טובה היא בעיני אשר הייתי מענה עצמי בלמוד התורה המתשת כח למען אלמד תוכן עומק חוקיך כי הרעה הזאת הטבה היא : **[עב]** טוב לי. התורה טובה בעיני מאלפי וגוי וכאומר אם רבים ירבו עמל ומענים נפשם

לקנות הון כ"ש שיש לענות הנפש בעבור קנין התורה : **[עג]** **ויכוננוני**. ר"ל עשו אותי כלי מוכן לקבל הבינה לכן הבינני ואלמד : **[עד]** **יראוני**. בהגדולה שאני עומד בה ישמחו גם המה כי בא אלי על אשר יחלתי לדברך והלא גם המה מן המיחלים לה' ומעותדים לגדולה : **[עה]** **צדק משפטיך**. המשפטים שעשית בי בצדק המה : **ואמונה**. ובאמונה ענית אותי בעינוי נפש : **[עו]** **יהי נא**. עתה יהי חסדך עלי לנחמני כאשר אמרת על עבדיך בידי נתן הנביא : **[עז]** **כי תורתך שעשועי**. וראוי אני לרחמים : **[עח]** **כי שקר עותוני**. בשקר תולים בי עון אשר לא כן כי אני אשיח בפקודיך ועסק התורה הלא מצלת מן העון : **[עט]** **ישובו**. כאשר יבושו הזדים וילכו להם ישובו אלי יראיך אשר סרו ממני בעת באו הזדים לקנטר : **[פ]** **תמים**. בכונה הגונה לשמה : **למען לא אבוש**. כאשר יפקיד אל היודע תעלומות : **[פא]** **כלתה**. נפשי תתאוה לתשועתך כי אקוה לדברך שהבטחת על הישועה : **[פב]** **כלו עיני**. עיני צופים והנם כלים על איחור אמרת הבטחתך : **לאמר**. כי אומר אני מתי תנחם אותי : **[פג]** **כי הייתי**. עם כי הייתי כחוש ותש כח כנאד התלוי בעשן ומתייבש בו על כל זה לא שכחתי חוקיך : **[פד]** **כמה**. ר"ל וכי מרובים המה ומתי א"כ תעשה ברודפי משפט כי פן אמות ולא אראה הנקמה : **[פה]** **כרו לי**. הזדים חפרו עלי בורות שאפול בהם ר"ל יעצו עלי מחשבות רעים : **אשר לא כתורתך**. כי התורה אמרה ואהבת לרעך כמוך (ויקרא י"ט) : **[פו]** **כל מצותך אמונה**. כל המצות הלא המה לעשות אמונה לשם המצוה והם רדפוני לשקר בי ר"ל אף שהמה אומרים שאני איש עון ופשע רב אין עצם כוונתם בעבור מצות ה' לבער הרע כ"א לשקר בי ולכן עזרני להתגבר עוד עליהם : **[פז]** **כמעט**. כשיעור זמן מועט היה לכלות אותי בארץ ר"ל מאד היה הדבר קרוב : **ואני לא עזבתי פקודיך**. ר"ל עם כי פעמים רבות הייתי קרוב למות בידם ודמם היה לפעמים מסור בידי עכ"ז לא עזבתי פקודיך ומנעתי לשלוח יד בהם : **[פח]** **כחסדך**. אף אם אין בי זכות : **ואשמרה וגו'**. ולא בעבור הנאת עוה"ז : **[פט]** **לעולם ה'**. אתה ה' עד עולם נצב דברך בשמים ר"ל אף אם מערכת השמים וכסיליהם יורו להרע או להיטיב הנה גזרת דברך עומדת בשמים ומבטל הוראתם : **[צ]** **אמונתך**. אמונת וקיום הבטחתך היא לדור ודור עם כי מערכת השמים יורו החלוף : **כוננת ארץ**. הלא אתה כוננת הארץ והיא עומדת על פיך ומי א"כ ימחה בידך מלעשות בה כרצונך : **[צא]** **למשפטיך עמדו היום**. ר"ל בכל יום ויום עומדים מערכת השמים וכסיליהם לעשות משפטיך כפי הגזר ועם הוראתם יהיה בהיפוך כי הכל הם עבדיך ונכנעיי המה לגזרת המקום : **[צב]** **לולי תורתך שעשועי**. אם לא היתה עסק תורתך משמח אותי אז הייתי נאבד בעבור רוב עניי וכאומר הלא התורה מתשת כח ואיך תוסיף אומץ אל הנלכד בחבלי עוני דבר שאין הטבע יורה עליו אלא ע"כ דבר מלך שלטון על הטבע והנהגת העולם : **[צג]** **כי בס**. בעבור שמירת הפקודים נתת לי חיים : **[צד]** **לך אני**. עיני תלויים אליך להושיעני כי דרשתי לשמור פקודיך : **[צה]** **לי קוו**. עלי יקוו הרשעים לאבדני מן העוה"ב כי יטרידוני למען לא אשכיל בתורה אבל עכ"ז אתבונן בעדותיך בעומק טעמיהם : **[צו]** **לכל תכלה**. לכל דבר אשר יש להם תכלה הנה

בעין השכל ראיתי את הקץ אבל מצותיך רחבה היא מאוד ואין עמדי לבוא עד סוף תכלית מסתורה א"כ בוודאי אין לה תכלה כי אם היה לה הייתי רואה הקץ בעין השכל כמו שראיתי בכל בעלי התכלית : **[צז] מה אהבתי**. מה מאוד אהבתי התור' עד שכל היום היא מאמר פי : **[צח] מאויבי**. מצותיך תחכם אותי להיות יותר חכם משונאי הרשעים כי היא לי לעולם ר"ל אני עוסק בה בתמידות ולזה מחכמת אותי : **[צט] השכלתי**. מכולם קבלתי השכל כי ע"י כולם היה דבורי בעדותיך ובזה הבנתי דבר מתוך דבר : **[ק] מזקנים אתבונן**. אהיה בעל בינה יותר מזקנים כי שמרתי פקודיך וכל למודי היא לעשות ולקיים ולזה ביותר אתן לב להתבונן בהם לעשות הדבר בתקון : **[קא] כלאתי**. מנעתי רגלי מללכת בדרך רע ולא מיראת הבריות כ"א למען אשמור דברך שהזהרת עליו : **[קב] לא סרתי**. ר"ל שפטתי דין אמת כי אתה למדתני לבל אכשל בדבר : **[קג] מה נמלצו**. מה מאוד נחשבו אמרתך לחכי לדברי מליצה והמה ערבים לי יותר מערבות הדבש לפי : **[קד] מפקודיך אתבונן**. מאשר אתבונן בפקודיך ע"כ שנאתי אורח שקר וכמ"ש רז"ל המאור שבה מחזיר למוטב : **[קה] נר לרגלי**. כמו הנר מציל הוא בחשכת הלילה מכל מכשול לבל תגוף הרגל כן דברך מציל אותי מכל מכשול עבירה : **[קו] נשבעתי וגו'**. ר"ל כדי לזרז את עצמי נשבעתי לשמור וכו' קיימתי את השבועה : **[קז] נעניתי**. נעשיתי מוכנע עד מאוד לכן חייני כדברך שאמרת עלי ע"י נתן הנביא : **[קח] נדבות פי**. דברי רצוי מה שפי מתנדב קבלם ברצון ולמדני משפטיך : **[קט] נפשי בכפי**. אף שנפשי היא תמיד בסכנה כמו המחזיק דבר מה בכפו שהיא קרובה ליפול כשיפתח כפו ועכ"ז לא שכחתי תורתך בטרדות סכנה : **[קי] נתנו**. אף כי נתנו פח בדרכי מ"מ לא תעיתי מדרך פקודיך לעשות בהם נקם : **[קיא] נחלתי**. אני מחזיק לעולם בתורה והיא לי לנחלה כי המצות שבהם ישישו לבי : **[קיב] נטיתי לבי**. מתענוגי הזמן : **[קכ] לעולם עקב**. עד עולם עד סוף ימי וכפל המלה בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (דניאל יב) : **[קיג] סעפים**. כל המחשבות שנאתי אבל תורתך אהבתי וכל מחשבותי בה : **[קיז] סתרי**. אתה לי למסתר ולמגן כי אקוה לדברך אשר הבטחתני על זה : **[קטו] סורו וגו'**. לבל תסיתו אותי הרע כי חפץ אני לשמור מצות אלהי : **[קטז] סמכני**. סמוך אותי בהבטחתך שאחיה ואל תבייש אותי מן חקותי כי המקוה לדבר מה ונמנע ממנו תחשב לו לבושה : **[קיז] סעדני**. כשאתה תסעד אותי אהיה בוודאי נושע ותמיד אספר חוקיך כי יסורו ממני הטרדות המונעות : **[קיח] סלית**. רמסת כל השוגים מעשות חוקיך ר"ל עם כי יאמרו שגגה היתה : **[קיט] תרמיתם**. כי יודע אתה שערמתם שקר ולא בשגגה נעשה כי מזידין המה : **[קכ] סיגים**. כמו הסיגים אשר נשרפים המה בכור הצורף כן השבת מן העולם כל הרשעים ולכן בראותי מפתלם אהבתי עדותיך : **[קכז] סמרו**. כי בשרי נתקשה ועמדה כמסמר מפחדך הרב ויראתי מן המשפט ולכן אהבתי עדותיך : **[קכא] בל תניחני**. בל תעזוב אותי להיות נמסר ביד עושקי : **[קכב] ערוב**. היטיב והכשר עבדך לטוב שלא יעשקוני זדים : **[קכג] עיני כלו**. עיני צופים לישועתך ולקיום אמרת צדקך והנם כלים כי

מתאחרת לבוא : [קכד](#) **כחסדך**. ולא כפי מעשי : **וחוקיך למדני**. ר"ל זה החסד תעשה עמדי : [קכה](#) **עבדך אני**. ר"ל חפצי לעבוד אותך ולכן הבינני וגוי' ואעבוד לך : [קכז](#) **עת לעשות**. יש עת קבוע לעשות להי' משפט בהרשעים אשר הפרו תורתך : [קכז](#) **על כן וגוי'**. ע"כ בעבור שיודע אני שתבוא עת המשפט לכן אהבתי וגוי' : [קכח](#) **על כן וגוי'**. בעבור עת המשפט אני אומר כל הפקודים כולם ישרים המה ושנאתי כל אורח שקר : [קכט](#) **פלאות עדותיך**. המצות המה מכוסים ולא נודע מתן שכרן על כן את כולם נצרתם נפשי כי מי יודע איזה יכשר לקבל עליו שכר הרבה : [קל](#) **פתח דבריך**. פתיחת דבריך יאיר עיני הלב ר"ל כאשר יתחיל האדם להתבונן בתורה יאירו עיניו ויוסיף תבונה בכל עת : **מבין**. היא נותנת בינה לפתיים : [קלא](#) **פי פערתי**. פתחתי פי ואתאוה למשוך המצות אל בית הבליעה כי מאוד אני מתאוה להם : [קלב](#) **כמשפט**. כראוי לחנן לאוהב שמך : [קלג](#) **פעמי**. הכן צעדי ללכת באמרתך : **ואל תשלט**. לא תתן כח ביד האון להיות שולטת עלי להמשיך אחריה : [קלד](#) **מעושך אדם**. מעשקות של אדם : **ואשמרה**. כי לא יהיה לי סבות מונעות : [קלה](#) **פניך האר**. ר"ל הראה לי פנים מאירות ושוחקות והוא ענין רצון וחיבה ונאמר בלשון שאלה מבן אדם לחבירו : [קלו](#) **פלגי מים וגוי'**. היה תוהא על העונות ואמר עיני מורידים דמעה כנחל על אשר לא שמרו התורה והלכו כפי הנראה להם : [קלז](#) **וישר משפטיך**. כ"א ממשפטיך הוא ישר : [קלח](#) **צוית וגוי'**. ר"ל עדותיך אשר צוית המה צדק ואמונה מאד : [קלט](#) **צמתתני**. הכעס כרתה אותי כי צרי שכחו דבריך והדבר הזה מכעיס אותי : [קמ](#) **צרופה**. אמרתך צרופה מסיג ושגיאה לכן אהב אותה : [קמא](#) **צעיר**. ר"ל עם כי בעבור שומרי המצות יחשבוני אויבי לצעיר ונבזה עכ"ז לא שכחתי פקודיך ולא אשגיח עליהם : [קמב](#) **צדקתך**. ר"ל כי אמרתי הלא הצדקה שאתה עושה לזוכרי פקודיך המה קיימים לעולם ועוד הלא תורתך היא אמת מצד עצמה ואיך אשכחה בעבור בזיון האויב : [קמג](#) **צר**. לזה אף אם מצאו אותי צר ומצוק לא עזבתי מצותיך והמה שעשועי ובהם אשמח : [קמד](#) **צדק עדותיך**. עדותיך הנאמרים בצדק קיימים המה לעולם כי הצדק לא יבוטל בשום פעם לכן הבינני ואחיה ע"י בחיי עוה"ב עד עולם כאשר המה קיימים עד עולם : [קמה](#) **קראתי**. ר"ל הלא קריאתי היא לזכני לשמור חוקיך ומהראוי א"כ שתענני : [קמו](#) **ואשמרה**. כי אהיה פנוי מטרדת האויב : [קמז](#) **קדמתי בנשף**. קדמתי לכל אדם לעמוד בנשף ואצעק לך בתפלה כי אני מייחל ומקוה לקיים דברך ומתפלל אני עליהם : [קמח](#) **קדמו עיני**. עיני קדמו להפתח מטרדמת השינה שני אשמורות קודם אור היום : **לשיח**. לעסוק בתורה : [קמט](#) **כמשפטיך**. כמנהגך לעשות חסד : [קנ](#) **קרבו וגוי'**. ר"ל רודפי הזמה קרבו אל הזמה והשיגו אותה אבל מתורתך רחקו כי לא רדפו אחריה : [קנא](#) **קרוב אתה ה'**. לכל קוראיך : **וכל מצותיך אמת**. ר"ל האמת עם המצות שהם עצמם ישלמו גמול ונאמנים המה על הדבר : [קנב](#) **קדם**. ר"ל ראשית כל הידיעות הבנותי מעדותיך אשר יסדתם לעולם ולא תבוטל כי בראותי שכולם צדק וישר אמרתי איך א"כ יבוטל הצדק בשום פעם :

[קנג] וחלצני. הוציאני מן העוני : **כי תורתך וגו'**. א"כ מהראוי שתוציאני מן העוני : **[קנד]** **ריבה ריבי**. אתה תריב עם שונאי הריב שיש לי לריב : **לאמרתך חייני**. לקיים אמרתך ולא בעבור הנאות עוה"ז : **[קנה]** **כי חוקיך לא דרשו**. ואינם ראויים לתשועה לכן רחקה מהם : **[קנו]** **כמשפטיך**. כמנהגך לרחם על הבריות : **[קנז]** **לא נטיתי**. עם כי רבו טרדותי מן האויבים הרודפים : **[קנת]** **ואתקוטטה**. הייתי מריב עמהם על אשר לא שמרו התורה : **[קנט]** **אהבתי**. אני אוהב אותם וחפץ בעשייתם ואף אם לא עשיתי כולם עכ"ז חייני כחסדך כאשר דרכך מעולם לצרף מחשבה טובה למעשה : **[קס]** **ראש דברך**. תחלת דברך שאמרת בהר סיני אנכי ה' אלהיך הוא אמת : **ולעולם וגו'**. ולכן יעמדו לעולם כל משפט צדקך ולא תבוטל בשום זמן הואיל והמצוה הוא ה' האלהים הקיים לעד : **[קסא]** **שרים וגו'**. אף כי השרים רדפוני בחנם על לא חמס ובידי הלא היה לנקום נקם אבל מדברך פחד לבי ולא שלחתי בהם יד : **[קסב]** **על אמרתך**. על קיום אמרתך : **כמוצא**. כאדם המוצא שלל רב : **[קסג]** **תורתך**. על כי אשר אהבתי תורתך והיא הזהירה על השקר : **[קסד]** **שבע**. ר"ל פעמים רבות וכן שבע יפול צדיק וקם (משלי כד) : **על משפטי צדקך**. בעבור משפטי הצדק שנתת לנו : **[קסה]** **לאוהבי תורתך**. יהיה לאוהבי תורתך : **ואין למו**. לא יבוא להם מכשול : **[קסו]** **שברתי**. ר"ל לא טרדו אותי צרות האויב כי קויתי לישועתך ועשיתי מצותיך ולא רפו ידי מהם בעבור טרדת הצרה : **[קסז]** **ואהבם מאוד**. ר"ל שמרתי המצות מאהבה ולא מיראת העונש בלבד : **[קסח]** **כי כל דרכי נגדך**. ר"ל כי יודע אני אשר כל דרכי המה נגדך כי אתה משגיח בכל : **[קסט]** **תקרב**. תפלתי תקרב אליך והתפלה היא שתבין לי התורה כדברך ר"ל כפי אמתת כוונת דברך : **[קע]** **כאמרתך**. כאשר אמרת לי בהבטחה ע"י נתן הנביא : **[קעא]** **כי תלמדני**. כאשר תלמדני חוקיך אז תאמרנה שפתי תהלה : **[קעב]** **תען**. בהרמת קול תדבר לשוני אמרתך כי המה דברים צודקים ומהראוי לדבר בהם בפרסום רב ובקול גדול : **[קעג]** **תהי ידך**. תהא ידך מוכנת לעזרני : **[קעד]** **תאבתי**. אני מתאווה וחושק לישועתך ויהי אז תורתך שעשועי כי לא אטרד בטרדת האויב : **[קעה]** **ותהללך**. למען תהללך לא בעבור הנאות עוה"ז : **ומשפטיך**. המשפטים אשר תשפוט בשונאי המה יעזרוני מידם ואהיה א"כ פנוי להללך : **[קעו]** **תעיתי כשה אובד**. ר"ל כמו השה הזה כשהוא אבוד מן העדר אינו יודע לחזור עד שיבקשו הרועה כן תועה אני בדעתי ולא אדע מעצמי כל תוכן כשרון הדרך לכן בקש אתה את עבדך וראה את הדרך אשר ילך בה כי לא שכחתי מצותיך והבא לטהר הלא מסייעין לו מן השמים :

תהילים פרק-קכ

[א] שיר המעלות. אלה חמשה עשר שירי המעלות אמרם דוד שיאמרו אותם הלויים בחמש עשרה המעלות העולות מעזרת נשים לעזרת אנשים שיר אחד על מעלה אחת : **אל ה' וגו'.** ר"ל בעת הייתי בצרה פניתי אל ה' אני קראתי אליו והוא ענה לי : **[ב] ה' הצילה.** אתה ה' גם עתה הצילה נפשי מאנשי שפת שקר ומאנשי לשון רמיה : **[ג] מה יתן לך וגו'.** אתה לשון רמיה מה היא השמירה אשר יתן עוד עליך ומה יוסיף עוד הלא כבר נתונה אתה לפניים מחומת השפתים והשיניים ואם אלה לא הועילו לשמרך מה נוסיף עוד שמירה : **[ד] חצי גבור.** דומה אתה לחצים שנונים שביד הגבור שהורג עמהם ברחוק מקום כן אתה פה תאמר לה"ר ותהרוג את העומד ממרחק : **עם גחלי רתמים.** דומה אתה עם גחלים מעצי רותם כי עם שהם נראים כבויים מבחוץ בוערים המה מבפנים כן אתה תדבר חלקלקות ובסתר תדבר עליו לה"ר : **[ה] אויה לי.** אמר על לשון בני הגלות אשר יתאוננו על מרבית לה"ר שביניהם ויאמרו אויה לי איך לא אקח מוסר הלא זה הדבר אשר בעבורם הייתי בגולה כגר אצל בני משך ושכנתי בגולה אצל הקדרים יושבי אהלים : **[ו] רבת.** זמן רב שכנה נפשי עם שונאי השלום : **[ז] אני שלום.** אני בפה שלום וכאשר אדבר אליהם שלום המה מתעוררים למלחמה :

תהילים פרק-קכא

[א] אשא עיני. דרך המצפה על העוזרים לעלות על ההרים ונושא עיניו למרחוק לראות מאין יבואו : **[ב] עזרי.** ר"ל אבל לא מצאתי עזר רק מה' וגו' : **[ג] אל יתן למוט.** כאלו אחד יאמר לחבירו דרך נחמה הנה עזרה טובה היא כי לא יתן רגלך לנטיה ומעידה ולא ינום שומרך ר"ל לא יסיר השגחתו ממך : **[ד] הנה לא ינום.** כי הנה מעולם אינו מסיר השגחתו : **[ה] ה' צלך.** כמו הצל מגין מחום השמש כן יגן על ימינך לעשות בה חיל : **[ו] יומם.** ביום לא יזיק לך חום השמש ובלילה לא יזיק לך לחות הירח המביא תחלואים : **[ח] צאתך.** שלא תכשל בצאתך בדרך ובבואך :

תהילים פרק-קכב

[א] שמחתי. הוא מאמר בני הגולה שאומרים הן מאז שמחתי בעת שהיו אומרים לי נלך אל בית ה' בזמן הרגל : **[ב] עומדות.** מרוב אדם הבאים והיוצאים היינו מתעכבים ועומדים בשערים זמן מה עד אשר נוכל לבוא בה : **[ג] ירושלים.** זאת ירושלים אשר היא בנויה בכל מיני פאר כעיר אשר חוברת לה יחדיו כל הבונים לכללה בכל מיני פאר ויופי : **[ד] ששם.**

אשר שם עלו השבטים שהם שבטי יה ר"ל עם ה' : **עדות לישראל**. העליה הזאת היתה עדות לישראל שהשכינה שוכן בה לגודל הנס הנעשה אז כי היתה מכילה את כל ההמון הזה ולא היה צר להם המקום : **להודות לשם ה'**. ומהראוי היה להודות לה' על הדבר ההוא : **[ה] כי שמה**. ר"ל ראוייה היתה השראת שכינה כי שמה ישבו כסאות רבות לעשות משפט והם כסאות סנהדרין ואף שם היה כסאות לבית דוד הדנין דין אמת : **[ו] שאלו**. לזאת שאלו מה' שלום ירושלים להיות בנויה כמאז : **ישליו אוהביך**. כאילו לירושלים ידבר לומר גם האוהבים אותך יהיו בשלוח : **[ז] יהי שלום וגו'**. ר"ל לא יצור עליה האויב ולא ינתוץ את הארמונות : **[ח] למען אחי ורעי**. כאילו כ"א מבני הגולה אומר לא בעבור עצמי בלבד אתפלל על שלום העיר כ"א גם בעבור אחי ורעי המה כל בני ישראל : **[ט] למען בית ה'**. ולמען המקדש אשר יבנה בה אבקשה טוב לך :

תהילים פרק-קכג

[א] אליך נשאתי וגו'. להיות צופים ומביטים לעזרה : **היושבי**. אתה היושב בשמים : **[ב] אל יד**. צופים אל יד אדוניהם ליתן להם דבר מה ואינם חדלים מלצפות עד אשר יתן להם : **[ג] כי רב**. בא לנו בזיון הרבה עד נשבע ממנו לגודל הרבוי והוא ענין מליצה : **[ד] רבת**. הרבה שבעה נפשנו מן הלעג הבבליי היושביו שאנן והשקט : **הבוז**. מן הבזיון אשר היא לגאי יוניי ר"ל אשר הגאים והמאנים בזו אותנו וכפל הדבר במ"ש למרבית הבזיון :

תהילים פרק-קכד

[א] לולי ה'. אם לא ה' אשר היה עמנו : **יאמר וגו'**. סרס המקרא יאמר נא ישראל לולי ה' וגו' : **[ב] בקום**. בעת אשר קם עלינו אדם להרוג ולאבד : **[ג] אזי**. אם לא היה ה' עמנו אזי היו בולעים אותנו חיים והוא ענין מליצה על כי התאב לאכול לא ימתין עד יבושל כי אם אוכלו חי ואמר כאילו מרוב תאותם לבלעני היו ממהרים לבלוע חי : **בחרות**. בעת חרה אפס בנו : **[ד] המים**. דימה המון האויבים לשטיפת מים רבים : **נחלה**. נחל מים היה עבר על נפשינו : **[ה] הזדונים**. השוטפים בזדון וברשע וכפל הדבר פעמים ושלוש להתחזקות וכדרך המליצה בכל מקום : **[ו] ברוך ה'**. אבל ברוך ה' שלא עזב אותנו להיות טרף לשניהם : **[ז] כצפור**. כמו הצפור אשר נמלטה מרשת המוקש להלכד בה : **הפח נשבר**. ר"ל הרשעים נפלו ועייז נמלטנו מידם ועל שהמשיל לצפור אמר לשון הנופל בהצלת

הצפור : **[ח]** עזרנו. העזר שלנו באה בהזכרת שם ה' עושה שמים וארץ
ולא באה העזר בכח ידינו :

תהילים פרק-קכה

[א] **הבוטחים בה'**. אותם הבוטחים בה' המה כהר ציון אשר לא ינטה ממקומו ולעולם ישב על כנו : **[ב]** **ירושלים**. כמו ירושלים שההרים מסבבים לה כן ה' סביבות עמו הבוטחים בו להגין עליהם עד עולם : **[ג]** **כי לא ינוח**. אם הרשעים מושלים זמן מה על הצדיקים אבל לא לזמן מרובה ינוח גדלות הרשעים על נחלת הצדיקים הנתון לגורלם : **למען**. בכדי שלא ישלחו הצדיקים גם המה את ידיהם לאחוז בעולה בראותם גדלות הרשעים זמן מרובה : **[ד]** **ולישרים בלבותם**. לאותם שהם טובים ביושר לבב ולא לרמות : **[ה]** **והמטים**. אבל אותם שהמה מטים עצמם אחר דרך עקלקלות ר"ל שכל טובתם הוא לרמות את הבריות : **יוליכם**. אותם יוליך ה' לאבדון עם פועלי האון ודומה להם עם שעדיין לא פעלו האון ויהיה א"כ שלום על הישרים כי יאבדו טרם פעלו האון עם רמיית טובתם :

תהילים פרק-קכו

[א] **בשוב**. כאשר ישיב ה' מן גלות בבל את בני ציון יאמרו אז הנה כל הצרות שעברו הרי הם כאילו חלמנו חלום ר"ל לרוב הטובה שיהיה להם אז ידמה להם שלא היו הצרות באמת כ"א בחלום ראו כאלו מצרים להם : **[ב]** **הגדיל ה'**. ר"ל הגדולות האלה הם מה' ולא באו במקרה : **[ג]** **הגדיל ה' לעשות עמנו**. כאילו ישיבו ישראל לומר הן אמת שה' הגדיל לעשות עמנו ובעבור בטחון הישועה ההיא היינו שמחים מאז עוד היינו בגולה : **[ד]** **שובה ה'**. עודם בגולה יאמרו השב בני הגולה למקומם ונהיה כאפיקים בנגב ר"ל כמים הנגרים בחוזק במקום נגובה ויבשה : **[ה]** **הזורעים**. אשר הזורעים במקום הנגוב ההוא הלא זרעו בדמעה בחשבם פן לא תצמח ויפסידו הזרע : **ברנה יקצרו**. כשבא שם אפיקי המים והצמיחה הנה יקצרו התבואה ברנה : **[ו]** **נושא משך הזרע**. ר"ל בעת היה נושא משיכת והולכת הזרע אל השדה הלא ילך ויבכה מפחדו פן לא תצמח : **בא יבא**. אבל יבוא לביתו ברנה בעת ישא האלומות מן השדה אשר ברכו ה' והביא בו אפיקי המים והוא כפל ענין במ"ש ור"ל כן נהיה אנחנו עם כי בגולה אנו זורעים מעשה המצות בדמעה על כי חושבים

אנחנו שח"ו אבדה תקותינו ובחנם כל מעשי המצות הנה כאשר בא יבוא
זמן הגאולה אז נקבל הגמול בשמחה מרובה :

תהילים פרק-קכז

[א] לשלמה. אמר זה על שלמה כי צפה ברוה"ק אשר בעת יבנה את
בה"מ ישא את בת פרעה ועליו אמר מה תועלת א"כ בבנין כי אם ה' לא
יבנה הבית ר"ל אם המקום לא יחפוץ בבנין על מעשיך אשר לא טובים
א"כ הלא לחנם עמלו בו הבונים כי לא יתקיים : **אם ה' לא ישמר עיר.**
בעבור המעשים האלה : **שוא שקד שומר.** הלא לחנם הוא מהירת
והתמדת השומר בשמירת העיר כי בא יבוא האויב העירה ויחרב הבית :
[ב] שוא לכם. וכמו כן טרחתם לכם בחנם אתם המשכימים לקום
לעשות מלאכתכם ומאחרים לשבת בעסק המלאכה למיעוט בטחונם בה'
והמה אוכלים הלחם הבא בעצב רב וביגיעת המלאכה : **כן יתן.** הלא כן
יתן ה' די מחסורו למי שמנדד שינה מעיניו ועוסק אז במלאכת שמים
ור"ל כמו שמרבית שמירת העיר אין בו תועלת רב כי הכל תלוי בהרצאת
המקום כן מרבית יגיעת המלאכה אין בו תועלת כי בזולת יגיעה רבה
נותן המקום די הספוק למי שעמל בתורה : **[ג] הנה נחלת ה'.** ר"ל ואם
ירבה לעמול במלאכה להרבות הון להנחיל לבניו אחריו הלא הנה הבנים
עצמן המה נחלת ה' ונתנם לאשר ישר בעיניו ואם לא יתרצה לה' מאין לו
בנים להנחילם את ההון : **שכר פרי הבטן.** הבנים שהמה פרי הבטן המה
באים בשכר המעשה ומיד ה' וכפל הדבר במ"ש : **[ד] כחצים ביד גבור.**
ר"ל ובאמת שכר גדול הוא זה כי כמו החצים אשר המה ביד גבור עם
שהחצים הרגו את מי עכ"ז הלא נראה לכל שלא החצים הם הממיתים
כ"א הגבור אשר ידה אותם כן הבנים שהאדם מלמד בנערותו בעוד הכח
בידו להדריכם בדרך ישרה הנה עם כי הבנים הם הדורכים בדרך ישרה
עכ"ז נראה לכל שכל זה המה מעשה ידי אביהם להתפאר : **[ה] אשר
מלא וגו'.** ר"ל אשר הרבה בנים כאלה ולפי שהמשילם לחצים אמר בהם
לשון הנופל בחצים שהדרך למלאותם בתוך הנרתק : **לא יבושו.** לא יבואו
לידי בושה כאשר ידברו במקום מושב החכמים כי יתחכמו לדבר בהשכל
ובדעת : **את אויבים.** ר"ל עם אותם החולקים עמהם בדבר חכמת התורה
הנראים כאילו היו אויבים להם לפי המחלוקת :

תהילים פרק-קכח

[א] ירא ה'. מלעבור על לא תעשה : **ההולך בדרכיו**. לקיים את העשין :
[ב] כי תאכל. כאשר תאכל יגיע כפיך ולא תהנה מאחרים לחלוק עמהם
בשכר התורה אז אשריך ר"ל יהיה שבחיך ומהללך וטוב לך כי אז תקבל
אתה כל שכר משלם אין מחסור : **[ג]** כגפן וגו'. תהיה כגפן המגדל
פירות העומד בירכתי הבית הקרוב אליו להשגיח בו לזבלו ולהשקותו
בעתו שאז הפירות מרובות וטובות כן אשתך תלד לך בנים מרובים
וטובים : **כשתילי זיתים**. העומדים ביפיים כל ימות השנה כן בניך לא
יכה לעולם מראית פניהם ויהיו סביב לשולחנך ולא יהיו מסובים על
שולחן אחרים : **[ד]** הנה כי כן. הנה כאשר כן בברכות אלו יבורך וגו' :
[ה] יברכך ה'. כי יברך ה' מציון מקור שפע הברכות כולן : **וראה**. ותהיה
רואה בטובת ירושלים בעת בנינה : **[ו]** שלום. וראה שאמר בתחילת
המקרא עומדת במקום שנים וכאילו אמר וראה שלום על ישראל ר"ל
תהי רואה בשלום ישראל כאשר ישבו על אדמתם :

תהילים פרק-קכט

[א] רבת צרוני. הן רבת עם צררו אותי מעת נעורי : **[ב]** רבת וכו'. ר"ל
עם כי רבים קמו עלי מ"מ גם כולם לא יכלו לי לעשות בי כלה : **[ג]** על
גבי. החורשים את האדמה חרשו על גבי והאריכו עוד מענית המחרישה
רוצה לומר הכבידו עול כבד וזמן מרובה : **[ד]** ה' צדיק. אבל ה' הצדיק
קצץ חבלי העבותות הרשעים מה שאסרו אותי בהם : **[ה]** יבושו.
בראותם שיצאתי מתחת ידיהם : **ויסוגו אחור**. דרך המתבייש לחזור
לאחוריו בדרך בואו : **[ו]** כחציר גגות. כעשב הגדל על הגגות שקודם
התלישה נתייבש מחום השמש ולפי מעט הלחלוחית בהעפר אשר תחתי
: **[ז]** שלא מלא. ר"ל שלא בא לכלל קצירה למלאות הקוצר את כפו מהם
כדרך הקוצרים שממלאים מלא הכף וקוצרים בבת אחת : **וחצנו מעמר**.
מוסב על שלא מלא שאמר בתחלת המקרא לומר שלא מלא חצנו, ר"ל
לא מלא כנף בגדו מן העומרים כי לא קצרוהו כלל : **[ח]** ולא אמרו. דרך
העוברים בצד הקוצרים לומר להם ברכת ה' אליכם וברכנו אתכם וגו'
אבל על חציר הגגות לא אמרו העוברים כזאת כי לא בא לכלל קצירה
וכחציר הזה יהיו שונאי ציון כי יכלו מן העולם עד לא יבואו ימי הזקנה
:

תהילים פרק-קל

[א] ממעמקים. מתוך עומק הצרות קראתי לך ה' : **[ג] אם עונות תשמר.** אם לא תמחול ותשמור אותם להפרע עליהם גמול מי יוכל לעמוד ולהתקיים כי הלא רבו מאוד : **[ד] כי עמך הסליחה.** ולא מסרת סליחת העון לאחד מהמלאכים כמ"ש כי לא ישא לפשעכם (שמות כג) : **למען תורא.** כ"א מסר הסליחה אל המלאך היה נפתה לה האדם לומר המלאך יתפייס לנו הואיל ולא לו חטאנו וישא את העון והיה ממעט ביראת המקום : **[ה] קויתי ה'.** קויתי אל ה' : **קותה נפשי.** כפל הדבר להתמדתו : **[ז] יחל ישראל.** אתה ישראל קוה אל ה' כי עמו החסד : **והרבה.** הלא פדה אותך רבות פעמים וכמו כן יפדה אותך גם עתה כי לא יחסר לו פדות כי הרבה עמו : **[ח] והוא יפדה את ישראל וגו'.** ר"ל הנה גם העון לא יעכב הגאולה כי הוא יפדה את ישראל מן העונות כי כבר נתמרק העון והלך לו והרי הוא פדוי מן העין :

תהילים פרק-קלא

[א] לא גבה לבי. במחשבת הלב לא הייתי מתגאה : **ולא רמו עיני.** במעשה להשתרר ביותר להרים עין למעלה כדרך גסי הרוח : **ולא הלכתי בגדולות.** לא עשיתי דברים גדולים ונפלאים בבניינים נאים ומגדלים גבוהים להראות גדולה וכבוד ממני, ר"ל יותר מהצורך ומהראוי לי : **[ב] אם לא.** הוא ענין שבועה כאומר אם לא עשיתי כן יבא עלי עונש כזאת וגזם ולא אמר : **שויתי ודוממתי.** המשלתי נפשי כתנוק הנגמל משדי אמו שכל בטחונו על אמו כן כל בטחוני בה' : **כגמול עלי נפשי.** הנפש אשר עלי ובקרבי הוא כתנוק הנגמל וכפל הדבר להתמדתו : **[ג] יחל ישראל.** ר"ל ממני ראו וכן עשו גם אתם וקוו אל ה' מעתה ועד עולם :

תהילים פרק-קלב

[א] זכור ה' לדוד. התפלל על עצמו שיזכור לו ענוי נפשו אשר טרח למצוא מקום אשר יבנה שם המקדש : **[ב] לאביר יעקב.** לחזקו ותקפו של יעקב והוא המקום ב"ה ותלה ביעקב לפי שהוא היה תחילה להנודרים : **[ג] אם אבוא.** הוא ענין שבועה וגזם ולא אמר וגו' : **באוהל ביתי.** באוהל המוכן לבית שבתי הראוי למלך : **ערש יצועי.** מטה המוצעת כפי הראוי לי : **[ד] אם אתן שנת.** ר"ל להיות ישן להתענג יותר מההכרח להחיות את הנפש וגם זה הוא ענין שבועה וגו' : **לעפעפי.** כפל הדבר במ"ש : **[ה] עד אמצא.** עד אשר אדע איה המקום המוכן לבה"מ : **[ו] הנה שמעונה באפרתה.** עוד הייתי באפרת מקום מולדתי כי היא בית לחם

כמ"ש בדרך אפרת היא בית לחם (בראשית מח) ואמר כי מאז שמענו כי עתיד להיות מקום נבחר לבה"מ אבל לא ידעתי מקומה איה : **מצאנוה בשדי יער**. עתה הנה מצאתי את המקום בשדי יער הוא גורן ארונה היבוסיה והיה גם שם עצי יער כי הוא המקום שנעקד עליו יצחק ובאיל תמורתו נאמר נאחז בסבך בקרניו (שם כב) שנאחז בענפי עצי היער : **ז** **נבואה**. עתה הואיל וידענו המקום נבואה למשכנותיו : **להדום רגליו**. בה"מ קרוי הדום רגלי ה' ואחז דרך משל כאילו מושבו בשמים ממעל ורגליו יורדים לנוח בבה"מ : **ח** **קומה ה'**. לכן קומה והשרה שכינתך אל מקום המנוחה כי עד הנה היה מתהלך מאוהל אל אוהל וממשכן וגו' אבל המקום ההוא תהיה מקום מנוחה וקבוע עד עולם : **אתה וארון עוזך**. שכינתך תשרה בה עם הארון אשר הראת לכל את עוזך וכח זרועך בפלשתים בעת לקחו אותנו בשבי כמו שכתוב בש"א : **ט** **ילבשו צדק**. בגדי כהונה נקראים בגדי צדק כי הם מכפרים ומצדיקים את החוטאים : **וחסידך ירננו**. הלויים ירננו בשיר : **י** **בעבור וגו'**. על עצמו אמר עשה זאת בעבורי וכפל דברו ואמר עוד אל תשב ריקם את פני משיחך לבל שמוע תפלתו : **יא** **נשבע**. וגו' אמת. ר"ל שבועה אמתית ולא יחזור מהשבועה והשבועה היא שהבטיחו לומר מזרעך אשית מלך לשבת על הכסא שלך : **יב** **זו אלמדם**. אשר אלמדם ביד הנביאים : **גם בניהם**. של בניך עד עולם ישבו לכסא המלוכה : **יג** **כי בחר ה' וגו'**. ר"ל הואיל וה' בחר את ציון ודוד הלא טרח והכין את המקום ההוא לזה יקבל בגמול שכרו את המלכות לו ולזרעו עד עולם : **יד** **זאת מנוחתי**. וכה אמר ה' זאת תהיה מנוחתי עדי עד ופה אשב כי מתאוה אני לה : **טו** **צידה**. מן המקום ההוא אשפיע לברך מזון עדתי ולהשביע אביוני עמי : **טז** **אלביש ישע**. ר"ל ע"י לבישת בגדי כהונה תבוא הישועה כי המה מכפרים ובאה ע"י התשועה : **וחסידיה**. הלויים ירננו בשיר : **יז** **שם**. בציון אצמיח קרן ממשלה לדוד ר"ל שם יתרבה ויתגדל ממשלתו בכל עת. **ערכתני נר**. שם ערכתני נר ר"ל הארה וזריחה וממשל רב : **יח** **אלביש בושתי**. יהיו מעוטפים בבושת כלבוש הזה המעטף את כל הגוף : **ועליו**. על דוד יאיר ויזרח כתר המלכות ר"ל תרבה גדולתו למעלה :

תהילים פרק-קלג

א **הנה מה טוב**. מה מאוד טוב ומה מאוד נעים הדבר כאשר ישבו על אדמתם כל בית ישראל הנקראים אחים לגודל האחוה שביניהם : **גם יחד**. ויהיו גם יחד במלכות אחת ולא יחצו לשתי ממלכות עוד : **ב** **כשמן הטוב**. והרי הדבר דומה כשמן המשחה הנתון על הראש בשפע רב עד כי ירד משם על הזקן והוא זקן אהרן שהיה הראשון להנמשחים בשמן המשחה : **שיורד**. אשר ירד עוד על פי מלבושיו בפתחת בית

הצואר ור"ל כמו שמן המשחה עם כי היה נתון על הראש לבד מ"מ באה השמן ממנו על מקומות מחולפות על כי המה דבוקות זו בזו כן אם כל בית ישראל אחת וראש אחד להם תתחלק אז השפע לכולם באמצעות המלך המקבל השפע בראשונה : **[ג] כטל חרמון**. כמו הטל היורד מהר חרמון על הררי ציון הנמוכים ממנו כן באה השפע באמצעות המלך ליתר העם : **כי שם**. בציון צוה ה' את הברכה והחיים עד העולם ר"ל בציון באה שפע ותחל ראשונה על המלך המולך בה וממנו יושפע על בני העם ולכן טוב הדבר שיהיו לאחדים :

תהילים פרק-קלד

[א] העומדים וגו'. להלל את ה' בבית המקדש : **[ב] שאו**. הרימו ידכם לה' בקדושה לברך אותו כי כן דרך המברכים להרים ידיהם למעלה : **[ג] יברכך וגו'**. סרס המקרא יברכך ה' עושה וגו' : **מציון**. ר"ל אם תברכו את ה' אזי גם הוא יברך אתכם מציון כי משם נשפעים כל הברכות והטובות כי הוא מקום השראת השכינה :

תהילים פרק-קלה

[א] הללויה הללו וגו'. סרס המקרא כאילו אמר הללויה ומי יהלל ואמר הללו עבדי ה' אתם הללו את שם ה' אבל להרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי : **[ב] שעומדים וגו'**. להתפלל בה לה' : **[ד] בחר לו יה**. ה' בחר לעצמו את יעקב : **לסגולתו**. להיות לו כאוצר נחמד : **[ה] כי אני ידעתי וגו'**. לכן אני מעורר לבות בני אדם להללו : **ואדונינו**. מוסב על מלת גדול לומר ואדונינו גדול מכל אלהים מלאכי מעלה : **[ז] מקצה הארץ**. ר"ל כאשר המה נראים למראה העין שהם בשפולי הרקיע בקצה הארץ אז מעלה אותם ברום הרקיע אל המקום אשר ירצה להמטיר שמה : **ברקים**. לעת בוא המטר מבריק ברקים ואין המטר מכבה אותם : **מוצא**. הוא מוציא את הרוח ממקום אוצרו : **[ח] שהכה**. הוא האל אשר הכה בכורי מצרים והבחין בין טפה של בכור וגומר : **[ט] בתוככי מצרים**. ולא חלו המכות על ישראל שהיו בארצם : **[י] גוים רבים**. הם שבעת העמים עובדי גלולים בכנען : **[יא] לסיחון**. הרג לסיחון וגו' והזכירם בפרט לרוב חזקם ואחי"כ כלל כל מלכי כנען יחד : **[יב] ארצם**. של המלכים ההם נתן נחלה וחזר ופירש שנתן נחלה לישראל עמו : **[יג] ה' שמך לעולם**. ר"ל כאשר כחו מאז כן כחו עד העולם : **זכרך**. היא היא כי בשמו יזכר וכפל הדבר לחזוק : **[יד] כי ידין**. כי עוד יבוא זמן אשר ידין

ה' דין עמו : **יתנחם**. יחשוב מחשבה אחרת להיטיב להם : **טו** **עצבי הגוים**. אבל הגלולים אשר העובדי גלולים עובדים להם הלא המה מכסף ומזהב והמה מעשה ידי אדם ואין ממש בהם : **טז** **פה להם**. ר"ל אם אמנם עשו להם פה מה בכך הלא לא ידברו בו : **יז** **אף אין יש רוח**. אפילו רוח החיוני כבהמה אין בפיהם : **יח** **כמוהם**. בקלה אמר שהאומנים העושים את הגלולים יהיו כמו הגלולים לבל ידברו וכו' וכן יהיו כל הבוטח בהם : **יט** **ברכו**. על שהבדיל אתכם מן העובדי גלולים התועים : **כ** **בית אהרן וגו'**. ר"ל כל אחד ברכו לפי כח ההשגה : **כא** **יראי ה'**. אלו חסידי או"ה : **כב** **מציון**. המשפיע אור שכינתו מציון השוכן בירושלים : **הללויה**. הללו את יה בזה ההלול לומר ברוך ה' מציון וכו' :

תהילים פרק-קלו

א **כי לעולם חסדו**. כי חסד ה' הוא דבר המתקיים לעולם ולא כן חסדו של ב"ו : **ב** **האלהים**. הם מלאכי מעלה : **ג** **האדונים**. הם צבא השמים וכסיליהם שהם אדונים למשול בארץ וה' הוא אדון אליהם ולכל אשר יחפוץ יטם : **ד** **לעושה**. מוסב על מלת הודו לומר הודו לעושה נפלאות גדולות וכן כולם : **ה** **לבדו**. ואינו צריך לעזר מלאכי מעלה : **ו** **על המים**. והוא נגד הטבע כי טבע המים לעלות ממעל לארץ : **ז** **את השמש**. ר"ל הודו לעושה את השמש למשול ביום וקבע לו תחומו ולא יעבור : **ח** **בבכוריהם**. ביד בכוריהם כי כאשר שמעו הבכורים ממכת בכורות עמדו על אבותיהם למהר לשלח את ישראל : **ט** **ויוצא**. ר"ל הודו לאשר הוציא את ישראל מתוך מצרים : **י** **ביד**. ר"ל הודו לאשר הוציא ביד חזקה ובזרוע נטויה והמשילו לגבור הנוטה בידו מול האויב בהלחמו עמו ואמר הודו לו על שהוציאם ביד רמה ולא כעבדים הבורחים : **יא** **לגזרים**. לקרעים הרבה לכל שבט שביל לעצמו : **יב** **והעביר**. הודו לאשר העביר את ישראל בתוך הים : **יג** **ונער**. הודו לאשר נער וטרד בתנועה חזקה את פרעה וגו' : **יד** **למוליך**. ר"ל היה מוליכם בדרך הישר ע"י עמוד הענן : **יח** **ויהרוג**. הודו לאשר הרג מלכים אדירים של כנען והם המלכים הגדולים שזכר וכפל הדבר במ"ש : **יט** **לסיחון**. הודו לאשר הרג לסיחון וגו' ובעבור חזקו פרטו לעצמו : **כ** **ולעוג**. הודו לאשר הרג גם לעוג וגו' ובעבור חזקו פרטו גם אותו : **כא** **ונתן**. הודו לאשר גם נתן ארצם לנחלה עם כי לא שאלו רק לעבור בגבולו : **כב** **נחלה**. הודו לאשר נתנם נחלה לכל ישראל עבדו כי לקיים שבועתו להאבות היה די אם היה נתנם להצדיקים שבדור : **כג** **שבשפלנו**. הודו לאשר זכר אותנו בעוד היינו בתכלית השפלות במצרים נבזים ומלוכלכים בעבודת פרך : **כד** **ויפרקנו**. הודו לאשר פרק והושיע לנו מצרינו : **כה** **נותן**. הודו לנותן לחם לכל הבריות ומשגיח על הכל : **כו** **לאל השמים**. לאל היושב בשמים העליון על כל :

תהילים פרק-קלז

[א] על נהרות בבל. דוד צפה ברוה"ק אשר יגלה נ"י את ישראל לבבל ואמר בלשון הלויים אשר יקוננו ויספרו את הקורות אותם בדרך ויאמרו הנה בהיותינו על נהרות בבל שם ישבנו ישיבה הראויה לגולים מוטה לארץ וגם בכינו על כי זכרנו את ציון החורבה והשוממה : **[ב] על ערבים.** על אילני ערבים שבנחל תלינו הכנורות שהיינו מנגנים בהם בבה"מ וכוונתם היה להעלימם מן העין תוך ענפי האילנות למען לא יראום האויב : **[ג] כי שם.** ר"ל טעם העלמתם היה כי שם שאלו השבאים מאתנו לנגן על הכנורות דברי שיר : **ותוללנו.** המהתלים והמלעיגים בנו שאלו דברי שמחה ואמרו לנו שירו לנו מן השיר אשר שוררתם בציון : **[ד] איך נשיר.** ר"ל אמרנו אז בלבנו איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר שאינו מקום המקדש לפי שפחדנו פן יכופו אותנו לשורר לזה העלמנו מן העין ואמרנו שנאבדו בדרך : **[ה] אם אשכחך.** ידבר בלשון בני הגולה שיאמרו אם אשכחך ירושלים אז הימין שלי תשכח את כוחה ואת תנועתה : **[ו] תדבק.** תהיה לשוני דבוקה לחכי לבל אוכל לדבר אם לא אזכיר אותך תמיד ואם לא אעלה את זכרון ירושלים בראש שמחתי ר"ל בתחילת השמחה אשים לה זכרון לבל אשכחה בעת תוקף השמחה : **[ז] זכור וגו'.** לשלם להם גמול על זה : **את יום ירושלים.** מה שעשו בעת חורבן ירושלי אשר אמרו לבבליי החריבו והשחיתו עד שתגלו היסוד אשר בה והסיתו אותם לעקור את הכל : **[ח] השדודה.** אשר סופך להיות שדודה על ידי דריוש המדי : **אשרי שישלם.** משובח ומהולל יהיה זה אשר ישלם לך את גמולך הראוי לך כפי אשר גמלת לנו : **[ט] אשר שיאחז.** משובח ומהולל יהיה זה אשר יאחז בידו את עולליך וירצצם על פני הסלע :

תהילים פרק-קלח

[א] נגד אלהים. הם השופטים והחכמים כמו עד האלהים יבא דבר שניהם (שמות כב) : **[ב] ועל אמתך.** על שאתה מאמת אמרי הבטחתך לקבל שבים : **כי הגדלת על כל שמך אמרתך.** כי הנה כל שמות המקום ב"ה מורים על מרבית גדולתו והמורד במלך גדול הלא אחת דתו להמית ואין מועיל שום פיוס ולזה אמר כי אתה הגדלת על כל שם שיש לך המורה על הגדולה ומאשימים את החוטא מאוד הנה על כולם הגדלת אמרתך שהבטחת לקבל שבים ועם כי מלך גדול אתה : **[ג] תרהיבני.** תחזקני לשום בנפשי עוז ואמצות להתחזק בעבודתך : **[ד] כי שמעו.** כאשר שמעו

אמרי פִּיךְ שאתה מקבל שבים אז יודוך : **[ה]** וישירו. לא ישירו שירי שחוק וחשק כ"א ישירו בדרכי ה' בהנהגת מדותיו : **כי גדול וגוי**. וראוי אם כן לשיר בדרכיו : **[ו]** **כי רם ה'**. עם שהוא רם מאוד מ"מ יראה את השפל וישגיח בו להקימו : **וגבוה**. עם כי מושבו בגבהי השמים מ"מ ממרחק ייסר את החוטאים : **[ז]** **תחייני**. ר"ל תחייני מהצרה : **על אף אויבי**. על כי בערה בהם אפס וחמתם לבלעני לזה תשלח עליהם מכת ידך ותושיע לי בימינך : **[ח]** **יגמור בעדי**. כאשר החל להראות חסדי כן יגמור בעדי ר"ל ישלים חסדו עלי לעולם : **מעשי ידיך**. הלא אני מעשה ידיך כי אתה המלכתני לזה אל תרף ידך ממני ואחוז בי :

תהילים פרק-קלט

[א] **חקרתני**. חקרת מחשבות לבי ותדע אותם : **[ב]** **שבתי וקומי**. מחשבת שבתי וקומי : **בנתה**. תבין לרעיון לבבי מזמן רחוק ר"ל משעה שנבראתי : **[ג]** **ארחי ורבעי**. דרכי ורבצי סבבת וגדרת להם חוק וגבול ולא יעבור : **הסכנת**. ר"ל אתה יודעם כאדם המורגל בדבר שיודע כל בה : **[ד]** **כי אין מלה**. כאשר המלה עדיין איננה בלשוני ולא החילותי לדבר הן אתה ה' ידעת כל המלה טרם דברתי : **[ה]** **אחור וקדם**. צרת עלי מסביב מאחור ומקדם לבל אברח ושמת עלי כפך להכות בי ר"ל אני תמיד בידך ואין לי מנוס והמשיל הדבר לאנשי חיל הצרים על עיר מסביב לבלי תת יוצא ומכים בהם כרצונם : **[ו]** **פליאה דעת ממני**. מכוסה ממני ידיעת הצלה ממך : **נשגבה**. דבר תחבולת ההצלה חזקה וקשה מאוד לא אוכל לדעתה : **[ז]** **אנה**. איה המקום אשר אלך אליה להסתר מרוח כעסך ואנה אברח ממך והוא ענין מליצה והפלגה : **[ח]** **אם אסק**. אם אעלה אל השמים הלא אתה שם ואם אעשה לי משכב בשאול מתחת לארץ הלא הנך גם שם : **[ט]** **אשא כנפי שחר**. אם אמרתי אשא כנפים לעוף חיש מהם בקצה הים כשחר הזה המבהיק ברגע אחת עד קצה העולם : **[י]** **גם שם**. הלא גם באחרית הים ידך תנחני וימינך תאחזני להוליך אותי אחר חפצך ואם כן אברח מידך לידך : **[יא]** **ואומר**. ואם אומר אך חשכת הלילה יחשיך בעדי ובו אסתר : **ולילה**. אבל הלילה האיר בעדני ותראני בלילה כמו ביום : **[יב]** **גם חושך**. כי גם החושך לא יחשיך דבר ממך ואלו יאיר הלילה כיום : **כחשכה כאורה**. שוים הם למולך זה כזה ואין הפרש ביניהם : **[יג]** **קניית כליותי**. הלא כליותי קנוים המה לך כי אתה בראתם עם כי המה במקום היותר נסתר בגוף ואיך אי"כ נסתר ממך כל דבר : **תסוכני**. עודי בבטן אמי במקום חושך סככת אותי בבשר ועור ואיך אי"כ יחשיך ממך כל חושך : **[יד]** **על כי נוראות נפליתי**. על אשר עלילות נוראות נפליתי ר"ל פלאי יצירתי היתה בעלילות נוראות וגדולות : **נפלאים מעשיך**. מעשיך המה מכוסים ולא ידעתים אף כי נפשי היא משכלת ויודעת מאד דברים מושכלים עכ"ז פלאי מעשיך איננה

יודעת : **[טו]** לא נכחד עצמי ממך. לא נעלם ממך עצמות גופי ותכונתו בעוד אשר נעשיתי בסתר בבית הרחם ונרקמתי בתחתיות הארץ ר"ל במקום השפל במדור התחתון שבמעיי אמי : **[טז]** גלמי. בעוד הייתי גולם אחד בלא חתוך איברים ולא נשלמה עדיין צורתי הנה אז ראו אותה עיניך : **כולם יכתבו**. כל המקרים כולם ידועים לך כאלו כתובים לפניך בספר : **ימים יוצרו**. אף כי יהיו בימים אשר יוצרו לאחר זמן : **ולו אחד בהם**. כי לפניו אחד הוא בכל אלה כי אין לפניו הפרש אם כבר נעשה אם שיהיה לאחר זמן הכל אחד : **[יז]** ולי מה יקרו. ומה מאוד יקרו לפני מחשבותיך ומה מאוד עצמו ורבו ראשי הדברים וכללותיהם : **[יח]** אספרם. איך אספרם והמה רבים מחול הים ואף אם הייתי כל הימים ביקיצה מבלי שינה ואפילו בעודי בעולם אהיה אני עמך בשמים ולא אטרד בטרדות אנושית עכ"ז א"א לספרם : **[יט]** אם תקטול. ר"ל אם אמנם הכל גלויות לך ועל כל זה ירשיעו הרשעים לזאת נכון הדבר אשר תקטול את הרשע ואנשי שופכי דמים אשר מאסתי אותם לאמר להם סורו ממני ולא ארצה לשבת עמם : **[כ]** אשר יומרך למזימה. הם מרוממים אותך למען עשות את הזמה ר"ל שאומרים הנה רם ה' ואין זה כבודו להשגיח בעולם השפל וכל עצם כוונת מחשבתם לעשות את הזמה. **נשוא לשוא עריך**. אתה מנושא ומרומם בפי שונאיך למען עשות את השוא ואינם מרוממים אותך בעבור כבודך וכפל הדבר במ"ש כדרך המליצה : **[כא]** משנאיך. המשניאים מצותיך בעיני הבריות בדברי רשע כאלה : **ובתקוממיך**. בהאנשים הרשעים האלה הקמים עליך להכחיש את ההשגחה : **אתקוטט**. אעשה עמהם מריבה וקטטה : **[כב]** תכלית שנאה. ר"ל סוף השנאה שאין למעלה הימנה : **לאויבים**. נחשבו בעיני כאלו היו אויבי ומבקשי רעתי עם כי לא עשו לי מאומה רע : **[כג]** ודע. עד שתדע מחשבות לבבי : **בחנני וכו'**. כפל הדבר במ"ש : **[כד]** אם דרך עוצב בי. אם המחשבות דורכים בדרך המרגיז ומעציב למקום : **ונחני**. ר"ל אם כן הוא נחני בדרך שכל בני עולם הולכים כי טוב לי המיתה משאחטא עוד :

תהילים פרק-קמ

[ב] מאדם רע. מיד אדם רע : **מאיש חמסים**. מאיש עושה חמסים : **[ג]** יגורו. יאספו עלי מלחמות : **[ד]** שננו לשונם. חדדו לשונם והכינו אותם לדבר לה"ר כמו נחש שמחדד לשונו כשבא לנשוך : **חמת עכשוב**. ארס של עכשוב יש לעולם תחת שפתותיהם ר"ל אין פוסקין מלדבר לה"ר : **[ה]** אשר חשבו. חושבים מחשבות להיות רגלי נדחים מדחי אל דחי לברוח מפני שאול : **[ו]** טמנו. הטמינו עלי הרשת לבל אהיה נשמר ואלכד בה : **וחבלים**. גם חבלי הפח העשויים לסגור פי הפח גם אותם הטמינו לבל ארגיש כלל ור"ל מאוד מאוד הסתירו עצה ללכדני : **פרשו רשת ליד מעגל**. במקום מעגלי ואשורי פרשו הרשת למען אפול בה וכמ"ש וראו את

מקומו אשר תהיה רגלו שם (ש"א כג) : **שתו לי סלה**. רוצה לומר מבלי הפסק אף אם לא הצליחו בראשונה חזרו שוב לארוב : **[ז] אמרתי**. לזה אמרתי בתפלה הלא מעולם אתה אלי וחזקי האזינה גם עתה בקול תחנוני : **[ח] סכותה**. מעולם סככת על ראשי בעת באו עלי בכלי נשק הם כלי זיין : **[ט] אל תתן**. לכן גם עתה אל תמלא תאות הרשע החפץ לראות ברעתי : **זממו אל תפק**. אל תוציא מחשבתו אל הפועל ועד עולם יהיו מחשבותיו מרוממים ממנו לבל יוכל להשיגם : **[י] ראש מסבי**. ראש המסבבים ללכדני והוא דואג האדומי : **עמל שפתימו**. השקר שמדברים עלי הוא וסיעתו השקר הזה יכסה אותם ר"ל מה שרוצים לעשות לי יבוא עליהם : **[יא] ימוטו**. הגחלים יהיו מטים עצמם לנפול אליהם : **באש יפילים**. העמל שזכר הוא יפילם באש ובשוחות עמוקות לבל יוכלו קום : **[יב] איש לשון**. מהראוי שהאיש בעל לה"ר בל יהיה נכון בארץ על כנו ובסיסו : **רע**. הרע שהוא עושה הוא יצוד אותו עד שיהיה נדחף מרעה אל רעה : **[יג] ידעתי**. הן ידעתי שסוף הדבר אשר יעשה ה' דין עני לנקום נקמתו : **[יד] אך צדיקים**. הצדיקים לבד הם יודו לשמך והישרים ישבו לפניך להללך ולא כן הרשעים האלה כי ילכו לאבדון ולא יזכירו בשם ה' :

תהילים פרק-קמא

[א] קראתיך. כאשר אקרא לך מהר לשמוע : **[ב] תכון תפלתי**. תהיה נכונה לפניך כהקטרת קטרת : **משאת כפי**. נשיאת כפי לפניך בתפלה תחשב כמנחת ערב והיא עולת תמיד של בין הערבים : **[ג] שיתה**. שים שמירה לפי לבל אדבר דבר שאינו הגון : **נצרה**. תן שמירה על הרמת שפתי למען ירומו לדבר וכפל הדבר במ"ש לגודל השמירה : **[ד] לדבר רע**. לעשות דבר רע : **להתעולל**. לעשות מעשים ברשע עם אנשים פועלי און ודומה להם : **ובל אלחם**. בל אתאוו לאכול מנעמי מאכלם ר"ל שלא ימשך לבי אל תאות העולם כמו שנמשך לבם : **[ה] יהלמני צדיק**. מנעמיהם לא יערבו לי אבל אם הצדיק יכני ליישר דרכי יערב לי ויחשב לי לחסד : **ויוכיחני**. ואם יכהה מאור פני בתוכחה הלא ע"י הוכחתו לא יסור מראשי השמן הנמשח בראשי להצליח למלוכה ר"ל הלא ע"יז אשאר במלוכה וא"כ טוב לי הוכחת הצדיק ממנעמי מאכלי הרשעים : **כי עוד**. כי בעודי בעולם תהיה תפלתי בעבור רעות הרשעים שיצילני האל ממעשיהם הרעים ואיך א"כ יערבו לי מנעמיהם : **[ו] נשמטו**. ר"ל עם כי שופטיהם נשמטו ממני במקום סלע הוא סלע המחלקות שהיה דוד קרוב להיות נתפש ביד שאול ושריו ובא מלאך אל שאול והחזירו על כי פשטו פלשתים בארץ כמ"ש בש"א ואמר דוד הלא אז ראו שה' עמדי : **ושמעו**. כשכרתי כנף בגד שאול במערה וכשלקחתי החנית מראשותיו דברתי אז עמהם דברים נעימים ונכרים שאינני מבקש רעות שאול כמ"ש בשמואל

א' והלא שמעו אמרי אשר נעמו : **[ז]** כמו פולח. עכ"ז הוסיפו לרדוף אחרי והנה אני ואנשי כמו המבקע עצים בארץ שאז הבקעים מתפזרים אנה ואנה במרחב הארץ כן נפזרו עצמינו על ידיהם לרדת אל פי השאול והוא ענין הפלגה ולומר שמאוד היו קרובים למיתה : **[ח]** אל תער נפשי. אל תשפוך נפשי והוא ענין מליצה כי בצאת הנפש מן הגוף היא כאלו נשפכה ממנו : **[ט]** יקשו לי. אשר הכינו לי למוקש : ומוקשות. שאר מיני מוקש מלכד הפח ר"ל ומהרבה מיני עצות רעות אשר חשבו עלי : **[י]** יפלו במכמוריו. כולם יפלו כ"א ברשתו אשר טמן עלי : יחד. כולם יחד זה כזה איש לא נעדר : אנכי עד אעבור. סרס המקרא עד אנכי אעבור ר"ל הם יפלו בפח אשר אעבור אני במקום הפח וכשאעבור אני לא יהיה עוד הפח פרוש כי הם יהיו נלכדים בה ואמר בדרך משל מן לכידת העוף :

תהילים פרק-קמב

[א] בהיותו במערה. כשכרת כנף שאול ואז התפלל התפלה היא : **[ב]** קולי. בקולי אזעק לה' : **[ג]** אשפוך. ר"ל ארבה לספר התלאות הבאות עלי : **[ד]** בהתעטף. בעת תתעטף רוחי בעבור רוב הצרות ואתה הלא ידעת נתיבתי אשר אלך בעת ההיא כי לא אלך לעשות למי מהם מאומה רע ועכ"ז באורח זו אשר אהלך כפוף ומעונה טמנו עלי פח ללכדני עם כי לא הלכתי להרע להם : **[ה]** הבט. כשאביט ימין ושמאל ורואה אנכי אם יש לי מכיר אבל אין לי מכיר לחשוב עלי לדבר טוב בפני שאול : **[ו]** אבד מנוס. אין לי למי לנוס לעזרה : **[ז]** בארץ החיים. ר"ל לא אמות בידי שאול ותהיה חלקי מיושבי בארץ החיים בזה העולם : **[ח]** כי דלותי. נעשיתי דל ומוכנע : כי אמצו ממני. ואין בי כח לעמוד נגדם אם לא תצילני אתה : **[ח]** הוציאה ממסגרי. ממקום מחבואי שאני טמון ונסגר בה : להודות. למען אודה שמך. כי יכתירו וגו'. כאשר תגמול עלי טוב אז הצדיקים יתפארו בי וישימו אותי עטרה לראשם אבל עתה עודי מעונה ונרדף מי יפנה אלי ומי יחשב אותי :

תהילים פרק-קמג

[א] באמונתך. לאמת ולאמן הבטחתך עלי : ענני בצדקתך. אם אין בידי זכות ענני בצדקתך : **[ב]** במשפט. לעשות עמדי כפי גמול ידי : כי לא יצדק. אם תשלם כפי הגמול אין מי בעולם שיהיה צדיק לפניך לזאת הנח את המשפט ועשה צדקה : **[ג]** כי רדף. ר"ל והנה תפלתי היא על אשר רדף אויב נפשי : דכא וגו'. כתת חיי להורידה לארץ : הושיבני. האויב

הושיב אותי במקום חושך כמו המתים אשר מעולם השוכנים בחשכת הקבר : **[ד] ותתעטף וגו'**. רוחי שעלי תתעטף ובתוכי תהיה לבי משתומם ומתמה : **[ה] זכרתי**. כשאני זוכר הימים שהיו לי מימי קדם וכאשר אחשב בכל פעליך הראשונים וכאשר אדבר במעשי ידיך : **[ו] פרשתי**. אז אפרוש ידי בתפלה כי נפשי תתאוה לפעלך לעולם מבלי הפסק כארץ העיפה וצמאה המתאוה למים ור"ל כמו שהיה מאז כן מתאוות שיהיה לעולם : **[ז] כלתה רוחי**. לגודל התאוה כמעט כלתה רוחי מן הגוף ויצאה לה : **[ח] ונמשלתי**. ר"ל כי כאשר תסתר פניך אהיה נמשל ליורדי בור : **[ח] בבוקר**. ר"ל בהשכמה בזריזות רב : **[זך] זו אלך**. הדרך אשר אלך בה להנצל מיד האויב : **[נשאתי נפשי]**. אני נושא נפשי למעלה להסתכל בך ולבטוח עליך : **[ט] אליך כסיתי**. לא גליתי ריבי לבני אדם כי שוא תשועת אדם ולזה כסיתי מכולם לגלות אליך לבדך : **[י] למדני**. תן בלבי לעשות רצונך כי אתה אלהי ובידך להטות לבבי אליך : **[רוחך טובה]**. רצונך הטוב תנהג אותי בארץ מישור ר"ל שלא אכשל בעבירה כמו ההולך במקום ישר שאינו נכשל : **[יא] למען שמך**. למען יקודש ויגדל שמך : **[בצדקתך]**. אף אם אין בידי זכות מ"מ בצדקתך תוציא נפשי מצרה : **[יב] כי אני עבדך**. ועל האדון להציל עבדו מיד הקמים עליו :

תהילים פרק-קמד

[א] המלמד ידי. כל נצחון שאני עושה במלחמה לא באה בכח ידי, כי ה' הוא המלמד ידי למלחמה : **[אצבעותי]**. כפל הדבר במ"ש : **[ב] חסדי**. הוא העושה עמדי חסד והוא לי למבצר חזק והוא משגבי : **[ומפלט]**. ומציל אותי ולתוספת ביאור אמר לי : **[מגיני]**. הוא לי מחסה כמגן : **[הרווד]**. השוטח עמי להיות מצע תחת ונכנעים לי ועל משפחת בית שאול יאמר שהיו מבני עמו והיו לו לאויבים ואחר זה נפלו בידו ומשל בהם : **[ג] ה' מה אדם ותדעהו**. אתה ה' במה נחשב האדם עם שאתה מחבבו : **[ותחשבהו]**. עם שאתה מחשיב אותו בעולם : **[ד] להבל דמה**. הלא הוא דומה אל ההבל היוצא מן הפה שאין בו ממש : **[כצל עובר]**. ימיו עוברים מהרה כצל הזה שאין עומד זמן רב במקום אחד כי כאשר ינטה השמש עובר הוא ממקומו ואמר זה על שאול במה נחשב הוא בכל הגדולה והכבוד שהיה לו הלא פתאום עבר מן העולם ואיננו : **[ה] הט שמיך**. כאומר אם בשאול פגעה מדת הדין מכל שכן ברשעים ולזה הט שמיך למטה ותרד עליו ותגע בהרים הם הרשעים המתגאים נגד ה' ויעלו עשן כי תבער בהם אש ה' והוא ענין מליצה לומר שפוט אותם במשפט הראוי : **[ו] ותפיצם**. מגודל החרדה : **[חציך]**. הם הרעמים : **[ז] פצני**. פצני בידך והצילני ממים רבים ולתוספת ביאור אמר מיד בני נכר הם העובדי גלולים אשר קמו עליו : **[ח] אשר פיהם]**. על אשר פיהם ידבר שוא וכח ימינם הוא מיומן לעשות שקר ולא גברו לאמונה ולא כן אני ולזה הצילני

מידם : **[ט]** **אשירה לך**. כשאנצל מידם : **בנבל עשור**. תחסר הוי"ו ומשפטו בנבל ועשור והוא שם כלי נגון בת עשרה יתרים : **[י]** **הנותן**. אתה הוא הנותן תשועה למלכים כי עם כל חוזק המלכים צריכים המה לתשועתך : **הפוצה את דוד**. עם כי דוד עצמו אמרו עכ"ז אמר כאחר המדבר וכן וישלח ה' וגוי ואת שמואל (ש"א י"ב) ולא אמר ואותי עם כי שמואל עצמו אמרו. מחרב רעה. היא חרב שאול וקרואה רעה על כי לא חשך מלרדוף אחריו כי היה בטוח שדוד לא ישלח בו יד כי משיח ה' הוא : **[יא]** **פצני**. כמו שפצית אותי מחרב רעה של שאול כן פצני מיד בני נכר אשר דוברים שוא ועושים שקר ולא כן אני : **[יב]** **אשר בנינו**. ר"ל ראויים אנו להצלה על אשר בנינו המה כנטיעי האילנות נאים ומנוקים ממום עבירה : **מגודלים בנעוריהם**. כי כן המה מגודלים ביראת חטא מימי נעוריהם וכמ"ש חנוך לנער וכו' גם כי יזקין לא יסור ממנה (משלי כב) : **בנותינו כזויות**. כמו זויות הבנין העשויות מאבנים מחוטבות ביושר רב עד אשר ידמו לאבן אחת והמה דמות תבנית אבני בנין היכל מלך שהמה מחוטבות מאוד ור"ל כמו זויות כאלה נראים יפה מבלי מקום מעוקם כן בנותינו לא נמצא בהן דבר מעוקם ושום נדנוד עבירה ופריצות : **[יג]** **מזוינו**. הדרך לתת התבואה באמצעית החדר וכשהיא רבה נתמלאים גם הזויות ולזה אמר מזוינו מלאים וגוי ר"ל בעבור זה ראויים אנו להיות זויות חדרי התבואה מלאים מתבואה עד אשר יוציאו מהם לפרנסה משעת האסיף מזון שנה זו עד שעת האסיף מזון שנה שאחריה ולא יחסר כל ימות השנה : **צאנו מאלופות**. הצאן יתרבו בחוצותינו לאלפים ולרבבות : **[יד]** **אלופינו מסובלים**. השוורים שלנו יהיו בעלי סבל טעונות משא כבד ר"ל יהיו שמנים ובעלי בשר כאילו יחשב עליהם למשא : **אין פרץ**. לא יבא פרצה לא בנו ולא בבהמתנו : **ואין יוצאת**. לא יהא נפש מהם יוצאת בשבי : **ואין צוחה**. לא יהיה נשמע ברחובותינו קול צוחה בעבור בהלה ופחד מה כי לא תהיה בנו : **[טו]** **אשרי העם**. משובח העם שכך הרבה טובה יש בידו ומשובח העם שה' הוא אלהיו אשר בידו להשפיע טובה מרובה בגמול המעשה כי ידו לא תקצר :

תהילים פרק-קמה

[א] **תהלה לדוד**. לפי שבהמזמור הזה אין בה שום שאלה ובקשה כ"א שבחי המקום ולזה אמר תהלה לדוד כי אין בה כ"א תהלה ושבח : **ארוממד**. אספר רוממותיך : **[ב]** **בכל יום**. ר"ל לפי הראוי בכל יום מעין המאורע : **[ג]** **ומהולל מאד**. יותר ממה שמהללן אותו כי אין חקר לדעת גדולתו ולהללו כפי מה שהוא : **[ד]** **דור לדור**. דור זה ישבח מעשיך לדור הבא אחריו : **וגבורותיך יגידו**. כפל הדבר במ"ש : **[ו]** **ועזוז וגוי**. ר"ל כמו שאני אספר גדולתך כן כולם יאמרו חוזק מעשיך הנוראים : **[ז]** **רב טובך**. מרבית טובך : **וצדקתך**. זכרון צדקתך ירננו : **[ח]** **חנון**. נותן מתנת

חנם : **ארץ אפים**. אינו ממהר לכעוס : **וגדל חסד**. עושה חסדים גדולים : **[ט] לכל**. לרעים ולטובים : **על כל מעשיו**. על כל הבריות שבעולם : **[י] כל מעשיך**. ר"ל מכל מעשה ה' בא לו הודאה ושבח : **יברככה**. יברכו אותך : **[יב] להודיע**. כוונת דבורם יהיה כדי לפרסם לבני אדם גבורות ה' וגו' : **[יג] כל עולמים**. על כל העולמות בכל דור ודור ממשלתך עומדת בכל ימי הדורות : **[יד] סומך וגו'**. לבל יגיעו עדי ארץ : **לכל הכפופים**. לאשר כבר כפפו קומתם עדי ארץ : **[טו] אליך ישברו**. למלאות די מחסורם : **בעתו**. לכ"א בעת הצריך לו : **[טז] פותח**. אתה פותח את ידך ומשביע לכל חי לפי רצונו ותאותו : **[יז] צדיק**. נותן צדקה למי שאין לו זכיות : **[יח] באמת**. רוצה לומר בלב שיהיה פיו ולבו שווים ולא יכחיש הלב מאמר פיו : **[כא] ויברך כל בשר**. ר"ל גם כל בשר יברכו וגו' כמוני :

תהילים פרק-קמו

[א] הללויה. אתם כולכם הללו את יה וגם את נפשי הללי את ה' : **[ב] אהללה**. בפה : **בחיי**. בעוד אני חי : **אזמרה**. בכלי נגון : **בעודי**. בעוד אני בקיומי : **[ג] שאין לו**. שאין בידו תשועה : **[ד] תצא**. כי כאשר תצא ממנו רוח החיוני אז ישוב אל האדמה אשר נלקח ממנה וביום ההוא אבדו כל מחשבותיו כי איננו להוציאם אל הפועל ומה א"כ בטחונו : **[ה] שברו**. מלת אשרי משמשת בשתים לומר אשרי למי אשר שברו על ה' : **[ו] עושה שמים וגו'**. וא"כ ידו בכל משלה ויכול הוא להושיע בכל מקום : **השומר**. הוא השומר אמיתת הבטחתו עד עולם : **[ז] מתיר**. פותח קשרי האסורים במאסר וישלחם חפשי : **[ח] זוקף כפופים**. האנשים הכפופים לארץ בשפל המצב המקום ב"ה זוקף אותם לעמוד זקוף ברום המעלה : **[ט] יעות**. עושה דרכם מעוות ומעוקם למען יכשל רוצה לומר נותן בלבם ללכת בדרך הרע להם : **[י] ימלוך וגו'**. וחזר ופ"י אלהיך השוכן בציון הוא ימלוך לדור ודור : **הללויה**. לכן אתם כולכם הללו את יה :

תהילים פרק-קמוז

[א] כי טוב. כי הוא טוב : **זמרה אלהינו**. זמרה לאלהינו : **כי נעים וגו'**. על כי הוא נעים לזה נאווה לו תהלה : **[ב] בונה**. הוא הבונה לעתיד את ירושלים ואת ישראל הנדחים בקצה הארץ יכנס אליה : **[ג] הרופא**. הוא הרופא למי שלבו נשבר מרוב התנוגה : **ומחבש**. עושה תחבושת לעצבותם ר"ל מעביר העצבון : **[ד] מונה וגו'**. ר"ל יודע הוא מספרם וקורא להם

שמות לכ"א שם הנאה לו : **[ה]** לתבונתו. לדברים שיש בהם תבונה הנמצאים אצלו אין מספר להם כי רבו מאד : **[ז]** ענו. הרימו קול לה' בהודאי על הטוב' : **[ח]** הרים. לפי שא"א לחרוש ולזרוע שם בעבור הגובה לזה מצמיח שם חציר למאכל בהמה : **[ט]** לחמה. חציר ההרים : לבני עורב וגו'. נותן מזון לבני עורב הקטנים אשר יצעקו בעבור חסרון המזון וזו על כי המה לבנים בקטנותם חושבים אבותיהם שאינם בניהם בעבור שינוי מראות הנוצות ואינם חוששים לזונם והקב"ה מזמין להם יתושים מתוך צואתם ואוכלים אותם : **[י]** לא בגבורת. אינו חפץ במי שתולה בטחונו בגבורת הסוס לרוץ ולרדוף במלחמה : **[יא]** לא בשוקי. לא ירצה במי שבוטח בחוזק שוקיו לרוץ רגלי : **[יא]** רוצה. רק רוצה ה' ביריאו וחוזר ומפרש שהם המיחלים לחסדו ואינם בוטחים בעצמם בחוזק השוק או בגבורת הסוס כי הבוטח באלו מסיר יראת ה' מעל פניו : **[יב]** שבחי ירושלים. יושבי ירושלים : **[יג]** ציון. אתם יושבי ציון הללו את אלהיך : **[יג]** כי חזק. ולא יוכל האויב לכבשה מעתה : **[יד]** הוא ברך את הבנים אשר בקרבך ר"ל שיהו הבנים מרובים ויתגברו על האויב : **[יד]** השם גבולך. בגבולך שם שלום כי לא תבוא אליך מלחמה : **[יד]** חלב וגו'. ולא יאכלם האויב : **[טו]** אמרתו. הוא המטר הבא במאמר פיו : **[טז]** עז מהרה. כאשר ישלחנו ירוץ מהרה לעשות שליחותו : **[טז]** כצמר. לבן כצמר ועם שהצמר הוא פחות ממנו בלובן עם כל זה המשילו לצמר על כי אין מה בארץ יותר לבן מצמר להמשיל אליו וכן וקולו כקול מים רבים (יחזקאל מג) וכמוהו רבים : **[טז]** כפור. הוא הנופל מן השמים בשחר בזמן הקור המפוזר ע"פ האדמה כאפר המפוזר ולפי שאין הכפור לבן כמו השלג לכן דמהו לאפר : **[יז]** משליך קרחו כפתים. ר"ל מקריש כל פני המים וכאילו השליך חתיכת קרח לכסות כל רוחב המים וארכו : **[יז]** לפני קרתו. לפני הקור הבא בגבורתו מי יוכל להתקיים אם לא יתחמם מדברים המחממים : **[יח]** ישלח דברו. ר"ל ישלח המטר או חום השמש והם ממסים את השלג והכפור והקרח וכשהוא מנשב רוחו ימסו ויזלו מים : **[יט]** מגיד וגו'. מוסב על מלת שבחי שאמר בתחלת הענין לומר שבחי את ה' על שהוא מגיד דברי תורה ליעקב : **[כ]** חוקיו וכו'. כפל הדבר במ"ש : **[כ]** לא עשה כן. ליתן להם דברי התורה ולא הודיע להם את המשפטים כ"א לישראל לבדם : **[כ]** הללויה. לזה הללו את יה :

תהילים פרק-קמח

[א] הללויה, הללו את ה'. ואמרו הללו את ה' מן השמים ר"ל מן השמים ישמע קול ההלול : **[ב]** הללוהו. הללו אותו בשמי מרום וכפל הדבר במ"ש : **[ב]** כל מלאכיו. בתחלה אמר דרך כלל שיהללו לה' בשמי מרום ועתה פרטם מי הם אשר יהללוהו : **[ג]** כל צבאיו. הם הגלגלים והמזלות : **[ג]** כוכבי אור. הם חמשה כוכבי לכת המאירים יותר משאר הכוכבים :

[ד] שמי השמים. הם השמים העליונים אשר מעל השמים : מעל השמים. מעל השמים התחתונים : **[ה]** יהללו. כולם יהללו את ה' כי הוא צוה שיהיו נבראים והנה נבראו : **[ו]** ויעמידם. הוא מעמיד אותם לעולם : חק נתן. לכל אחד נתן חוק מתי ישמש זה ומתי ישמש זה ולא יעבור החוק ההוא : **[ז]** הללו וגו'. ר"ל אמרו מן הארץ ישמע קול ההלול : תנינים. עתה פרטם מי הם אשר יהללו בארץ ואמר התנינים וכל השוכנים בתהומות : **[ח]** עושה דברו. המקיים גזרתו לעקור ארזים ולהפך הפינות וכדומה : **[ט]** וכל גבעות. הם ההרים הנמוכים : עץ פרי. אילני פירות : **[י]** רמש. הם קטני החיות : וצפור כנף. כל עוף בעלי כנפים : **[יא]** יהללו. כולם יהללו את שם ה' : כי נשגב. כי לבד שמו הוא חזק ואין בכולם ערוך אליו : הודו. הדרו נאה על ארץ ושמים : **[יב]** וירם. הוא ירומם קרן ממשלה לעמו וירבה תהלה לכל חסידיו עם הקרוב לה. הללויה. ולזה מעתה הללו את יה :

תהילים פרק-קמט

[א] תהלתו. שבחו יסופר בקהל חסידים : **[ב]** בעושינו. בעזר מי שהגדיל אותו : **[ג]** כי רוצה. עתה נראה לכל כי רוצה ה' בעמו ואת הענוים יפאר בישועה : **[ה]** בכבוד. בעבור כבוד הבא לה' : על משכבותם. על מנוחתם כי על המשכב ינוח האדם ור"ל ירננו לה' כשיהיו בארצם במנוחה : **[ו]** רוממות אל בגרונם. בגרונם יספרו רוממות האל וזה תהיה לחרב פיפיות בידם ר"ל עי"ז תגברו על האויב כאלו אחזו בידם חרב בעלת שתי פיות חדודה משתי הצדדים : **[ח]** ונכבדיהם. המכובדים שבהם : **[ט]** משפט כתוב. המשפט הכתוב ואף שבימי דוד עדיין לא היה כתוב מ"מ אמר כתוב שבימי הגאולה כבר יהיה כתוב : הדר הוא. המשפט הזה יהיה להדר לכל חסידיו : הללויה. לכן הללו את יה :

תהילים פרק-קנ

[א] הללויה. הללו את יה ואמרו הללו את האל במקום קדשו והוא עולם המלאכים : ברקיע עוזו. הוא עולם הגלגלים כי שם נראה עוז וחזקו של המקום : **[ב]** בגבורותיו. בספור גבורותיו : כרוב גודלו. ר"ל כמו שגדולתו מרובה כן הללוהו הרבה : **[ה]** בצלצלי שמע. בכלי נגון הנקרא מצלתים המשמיע קול למרחוק : בצלצלי תרועה. המשמיעים קול תרועה : **[ו]** כל הנשמה. וגו' הללויה. סרס המקרא לומר הללו את יה

ואמר כל מי שיש בו נשמה ונפש משכלת תהלל את יה, נשלם ספר תהלים,
תהלות לאל קדש הלולים :